

Recaizade Mahmud Ekrem

Araba Sevdası

Roman – Günümüz Türkçesi

1896

Araba Sevdası

Recaizade Mahmud Ekrem

Özgün Adı (varsa)

Araba Sevdası

Çeviren

Dr. Bahadır Sürelli – Dr. Aysel Yıldız

Düzeltili ve Yayına Hazırlama

Simay Çıtak

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin gerek görsel malzeme k12 Eğitim ve Araştırma Vakfı'ndan izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz.

© Vakıf k12, 2021

RECAİZÂDE MAHMUD EKREM

ARABA SEVDASI

Resimli Milli Hikâye

Romanın içeriğine uygun olarak özel olarak resmedilmiş, görsellerle zenginleştirilmiştir.

Resimli kopyası Servet-i Fünun Gazetesi'ne tefrika olarak basıldıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nın ruhsatıyla ayrıca basılmıştır.

İstanbul

Alem Matbaası – Ahmed İhsan ve Ortakları

1314/1896

OKUYUCUYA

Malumdur ki, insan eğlencesiz yaşayamaz. Bendeniz gibi yaratılış itibarıyla inzivayı sevenler için ise araştırma ve okumaktan iyi eğlence olamaz. Ancak, bu şekilde bir meşguliyet sürekli ve özellikle de ciddi olunca yorgunluğuna dayanmak mümkün değildir. Bu halde yorgunluğu az, eğlencesi çok meşguliyetler aramak doğaldır. İşte şu ihtiyacın yönlendirmesiyle ki ara sıra böyle şeyler yazmakla vakit öldürmeye mecbur oluyorum.

İyi bilirim ki içimizde bu türlü uğraşları, mesela satranç oynamaktan on kat saçma, bahçe kazmaktan on kat faydasız sayanlar az değildir. İhtimal ki bu kanaat doğrudur. Ne fayda ki ben satrancı merak edemedim...

Bahçe kazmaya ise mevsimin müsaadesi yok!..

Muhsin Bey hikâyesi, hiçbir şey değil iken okuyucu tarafından epeyce ilgi gördüğü için bu hikâyenin da yayınlanmasına cesaret olundu. Acizane niyetim bunları belli bir sayıya ulaştırmak ve ondan sonra biraz daha büyüklerini de yazmaktır. İnsanlığa dair meydana gelmekte olan ibret verici olay ve durumlara, şiir ve felsefeyle karışık bir bakışla bakılırsa hepsi de az çok hazin görünür. Bunlardan birtakımının üzüntü diğer kısmının neşeyle karşılanmasındaki fark, olayların trajikliğiyle değil algısıyla alakalıdır. Gerçek veya imkân dairesinde kurgulanıp betimlenmekte olan büyük küçük hikâyelerin her biri, insanlığın ibret verici birer aynasıdır.

Bu düşünceye göre, Muhsin Bey hikâyesi okuyucuya ağlanacak şeylerden görülmüş olduğu halde bu Araba Sevdası, gülünecek hallerden kabul olursa gerektir. Fakat dikkat olunursa, bu ondan elbette daha çok hazin, elbette daha çok üzücüdür!..

İstinye, 27 Kasım 1889

Recaizâde Mahmud Ekrem

Üsküdar'dan Bağlarbaşı yoluyla Çamlıca'ya gidilirken Tophanelioğlu'ndaki dört yol ağzından yaklaşık bir yüz adım ileriye bakılırsa, o geniş şosesinin sonuna doğru etrafı bir buçuk arşın kadar yükseklikte duvar içine alınmış bir ağaçlık görülür.

Bu ağaçlığa varıldığı zaman, şose yol sağ ve sol olmak üzere iki kola ayrılır. Duvar ile çevrilmiş olan ağaçlığın büyücek bir kapısı vardır ki iki yolun tam ayrıldığı noktadadır.

Sağ ve soldaki yollardan hangisine gidilecek olsa karşı tarafı bu bahsettiğimiz ağaçlıkla sınırlıdır. Ağaçlığın yanındaki duvar, alçak olduğundan üzerinden hayvan ve özellikle insanın aşmaması için boylu boyunca teller uzatılarak koruma altına alınmıştır.

Hafif eğimli bir yokuş üzerindeki bu yollardan normal bir yürüyüşle dört beş dakika kadar gidilince, daima duvar ile çevrili olan ağaçlık bir meydancığa ulaşılır. Ağaçlığın buradaki cephesinde de aşağıdakiyle aynı hizada bir kapısı vardır. Yüksekten kuş bakışı bir bakışla bakmak mümkün olsa bir koni şeklinde görünecek olan ağaçlık burada biterse de iki yol yine birleşmez. Meydancığın bir adım ötesinde, epeyce geniş bir set üzerinde eski tarz binalar taklit edilerek yapılmış enli saçaklı bir kattan ibaret bir bina ve bunun etrafında bazı büyücek ağaçlar mevcuttur. Onun üst yanında, diğer bir set ile başlayan yer ise birtakım servi ve meşe ağaçları ve vaktiyle kırılmayıp kalmış ve buranın Sarı Kaya ismiyle anılmasına neden olmuş büyük büyük sararmış kayalarla dolu inişli yokuşlu terk edilmiş bir mezarlıktır. Geçtiğimiz meydancıktan buraya değin olan mesafe yine tahminen bir beş dakikalık kadardır.

Bu mezarlık da geçildikten sonradır ki iki yol hem birleşir hem de düzleşir. Buradan yine bir beş dakika kadar ileri yürünürse artık Çamlıca Dağı'nın eteğinde Kısıklı Köyü'nün çarşısına varılmış olur.

Buraya çıkıncaya kadar yorulmadıysa yine aşağı doğru inelim de önemli konum ve sınırlarını belirlediğimiz yerleri inceleyelim. Doğal olarak, bu incelemeye de bahsi geçen ağaçlıktan başlayacağız.

Burası, Çamlıca Bahçesi adıyla İstanbul'da en evvel düzenlenip ve açılmış olan bahçedir. Birkaç zamandan beri, insanların beğenisinden bütün bütün uzak kaldığı için çoğu günler kapıları kapılı durur.

Yazın ve özellikle baharlarda, bu bahçeyi açtırıp da aşağı kapıdan içerisine girerseniz, beş on adım ilerleyerek etrafınıza bir bakiverince ne kadar muazzam, bakımlı ve ferah bir bahçe içinde bulunduğunuza derhâl ikna olursunuz.

Bahçenin yalnız meydana geldiği tarihte güzel görünmesi fikriyle değil ileride yani zamanlar gelip geçtikçe ağaçların, ormanların büyüyerek alacakları hale göre güzelliklerini daima attırarak korunması ileri görüşlülüğüyle yapılan iç düzenlemesi ve o büyüklü küçüklü tarhlarının uygunluk ve vaziyetlerine bakarak ilk düzenlemeyi üstlenen tabiat ustası kim ise sanatını övdükten sonra her tarafını birer birer dikkat ve beğeniyle gözden geçirmeye başlarsınız.

Dışarıdan gelecek meraklı bakışları kesmek için kenarlara bir düzgün bir sıra ile dikilip gereği gibi kısalmış, dal budak salıvermiş salkım, abanozlar, at kestanesi gibi gölgelik ağaçlar ile orta yerlerde yer yer dikilmiş çınar, kavak, manolya, salkım söğüt gibi çeşit çeşit ağaçların ve bazı yerlerde gözün nurunun değil güneş ışınlarının bile içerisine kolaylıkla nüfuz edemeyeceği kadar sıklaşmış ormancıkların etrafında dolaşır; bunları fazlasıyla hoş bulursunuz.

Biraz ilerleyince bir düzlüğün ortasında üstü kapalı etrafı açık kameriyemsi bir şey ve bazı kenar yollar üzerinde kulübe tarzında düzenli ve muntazam ufak ufak binalar gözünüze çarpar. Bunlardan kameriyeye benzeyen şeyin özel günlerde müzik yapmak için çağırılacak çalgıcı takımına özel bir yer ve o kulübelerin de bahçe içinde yiyecek ve içecek satmak için yapılmış büfeler olduğunu fark eder; bunları da beğenirsiniz.

Azıcık daha ileri gidince ince uzun büyük bir *lak*¹, onun ortasında hoş bir adacık; bu adayı kenara bağlamak üzere düzensiz bir şekilde çitten yapılmış doğal güzel köprüler ve adanın üzerinde yine işlenmemiş ağaç, dal ve kütüklerinden inşa olunmuş zarif bir köşk görür; bunlardan da aşırı hoşlanırsınız. En sonra yukarıdaki kapıdan çıkarak bahsettiğimiz meydancığa geçer ve set üzerine çıkarak evvelce gördüğümüz binayı da yakından seyredersiniz ve bunun da bahçeye bağlı bir “gazino” olduğunu öğrendiğiniz gibi, bahçenin her açıdan mükemmelliğini onaylarsınız.

¹ (Fr.) Lac: Göl.

Şu birkaç ifadeyle özelliklerini kabaca tarif edilmiş olan Çamlıca Bahçesi, bundan evvel şimdiki gibi تنها ve sessiz bir hüznün yuvası değil, kalabalık bir neşe ve eğlence yeri idi.

Tanzim ve düzenlemesiyle bir hayli zaman uğraşılan bu bahçenin, bin sekiz yüz yetmiş senesi bahar mevsiminde açılacağı haberi İstanbul ile Eyüp Galata ve Üsküdar ahalisi arasında yayılınca; gezip tozma heveslisi gençler ve hele böyle eğlenceleri erkeklerden birkaç kat fazla aramaya yaratılış itibarıyla mecbur olan hanımlar, belirlenen zamanın gelmesini bekleyerek elbiseye, süse dair hazırlıklara gereği gibi hız vermişlerdi. Bizim memlekette, henüz benzeri görülmemiş bu “moda” gezinti yerinden her vakit ve belki mehtaplı gecelerde bile yararlanmayı kolaylaştırmak için pek çok aileler Çamlıca, Bulgurlu, Kısıklı, Tophanelioğlu ve Bağlarbaşı taraflarında köşkler, haneler kiralayarak bahar gelir gelmez taşınmaya girişmişlerdi.

Nihayet, o senenin mayıs ayı başlarında bahçe açıldı. Dinlenme ve gezintiye özel cuma ve pazar günleri; Üsküdar, Kadıköy, Beylerbeyi gibi Çamlıca’ya yakın sayılan yerlerden başka İstanbul’un uzak semtlerinden, Boğaziçi’nden ve diğer yerlerden arabalar, hayvanlarla ve bazen yayan olarak gelen kadın erkek binlerce seyircinin bahçeye hücumu gerçekten görülecek manzaralardan idi.

Çevresi bir çeyrek saatte ancak dolaşılabilen bahçe, o kadar genişliğine rağmen o kadar kalabalığı sığdıramadığından, halkın birtakımı girdikçe diğer birtakımını çıkmaya mecbur ederdi. Bu şekilde gerek yukarıdaki gerek aşağıdaki kapıdan sürekli girip çıkan seyircilerin yoğun izdihamıyla o koca bahçe -benzetme biraz kabaca ise de- koca bir arı kovanını andırırdı. Fakat bu bir kovan idi ki arıların bal alacakları çiçekler de içinde bulunurdu! İçeride kalanlardan, alafranga bir ifadeyle, kadın olanlar bahar çiçekleriyle yarışır gibi en parlak, en güzel renkler içinde ve üçü beşi bir yerde çiçekler gibi iki taraflarına salınarak gezinirler ve bunlardan bal almak hevesiyle yerinde duramayan eşek arısı mizaçlı genç beyler de çiçeklerin arasında ikişer ikişer dolaşırlardı.

Bahçenin dışarısına gelince, o da bir başka âlemdi: Süslü hanımları, şık beyleri taşıyan birkaç yüz kadar araba bahçe etrafını kuşatarak hareketli bir zincir gibi birbiri ardınca sürekli ve zincirleme dönerlerdi.

Gerçi, o tarihte ağaçlar daha pek genç ve belki  ocuk, ormanlar ise pek seyrekti. Bununla beraber bitki türleri içinde güzel g r n   l  ve bahçeyi süslemeye yarayan a a ,  i ek ve çimenlerin her cinsinin en gözde ve de erlisini barındırıyordu. O yüzden, tabiatın bahar bahçesinin seçkin bir topluluğu gibi izlenmeye layıktı. Ve fazla olarak, içinde havuz ve k  k gibi gözleri başkaca memnun edecek şeyleri ve özellikle istirahat ve huzur arzu edenler için yer yer sandalyeleri, kanepeleri bulunan bu bahçe; halkın diğer gezinti yerlerine olan ilgisini tamamıyla kendisine ba lamı tı. Dolayısıyla, cuma ve pazardan başka günlerde ve bazen mehtaplı gecelerde bile bahçe ziyaretçilerden mahrum kalmazdı. Onun için demiştik ki; Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi تنها ve sessiz bir hüzün yuvası değil, kalabalık bir ne e ve eğlence yeri idi. Gerçekten, o ya lı ağaçlar vaktiyle genç idi. Arzu ve istekleriyle dengesini yitirmiş gençler gibi bunlar da en hafif bir r zg rla hemen hafif hafif titremeye ve ne e ve  mide dair konuşmaya ba larlardı!

O senenin Haziran'ı ortasına doğru, sıcaklar günden güne şiddetini arttırdı. Sıcaklar arttıkça, bahçedeki kalabalık azalmaya başlamıştı. O sırada, bir perşembe gecesı kopan bir fırtınadan sonra ta sabaha kadar devam eden yağmur havayı değıştırıp temizlediğı ve tozları iyice bastırđığı gibi dağlara bağlara da bir yeni bir tazelik verdiğinden bir gün sonraki cuma günü saat sekiz sularında bahçe benzeri görölmedik bir kalabalığa bürünmüş olmuştı.

Bu kalabalığın çoğı, kadınlar başka erkekler yine başka olarak, üçer beşer bahçenin içinde aşağı yukarı gezinirler; diğlerleri de tarhların arasındaki kanepelere sandalyelere oturarak ve çalgıcıların, o zamanlar İstanbulca pek moda olan *Bel Ellen*² operasından çaldıkları havaları dinleyerek ve gezinenleri seyrederek eğlenirlerdi.

Bu seyircilerin içinde, aşağı yukarı yirmi üç yirmi beş yaşlarında top yüzlü, saz benizli, ela gözlü, kara saçlı, az bıyıklı, kısaca boylu, güzel giyinmiş bir bey görölürdü. Aşağıki kapıya yakın ve kapıdan her gireni çıkanı görmeye müsait bir yer tutarak bir masanın iki yanındaki birer sandalyeden birisine kendisi kurulmuş, diğlerine de yakasının iç tarafındaki Terzi Mir³ markası yakınından geçenlerin gözlerine çarpmakta olan "*pardösü*"sünü sanki gelişı güzel atmıştı.

Masanın üzerinde bir tepsi içinde görölün bir arpa suyu kadehi hemen bir saatten beri geldiğı gibi dolu durmaktaydı. Genç bey ise oturduğı yerde sol ayağı üzerine atmış olduğı sağ ayağını müziğın ritmine uygun bir hareketle sürekli oynatıyordu. Ayağı pek de küçük değılken fazlaca nazık, fazlaca biçimli gösteren "*Heral*"⁴ işi parlak botunun sivrice burnuna elindeki bağa saplı ve sapının üzeri Fransızca "*M.B*" harflerini gösteren gümüş markalı bastonuyla bir ritimle vururdu. En az her beş dakikada bir kere, uçları altınlı bir siyah ipek şeride bağlı mineli saatini beyaz yeleşinin cebinden çıkarıp baktıktan ve sabırsızlıkla yerinden fırlayarak kapı tarafına doğru beş on adım gittikten sonra yine sandalyesine dönerek evvelki pozisyonunu alırdı. Genç beyin bu haline dikkat edenler kendisinin mühim bir bekleme rahatsızlığı içinde bulunduğuna karar verebilirlerdi.

² Bel Ellen: *La Belle H  l  ne* (*G  zel Helen*) operası. Henri Meilhac ve Ludovic Hal  vy tarafından yazılmış, Offenbach tarafından bestelenmiş eser. Helen'in Truva Savaşı'nın başlamasına sebep olmasını anlatır.

³ Terzi Mir: Osmanlı'nın son döneminde Beyoğlu'nda çalışan   nl   erkek terzi.

⁴ Heral: İstiklal Caddesi'nde d  kk  nı bulunan, bu dönemde hizmet veren meşhur ayakkabıcı.

Muhteşem Bihruz Bey, eski vezirlerden merhum ... Paşa'nın oğludur. Vilayetten vilayete taşınarak on beş sene kadar mütemadiyen İstanbul'a ayak basmamış olan babasıyla küçük yaşında memleket memleket dolaştığından, Bihruz Bey bir çocuk için birinci derecede öğrenilmesi gereken bilgileri on altı yaşına kadar elde edememişti. Nihayet, babasının bir ara memuriyetten uzaklaştırılması üzerine İstanbul'a gelişiyle oğlunun bir ortaokula konulmasına nasılsa lütfedildi. Aradan altı ay geçmeden, ... Paşa yine bir vilayet valiliğine memur ve İstanbul'dan tekrar uzaklaşmaya mecbur oldu ise de artık bu defa Bihruz Bey, tahsilinden geri kalmamak için annesiyle beraber İstanbul'da bırakıldı.

İki sene sonra, paşa yine memuriyetten uzaklaştırılarak İstanbul'a geldiği zaman oğlu beyefendiyi kara cümleden⁵, yazmaktan, okumaktan bizzat imtihan ederek bilgisini yeterli gördü. Tahsilini tamamlayıp da bir diploma alıncaya kadar okula devam ettirmeye lüzum görmedi. Çocuğu kendi arzusuyla, Bab-ı Ali⁶ devlet dairelerinden birisine çırak vermiş ve beyefendi için eğitimi, artık doğal olarak gerekli görünen Fransızca ile beraber ikinci derecede lüzumlu görülen Arapça ve Farsça'yı öğrenmek üzere Bihruz Bey'e başka başka maaşlı hocalar tayin etmişti. Bihruz Bey, ilk hevesle beş altı ay kadar devlet dairesine devam ederek daha Fransızca bir ifade okumayı beceremediğinden ağızdan bellediği bir hayli laf ve tamlamalarla en alafranga genç beylerin tavır ve kıyafet ve hal ve hareketini taklide hakkını vermek gerekir ki bir büyük yetenek gösterdi.

Bihruz Bey, anne babasının tek evladı olduğu için zaten pek şımarık büyümüştü. Babasının servet ve zenginliği, oğlunun her arzu ettiği şeyi kolaycacık elde edebilmesine müsait olduğu gibi gençliğin verdiği istek ve eğilimlerine de hiçbir taraftan bir çeşit engel görmediği için Bihruz Bey sonraları büroya gidip gelmeyi pek seyrekleştirmişti.

Büroya gitmediği günler ise saçlarını kestirmek, terziye kıyafet ısmarlamak, kunduracıya ölçü vermek gibi hiç eksik olmayan sebeplerle Beyoğlu'nda, ötede beride vakit geçirir; cumaları pazarları sabahleyin hocalarıyla yarımşar saat ders çalıştıktan sonra evinden çıkar akşamlara kadar gezinti yerlerinde dolaşırdı.

⁵ Kara cümle: Dört işlem.

⁶ Bâb-ı Âli: Osmanlı Devleti döneminde sadrazamlık sarayı.

Vilayetlerde bulunduğu zaman, en büyük zevki sırmalı kıyafetler içinde midilli veya at üzerinde, arkasında çiftte çiftte uşaklarla sokak sokak gezip dolaşmaktan ibaret olan bu beyin, İstanbul'a geldikten sonra merakı üç şeye yoğunlaştı. Birincisi araba kullanmak, ikincisi alafranga beylerin hepsinden daha süslü gezmek, üçüncüsü de berberler, kunduracılar, terziler ve gazinolardaki "garsonlarla" Fransızca konuşmak idi.

Bey; kışları Süleymaniye'deki konaklarında, yazları da Küçük Çamlıca'daki köşklerinde yaşırdı. Kendisi gibi zengin sosyete çocuklarının ilgi göstereceğı hiçbir gezinti yeri bulunmazdı ki bu beyefendi en son modaya uygun giyinmiş halde, bazen yağız ve bazen kır bir çift beygir koşulu dört tekerlek üzerinde, üstü ve yanları açık süslü bir kanepeden ibaret ve seyise özel yeri arka tarafında olan arabasıyla orada hazır bulunmasın...

Kışın, mesela kara kışta, bir açık hava görünce arkasında sırf havasını bozmamak için dar ve incerek *jaket*, dizlerinin üzerine ise sırf süslü görünmek için bir kadife örtü bulunduğu halde Beyoğlu caddesinde, Kâğıthane yollarında araba kullanmak hevesiyle en şiddetli poyrazın karşısında tiril tiril titrerdi. Yazın da otuz, otuz beş derece sıcak günlerde Çamlıca, Haydar Paşa, Fener Bahçesi yollarında yine o hevesle, en kızgın güneşin altında haşım haşım haşlanır ve fakat bu azabı kendisine en büyük zevk kabul ederdi. Bihruz Bey, her nereye gitse, her nerede bulunsa, maksadı görünmekle beraber görmek değil, sadece görünmek idi.

Nihayet, ... Paşa'nın öbür dünyaya göçmesiyle oğlu bey bir anda yirmi sekiz bin liralık bir mirasa kavuşmuş olarak hareketçe de serbest kalınca o büyük serveti az zaman içinde tüketecek edecek bir zevk ve eğlenceye koyuldu. Çünkü valide hanımefendinin oğlu bey üzerinde iki seneden beri hiçbir hükmü, hiçbir tehdidi etkili ve geçerli olamazdı. Pederinin ölümüyle oğluna miras kalan servetin iyi değerlendirilmesi yolunda akrabadan bazı kişileri işe karıştırmak gibi tedbirlere teşebbüs etmiş ise de sonuçsuz kalacağını anladığı gibi çocuğu bütün bütün kendi havasına bırakmak zaafını göstermişti. Ve üstüne, genç beye o açıdan da bir sıkıntı çektirmemek üzere konağın mutfak masrafları ve hizmetlerinde bıraktıkları bazı emektar adamlarının maaşlarını kendi gelirinden ödemeye razı olmuştu.

Mirasyedi beyefendinin, kendi sefahatinden başka hiçbir masrafı olmadığı halde her ay eline geçen yüz elli lira kadar bir para o zevk ve eğlenceye yetmezdi.

Bu arada idi ki beyin, Arapça ve Farsça hocaları birer birer küçümsenip aşağılanmış olarak konağa gelmemeye başladılar. Yalnız Mösyö Piyer namındaki Fransızca hocası, beyin

mizacına göre şerbet verir kurnaz bir ihtiyar olmakla onun eskisi gibi devamına müsaade edildi ve hatta dört liradan ibaret maaşı altı liraya çıkartıldı.

Tüm mirasyedilerin düşündüğü gibi, Bihruz Bey de servetini yemekle bitmez tükenmez zannederdi. Bu yüzden, uluorta giriştiği harcamalara nakit paradan başlandı. Onlar bitince İstanbul tarafındaki en az gelir getiren dükkânlar birer birer satıldı. Ardından Beyoğlu'ndaki değerli mağazalara sıra geldi. Bunlar da elden çıkarıldı. Gelir namına, Galata'da bir han kalmış idi. Nihayet o da satıldı. Mülk olarak elde Süleymaniye'deki konak ile küçük Çamlıca'daki köşkten başka bir şey kalmadı. Yine de Bihruz Bey, dalmış olduğu zevk ve eğlence yolunda arabasıyla, adamlarıyla, debdebesiyle koşmakta devam ediyordu. Çünkü valide hanımın, renk renk kadife kutular içinde çekmeceleri süsleyen mücevher ve ziynet eşyalarına henüz el sürülmemiş ve hanımın kendi elinde bulunan diğer beş on parça gelir getiren mülklere ise hiç el değmemişti.

Çamlıca halk bahçesinin açılacağını, bahçeye yakın oturması dolayısıyla doğal olarak herkesten evvel haber alan Bihruz Bey, mart gelir gelmez annesini zorlaya zorlaya yazlığa taşınmaya razı etmişti. Köşke taşınmalarının ertesi günü hemen *jarden publike*⁷ koşup içini dışını inceleyerek buranın pek *a la mod*⁸ ve özellikle de kendi istediği şekilde hava atmaya pek *favorabl*⁹ bir *promenad*¹⁰ yeri olacağını anlamıştı. O yüzden, araba *ekipajına*¹¹ biraz daha süs vermek için, Beyoğlu'nda temin ettiği bazı araçlarla, Bender¹² fabrikası üretiminden olmak üzere, gayet hafif ve zarif bir araba ile piyasadakilere nispeten ikişer parmak daha boylu bir çift eğitilmiş Macar araba hayvanı ismarlamıştı.

Araba ile hayvanlar, bahçenin açıldığının ikinci haftasında hele geldi yetişti. Bihruz Bey de hemen o haftadan itibaren her cuma ve pazar günü halk bahçesi seyircileri arasında görünmeye başladı.

Araba, gerçekten de o senenin moda rengi olan gayet açık tatlı sarıya boyanmış; yan tarafları beyin isim ve mahlasının ilk harflerini gösterir yaldızlı birer marka ile süslenmiş, tekerleklerinin çubukları incecik fakat kendisi ziyadesiyle yüksek, zarif ve nazik ve amiyane bir tabirle kız gibi şey idi.

Macar cinsinin en güzellerinden olan kır hayvanlara gelince, bunlar da gerek boyları gerek renkleri arabayla uygun olduğu gibi koşum takımı da tabii en iyisinden idi.

Mevsimin modasına göre, bazen koyun bazen açık renkte gayet dar elbisesi, bal rengine eldivenleri, ufarak fesiyle yan taraftan yüzünün bir yarısı Frenk gömleğinin dimdik duran yüksek yakasıyla örtülmüş, bileğinden aşağı ellerinin yarısından fazlası yine o gömleğin uzun kolları içinde saklanmış olduğu halde Bihruz Bey; arabanın ön tarafında oturur, hayvanların terbiyesini tutardı. Parlak düğmesi, lacivert setresi, malta rengine açık ve dar pantolonu, diz kapaklarına kadar çıkan uzun konçlarının yukarıdan tersine kıvrılmış tarafı

⁷ (Fr.) jardin public: Halk bahçesi.

⁸ (Fr.) à la mode: Modaya uygun.

⁹ (Fr.) favorable: Uygun.

¹⁰ (Fr.) promenade: Gezinti.

¹¹ (Fr.) équipage: Araba takımı.

¹² Bender: O dönemde oldukça ünlü olan, Fransızlara ait araba üreten bir kurum.

beyaz, oradan aşağısı siyah çizmeleri ve beyinkinden daha açık, büyücek fesi ile seyis de özel yerinde oturarak, beyefendinin hareketlerine dikkat ederdi.

Yani, Bihruz Bey'in *ekipajı* -yukarıda tarif olunduğu üzere- bahçenin etrafını sürekli dönen hareketli zincirin en seçkin halkası kabul edilmeye layık idi!

Bihruz Bey, bahçe gezintisinde araba kullandığı zamanlar bir kimseyi çiğnemeyip de bir kaza çıkarmamak, arabayı bir yere çarptırıp da bir sakatlığa meydan vermemek için kendi hayvanlarının ve özellikle de öndeki ve gerideki arabaların hareketlerine tüm dikkatini vermek mecburiyetinde olduğundan hiçbir şey göremez, hiçbir kimseye bakamazdı. Ancak görmek, bakmak da istemezdi. Çünkü biricik maksadı süs, gösteriş ve debdebe hususunda seyredilen arabalar içinde birinciliği elde etmekten ibaretti. Bu maksadın gerçekleşmesinden ise kendisi tamamiyle emindi. Şu kadar ki, o kıyafet o vaziyet ve özellikle de o kalabalık içinde saatlerce araba kullanmak yorgunluğuna tahammül edemediğinden hem dinlenmek hem de *ekipajının* seyirciler üzerinde yaptığı *efeyi*¹³ bizzat gözlemlmek için, ara sıra bahçenin üst tarafındaki meydancığın -gelen geçen arabaları görmeye, içindekileri seçmeye müsait- bir noktasında arabasını durdurur ve bazı vakit arabadan inerek bahçenin içerisinde bir tur yapmayı severdi.

Yine bir defa, o şekilde araba içinde devridaim seyrederek eğlenirken, büro arkadaşlarından kendisi gibi epeyce süslü; fakat arabalı değil hatta hayvanlı da değil yayan bir genç bey, Bihruz Bey'in arabasına yaklaştı. Beyefendiye, *a la mod* yani kısacak bir selam verip el de verdikten ve arabayı, hayvanlarını öven birkaç sözden sonra Bihruz Bey'in daveti üzerine arabaya çıkmış, ötekinin yanına oturmuştu.

İki arkadaş hem konuşurlar hem de gözleri önünden geçmekte olan arabaları seyredelerdi. Bu arabalardan bir tanesi ikisinin birden dikkatini çekti. Çünkü bu araba güzel bir çift doru beygir koşulu, büyücek ve yeni bir lando¹⁴ idi. Çünkü, landonun *siyeji*¹⁵ üzerinde özel bir dikkatle oturmakta olan *koşe*¹⁶, yani arabacı parlak düğmeliydi. Çünkü landonun içinde bulunan iki beyaz baştan bir tanesi, beylerin bulundukları noktaya gelince arabadan

¹³ (Fr.) *effet*: Etki.

¹⁴ Lando: Dört tekerli, içinde karşılıklı iki oturma sırası bulunan, üstü açılıp kapanabilen binek araba.

¹⁵ (Fr.) *siège*: Arabacının oturduğu yer, oturak.

¹⁶ (Fr.) *cocher*: Arabacı.

dışarıya doğru bir özel bir tavırla uzanarak başını önce arabaya, hayvanlara, sonra da beyefendilere doğru çevirerek tek tek dikkatlice bakmıştı.

Lando, ikinci defa geçtiği sırada o beyaz baş yine evvelki hareketi tekrar edince Bihruz Bey'in söze başlamasıyla iki genç arasında şu konuşma geçti:

- *Tre şik!*¹⁷

- *Trez elegant!*¹⁸

- *Mon şer*¹⁹ kimin bu lando?

- Landoyu tanıyamadım...

- *E la blond?*²⁰

- *Blond'*²¹ u tanıyacağım gibi...

- Kim bakayım?

- Fakat pek *sür*²² değilim. Bilmem benzetiyor muyum?

- *Kem port, dit!*²³

- Zannederim ki bizim köyden, belki de bizim *kartiyeden*²⁴...

- *Drol!*²⁵ Dünyada ne kadar güzel varsa hepsi de sizin köyden mi olur?

- Hepsi değil ama bazıları... Ne zannettin ya? Bizim köy cennetten bir parça bunlar da hurileri!...

- Fenerbahçesi'nden dolayı mı?

- Hayır... Kuşdili'nden dolayı...

- Ben o dilden anlamam. Fener âlemi nasıl gidiyor? *Mond*²⁶ geliyor mu?

¹⁷ (Fr.) *très chic*: Çok şık.

¹⁸ (Fr.) *très elegant*: Çok zarif.

¹⁹ (Fr.) *mon cher*: Azizim.

²⁰ (Fr.) *et la blonde?*: Peki ya sarışın?

²¹ (Fr.) *blonde*: Sarışın.

²² (Fr.) *sûr*: Emin.

²³ (Fr.) *qu'importe, dit!*: Ne önemi vari söyleyin!

²⁴ (Fr.) *quartier*: Semt.

²⁵ (Fr.) *drôle*: Tuhaf.

- Ne gezer!.. Sizin bu *jardeniniz*²⁷ yok mu, Papazın Bağı'nı da kuruttu, Fener'in parlaklığını da söndürdü, Moda'yı da eskitti! Şimdi buradan başka her yer *dezer*²⁸!

²⁶ (Fr.) *monde*: Sosyete.

²⁷ (Fr.) *jardin*: Bahçe.

²⁸ (Fr.) *désert*: Çöl.

Arkadaşıyla bu konuşmayı yaptığı kısa süre zarfında Bihruz Bey'in zihninden bir alay düşünce geçmişti.

- Ne münasebet, Kadıköy gibi *burjuva kartiyede*²⁹ bu derece şık bir *ekipaj* bulunsun!.. Ne münasebet? Orada olanlar hep malum. *Blond*³⁰ tanırım demesi de ağız... Tanısaydı öyle mi dururdu? Oh! *Kel bote divin*!³¹ *Sürtu kel gu ekselan*!³² Benim *ekipaja* ne kadar dikkatli bakıyordu! Güzel huyunu bu da ispat etmez mi? Acaba kimdir bu?.. Şüphesiz *ün jön fiy blond*.³³ Lakin şu Keşfi'yi nasıl savayım? O vakit çabuk anlaşılır. Bakalım iltifat bana mı mahsus imiş, yoksa ona mı? Kim olduğunu öğrenmek kolay... Takip de eder gittiği yeri görürüm.

Şu düşüncelerden de anlaşılır ki Bihruz Bey, landonun Kadıköy tarafından olduğuna ihtimal veremiyor ve arkadaşı Keşfi Bey'in "Landoyu her ne kadar tanımazsam da sarışın hanımı bileceğim." yollu sözünü -hanıma birlikte baktıkları için- bir nevi ihtiyata yormakla beraber bu konuda bütün bütün şüpheden kurtulamıyordu. Landoyu Kadıköy'e yakıştıramıyordu. Çünkü pek alafranga beyler ile haşır neşir olması sayesinde edindiği bazı garip fikirlerden biri olmak üzere Bihruz Bey İstanbul ile etrafındaki semt ve mahalleri, birincisi kendisi gibi *nobles*³⁴ yani soylu ve itibardan olan *sivilize*³⁵ kibara, ikincisi *burjuva* sınıfına yani medeni fikirlerden o kadar nasibini almayan kaba tabiatlı orta halli halka, üçüncüsü esnaf takımına mahsus olmak üzere üç sınıfa ayırmış ve Kadıköy'ü birinciye geçirmek lazım gelirken her nasılsa ikinci sınıfa dahil etmiş idi.

Arkadaşı Keşfi Bey'in, "sarışın hanımı tanırım" demesini gerçekten fazla ihtiyatlı bir yalana yormasındaki sebep ise şu idi: Güya Keşfi Bey, bu işveli güzele *kur* yapacak olursa, kendi semtinden bulunduğu ve zaten tanıdığı için Bihruz Bey'in bir şey demeye hakkı ve rekabete kalkışmaya yüzü olamayacak. Hâlbuki Bihruz Bey nerede, Keşfi Bey nerede. İkisinin arasında asaleten, liyakaten, zarafeten ve şahsen mevcut olan fark, Küçük Çamlıca ile Kadıköy

²⁹ (Fr.) *bourgeois quartier*: Burjuva semti.

³⁰ (Fr.) *blonde*: sarışın.

³¹ (Fr.) *quelle beauté divine*: Ne ilahi bir güzellik!

³² (Fr.) *surtout quelle goût excellente*: Özellikle ne ince bir zevk!

³³ (Fr.) *une jeune fille blonde*: Sarışın genç bir kız.

³⁴ (Fr.) *noblesse*: Asiller.

³⁵ (Fr.) *civilisé*: Medeni.

arasındaki fark kadar büyük olarak, landonun seçkin koltuğunu süsleyen nazlı güzelin bu farkı bilmemesi ise Bihruz Bey'in fikrinde mümkün değildi. Burası böyle ise de hanımefendinin bir aralık Keşfi Bey'e de bakışındaki hikmet neydi?

Bu bakışın manası, Keşfi Bey'e:

- Bey! Sen o arabaya hiç de yakışmıyorsun.

demek miydi, yoksa kendisine karşı:

- Ne için öyle adi adamlarla görüşüyorsunuz?

veyahut,

- Yanınızda o bulunmasaydı, size daha başka türlü bakacaktım.

gibi bir şey miydi? Bunu derhâl anlamak Bihruz Bey için pek mühim ve bu da Keşfi Bey'in savulmasına bağlı idi. Onun için, Keşfi Bey'i yanından defetmeye zihninde bir çare arayıp dururken Keşfi Bey'in:

- *Monşer*, ben biraz da bahçeye gireceğim. Arkadaşlardan birisiyle *randevumuz* var. Bakayım gelmiş mi?

yollu, ayrılmak isteğine kalkışmasını:

- Öyle ise *o rövuvar*!³⁶

diye karşılayarak iki arkadaş birbirinden ayrıldı.

³⁶ (Fr.) au revoir: Hoşça kal.

Keşfi Bey, gerçekten doğru bahçeye girdi ve kalabalığın içinde kayboldu. Bihruz Bey de fesini, boyun bağısını düzelttikten, potinlerinin tozunu arabacısına aldırdıktan sonra yerine rahatça yerleşti. Landonun gelmesini beklemeye başladı.

Aradan iki dakika geçmeksizin lando, bahçenin öbür köşesinden görüldü. Zavallı Bihruz Bey o güne gelinceye kadar öyle bir yürek çarpıntısına uğramamış idi. Başındaki kan kalbine doğru hücum ederek çehresi mavi bir renk oldu. Kendi kendine “*Diyabl! Par hazar sörej amurö?*”³⁷ gibi alafranga söylenmeye başladı. Oturduğu yerde, bazı *poz*lardan sonra landoya gözlerini dikti. Lando olanca ihtişamıyla Bihruz Bey’in bulunduğu noktaya geliyorsa da içindekilerde katiyen bir hareket görülmüyordu. Bihruz Bey arabasını biraz geri almak bahanesiyle hayvanlarını hareket ettirdi. Bundan maksadı, landonun içindekilere “ben buradayım” demektir. Bu hareketin de etkisi olamadı. Lando geldiği gibi geçti gitti.

- Ne bayağı kadın!.. Yazık *ekipajına*! O da bir şey değil a... Zaten modası geçmiş!.. Hayvanlar dersek kaç paralık şeyler? Öyle *ordiner*³⁸ insanlar kendileri gibi insanlara meyleder. *Se tu natürel*, lakin *domaj*! *Vuala ün bote mal plase! Si se tün bote par ekzamp!*³⁹

Bihruz Bey’in böyle sözler söylemeye kalkışması, arabadan evvelki iltifata erişemediği için bir mahrumiyet tesellisiydi. Yoksa aslında o zamana kadar bir kerecik olsun tadını tatmadığı bir kıskançlık ateşiyle birdenbire keyfi kaçmış ve bu kıskançlığın doğal neticesinden olmak üzere ani bir öfke patlamasına tutulmuş, gözleri kararmış, aklı bulanmıştı. Dolayısıyla, kendisine bir dakika evvel bir şenlik ve neşe yeri gibi görünen o gezinti yerini gözleri huzursuz eden bir kargaşalıktan ibaret görmeye ve bahçeden doğru gelen müzik seslerini kulakları tırmalayan bir cehennem gürültüsü gibi duymaya başladı.

Fakat ne yapsın? Arabanın arkasından gitmek bir gurura yedirilemez, orada durmak tahammül edilemez bir şey. Bütün bütün savuşup gitmek varsa da o da üzüntüye yorulacağı için kendince bir cins küçüklük. Biçare Bihruz Bey zihninde hiçbir şeye karar veremediği için olduğu yerde duruyor düşünüyordu.

³⁷ (Fr.) Diable! Par hasard serai-je amoureux?: Hay aksi! Yoksa âşık mı oluyorum?

³⁸ (Fr.) ordiner: Sıradan.

³⁹ (Fr.) C’est tout naturel, [lakin] dommage! Voilà une beauté mal placée! Si c’est une beauté par exemple: Bu çok doğal; lakin yazık! İşte yerini bulmamış bir güzellik! Eğer buna güzellik denebilirse tabii!

Fransızca hocasıyla beraber okuduğu bazı romanlarda, kendisinin başına gelen zor duruma benzer bazı olaylar geçmişti. Bir aralık hatırına onlar geldi. Onları düşündükçe yavaş yavaş kanındaki hiddet soğumaya başladı. Çünkü böyle durumlarda kadınlara karşı umursamazlık, *endiferans*⁴⁰ göstermekten başka etkili ve yararlı bir tedbir olamayacağına dair tecrübe edilmiş kuralı, o romanların kendisine sağladığı faydalardan olmak üzere aklına getirerek olduğu gibi orada kalmaya ve lando tekrar gelip geçtiği vakit kendisi de lakayt bir şekilde başka bir tarafa bakmaya karar verdi. Bu defa, landoyu içi rahat bir şekilde bekledi.

Lando, dördüncü defa olmak üzere yine öbür taraftan ortaya çıktı. Fakat bu defa doğruca bahçenin kapısı hizasına geldi, durdu. Hanımların emir ve işaretleri üzerine arabacı derhâl aşağıya atladı, arabanın kapısını açtı. Zihninde tamamıyla lakayt görünmeye karar veren Bihruz Bey'in gözlerin evvelkinden daha ziyade açılmış, ileriden izliyordu. Arabanın kapısı açılır açılmaz birbirini takiben iki hanım indiler. Bunlardan birincisi o bildiğimiz sarışın hanım, diğeri de kendisine eşlik eden hanım idi.

Hanımlar, arabadan indikten sonra arabacı aldığı bir emir üzerine landoyu öbür tarafa doğru yürüttü. Sarışın hanım, kendisi gibi gönül avında ustalık kazanmış cilveli güzellere has işve ve cilvelerden olmak üzere, yanındaki hanıma bir şey söylemiş de ona gülüyormuş gibi tebessüm ederek Bihruz Bey'e doğru bir bakış attıktan sonra ağır ağır yürüdü. Hanım arkadaşıyla birlikte bahçeye girdi.

Bunlar, landolarını bahçenin hizasında durdurur durdurmaz Bihruz Bey kendi kendine:

- Keşfi'nin *randevusu* anlaşıldı!.. Hay şıllık hay! *Se ne kün grizet!*⁴¹ Ya ötekinin o ağızları ne idi? Lakin bu kim? Belki bir *kokot*⁴² bir kadın!.. Böyle bir bayağı hafifmeşreple Keşfi gibi bir bayağı *kurörün*⁴³ davranışlarını görmek de hoştur ya! Ben de bahçeye girer, bir tarafta bunları seyredirim. Ne önemi var ki... Ah o zevzeğe niçin yüz verdim de arabama çağırdım, yanıma oturttum? Lakin şunun kim olduğunu öğrenmeliyim. *Laparans e trompöz*⁴⁴ derler. Ne kadar doğru bir söz!

⁴⁰ (Fr.) indifférence: Kayıtsızlık.

⁴¹ (Fr.) Ce n'est qu'une grisette: Sadece basit bir kız!

⁴² (Fr.) cocotte: Hafifmeşrep kadın.

⁴³ (Fr.) coureur: Hovarda.

⁴⁴ (Fr.) L'apparence est trompeuse: Görünüş aldatıcıdır.

yollu birtakım sözler söyleyerek bahçeye girmeye zaten karar vermişken sarışın hanımın o şekilde bakışından yine kendisi için mükemmel ve ümit verici bir mana çıkardığı için kadıncağız hakkındaki sözlerini geçici olarak geri alarak hemen arabasından fırladı. Bahçeye girdi. Önü sıra lakırdı ederek gayet yavaş yavaş yürümekte olan iki hanımı takibe başladı.

Sarışın hanım kısıdan uzunca, uzundan kısaca, tam orta boylu, narin yapılı... Yürürken birden durur, dururken birdenbire hareket eder; döner döner arkasına bakar. Hani şu:

Ceylan seke seke koşarken ürkmüş gibi durmayı

Ve dönüp arkasına bakmayı senden öğrendi

meşhur vecizesince tarif olunan cazibeli bir tavra sahip işveli bir güzeldi. Saçları şimdiki boyaların verdiği kızıl renkte değil gayet açık doğal sarı, gözleri ise tabiat ressamının isabetli hoş bir hatası olmak üzere mavi değil de gözünün renkli kısmındaki çizgiler koyu sarı, kaşları kumral, siması vücudunun narinliğine oranla dolgunca, burnu ise yüzünün dolgunluğuna oranla incerek çekme tabir olunan biçimde. Ağzı şairlerin betimlediği neredeyse görünemeyecek kadar küçük derecesinden beş on bin defa büyük; fakat yine alelade küçük idi.

Şu özellikleriyle epeyce güzel denilen sarışın hanımın en büyük, en etkileyici güzelliği bakışıyla dudaklarındaydı. O bakışta bilmem ne hiddet vardı ki dikilip durduğu vakit ilgi gösterdiği gözlerden akıcı bir şimşek gibi saplanarak ta can evine ulaşır ve harikulade ateş ve kuvvetiyle karşısında yürekleri tir tir titretirdi! O dudaklarda bilmem ne kuvvet vardı ki nazikçe bir söz veya zarifçe tebessümle hareket etmeye başladığı zaman hasretli gözlere türlü türlü manalar sunar ve bu manalar dayanılmaz ve tahammül edilmez olurdu!

Cilveli bayan ne kadar da güzel giyinmişti. O zamanın modasına pek de uygun olmayarak biraz darca kesilmiş süt mavisi rengindeki atlas feracesi boyu posundaki uyumu gizlemekten acizdi. Araba içinde saatlerce üzerine oturmaktan dolayı birçok kıvrımlar bükümler oluşmuş olduğundan güneşe karşı gelince; bir usta bir ressam için örnek alınmaya layık şekilde gayet hoş, gönül alıcı makbul ışıklar, gölgeler içinde dikkat çekici bir dalgalanma manzarası sunmaktaydı. En ince türden yaşmağı toz pembesi rengindeki yanakları üzerinde yeni açmış bir güle süs veren güzel bahar hükmünü verir ve yaşmağının iki yanından haylazcasına dışarıya sarkmış olan ve rüzgârın en ufak kıpırtısıyla hemen oynamaya başlayan sırma teller ise, beyaz bir billur parçasına yansıyan eden güneş ışınlarını andırırdı. Başındaki hotoz da açık mavi idi. Benzetmelerimizin bolluğundan dolayı sıradanlaşmayacağından emin

olsak, bunu da o sarı saçlarla beraber güneşli bir gün yüzüne benzetirdik. Eflatunun açığı eldivenler içinde saklı ellerin ve tahminen otuz dört numara iskarpın içinde ipek çorapla gizli ayakların nazik ve uyum derecesi bilinemezse de arzulu bakışlarda bunlar da pek sevimli, pek nazik idi.

Sarışın hanımın şemsiyesine gelince öyle dantelli, saçaklı ve parlak renkli değil de yaratılışındaki -hani ya şu Bihruz Bey'i ilk bakışta "*Kel gu ekselant!*"⁴⁵ sözüyle kendisine övgüler döktüren- zarafetin en büyük nişanı olmak üzere sade, güzel ve yalnız sapına feracesinin renginde bir kurdele bağlı siyah ağır atlastandı. Okuyucu isterlerse, bu şemsiyeyi de o güneşli gökyüzünün bir tarafında bir kara buluta benzetebilirler. Şu kadar ki o zaman benzetmenin sunacağı hayalin zıttı olur. Çünkü bulut, göğün içinde olmak lazım gelirken gökyüzü bulutun içine girmiş olur.

Sarışın hanımın yaşından bahsetmedik; çünkü bilmiyoruz. Dişlerini anlatmadık; çünkü göremedik. Fakat tahminimizce cilveli güzel olsa olsa yirmi yaşını henüz bitirmiş olmalı. Dişler de elbette iki dizi incidir! Buna eşlik eden hanıma gelince; bu ötekinden boyu, ötekinden enli, ötekinden yaşlı, hem de çok yaşlı, mavi gözlü, esmer yüzlü; fakat canlı canlı yürüyüşüne bakılırsa pek dinç; lakırdıyı çok etmesine, şakayı çok sevmesine, sürekli gülmesine bakılırsa pek neşeli, yanlarından gelen geçenlere hemen bir şey söyleyecek gibi dikkatli dikkatli bakmasına nazaran serbestçe alışmış, sanki Kalpakçılarbaşı'ndaki dükkânlardan çokça alışveriş etmiş olmasını hatıra getirir bir hanımdı.

Siyaha kaçan koyu yeşil canfesten feracesine söz yoksa da bunun arka eteğini daima sağ eliyle tutup kaldırmasında pek de zarafet yoktu. Karamandoladan potinleri eski değilse de yürürken feracenin etekleri çok kalktığından o potinlerin üst tarafından beyaz tire çoraplarının görünüşü pek güzel gelmiyordu. Sol elindeki beyaz şemsiye ipekli gibi parlıyorsa da büküm yerlerinin bir parçacık sararmış olması o kadar hoş görünmüyordu. Kalınca yaşmağı, o yaşta bir hanım için pek münasip ise de bu yaşmağın ara sıra çenesinden aşağıya doğru düşmesi hiç de sevilir şey değil idi.

Buna rağmen bu iki hanımın birbirine eşlik etmesi, iki zıtlığı yumuşatarak bir güzel manzara meydana getiriyordu. Sarışın hanım mesela bir sarı gül, diğeri ise o güle tutturulmuş bir mazı dalıydı. Yahut sarışın hanım çiçek açmış bir nazik fidan, yanındaki ise o fidanın

⁴⁵ (Fr.) quel goût excellent: Ne ince bir zevk!

muntazam olmayan bir gölgesiydi. Veyahut sarışın hanım parlak bir güneş, öbürü ise o güneşin yanından ayrılmaz, o güneşi daha şaşalı göstermekle beraber kendisi de hoş görünür bir kara buluttu.

İki hanım ağır ağır gittiler. Daha evvel bahsettiğimiz havuzun yanında durdular. Oraya beş altı kadar çiçek, birkaç da arı toplanmış havuzu seyrediyordu. Bihruz Bey de berikilerin arkaları sıra gitti. Dört beş adım kadar uzakta havuzun kenarında bastonuna dayandı durdu.

Havuz, bu gibi durgun sularda eskilik ve bekleme belirtileri olan ve bazı vakit berraklıktan daha fazla hoş a giden yeşil renge henüz dönmemiş ise de epeyce bulanmış, sararmış olduğundan yüzü; kenar ve civarındaki ağaç ve bitkiler ile seyretmeye gelenlerin şekil, vücut, endam ve görünüşlerine ayna vazifesi görebiliyordu. İçerisindeki kırmızı, beyaz, siyah renkte balıklar; güneşten yaşam paylarını almak için ta suyun yüzüne kadar çıkmış ve suyun içinde sakin ve dingin etrafı seyretmeye dalmıştı. Havuzun güneş ışıklarının yansıması ile parıl parıl parlayan yüzeyi içindeki bu balıklarla beraber çirkin renkte çiçekli bir ipek kumaş gibi görünüyordu.

Sarışın hanımın yanındaki hanım, havuzun kenarına gidip de yüzünde kendi yansımalarını görünce sarışın hanımın söze başlamasıyla şöyle bir konuşma başladı:

- Bak, bak Çengi Hanım, yer aynası!.. Görüyor musun kendini?
- Yer aynası mı?.. O da nedir? Yer elması bilirim ama yer aynası hiç işitmedimdi!
- Yaşmağını biraz sıyrır da bakarsan yer aynasının içinde iki tane yer elması da görürsün...
- Nesine bakayım... Bulanık bir su... O kırmızı şeyler de herhâlde Amasya elması olacak...
- Ay Amasya'da elmas çıkar mıymış?.. Ben de bunu işitmedimdi.
- Elma ayol elma! Elmas değil... Elmasın, pırlantanın İngiltere'de çıktığını bilmeyecek ne var? Sen de eğlence bulamadın da besbelli benimle eğleniyorsun...

Hanımların bu konuşmasını pürdikkat takip eden ve işitmek için olduğu yerde, alafranga bir tabirle baştan aşağı kulak kesilen Bihruz Bey; “yer aynası” benzetmesini ve özellikle “yer aynası içinde yer elması görüneceği” iması münasebetleriyle kendi kendisine

“*Kel espri! Kel fines*”!⁴⁶ diyerek sarışın hanımın zarafetine hayran olup dururken en sonra “İngiltere” sözünü işittiği gibi, bunu sırf kendisine ait olmak üzere fırlatılmış bir pırlanta kadar kıymetli bir ufak taş olarak görmek istedi. Bunda da esasen hakkı vardı. Çünkü o gezinti yerinde kendisinden başka İngiltere’den henüz gelmiş bir mösyö gibi alafranga giyinmiş kimse yoktu. Böyle dünyalara değer bir iltifata nail olmaktan dolayı, kendisini en birinci bahtiyarlardan addetmeye kalkışan Bihruz Bey bu taşın, yani bu zarif hediyeinin altında kalmayacak şekilde bir güzel karşılık hazırlamaya başladı.

Bu sırada orada mevcut seyirciler de çekiliyorlardı. Beyefendi, bu güzel tesadüfün verdiği fırsattan istifade ile derhâl hanımlara yaklaştı. *Jaketinin* bir iliğine sokulmuş olan beyaz *jeranium*, yani kaba Türkçesi sardunya çiçeğini yerinden çıkardı ve:

- Kıymeti İngiltere’yi, Fransa’yı ve belki bütün Avrupa’yı satın alabilecek olan pırlantanıza böyle bir *fane*⁴⁷ çiçekle karşılık etmek layık değil ise de kabulüne tenezzül buyurmanızı ricaya cesaret etmekle kendimi bahtiyar sayarım. Öyle bir iltifatınızın *admiratörünüzü*⁴⁸ ne derecelere kadar *örö*⁴⁹ ettiğini tarif edemem.

diyerek çiçeği sarışın hanıma doğru uzattı. Sarışın hanım, bu sözleri hiç üzerine almayarak güya kendi seyriyle meşgul oluyordu. Nihayet yanındaki hanımın uyarı ve zorlamasıyla Bihruz Bey’e doğru döndü:

- Teşekkür ederim...

dedi. Çiçeği aldı, bir toplu iğne ile göğsünün bir tarafına ilaştırdı. Hemen ardından yanındaki hanıma:

- Acaba köşke girmeye izin var mıdır?

diyecek oldu. Öteden Bihruz Bey hemen söze karışarak:

- Bahçenin her tarafını gezmeye herkesin *druvası*⁵⁰ vardır. Zaten böyle *rustik*⁵¹ yerlere sizin gibi huriler, periler yakışır!

⁴⁶ (Fr.) Quel esprit! Quelle finesse!: Ne zekâ! Ne ince düşünüş!

⁴⁷ (Fr.) fanée: Solgun.

⁴⁸ (Fr.) admirateur: Hayran.

⁴⁹ (Fr.) heureux: Mutlu.

⁵⁰ (Fr.) droit: Hak.

⁵¹ (Fr.) rustique: Kırsal.

dedi. Bunun üzerine sarışın hanım gülerek arkadaşına doğru eğildi. Gizlice bir şey söyledi. Söylediği “A! Bu benim adımlı nereden öğrenmiş?” sözünden ibaretti.

Bihruz Bey derece derece sarışın hanıma yaklaşmak, onunla bilişmek, tanışmak, konuşmak istiyor; hâlbuki birinci karşılaşmada o kadar yakından kendisini Bihruz Bey’e göstermek, artık bari ismiyle zikrederim, Periveş Hanım’ın hesabına uymuyordu. Bu yüzden iki hanım köşkü gezmekten vazgeçerek aşağı doğru yürüdüler. Beş on adım sonra kalabalığın içine girdiler. Bihruz Bey de gölge gibi bunları takibe başladı.

Bihruz Bey hem ağır ağır yürür hem de Periveş Hanım'ın güzel hal ve niteliklerini tek tek hatırlayıp tekrar ederdi. Böyle yüzü melek, huyu melek, esprisi fevkalade, mükemmel *edükasyonu*⁵² ve bu özelliklerle gayet *nobl*⁵³ bir *familyadan*⁵⁴ geldiği şüphesiz olan bir hanımefendinin Keşfi gibi bir bayağı, *mal elöve*⁵⁵ bir adama iltifata tenezzül etmesinin mümkün olamayacağını düşünürdü. Ve biraz evvel bu hanım hakkındaki yanlış düşüncesinin üzüntüsünü şu aşağı düşüncelerle düzeltmeye çalışırdı:

- Bu nasıl *bote*?⁵⁶ Uzaktan güneş gibi görünüyor; gözleri kamaştırıyordu. Yakından ay gibi parlıyor da insanın baktıkça bakacağı geliyor! Ne kadar *poetik*⁵⁷ bir *bote*! Ya o *konversasyonun*⁵⁸ güzelliği; *Miruar terestr, o glas parter... Tre bel komparezon pur ön poti lak! Se tre joli!*⁵⁹ İngiltere pırlantası da güzel... Benim için *ön pö tre flatan me sa nöfo rien*.⁶⁰ Çiçeği pek güç *aksapte*⁶¹ etti. Tabii öyle bir *jön person*⁶² için *sa va bien; sa ne kö dö la püdör, se dö la kandör!*⁶³ Acaba adı nedir? Ah, aceleyle soramadım. *Emosyon*⁶⁴ bırakmıyordu ki... Ben de güzel karşılık verdim ya... *Örözman*⁶⁵ üzerimde o çiçek bulundu. Gerçekten pek *poetik* bir *rankontr*⁶⁶ oldu. *Viktuar!*⁶⁷ Öyle bir havuzun kenarında... Lamartin⁶⁸! Ah Lamartin! Gelip de bu hali görmeliydin! Beş dakika içinde en parlaklardan beş yüz *ver*⁶⁹ yazmak için ne şiirsel bir tabloydu! Çengi Hanım, *kel drol dö nom!*⁷⁰ Çengi, başka bir deyişle *dansözler*... Lakin bu

⁵² (Fr.) éducation: Eğitim.

⁵³ (Fr.) noble: Soylu.

⁵⁴ (Fr.) famille: Aile.

⁵⁵ (Fr.) mal élevé: Kötü yetiştirilmiş.

⁵⁶ (Fr.) beauté: Güzellik.

⁵⁷ (Fr.) poétique: Şiirsel.

⁵⁸ (Fr.) conversation: Konuşma.

⁵⁹ (Fr.) Miroir terrestre, ô glas parterre. Très belle comparaison pour un petit lac. C'est très joli!: Yer aynası, o yerdeki ayna. Küçük bir göl için çok güzel bir benzetme! Çok hoş!

⁶⁰ (Fr.) Un peu trop flattant mais ça ne fait rien: Biraz fazla övücü ama zararı yok.

⁶¹ (Fr.) accepter: Kabul etmek.

⁶² (Fr.) jeune personne: Genç.

⁶³ (Fr.) Ça va bien, ça n'est que de la pudeur, c'est de la condeur: Güzeli, bu durum yalnızca iffetten, saflıktan.

⁶⁴ (Fr.) émotion: Heyecan.

⁶⁵ (Fr.) heureuxment: İyi ki.

⁶⁶ (Fr.) rencontre: Karşılaşma.

⁶⁷ (Fr.) victoire: Zafer.

⁶⁸ Fransız yazar ve şair Lamartine'in "Le Lac" (Göl) isimli şiirine atıfta bulunuluyor.

⁶⁹ (Fr.) vers: Mısra.

⁷⁰ (Fr.) quel drôle de nom: Ne tuhaf isim.

sözü isim olarak hiç işitmedimdi. *Orijinal*, bu da pek *orijinal*... Şu *tuvalette*⁷¹ bak! Şu yürüyüşe bak. Gerçekten bir *Kalipso*...⁷² Sanki *Kalipso*'yu adasından almışlar yaşamklamışlar, feracelemişler de şu bahçenin içine salıverilmişler!..

İşte Bihruz Bey bu şekilde düşünür, düşündüğü kadar da mesut olur ve gurur duyardı. Çünkü, önu sıra tüm naz ve cilvesiyle yürümekte ve güzelliğine ve zarafet ve kıyafetine yalnız erkekleri değil kendi derecesinde süslü hanımları bile hayran etmekte olan Periveş Hanım'a beğenilmek mutluluğu o kadar şık beyler içinde yalnız kendisine nasip olmuştu. Gerçekten de nazlı güzel, her adımda beş on kişiyi kendisine yol açtırmak için yollarında durdurduğu halde bunların hiçbirisine bakmaya bile tenezzül etmeyerek ve yalnız güzellikte, parlaklıkta kendisine rakip görebildiği taze çiçekleri hafiften küçümseyici bakışla iltifat eyleyerek ilerler idi.

Bihruz Bey başarısından emindi. Yalnız bir hatıracık ara sıra kendisini huzursuz ediyordu ki o da Keşfi Bey bahçede ise elbette görüleceğinden sarışın hanımın ona karşı ne muamelede bulunacağı endişesiydi.

Çalgı yerine kadar Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey de mutluluk gökyüzünün ufkundaki o karanlık hatıra bulutu yavaş yavaş dağılmaya başladı. Biraz daha ilerlediler. Burası kalabalıktan uzaktı. Bihruz Bey adımlarını sıklaştırdı. Hanımlara yetiştı. Bu süratten maksadı sarışın hanımı bir daha nerede ve ne vakit görmek mümkün olacağını sormaktı. Sarışın hanım buna meydan vermeksizin Çengi Hanım'a hitaben:

- Burası pek güzel, pek hoşuma gitti. Gelecek Cuma da gelemim. Hem doğruca buraya girelim...

dedi. Bunun üzerine Bihruz Bey:

- *A kel ör*⁷³? *Pardon* efendim saat kaçta?

der demez, geriden doğru bir

- Haset!.. haset!

⁷¹ (Fr.) toilette: Giyim kuşam.

⁷² Kalipso: Yunan mitolojisinde ıssız bir adada yaşayan peri.

⁷³ (Fr.) À quelle heure?: Saat kaçta?

sesi geldi. Hepsi birden döndüler baktılar. Bunu söyleyen oracıkta ağaçlarla çevrili bir tarhın içinde yalnızca oturmakta olan Keşfi Bey idi. Hanımlar sesin sahibini teşhis için birbirlerine bir şey söylediler. Gülüşmeye başladılar. Bu sırada aşağıdaki kapıya ulaşmışlar idi. Bihruz Bey'in "saat kaçta" sorusu cevapsız kaldı.

Hanımlar kapıdan çıktılar. Lando evvelce aldığı emir üzerine oraya gelmişti. Arabacı koltuğundan indi, arabanın kapısını açtı, hanımlar içeriye girer girmez kapı tak diye kapandı. Arabacı koltuğuna çıktı. Hemen ardından bir kırbaç şakırtısı işitildi... Lando süratle aşağı doğru yürümeye başladı.

Bihruz Bey bu dakikada pek mutsuz idi. Keşfi Bey'in o şekilde haykırmaması, hanımların o şekilde gülüşmesi, sualinin cevapsız kalması, arabacının, o teresin de landonun kapısını açmakta, hanımları alıp gitmekteki hızı, nihayet sarışın hanımın arabadan bakıp da bir *adiyöcük*⁷⁴ bile demeksizin çıkıp gitmesi biçare beye pek fazla etkilemişti. Bu aşırı üzüntünün şaşkınlığı içinde birdenbire hatırına landoyu takip etmek fikri geldi. Kapının yanında bağcı kılığında iki kişi durmuş, konuşuyorlardı. Onlara bakarak sert şekilde “*Ekipajım?*” dedi ve karşındakilerden bir seri bir hareket bekledi. Fakat herifler bundan bir şey anlamadıklarından şaşkın şaşkın birbirlerine bakmaktan başka hiçbir şey yapamadılar. Bihruz Bey'in buna da canı sıkıldı. Artık kendi gözleriyle arabasını aramaya başladı. Hâlbuki, yukarıdaki kapıdan bahçeye girdiği zaman ekipajını aşağıdaki kapıya getirmesini *koşeye*⁷⁵ tembih etmemişti. Onun için araba kendisini bıraktığı yerde bekliyordu. Sarışın hanımın ardı sıra bir kere bahçeden dışarıya çıkmış bulunduğu için, şosedden yukarıya doğru seğirterek yürümek istediye de birbiri ardınca gelmekte olan arabaların izdihamından ve özellikle bir sarı bulut gibi havaya yükselmekte olan tozun yoğunluğundan ürktü. Tekrar bahçeye girdi. Acele ile giriş ücreti vermeyi unutmuştu. Kendisine hatırlatılınca elini cebine soktu. Bir meci diye çıkardı, para alan adama fırlattı. Mecidiyenin üst tarafını almaya meydan yoktu. Koşar gibi bir süratle yürürken Keşfi Bey'i biraz evvel gördüğü yerde göremeyince süratini daha arttırdı. Bu aralık yolunun üzerinde karşılaştığı süslü bir *madamın* elbisesine bastı, yırttı. Telaşından bu kazaya uğrayan kişinin cinsiyetini ve özellikle de yabancılığını düşünemeyerek “*Pardon mon şer!*”⁷⁶ dedi geçti. Biraz daha ötede bir tepsi içinde kahve ve bira götürmekte olan *garsona* çarptı. Tepsiyi yere düşürdü, şişeler kırıldı. Dökülen kahveler, biralar kendisiyle beraber kadın erkek birkaç kişinin daha üstüne başına sıçradı.

O yine koşup gidiyordu. *Garson* “Beyefendi! Beyefendi! Bizim zararlar ne olacak?” diye haykırmaya ve arkasından koşmaya başladı. Çaresiz, bunun için de durdu. *Jilesinin* cebinden bir altın çıkardı, *garsona* doğru attı. Bu aralık tanıdığı bir şahsa rast geldi. O şahıs bir şey söylemek, bir şey anlatmak için kendisini yolunan alıkoymak istediye de bey “*Je afe!* *Je*

⁷⁴ (Fr.) adieu: Hoşça kal.

⁷⁵ (Fr.) cocher: Arabacı.

⁷⁶ (Fr.) Pardon mon cher: Affedersiniz azizim.

*afer! Jö süi tre presse!*⁷⁷ diyerek bundan da kurtuldu. Hele güç bela kapıdan çıktı, arabasını buldu. *Par malhör*⁷⁸ arabacı, hayvanların önüne birisini bırakarak o da kendinin bir ufak işi için bir tarafa gitmişti. Bihruz Bey arabacının gelmesini beklemedi. Hemen yerine çıktı. Terbiyeleri eline aldı. Hayvanları kırbaçladı. Aşağıya doğru mümkün olan süratle gitmeye başladı.

Yolun üzeri arabalar, hayvanlar, insanlarla hıncahınç dolu olduğundan Bihruz Bey dakikada bir durmaya mecbur oldukça sabırsızlığından pek çok sıkılırdı. Hele aşağıdaki kapıyı da buldu. Oradan ötesi tenhaca idi. Arabayı alabildiğine koşturarak Tophanelioğlu semtine geldi, birdenbire durdu. Çünkü burada karşısına çıkan dört yoldan hangisine gitmek lazım geleceğini evvelce düşünüp kararlaştıramamıştı. Burada daha çok sıkılmaya başladı. İki dakika kadar durakladıktan sonra Beylerbeyi'ne inen yolu tutturdu. İstavroz⁷⁹ üzerlerine kadar bir koşu gitti. Landodan bir iz bile bulamadı. Oradan döndü. Bağlarbaşı, Nuh Kuyusu yoluyla Haydarpaşa'ya indi. Landodan yine eser bulamayınca bütün bütün canı sıkıldı.

Bu esnada vakit de on ikiyi geçmiş, yarıma geliyordu. Çaresiz, Koşuyolu'ndan ağır ağır giderek büyük bir üzüntü içinde köşküne döndü. Doğruca odasına çıktı. Fesini bir tarafa attı. Eldivenlerini çıkardı. O aralık "*Mösyö e servi e mösyö Piyer e la.*"⁸⁰ diye gelen uşağı Mişel'i bir azarla ile savdıktan sonra *trapezenin*⁸¹ üzerinde bir tabak içinde duran Frenk sigaralarından birisini aldı, tepesini dişiyle kopardı, sigarayı lambadan yaktı. Kanepeye geçti, oturdu ve sigaranın tavana doğru yükselmekte olan mavi dumanını bakışlarıyla takip ederek kederli kederli düşünmeye başladı.

⁷⁷ (Fr.) J'ai affaire! J'ai affaire! Je suis très presse!: İşim var! İşim var! Çok acelem var!

⁷⁸ (Fr.) par malheur: Ne yazık ki.

⁷⁹ İstavroz: Bugünkü Beylerbeyi'nin bulunduğu bölgenin eski adı.

⁸⁰ (Fr.) Monsieur est servi et Monsieur Pierre est là: Mösyönün yemeği hazır ve Mösyö Piyer burada.

⁸¹ (Fr. trapeze) Masa.

Periveş Hanım'la arkadaşı Çengi Hanım'a gelince, bunların terbiye ve iffetçe erdemleri bahçede havuzun yanında Bihruz Bey'e karşı gösterdikleri laubali tavırlardan ve biraz aşağıda nakledilecek bir konuşmalarından anlaşılır.

Burada yalnız şunu anlatmak lazımdır ki Periveş Hanım; Bihruz Bey'in yakıştırdığı gibi, öyle şerefli bir aileye, asil bir hanedana mensup olmadığı gibi evinin bulunduğu semt de Bihruz Bey'in yaptığı ayrıma uygun ve tahmin ettiği gibi soylu tabakaya mahsus olan yerlerden değildi.

Periveş Hanım, kaşıkcı esnafından Sakin Ağa adında namuslu bir adamın kızı ve arzuhalcilik yaparak geçimini sağlar Mağmum Efendi namında hamiyetli bir adamın eşiydi. On altı yaşında pederini kaybettikten ve yirmi üç yaşında kocasından ayrıldıktan sonra, validesi Zaime Hanım'la birlikte Karabaş Mahallesi'ndeki dört odalı hanelerinde fakir ve fakat yine kendi hallerinde geçinir giderlerdi. Gerçekten olağanüstü denecek güzellerden olan Periveş Hanım'ı kötü bir tesadüf, Çengi Hanım denilen yoldan çıkarıcı kadın ile tanıştırmış ve bu şekilde biçarenin az zaman içinde güzellik ve zarafeti dilden dile dolaşmaya başlamış; fakat ne yazık ki mücevher kadar kıymetli namusu da bütün bütün heba olmuştu.

Bu kötü ilişkinin başlamasından sonra Periveş Hanım, çoğu zaman Çengi Hanım'la birleşir; daima onunla gezer ve gerektikçe Çengi Hanım'ın evinde geceyi geçirirdi.

Bunların Çamlıca Bahçesi'nde görüldükleri günün sabahı, Periveş Hanım adi bir yatak bağına bürünmüş olduğu halde Karabaş Mahallesi'nden çıkarak sekiz yaşında bir komşu çocuğu eşliğinde bir hayli mesafe gittikten sonra güneş görmez ve dolayısıyla da çamuru kurumaz bir sokağın izbe bir köşesinde karşısı bostan, arkası yine bostan ve iki tarafı bekâr odaları ahır filan gibi değersiz, adi binalarla çevrili; ıssız ve tenhada olan şüpheli bir haneye girmişti.

Burası Çengi Hanım'ın evidir. Periveş Hanım'ın gelişinden bir saat sonra bu iki hanım yukarıda tarif olunan zarif kıyafetlere girmiş oldukları halde yaşlısı önde, genci arkada olarak evden çıktılar. Aksaray Caddesi'ne doğru yürüdüler. Hanımların evden çıktıkları zaman kararları Samatya'ya kadar yayan inerek oradan demiryoluyla Bakırköy'e, oradan Sakız Ağacı

mesiresine gitmek idi. İşte bu karar ile yürürlerken Periveş Hanım'ın "Çamlıca Bahçesi'ni pek övüyorlar... Bugün de oraya gitsek acaba nasıl olur?" yolundaki sorusuna Çengi Hanım tarafından olumlu cevap verilince, Sakız Ağacı kararını halk bahçesine değiştirmişti. Bunun üzerine hanımlar hareketlerini hızlandırarak Aksaray'ın tramvay durağına yetiştiler ve hemen hareket etmek üzere bulunan tramvay arabasına çıktılar, oturdular. Üç çeyrek saat sonra köprübaşında tramvaydan indiler. Köprüyü geçerek Üsküdar vapuruna girdiler. Vapura girdikten yarım saat sonra da Üsküdar vapur iskelesine çıktılar. Beylik ambarın önüne doğru yürümeye başladılar.

Diğer günler vapurdan çıkan halkı karşılayarak "Boş araba!.. Boş araba lazım mı? Sizi şu temiz *kup*⁸² ile götürüyüm?" yollu, insanı bunaltan sözlerle birbirleriyle yarışan arabacıardan hiçbirisi görünmedi. Çünkü o gün seyir yerlerine dağılmak için kira arabalarına olan hücum diğer vakitlerden pek çok olarak bir saatten beri iskelede boş bir tek araba bile kalmamıştı.

Çengi Hanım'ın orada rast geldiği işsiz bir adama:

- Ayol! Kira arabası arıyoruz... Acaba nerede bulunur?

sorusuna,

- Hanımefendi, boşuna aramayınız... Bulamazsınız...

diye aldığı cevap üzerine hanımların ikisi birden:

- A! Vah... vah... O kadar uzak yerden gelişimiz hiçbir şeye yaramadı!

demekle beraber, beri taraftaki çeşme meydanına doğru ilerlediler ve orada da rast geldikleri birkaç kişiye:

- Ayol! Buralarda hiçbir araba bulunmaz mı?

sorusunu tekrar ettiler.

O gün sabahleyin, Beyoğlu kira arabalarından bir lando; Kadıköy'e bir hasta götürerek Üsküdar'a gelmiş, araba vapurunu beklemek üzere çeşmenin yanında durmaktaydı. Landonun arabacısı, hanımların araba aramakta olduklarını görünce kendi kendine:

⁸² (Fr.) coupe: Dört tekerli, atların çektiği araba.

- İki saat daha burada boş boşuna vapur bekleyeceğime şu hanımları alsam götürsem daha iyi olmaz mı?

dedikten sonra, hanımlara doğru ilerledi ve Çengi Hanım'a hitaben:

- Nereye gideceksiniz hanımefendi?.. İsterseniz sizi bu lando ile götürüyüm...

deyince hanımların ikisi birden dönerek, landoyu inceleyerek ve şansın sırf yokluk içinde meydana getirdiği beklentilerinin üzerindeki bu fırsatı karşısında bakışlarıyla, gülüşleriyle birbirlerini tebrik ettikten sonra Çengi Hanım gidilecek yeri söyleyerek pazarlığa girişti.

Orada bulunan kayıkçı, hamal, beygir sürücüsü gibi aşağı tabakadan birtakım reziller, Periveş Hanım'ın etrafına toplanarak pis pis laf atarak cilveli güzeli rahatsız etmeye başladılar. Ve haziran güneşinin yükselerek yeryüzüne dik inmekte olan kızgın güneş ışınları da biçareyi bunaltıp terletmeye başlamıştı. Bu zor durumdan bir an evvel kurtulmak ihtiyacını fazlasıyla hisseden Periveş Hanım, arabacıya işaret edip arabanın kapısını açtırdı. Hemen içeriye kendisini attı. Ardından Çengi Hanım da girdi.

İşte, Bihruz Bey'in Periveş Hanım hakkındaki dış görünüşüne dayanarak yaptığı tahmin ve oldukça zor beğenisini kazanmasına tek sebep olan landonun bu cilveli güzeli taşıyarak halk bahçesi gezintisinde bulunmasıydı ki; bu da aslında pek o kadar nadir olmayan tesadüflerdendi. Ancak böyle bir tesadüf Bihruz Bey'in hatırından bile geçmediğinden beyefendi landoya bakarak hanımları ve hanımlara bakarak landoyu -gördüğümüz derecelere kadar- gözünde büyütmüş ve neticede bahçenin içinde Periveş Hanım'a, bildiğimiz suretle, ek dolaş olmuş idi.

Yukarıda tarif olunduğu şekilde hanımlar, Bihruz Bey dahi arkalarında olduğu halde bahçeden çıkarak landolarına binerek ile araba hareket eder etmez Periveş Hanım'ın "Daha pek toy, zavallı!" demesiyle iki hanım arasında aşağıdaki konuşma geçti:

- Adeta budala ayol!

- Biraz hoppaya da benzer.

- Zıpır derler bunlara zıpır... Fani çiçeği ne yaptın? Bakayım hâlâ göğsünde duruyor mu?

Çengi Hanım, Bihruz Bey'in bir aralık söylemiş etmiş olduğu Fransızca "*fane*" kelimesini "fani" diye işittiğinden ve bir hanıma ilk görüşte ilan-ı aşk için takdim olunan çiçeğin faniliğinden bahsetmekte bir alaka, bir zarafet ve incelik bulamadığından "fani çiçeği ne yaptın" demekle, Bihruz Bey'in o münasebetsizliğini ima etmek istedi.

- Ha! Gerçek o ne demekti acaba? Benim aşkım da bu çiçek gibidir, böyle solar gider mi demek istedi?

- Adam⁸³ sen de! Onun ne söylediğinden ne yaptığından kendisinin de haberi yoktu.

- Gelecek Cuma bekleyecek...

- İşi yoksa beklesin dursun.

- Adam gelemim, gelemim, eğleniriz. Bahçe de hiç fena değil doğrusu...

⁸³ Adam: "Aman", "ay" gibi bir nida olarak kullanılır.

- Her vakit böyle süslü arabayı nereden bulacaksın?
- Böylesi olmasın da aleladesi olsun, amaç eğlenmek değil mi?
- Ya o vakit alafranga bey yine sana bakar mı dersin?
- Bakmazsa bakmayıversin, o da tasamın on beşi sanki!..⁸⁴
- Bahçeden çıkarken o deli deli bağırın da kimdi?
- A, bilemedin mi? Geçen gün Kadıköy vapurundan çıkarken benim feracemin eteğine basıp da pardon diyen bey değil mi ya?
- O budala mıydı o? Değil değil, onun sakalı vardı.
- A hiç ben bilmez miyim? Ta da kendisiydi.
- Adam, nemize lazım... Acaba iskelede çok bekleyecek miyiz?
- Sanırım ki beklemeyiz. Olmazsa kayığa da binmek olabilir.
- Galiba sen canını yabanda bulmuşsun! Ay, şimdi paraları sayacak mıyız?
- Sayacağız ya... Arabacının bahşişini de unutma!
- Bahşiş mi? İki saat için yüz kuruş verdikten sonra bir de bahşiş öyle mi? Üstüme iyilik sağlık! Ben çıldırmadım ayol!..

Bu aralık araba Üsküdar İskelesi hizasında gündüz hanımları aldığı noktada birdenbire durunca, Çengi Hanım:

- A, geldik mi? Ne çabuk geldik, vallahi iyi!

Diyerek evvelce hazırladığı dört meci diye ile bir miktar bakır parayı arabacıya teslim etti. İki hanım arabadan indiler. Ağır ağır iskeleye doğru yürüdüler. Vapura girdiler. On dakika sonra vapur da iskeleden ayrılarak İstanbul'a doğru yönelerek ve yirmi dakika içinde Haliç dahilindeki gemilerin arasına karışarak gözden kayboldu.

⁸⁴ Tasamın on beşi: "Umurumda değil" anlamında kullanılan söz.

İKİNCİ KISIM

1

Odasında sigara içerek düşünür bıraktığımız Bihruz Bey, düşünce düşünce hele kafasını toplayarak bir sonuca ulaştı ve bir karara varabildi. Bu karar da kendisini daha şimdiden dertli âşığı kabul ettiği Periveş zalimine aşkını itiraf eden ve ayrılık sırasında kendisinin “Saat kaçta?” sorusuna cevap verilmemesinden ve özellikle de landonun hareketi sırasında bir veda işareti edilmemesinden dolayı sitem ve serzeniş dolu bir mektup yazmaktı. Amacı, gelecek cuma günü saat sekizde ve belki daha erken bahçede bulunarak Periveş Hanım’ın gelişini beklemek ve hanımefendi görünür görünmez hazırlanacak mektubu bir şekilde kendisine takdim edip ondan sonraki hareket tarzını duruma göre uydurmaktı. Kısacası, emelinin süsü olan bu nazlı, hoş endamlı ahuyu; Keşfi zevzeğine rağmen arzusunun tuzağına düşürmeye çalışmaktan ibaretti.

Bu esnada, üçüncü defa olarak, müsaade isteyerek salona giren Mişel; lambaları kontrol ile fitillerini biraz indirip yine çıkardıktan sonra beyefendinin yüzüne gizlice baktı. Halinde gözlemlediği durgunluktan cesaret alarak yavaş bir sesle “Yemek soğuyor...” diyebildi. Bihruz Bey’in zihnini yoran sıkıntısı bahsedilen karardan sonra her ne kadar bütün bütün geçmemiş ise de haylice hafiflemişti. Ve *sal a manjede*⁸⁵ yaklaşık üç çeyrek saatten fazla bir vakitten beri kendisini bekleyen hocası Mösyö Piyer’i daha ziyade bekletmenin çirkin olacağı düşüncesi o zihnin bir köşesinde kendi kendini gösterebilmişti. Bu yüzden bey yerinden kalktı, üçte ikisinden fazlası yana yana bitmiş olan sigarasının uzamış beyaz külünü masanın bir tarafındaki sigara tablasına bıraktıktan sonra sigaradan kalan parçayı dudaklarını arasına kıştırarak yemek odasına yöneldi. Kapıdan içeriye girer girmez hocası efendiye hitaben, şüphe yok ki artık bu defa pek halis Fransızca olarak:

- Affedersiniz, azizim hoca efendi! Pek önemli bir şey düşünüyordum da sizi beklettim. Ümit ederim ki bana gücenmediniz!

dedi ve selamlaşmak için hoca efendiye elini uzattı.

⁸⁵ (Fr.) salle à manger: Yemek odası.

Mösyö Piyer oralarda değildi. Zaten bütün bütün denecek derecelerde yemekten kesilmiş ve olanca iştahı, zevki, eğlencesi, siyasi gazetelerin günlük meselelere dair sütun sütun yayınladıkları makale ve yazıların değerlendirilmesine adanmış olan bu altmış beşlik ihtiyar, köşke geç vakit gelerek ikinci kata çıkar, açgözlü Mişel'in "İsterseniz buraya buyurun... Şimdi yemek çıkacaktır..." demesi üzerine doğruca yemek odasına girerek paltosunun cebinden çıkardığı bir yığın gazetelerden ayırdığı çarşaf kadar bir tanesini katlayıp küçülterek bir iskemlenin üstünde büyük bir dikkat ve özenle değerlendirmeye koyulmuş ve yemeğin gecikip gecikmediğinden katiyen haberdar olmamıştı.

Bu yüzden, Bihruz Bey'in bekletmesine dair özür dilemesine şaşırarak beraber "Hiç zararı yok. Zaten ben gazetemi okuyordum..." diyerek cevap verdikten ve Bihruz Bey'in uzandığı eli sıkıp bıraktıktan sonra beyle karşı karşıya sofraya geçtiler oturdular.

Mösyö Piyer'in o çarşaf kadar gazetede büyük bir önem vererek okuduğu şey, o devrin en mühim siyasi meselelerinden olan Süveyş Kanalı'na dair uzun bir köşe yazısı idi ki özünde bu meseleyi servet, ticaret, siyaset açılarından birtakım değerlendirmekteydi.

Politikaya fazlaca merakı olan Mösyö Piyer, gazetede okuduğu şeylerin hâlâ etkisi altında bulunarak fikrini onlarla biraz daha meşgul etmek ihtiyacında olduğundan, sofraya oturur oturmaz Bihruz Bey'e hitaben "*Patri*"de⁸⁶ şimdi bir köşe yazısı okudum. Süveyş Kanalı hakkında pek mühim görüşler sunuyor." diye söze başlayarak okuduğu şeyleri paragraf paragraf fıkra özetle anlatarak, bunlara kendi görüşlerini de eklemeye başladı.

Beri tarafta bir ucu Periveş Hanım'ın saçlarına ilişip kalmış, diğer ucu Keşfi Bey'in püskülüne takılıp dolaşmış olan düşüncelerinin keşmekeşi arasında zihni yeniden perişan olmaya başlayan Bihruz Bey, Mösyö Piyer'in sözlerini katiyen dinlemiyordu ve dinlese de anlayamazdı.

Öğrencisinin böyle siyasi ve ciddi konularda tartışmaya kabiliyetsizliğini herkesten iyi takdir etmiş olması gereken Mösyö Piyer'in söz söylerken Bihruz Bey'in yüzüne bakması önünde bulunan sürahiye, Bordo şişesine hitap etmekteyse kaşı gözü hareket eder, eli ayağı oynar bir heykele⁸⁷ hitap etmekteki kolaylıktan dolayıldı.

⁸⁶ Patri: La Patrie. 1841'de başlamış Fransız gazetesi.

⁸⁷ Orijinalinde "istatüye" yazmaktadır.[Ç.N.]

Mösyö Piyer, bir aralık bahsin kendince tamam can alacak bir noktası üzerinde hararetli hararetli nutuk atıp dururken bu gevezelikler, bu gürültüler ister istemez kulağına yankılanıp ve beynini hırpalayıp fikrini bütün bütün karıştıran Bihruz Bey'in: "*Pardon Monşer! Parlon damur ön pö, sil vu ple?*"⁸⁸ diye hocasını aşk ve sevgi bahsine davet etmesi, Mösyö Piyer'i birdenbire derin bir hayretin sessizliğine ve hüsrana düşürdü. Zavallı ihtiyar çatalı bıçağı bırakarak eliyle gözlüğünü iyice yerleştirdikten ve Bihruz Bey'in yüzüne -sofraya oturduğundan beri henüz birinci defa olmak üzere- bir hayli baktıktan sonra Fransızca "Peki buyurunuz... Ondan bahsedelim..." dedi ve çatalı bıçağı tekrar eline alıp sözüne devam eyledi:

- *Dö kel amur vule vu kö jö parl? Vu save biyen kil ya lamur dö la patri, lamur fiylal, lamur maternel, lamur dö proşen, lamur dö sua. Sö son dezamur dö differant natür. Dö kel vule vu kö nu parliyon?*⁸⁹

- *Lö lamur dö fam, biyen sür!*⁹⁰

Bihruz Bey tarafından girilmek istenilen bu bahsin Mösyö Piyerce yersizliği, zamansızlığı ihtiyarın epeyce canını sıkılmış idi. Bey'in birdenbire söylediği "*Lö amur dö fam!*" ifadesindeki münasebetsizlik üzerine herifin yorgun sinirleri şiddetle oynamaya, o soğuk kanı süratle kızılmaya başladı. Yüzü kızardı. Gözleri açıldı. Edepsiz öğrencisini epeyce haşlamak istedi; fakat istediğini yapamadı. Çünkü Küçük Çamlıca'nın havadar bir köşkünde haftanın iki gecesini konforlu geçirmek için vapur ve araba ücretlerinden başka peşin olarak her ay eline geçirdiği elli adet yirmi iki Frank yetmiş beş santim Mösyö Piyer'e hatırlıca bir dosttu. Bihruz Bey hafif mizacıyla, tembelliğiyle, garip garip hareket ve sözleriyle ne zaman Mösyö Piyer'i öfkelenirse o hatırlıca dost meydana çıkar; Mösyö Piyer'in kulağına "Canım, o daha pek gençtir. Gençliğin bu türlü halleri mazur görülmek lazımdır. Şu zavallı çocuğa hiddetlenmenin ne lüzumu var? Sen bilge bir adamsın... Öyle kusurlara bakmamalısın!" yollu söz söyler; hoca

⁸⁸ (Fr.) Affedersiniz azizim! Biraz da aşktan bahsedelim lütfen!

⁸⁹ (Fr.) Du quel amour voulez-vous que je parle? Vous savez bien qu'il y a l'amour de la patrie, l'amour filial, l'amour maternel, l'amour du prochain, l'amour propre, l'amour de soi. Ce sont des amours de differents natures, du quel voulez-vous que nous parlions?: "Sevdanın hangi türünden bahsetmek istiyorsunuz? Malum ya, sevginin çeşitleri var: evlat sevgisi, anne sevgisi, hısım akraba sevgisi, kişinin kendi nefesine sevgisi... Bunlar hep ayrı ayrı şeylerdir. Hangisinden bahsedelim? (Yazarın yaptığı çeviri)

⁹⁰ (Fr.) Le l'amour de femme, bien sûr!: Hangisinden olacak, karı sevgisinden! (Yazarın yaptığı çeviri)

efendi de bu hatırlı, bu yumuşak yüzlü, bu sevimli dostunun o gönül alıcı öğüdüne uyarak Bihruz Bey'in her fenalığını hoş görürdü.

Bu defa da yine o dostun, dostane fakat zorlayıcı uyarısı üzerine kendini tuttu. Yalnız Bihruz Bey'in damdan düşercesine ortaya sürmek istediği kadın düşkünlüğü bahsini beyin hoşlanamayacağı bir şekle dökerek manevi bir intikam almak arzusundan vazgeçemediği için tekrar şu şekilde söze başladı:

- La Bruyer⁹¹ mi yoksa La Roşfokol⁹² mu bilmem hangisidir der ki “Tutkunun her türlü, tutku sahibine türlü maskaralıklar ettirir. Özellikle aşk ve sevda insanı hepsinden çok maskara eder.” Manasını iyi anladınız ya?

- Hayır, fikrinizi anlayamadım.

- *Pardon!* Bu benim fikrim değil. Kendi fikrimi söylesem oo, hiç hoşunuza gitmez. Bazı filozoflara göre aşk ve sevda sahibini gülünç eder. Bencesi gülünç değil, adeta... Çünkü aşk ve sevda zevzeklikten başka bir şey değildir!..

- Siz ihtiyarsınız, aşka tabii düşman olursunuz.

- Kadın aşkına, öyle mi?

- Şüphe yok.

- Ha! Ahlak açısından çoğu pek çirkin olan o güzel grubun o akıl ve zarafetleri, makul şeylerden çok delilikleri arttıran eden kadınların aşkına öyle mi? Korkarım, öğrencim bir kadına bağlanmış olmalı!

- Hayır... Pek de öyle değil...

- Kendini gözet evladım! Kendini gözet. Kadınlar çok zararlıdır. Onlar, azap meleklerinin yeryüzündeki benzerleridir. Bizi cennet kapısından cehenneme gönderirler... Bir âmâyâ demişler ki “Eşiniz bir güldür”. O da “Dikenlerinden öyle anlıyorum” cevabını vermiş.

- *Pardon* Mösyö Piyer...

⁹¹ La Bruyer: Jean de La Bruyère, Fransız yazar.

⁹² La Roşfokol: François de La Rochefoucauld, Fransız yazar.

- Dinleyiniz, dinleyiniz, daha bitmedi. Sokrat ne diyor bilir misiniz? Diyor ki “Kadın her türlü fenalığın kaynağıdır.” Aristofan da “Dünyada kadınlar kadar idaresi zor mahluk yoktur. Ne deliler ne de canavarlar onlar kadar kaçınılmaya değmez!” demiş.

- *Me mon şer profesör!*⁹³

- Dinleyin, dinleyin genç bey!

- *Mon profesör!*⁹⁴ Bu akşam her vakitki Mösyö Piyer değilsiniz. Ahlakınız değişmiş. Pek *nervö*⁹⁵ olmuşsunuz. Bilmem niçin?

- İhtimal. Lakin siz her vakitki Bihruz Bey’siniz!..

⁹³ (Fr.) Mais mon cher professeur: Ama aziz hocam!

⁹⁴ (Fr.) Mon professeur: Hocam.

⁹⁵ (Fr.) Nerveux: Sinirli.

Bihruz Bey'in son sözü pek doğru idi. Daha üç dört ay evvel, *Pol e Virjini*'yi⁹⁶ birlikte okudukları zaman bu iki tabiat çocuğun hemen kendileriyle birlikte doğup kendileriyle birlikte gelişip serpilen ruhsal ilgilerini; iki saf kalbi birbirine bağlayan o masum sevginin ıssız bir adanın ıssız bir bölgesinde, akarsu kenarlarında, karanlık ormanların kıyıcıklarında, kumluk sahillerde, muz ağaçlarının tepelerinde, yavru kuşların yuvaları yanında, nurlu denizlerde, renkli guruplarda, parlak güneşlerde, hoş mehtaplara karşı meydana gelen olan zarif yansımasını Mösyö Piyer ne kadar tatlı tatlı anlatmış, ne kadar tatlı tatlı yorumlamıştı! Daha üç dört hafta evvel, *La Dam o Kamelya*'yı⁹⁷ köşkü getirip de "*Vuala ön şe döbr dü roman*"⁹⁸ diyerek kitabı hemen o gece yukarıdan aşağıya Bihruz Bey'e dinletip anlatırken Margueritte'nin, o özünde temiz olmayan bahtsız kadıncağızın sevgilisi Arman hakkındaki temiz aşkından ve bu aşktan doğan hislerin saflık, incelik ve temizliğinden ve nihayet biçare âşığın verem olarak zavallı bir şekilde vefatından dolayı Mösyö Piyer ne kadar üzülmüş, öğrencisini de ne kadar üzmüş idi! Özellikle daha üç dört gün önce Alfons Karr'ın *Ihlamurların Altında* adındaki romanını Bihruz Bey okuyup da romanın kahramanı İstefan'ın aşk ile o derece çılgınlıklarını algılayamadığından bahsettiği zaman, şahsi ilginin o derecesine "*pasiyon*"⁹⁹ denilip, buna kapılanları adeta deliye döndüreceğini ve bu şekilde mecnun olanların çoğunun sevgililerinin kavuşmasıyla da teselli olamayıp içeriği kendilerince de belirsiz bir yaşam sevincini bitirmesi neticesi olarak intihar edegeldiklerini ve bu aşırı aşk halin, Alman şairi Göte meşhur *Verter*¹⁰⁰ hikâyesinde gayet doğal bir şekilde betimlemiş etmiş olduğundan, bir kere de o hikayenin Fransızca tercümesini okumak lazım olduğunu Mösyö Piyer ne kadar ciddi bir tavır ile öğrencisine anlatmış idi!

Bu akşam Mösyö'ye ne oldu da daima hürmetle bahsettiği aşk ve sevgiyi böyle aşağılamaya kalkmıştı?

⁹⁶ Pol e Virjini: *Paul et Virginie*, Bernardin de Saint Pierre tarafından yazılmış, 1787'de yayımlanmış roman.

⁹⁷ La Dam o Kamelya: *La Dame Aux Camélias*, Alexandre Dumas tarafından yazılmış, 1848'te yayımlanmış roman.

⁹⁸ (Fr.) voilà un chef-d'oeuvre de roman: İşte şaheser bir roman!

⁹⁹ (Fr.) passion: Tutku.

¹⁰⁰ Goethe'nin 1774 yılında yayımlanan *Genç Werther'in Acıları* adlı romanından bahsediliyor.

Zavallı Bihruz Bey, hoca efendiye hitaben “*Parlon damur si vuple?*”¹⁰¹ dediği vakit neler düşünmüştü. Gündüzki aşk macerasını tüm detaylarıyla kısaca Mösyö Piyer’e anlattıktan sonra o özeti hoca efendinin dildeki ustalığıyla giydirilmiş, kuşatılmış, süslenmiş, kıvraklanmış olarak tekrar işitecekti! Evet, ihtişamlı dünyanın süsü olan nazik yürüyüşlü altın saçlı dilber ile ilk aşk dolu bakıştan başlanacaktı. Bahçeye inişler, havuzun kenarında duruşlar, gülüşler, söylenişler, yer ayna esprisi, pırlanta sohbeti, çiçek sevgisi, gezinişler, yürüyüşler, *randevu* talebi, rakip belası, üzüntülü ayrılış, veda etmeden ayrılık, engellere karşı dayanma, zamansız takip, neticesiz koşuşturma, heyecanlar, hiddetler sırasıyla üçer beşer kelime ile söylenecekti. Söylendikçe de Mösyö Piyer bu cümle ve detayları kendisine mahsus coşkulu anlatımıyla genişletip süsleyerek tekrar edecekti. Bihruz Bey de bunları dinledikçe bu güzel, bu şiirsel romanın kahramanı bizzat kendisi olduğunu düşünerek mesut olacak ve gururlanacaktı!

Bihruz Bey’in bundan sağladığı fayda bundan ibaret de kalmayacaktı: Henüz birinci aşaması meydana gelebilen bu güzel romanı, arzusu üzere sonuçlandırmak için ne türlü *entriglere*¹⁰², tedbirlere başvurmak lazım geleceği konusunda Mösyö Piyer’in teorik bilgisi ve yaşadığı tecrübelerinden de yardım alınacaktı. *Par malör*,¹⁰³ hoca efendinin bu akşam tersliği tuttu. Sonuç hakkında kendisinden bir fikir almak şöyle dursun girişten bile bahse imkân bulunamadı.

Diğer taraftan, Mösyö Piyer de öğrencisine karşı gösterdiği sert tavırda o kadar haksız değildi. Herif, Süveyş Kanalı meselesi gibi ciddi ve derin bir mesele içinde yuvarlanıp uğraşır dururken, Bihruz Bey’in damdan düşer gibi “*Parlon damur si vuple!*” demesi; hele de bilmezlikten gelip sorduğu “*Dö kel amur vule vu kö jö parl?*”,¹⁰⁴ “*Dö lamur dö fam!*”¹⁰⁵ gibi kaba bir ifadeyle karşılık vermesi affolunur münasebetsizliklerden, hazmedilir kabalıklardan mıdır?

Hâlbuki, Bihruz Bey kendi hatasını idrak edemediğinden Mösyö Piyer’in münasebetsizliğini, mizacındaki asabiyetin her nedense heyecanda bulunmasına ve bu kötü

¹⁰¹ (Fr.) parlons d’amour s’il vous plaît: Aşkta bahsediniz lütfen.

¹⁰² (Fr.) intrigue: Entrika.

¹⁰³ (Fr.) par malheur: Ne yazık ki.

¹⁰⁴ (Fr.) de quel amour voulez-vous que je parle: Hangi aşktan bahsetmemi istiyorsunuz?

¹⁰⁵ (Fr.) de l’amour de femme: Kadın aşkı.

tesadüfü *fataliteye*¹⁰⁶ yorarak ister istemez konuşmayı kesmeye karar verdi. Yemek gürültüsü de sona ermiş etmiş idi. Meyveyi beklemeksizin sofradan kaldı. Onun önce davranmasıyla aralarında şu sözler söylendi:

- *Pardon Mösyö Piyer!* Rahatsızım. Başım pek ağrıyor. Müsaadenizle içeri gideceğim. Siz yarın belki erken inmiş olursunuz. O halde *a mardî, nes pa?*¹⁰⁷

- Nasıl isterseniz...

- *Bon suvar*,¹⁰⁸ Mösyö.

- *Bon suvar* bey, Allah rahatlık versin!

¹⁰⁶ (Fr.) fatalité: Kader.

¹⁰⁷ (Fr.) a mardî, n'est-ce pas?: Salı görüşürüz, değil mi?

¹⁰⁸ (Fr.) bonsoir: İyi akşamlar.

Zavallı Bihruz Bey, bu dakikada gerçekten pek çok acı içindeydi. Gündüzün saat dokuzdan beri aklının aşırı bir faaliyet halinde bulunmasından, kalbinin nöbet nöbet şiddetli heyecanlara tutuşmasından zavallı gencin asabında büyük bir sarsıntı meydana gelmişti. Odasında tek başına bir hayli düşünmekle yapacağı şeyi kararlaştırdıktan sonra bir dereceye kadar sakinleşmeyi başarmış olduğu sinirsel bunalımı Mösyö Piyer'den alacağı öğütler sayesinde bütün bütün yatıştırabileceğini ümit ederek bu ümit ile sofraya oturmuştu. Ancak, hoca efendiden ansızın uğradığı ters muamele sınırlarını yeniden altüst ettiğinden biçarenin, sevdalı başına şiddetli bir ağrı yapışmış ve bu ağrı kendisini dinlenmeye muhtaç etmişti.

Bu yüzden Bey, sofradan kalktığı gibi salona dahi uğramaksızın harem dairesine geçti. Doğrudan yatak odasına gitti. Kendisine soymak için gelen dadı kalfayı "Biraz başım ağrıyor, yatacağım. Bugün çok dolaştım, yoruldum da valide beni soracak olursa yarın erken gidecekmiş, yattı deyiver..." diye savdıktan, oda kapısını da sürmeledikten sonra hemen yatağına düştü. Dört beş saat yatağın bir tarafından bir tarafına döne döne nihayet gözlerini kapayabildi.

Bihruz Bey, yemek odasından çıkar çıkmaz Mösyö Piyer otuz altı Frank elli santim ile baş başa kaldılar. Bu yumuşak yüzlü, bu tatlı dilli, vefalı dostu Mösyö Piyer'e bu defa kim bilir ne acı sözler söyledi ki zavallı ihtiyar sakin sakin biraz düşündükten sonra henüz ısırdığı bir akça armudunu ezmeye uğraşan dişsiz ağzından "Lakin bazen ben de münasebetsizlik ediyorum!.. Zavallı çocuğu fena sıktım. Şuna gelecek salı, kadın sevgisine dair bir güzel eser getireyim." sözleri gayriihtiyari dökülürdü.

Koca *profesör*! Gelecek salı akşamı öğrencisine cildi yaldızlı bir Kont dö Bokas¹⁰⁹ hediye etmeyi kararlaştırmıştı. Bu şefkatli niyeti üzerine, Bihruz Bey'e dair artık hiçbir endişesi kalmadı. Önündeki Bordo şişesine uzandı. Kadehi doldurdu. Kendi sağlığına içti. Sofradan kalktı. Bihruz Bey'in evvelce büfenin kenarına bıraktığı *sigar*¹¹⁰ parçasını kendinin zannederek yakaladı. Lambadan yaktıktan sonra gazetelerini aldı. Bir tarafa çekildi. Yine gönlü rahat bir şekilde düşünmeye koyuldu.

¹⁰⁹ Kont dö Bokas: *Contes de Boccace*, İtalyan yazar Boccaccio'nun 1353 yılında tamamladığı ve aşk ve cinsellik ile hikâyeler içeren *Decameron* adlı eseri.

¹¹⁰ (Fr.) cigare: Puro, yaprak sigara.

Öte tarafta Bihruz Bey uykuya dalar dalmaz gündüzkü olaylar o kapalı gözleri önünde karmakarışık bir şekilde cereyan etmeye, sofraya başındaki konuşma ise o kaynar beynin içinde bağlantısız bir halde çın çın ötmeye başladı. Periveş Hanım'ın landosu, İstavroz'un üzerinden Beylerbeyi'ne doğru yokuş aşağı bir derecede süratle gidiyor ki tekerlekler yere değmiyordu! Landoyu çekenler, beygire asla benzemez bir çift acayip mahluk! Bunları kullanan bildik parlak düğmeli *koşe* değil Keşfi Bey'in kendisi! Bihruz Bey yağız bir ata binmiş landoyu takip ediyorsa da bir türlü yetişemiyor! Atı kırbaçlıyor, sürüyor, koşturuyor, tam landoya yetişeceği vakit hayvan geri geri gitmeye başlıyor! Bihruz Bey, bu halden anormal derecede sıkıldığı halde arkasına dönüp görüyor ki Madam Piyer olması lazım gelen bir ihtiyar *madam*, hayvanın kuyruğuna yapışmış geri geri çekip duruyor! Bu aralık Mösyö Piyer etekleri yerlere sürünür derecede uzun bir *robdeşambr* giymiş, başında renkli tüylerle süslü bir kadın şapkası, iki koltuğunda da Bordo şişesi olduğu halde birdenbire meydana çıkıyor: "*Kes köse kö lamur, se tön tambur! Me mon şer kavalye! Javu anfen kö lö bo seks vo miyö kün lapen!*"¹¹¹ diye haykırıp sıçradıkça landoyu çeken tuhaf mahluklar şaha kalkıp landoyu deviriyorlar! Landonun içinden bir çift kaplumbağa ile bir de fino köpeği çıkıyor ediyor! Derken Bihruz Bey'in yağız atı beyin altından sıyrılıp ve büyük bir atmaca gibi havalanıp uçmaya, kaplumbağalar dans etmeye, fino köpeği de *Bell Elen* operasından bir parçayı mırıldanarak havlamaya başlıyor!..

Bunlara benzer daha birçok tuhaf şekiller, durumlar ve haller!..

Zavallı Bihruz Bey, bunları görmekten, bunları işitmekten fazlasıyla huzursuz oluyorsa da gözlerini o huzursuz uykudan bir türlü açamıyordu. Hele sabaha karşı dadı kalfanın oda kapısına vurarak "Beyim nasılsın? Baş ağrısı geçti mi?" diye haykırması, genç beyi uyandırdı. Bey hemen yatağından fırladı. Önce bir pencere açtı. Sonra kapıya doğruldu. Dadı kalfa ile birkaç lakırdı ettikten sonra *lavaboda* uzun uzun yüzünü gözünü yıkayıp kuruladıktan sonra tekrar geldi. Açık pencerenin önüne bahçeye karşı oturdu. Yine düşünmeye başladı. Düşündüğü şeyler; rüya âleminde gördüğü şeyler kadar biçimsiz, garip, münasebetsiz değilse de hemen onlar kadar karışık, onlar kadar birbiriyle alakasız idi.

¹¹¹ (Fr.) Qu'est-ce que c'est que l'amour? C'est un tambour, c'est un tambour! Mais mon cher cavalier? J'avoue enfin que le beau sexe vaut mieux qu'un lapin: Aşk nedir ki? Bir davul, bir davuldur! Fakat sevgili sürücü! Şunu da itiraf edeyim ki kadın kısmı bir tavşandan iyidir. [Yazarın çevirisi]

Sabah sabah, Büyük Çamlıca Dağı'ndan kopup kendisine kadar gelen taze ve saf havayı içine çektiğinden yorgun vücuduna bir zindelik, ağırlı başına bir hafiflik geldi. Asabındaki gerginlik geçti. Bu aralık iki rafadan yumurta, bir parça taze tereyağı ile büyücek bir fincan içinde sütlü kahveden, iki ufak dilim de francaladan ibaret olmak üzere dadı kalfanın getirdiği kahvaltıyı epeyce bir iştahla yiyip içtikten ve bir sigara da tellendirip beş altı nefes çektikten sonra hemen giyindi, selamlığa¹¹² çıktı.

Mösyö Piyer sabahleyin çıkıp gitmiş idi. Bunu haber alınca sevinerek doğruca odasına girdi. Kütüphanesinin önüne durdu. Raflardaki irili ufaklı, ciltli ciltsiz, yaldızlı yaldızsız kitapları camın arkasından muayeneden sonra kütüphanenin kapısını açtı. İki cilt kitap aldı. Orta yerdeki yeşil çuha örtülü masanın üzerine koydu. Kendi de bir iskemle ile masanın yanına geçti, oturdu.

¹¹² Selamlık: Konaklarda ve saraylarda erkeklerin yaşadığı ve sadece erkeklerin girebildiği bölüm.

Bihruz Bey'in kütüphanesinden aldığı iki ciltten birisi Jan Jak Russo'nun aşk mektuplarını içeren meşhur *Nuvel Eloiz'i*¹¹³, diğeri de *Sökreter dez Aman*¹¹⁴ adında ufak bir kitap idi.

Bihruz Bey, kolası parlak Frenk gömleğinden başlayarak Terzi Mir markalı hafif ve zarif *pardesösüne* kadar üzerinde bulundurduğu yakalı ne kadar şey varsa her birisini başka başka yakasını pençesine teslim etmeye özendiği *lamur dö fam*¹¹⁵ hakkında, Profesör Mösyö Piyer hazretlerinden her ne kadar bir öğüt alamamışsa da yukarıda bahsedildiği üzere gelecek cuma günü Periveş Hanım'a verilmek üzere mükemmel bir sitem mektubu hazırlamaktan ibaret olan akşamdan kendi kendine vermiş olduğu karardan vazgeçmemiştir.

Fakat beyin fikrinde Periveş Hanım gibi *nobl*¹¹⁶ bir aileye mensup, mükemmel terbiye görmüş bir güzele takdim olunacak aşk mektubundaki ifade ve *santimanların* da¹¹⁷ *nobl* olması lazım geliyordu ve bu hususta Fransızca o yolda yazılmış şeylere başvurmak şarttı.

Dolayısıyla, beyefendi önce *Nuvel Eloiz'i* açtı. Ötesinden berisinden okudu. Anladı. Anlayamadı. Çünkü kitabın ifadeleri pek zorlu, ifadelerde gizlenen fikirler ise fazla *feylezofik* idi. Kitabı karıştırdı. Yine karıştırdı. Birçok karıştırdı. Nihayet, kolay sandığı ve azıcık değişiklik yaparak kendi hal ve durumuna uygulayabilecek gibi gördüğü birinci mektubu lazım gelen yerlerini duruma göre değiştirerek tercümeyle başladı ise de bu yöntem sökmedi. Yalnız baş taraflarında şuradan, buradan birkaç ifadesini almakla yetinerek ve geri kalan yerlerini kendi kafasından uydurarak uğraşa uğraşa aşağıdaki mektubu meydana getirdi:

Ah! Güzel hanımefendi!

*Sizden kaçmalıyım. Evet efendim! Burasını pek iyi hissediyorum. O kadarcık bile durup size bakmamalı idim. Yahut sizi hiç görmemeli idim. Lakin bugünkü gün ne yapmalı? Kendimi nasıl idare etmeli? Bakınız halime de biçare âşığına bir konsey*¹¹⁸ *veriniz.*

¹¹³ Nuvel Eloiz: Orijinal adı *Julie ou la Nouvelle Héloïse* olan Jean Jacques Rousseau'nun 1761'de yayımlanmış romanı.

¹¹⁴ Sökreter dez Aman: *Le Secrétaire Des Amants*, A. Person de Teyssedre'nin 1838 yılında yayımlanan, aşk mektuplarından oluşan romanı.

¹¹⁵ (Fr.) l'amour de femme: Kadın aşkı.

¹¹⁶ (Fr.) noble: Soylu.

¹¹⁷ (Fr.) sentiments: Duygular.

Bilirsiniz ki bendeniz bahçeye kendi arzumla girmedim, mest edici bakışınızın davetiyle girdim. Yer aynalarını hoşluğuna hayran eden güzel yüzünüzü yakından gördüm, çıldırdım! Evet! Sizden ayrıldıktan sonra bahçenin öbür kapısından adeta mezon dez alyeneden¹¹⁹ kurtulmuş gibi çılgın çıktım! Bunun üzerinde iffetli şahsınızı temin edebilirim.

Ah! O momanda¹²⁰ da ne kadar örö¹²¹ ne kadar da malörö¹²² idim! Noblesinizin¹²³ derecesini tarif etmeğe yeterli bir kalikatif¹²⁴ bulmaktan aciz kaldığım iffetli şahsınıza, takdime cesaret ettiğim o fakir sardunyayı parjantiyes¹²⁵ kabul buyurdunuz da o güzel korsajınızda¹²⁶ ona yer bile verdiniz... Ah! O fane¹²⁷ çiçeğin bahtıyarlığına haset!.. Her biri bir dünyaya bedel olan ilginiz onunla da kalmadı. Lakin kendime emportans¹²⁸ vermiş olmaktan korkarım, bunları tekrar etmekten çekinirim. Her ne kadar bazı talonlar kùltive¹²⁹ ettim ise de iffetli şahsınıza layık olmadığımı itiraf ile kendimi mutlu sayarım!

Hem de malörö idim, demiş idim. Çünkü... Ah! Sizden şikâyet etmek bile cinayettir. Lakin kölede kusur çok olur, affeder efendisi sözü uyarınca bu kulunuzun kabahatini affetmenizi yüce şahsınızdan rica ederim. Gelecek cuma günü yine buraya gelelim, diye buyurduğunuzda saat kaçta diye sordum ise de cevaba her neden ise tenezzül buyurulmadı. Bunun sebebini mümkünü yok keşfedemedim. Birdenbire iffetli gözünüzden düşürmüş olmak için ne kusur etmiş olduğumu bilemiyorum. Ve özellikle de bahçeden çıkıp acele landonuza atlayışınızdan ve giderken bin can ile ilginizi bekleyen bu biçare âşığınıza bir adiyö bile demeye tenezzül buyurmayışınız!.. Artık bu ensültlerin¹³⁰ yüreğimde açtığı kanlı yaraların acısı ebediyete sürecektir.

Evet! Bunlar benim kendi yaptıklarımın cezasıdır. Sizi gördüğüm zaman güzelliğinize - Oh! Kel divin bote kö vuzet!¹³¹ yüzünüze bakmaya cesaret etmemeli, yüreğimi sevdanızın

¹¹⁸ (Fr.) conseil: Ögüt.

¹¹⁹ (Fr.) maison des aliénés: Tımarhane.

¹²⁰ (Fr.) moment: An.

¹²¹ (Fr.) heureux: Mutlu.

¹²² (Fr.) malheureux: Bahtsız.

¹²³ (Fr.) nobles: Asalet.

¹²⁴ (Fr.) qualificatif: Sıfat.

¹²⁵ (Fr.) par gentillesse: Nezaketen.

¹²⁶ (Fr.) Corsage: Elbisenin göğüs kısmı.

¹²⁷ (Fr.) fanée: Solgun.

¹²⁸ (Fr.) importance: Önem.

¹²⁹ (Fr.) talents: Yetenekler. Cultiver: Yetiştirmek.

¹³⁰ (Fr.) insulte: Aşağılama.

¹³¹ (Fr.) quelle divine beauté que vous êtes: Ne ilahi bir güzelliğiniz!

pençesine düşürmemeli idim. Bununla beraber, cesaretimin cezasını çekmeye başladığımdan iffetli şahsınıza hiç bahsetmemeliyim. Bu açıdan plezir¹³² de başka bir lezzettir! Bununla beraber sizi her gün görüyorum. O güzel, o şık, o zarif landonuza reyn¹³³ gibi kurulup hayalimin parkında dolaşıp yüreğimi üzüyorsunuz! Lakin görüyorum ki siz bunu düşünmeyerek masum bir şekilde yapıyorsunuz. Ve kölenizin kederini ağırlatıyorsunuz. Lakin, köleniz, ümitsiz mi kalacağım? Sizden kendimi çekmek için sevdanızdan gönlümü almak benim elimde midir? Küçük hanımefendi! Köleniz yalnız bir çare görüyorum, bu ambaradan¹³⁴ çıkmak için ki sonra arz ederim. Şimdilik, iffetli şahsınızdan ricam budur ki, bu kölenizin mektubuna her ne sansta¹³⁵ da olursa olsun bir iki satırlık cevap yazmanızı istirham ederim. Cevabı kendim almak için pazar günü saat sekizden on bir buçuğa kadar Büyük Çamlıca'da teşrifinizi beklerim.

O kadar güzel bir vücudun içindeki yürek taş olabilir mi? Artık merhametinize sığırırım. Mektubum, iffetli şahsınıza layık değilse de bu anlamda kusurlarımın affını istirham ederek kendimi bahtiyar sayarım. Her şekilde ferman efendimizindir...

¹³² (Fr.) plaisir: Zevk.

¹³³ (Fr.) reine: Kraliçe.

¹³⁴ (Fr.) embarass: Zorluk.

¹³⁵ (Fr.) sens: Anlam.

Bihruz Bey, aşk mektubunu bu şekilde meydana çıkardıktan sonra bir iki defa okudu. Baş tarafındaki birkaç cümleyi, ortalarındaki bir iki sözü *Nuvel Eloiz'*den çarpmış olduğu için fena bulmadı ve kendi ürünü olan sözlerden “Sebebinin mümkünü yok keşfedemedim.” cümlesindeki imayı beğendi ise de mektubun *ansamblını*¹³⁶ pek *komün*,¹³⁷ fazla *fad*,¹³⁸ aşırı *enspide*¹³⁹ gördüğünden temize çekip takdimini uygun görmedi. O zaman mektubun yazılışındaki sorunu, Türkçe'nin yetersizliğine vererek biraz söylendikten sonra tekrar *Nuvel Eloiz'*i aldı. Birçok karıştırdı. Bundan maksadı, içinde kendi haline uygun kısa bir mektup bulup onu tamamıyla tercümeyle çalışmaktır. Aradığı şeyi bunda bulamayacağını aklı kesince kitabı bıraktı ve *Sökredet dez Aman'*ı eline alarak ederek süzmeye başladı.

Bundaki mektuplar, ufak değişiklikler kendi gibi her âşığın işine gelebilecek şekilde yazılmış şeylerdi. Bihruz Bey, birçok sayfalar çevirmeye muhtaç olmaksızın arzusuna uygun olmak üzere rast getirdiği bir mektubun ortasında gereksiz gördüğü bir kısmını tamamen çıkarmak ve sonuna da kendince gerekli gördüğü bazı sözleri ilave ederek, aceleyle ve ara sıra anlamadığı yerleri çözmek için Biyanki ve Hançerî sözlüklerine başvurarak aşağıdaki tercümeyle başladı:

Küçük hanımefendi!

*İtiraf ediyorum. Köleniz, daima hayal ederdim ki sevda ki bana çoğu zaman karşı konulmaz şekiller altında ve bir okluk ile silahlanmış olarak reprezante*¹⁴⁰ *olmuş idi, gerçekten tehlikeli değildir. Öncelikle, o zayıf ve romantik canlar için ki kuvvetli etüdlerle*¹⁴¹ *meşgul olamazlar ve şiddetli ve sağlıklı jimnastiklere kendilerini veremezler de her yerde işsiz güçsüz, tatsız tuzsuz, rahat yükü altında eğilir akıl taşırlar. Bu sizi görerek, güzelliğiniz içinde natürün*¹⁴² *en sevimli işlerinden birisini admire*¹⁴³ *ederek kendimi kandırdım ki benim fikirlerim cesurca olduğu kadar hatalı imiş! Çünkü hep kölenizin gururlu safsatalarıma karşı konulması imkânsız*

¹³⁶ (Fr.) ensemble: Tüm.

¹³⁷ (Fr.) commun: Sıradan.

¹³⁸ (Fr.) fade: Tatsız.

¹³⁹ (Fr.) insipide: Yavan.

¹⁴⁰ (Fr.) représenté: Gösterilmiş.

¹⁴¹ (Fr.) étude: Çalışma.

¹⁴² (Fr.) nature: Doğa.

¹⁴³ (Fr.) admirer: Hayran olmak.

bir güzelliğten, bir cazibeden beni koruyamadı. Sevdaya sabırlı bir şekilde karşı koymuş idim. Sevda, kendi kuvvet ve kudretini gönül alıcı bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı tamamıyla göstererek beni cezalandırıyor! Bundan böyle, şu şevkli kahramanları üzerinde yazarlarla dalga geçmek haksızlığında bulunamam. Mademki bizzat köleniz bile o yazarlara itaatli bir süje¹⁴⁴ olmak hizmetini yerine getirebilir oldum!

Bundan böyle, elektriğe benzeyen pasyonlar¹⁴⁵ hakkında -ki kaderden gelirler gibi görünüyorlar ve sizi, daha doğrusu kölenizi ansızın bir derin yara ile yaralar- kesinlikle şüphe etmeyeceğim! Oh, kölenizi artık inanmazlık ettirmeyecek derecede derin vurdu!

Evet, küçük hanım! Bir görüşte âşık olunabiliyor. Tüm hayat için tapınma olunabilir! O dişiye ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz ey güzel varlık! Mademki benim bahtımı kararlaştırmaya birkaç dakikacık yeterli oldu! Gerçekte kim karşı koyabilirdi o güzelliğe ki, tüm hareketlerinizde hüküm sürüyor gibi idi? Bunların hepsi beni aldatmaya konkur¹⁴⁶ etmiyorlar mı idi? Aşk!.. Aşk!.. Bana bu keskin ateşleri hissettirmekten sonradan meprize olmuş¹⁴⁷ şiddetli bir pasyonun ümitsizliği içine terk etmek için ise beni bitirdin!

İmdi güzel hanımefendi! Bu saf ilanı aşka ne aköy¹⁴⁸ vereceğinizi bildirmeye tenezzül ediniz; veyahut daha iyisi hiç yazmayınız... Kâğıt sizin kıymetli fikirlerinizi saklamaya layık değildir. Onları gönül aldatici bir sakız gibi kendi hatırında toplamak yumuşak ve hürmetli âşığına aittir. Şimdi, iffetli ayağınızın toprağına yüzümü gözümü sürüp perişan halimi serbestçe sunmak için merhametinize, kulluğunuza layık senser¹⁴⁹ bir köle olduğumu ispat eylemek üzere münasip bir mahalde randevu vermenizi istirham eder ve bu mektubumun cevabını almak için gelecek pazar günü Büyük Çamlıca'daki gazinoda, iffetli teşrifiniz bekleyeceğimi arz ile mektubuma son veririm. Herhalde ferman iffetli şahsınızdadır.

3 Temmuz 1870, Perşembe

Bîçare Âşığınız

M. B.

¹⁴⁴ (Fr.) sujet: Özne.

¹⁴⁵ (Fr.) passion: Tutku.

¹⁴⁶ (Fr.) concours: Yarış.

¹⁴⁷ (Fr.) méprisé: Hor görmek.

¹⁴⁸ (Fr.) accueil: Karşılık.

¹⁴⁹ (Fr.) sincère: Samimi.

Birinci olarak karaladığı mektuba bile şaşkınlıktan güldürmeye layık olan bu komik garabet, bu yazı ucubesini, Bihruz Bey büyük bir dikkatle neredeyse bir on defa okudu. Biraz fazla alafrangaliğe düşmüş olmasından başka hiçbir kusurunu bulamadı. Bu kusur ise, takdim olunacak şahsın alafrangaliğine göre mükemmelliğin kanıtı olacak bir hal idi. İşte müsvedde bu suretle hazırlandıktan sonra başarısının göstergesinden olan memnuniyet, sevinç eseri olmak üzere beyefendi kâh ıslık çalarak kâh ağzından “lele lele lele lele, lele lele lele lele” diye rastgele sözler çıkararak Bel Ellen havalarını mırıldanarak odanın içinde dolaşmaya başladı. Nihayet yazıhanesini açtı. Kenarı yaldızlı, bir ucuna goncalı pembe bir gül çizilmiş, mis gibi kokar bir kâğıt bir de zarf çıkardı. Müsveddeyi büyük bir özenle bu kâğıda geçirdi. O zaman, bu mektuba bir güzel *poezi*¹⁵⁰ veya bir *kuple*¹⁵¹ de eklemeyi düşündü. *Sökreter dez Aman*’ı karıştırırken gözüne ilişen şiirlerden bazılarını tekrar okudu. İçinden bir tanesini pek beğendi. Bu şiir ismi bilinmeyen bir kadın için yapılmış üç *kupleden* ibaret bir *şanson*¹⁵² idi. Bihruz Bey, ismini henüz haber alamadığı sevgilisine bu şiiri takdim etmenin iyi olacağını düşündü. Ancak, bunu aynen yazmayı şayet bilinir diye istemedi. *An ver*¹⁵³ tercümeyle Türkçenin uygunsuzluğunu, *an proz*¹⁵⁴ olarak tercümede ise bir zarafet olmayacağını aklına getirdi. Bununla beraber, *kuplenin* içindeki o güzel fikirlerin, o nazik hislerin Türkçeye çevrilmiş nasıl olacağını anlamak için şu şekilde tercüme ediverdi:

Gül ismini veririm

O müennesin ki benim aklımı bulandırır

Eğer kelime, şeyi resmetmeye borçlu ise

O müennesin bu dilber ismi almağa hakkı vardır,

Bir gül gibi.

Bir gül gibi

¹⁵⁰ (Fr.) poésie: Şiir.

¹⁵¹ (Fr.) couplet: Kıta, dördlük.

¹⁵² (Fr.) chanson: Şarkı.

¹⁵³ (Fr.) en vers: Nazım (şiir) şeklinde.

¹⁵⁴ (Fr.) en prose: Nesir (düzyazı) şeklinde.

Beni kendisine doğru çektiğinden

Yüreğim hiç durmayarak vuruyor.

Onu koklamaktan yanıyorum

Bir gül!

Bir gül gibi düşünmeksizin mest eder;

Sebep olduğu santiman¹⁵⁵

O santimanlardan değildir ki geçtiği görülür

Bir gül gibi.

Bu çeviri fena değildi. Lakin, bey bunu takdim edilecek kadar güzel bulamadı. Çünkü bu *poezinin* aslını gözünün önünden uzaklaştırdığı gibi çevirisinden hiçbir anlayamıyordu. Hele “*Kelime, şeyi resmetmeye borçlu ise*” cümlesinden en başta bu şiiri yazan Fransız şairin, ikinci olarak çevirmenin kastettiği manayı bulup çıkarmak zordu. Bir de “gül” denilen bir çiçeğin, insanlar gibi düşünmek özelliği bulunduğu dair *Langaj de Flör*’de¹⁵⁶ *İstuvâr Naturel*’de¹⁵⁷ bir konuya tesadüf etmediği gibi Mösyö Piyer’den de şimdiye kadar böyle bir şey işitmediğinden şairin bu sözünde de bir *rezon*¹⁵⁸ bulamıyordu.

Böyle sözleri anlamak için şair olmak gerektiğini düşünerek kendisinin de bir şair olamadığına bir aralık üzüldü ise de bu *santiman* pek çok devam etmedi, “*Tu le poet son fu!*”¹⁵⁹ diyerek, bu eksikliğin de tesellisini buldu. Ancak, aşk mektubuna bir şiir eklemek çok yakışacağından bu arzudan kendisini alamıyordu.

- Ah! Türklerde adam gibi bir şair gelmemiş ki... Yalnız, Vâsıf isminde birisi *şansonette*¹⁶⁰ epeyce meşhur olmuşsa da bunun yazdığı şeylerin de çoğunluğu *komik* türden. Sanki Türklerin *Molyer*’i¹⁶¹ olacak. “Sokak Süpürgesi” filan gibi *inyobl*¹⁶² sözleri de şiire

¹⁵⁵ (Fr.) sentiment: Duygu.

¹⁵⁶ *Le Language des Fleurs* (Çiçeklerin Dili) adlı sözlük.

¹⁵⁷ *Histoire Naturelle* (Doğa Bilgisi) adlı ciltli kitap.

¹⁵⁸ (Fr.) raison: Sebep.

¹⁵⁹ (Fr.) tous les poètes sont fous: Tüm şairler delidir!

¹⁶⁰ (Fr.) chansonette: Küçük, kısa şarkı.

¹⁶¹ Fransız oyun yazarı Molière.

sokmak; hem de bunu bir kadına karşı söylemek ne kadar bayağılık! Dün akşam, bizim Mösyö Piyer de kadınlar için epeyce münasebetsiz şeyler söyledi. Lakin *sal a manjede* çok beklettiğim için canı sıkıldığından söyledi! *Kes köse kö lamur? Se tön tambur. Se tön tambur. Mon şer kavalye, anfen javu kö lö bo seks vo miyo kön lapen!*¹⁶³ Amma tuhaftı ha! Başında tüylü şapka, sırtında robdöşambr, iki koltuğunda birer Bordo şişesi... Ah! Darılmayacağını bilsem şu rüyayı kendisine anlatırım. Bizim Keşfi de arabacı olmuştu. Ya benim yağız atın havada uçuşu! O kaplumbağalarda ne idi!.. Fino köpeğinin *Bel Ellen'i şante etmesi*¹⁶⁴ hepsinden *drol!*¹⁶⁵! Lel le le lel lel... Lel le le... Lel lel... Lel le le lel lel... Lel lel la!..

¹⁶² (Fr.) ignoble: Adi.

¹⁶³ (Fr.) Qu'est-ce que c'est que l'amour? C'est un tambour, c'est un tambour! Mais mon cher cavalier? J'avoue enfin que le beau sexe vaut mieux qu'un lapin: Aşk nedir ki? Bir davul, bir davuldur! Fakat sevgili sürücü! Şunu da itiraf edeyim ki kadın kısmı bir tavşandan iyidir. [Yazarın çevirisi]

¹⁶⁴ (Fr.) chanter: Şarkı söylemek.

¹⁶⁵ (Fr.) drôle: Tuhaf, komik.

Bihruz Bey, Türklerde adam gibi şair yetişmediğini ve çünkü Türkçe’de şiir söylenemeyeceğini yine kendisi gibi alafranga beylerden işitmişti. Vasıf’ın şarkıcılıktaki ustalığını ise çocukluğundan beri evlerine gelen okumuş hanımlardan anlamış dinlemişti. Ve hatta şairin “Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol” *refrenini*¹⁶⁶ içeren şiirini o hanımların ağzından pek çok defalar işiterek bellemişti. Önceleri eğlence gibi düşündüğü bu *refreni*, alafrangalık yolundaki fikir ve duygusu iyice yerleştikten sonra münasebetsiz olarak görmeye başlamıştı. Aşk mektubuna bir *kuple* de ilave etmek hevesinden ileri gelen düşünceleri arasında, uykusundaki tuhaf görüntüler aklına geliverince, *kupleyi* filanı ve hatta -önce kendi uşağı Mişel ve sonra konağın emektarı İbiş Ağa tarafından tekrar ve tekrar uyarıldığı halde- öğle yemeği vaktinin geçtiğini dahi unutmuştu. Bu esnada, kalemi geçici olarak terk etmiş olan sağ eli, yeleşinin cebindeki tek kapaklı ve Keler¹⁶⁷ mineli Brege¹⁶⁸ işi saati çekti, beyin dikkatine sundu. Saat dokuzu çeyrek geçtiğini gösteriyordu. Bey, vaktin bu kadar ilerlemiş olduğunu ummadığından saati kulağına tuttu dinledi. Saat “çıt çıt çıt çıt!...” diyordu. O zaman Bihruz Bey “İnsan örö olunca vakit nasıl çabuk geçiyor.” dedi. Gerçekten de Bihruz Bey pek mesut idi. Yine *Bel Ellen*’i mırıldanmaya başladı. Artık yemeğin ikisini birleştirmeye; yani vakti geçmiş olan *dejöned*¹⁶⁹ vazgeçerek *dineyi*¹⁷⁰ biraz erkence etmeye karar vererek Mişel’i çağırdı. Kararını ona bildirdi. Harem dairesine geçti. Biraz sonra elinde cildi kaba, dağılmış perişan bir kitapla geldi. Bildik masanın üzerine koydu. Kendi de sandalyesine geçti, oturdu. Kitabı açtı. Yaprakları sık sık çevirerek süzmeye başladı. Bu kitap, Vasıf’ın Mısır’da basılmış Divan’ı idi ki harem dairesinde daima odadan odaya gider, elden ele gezerdi. O şekilde zavallı kitabın kara meşinden kabaca ve yaldızsız, cildi yıpranmış, dağılmış, sayfalarının birçoğu bükülmüş; birçoğunun üzerine kurşun kalemiyle, mürekkeple okunur okunmaz, bozuk düzen birçok şarkılar beyitler yazılmış idi.

¹⁶⁶ (Fr.) refrain: Nakarat.

¹⁶⁷ Keler: Sürüngen bir hayvan. O dönemde bazı saatlerin kaplamaları bu deriden yapılırdı.

¹⁶⁸ Brege: Abraham Louis Breguet, Mekanik saatin babası kabul edilen, İsveçli saat ustası.

¹⁶⁹ (Fr.) déjeuner: Öğle yemeği.

¹⁷⁰ (Fr.) dîner: Akşam yemeği.

Kitabı dadı kalfa bulup beyine arz ettiği zaman bey yüzünü buruşturarak “*Kel vilen livr!*”¹⁷¹ demiş ve yine de *kuple* sevdasından bir türlü vazgeçemediğinden kitabı *malgre bongre*¹⁷² alıp getirmiş idi.

Baş tarafından sayfalara birçok göz gezdirdi. Aradığını bulamadığı, gördüğü şeylerin birçoğunu anlamak şöyle dursun, hatta okumayı bile beceremediğinden sıkılmaya ve ara sıra bıyık altından alaycı bir şekilde gülerek “Çince mi bunlar? *Kel drol dö langaj!*”¹⁷³ demeye başladı. Gerçekten de şairin kasideleri içinde gözüne ilişen garip sözlerden:

Çûb-ı müjeye n’ola dayansa nige-h-i yâr

Yâ-zaaf-ı savım hasta-ı bî-tâb ü tûvândır

Kâfur gibi ten ile o bâlâ kadd-i nâzik

*San kamet-i şem’-i asel-i câmi ândır*¹⁷⁴

beyitlerinin kelimeleri tanınsa bile, anlamı anlaşılabilecek şeylerden midir? Bihruz Bey, “çûb” kelimesini bildik sokak süpürgesinden yola çıkarak o süpürgeci bir tel olmak üzere tanımak istedi. “Müje”nin de meze olacağına karar verdi. Fakat, bir çöp ile rakı mezesine dayanmakta ne zevk olacağını anlayamadı. Som mermer, som yıldız denildiği gibi “som hasta” da denildiğini hiç işitmemiş idi. Gerçi bunu da hoş gördü ve “kâfur”un *kanfr*¹⁷⁵ olacağına kulak dolgunluğuyla anladı Ten, nazik, cami kelimelerini de pekiyi tanıdı ise de *kanfr*den “ten” olur mu diye düşündü. Şairin bu fikrine de hayli şaşı kaldı. “Aradığımı galiba burada bulamayacağım.” diyerek kitabın kasideler kısmına geçti. Tarih takımına gelince ta baştan gözüne ilişen “Tarih-i Kâh... Der Kurb-ı Çamlıca-ı Sagır”¹⁷⁶ ibaresinden Çamlıca kelimesi münasebetiyle *enterese*¹⁷⁷ olmak istedi. Fakat “Kâh der kurb-ı Sagır” kelimelerini nasılsa tanıyamadığından ifadenin manasını anlayamadı. Anlamaya çare düşünürken, merhum paşa pederi tarafından oğlu bey için aldırılmış ve fakat oğlunun tahsilini sonradan bütün bütün

¹⁷¹ (Fr.) quel vilain livre: Ne berbat kitap!

¹⁷² (Fr.) mal gré bon gré: İster istemez.

¹⁷³ (Fr.) Quel drôle de language: Ne tuhaf dil!

¹⁷⁴ [Sevgilinin bakışı kirpiğinin çöpüne dayansa n’ola
Oruç halsizliği ile güçsüz ve dermansız bir hastadır
Kâfur gibi ten ile o uzun ince boy

Sanki balmumu gibi güzellikleri bir araya toplamıştır] Kâfur: Beyaz, güzel kokulu madde.

¹⁷⁵ Kanfr: (Fr. *camphre*) Kâfur.

¹⁷⁶ [Küçük Çamlıca yakınındaki köşkün tarihi]

¹⁷⁷ (Fr.) intéressé: İlgili.

alafrangaya dökmesiyle yaldızlı maldızlı, cicili biçili, tek cilt, tekdüze çeşitli Fransızca kitaplarla düzenlenip süslenen meşe ağacından, oymalı Avrupa tarzı kütüphanesi içinde yakışmadığından birtakımı şunun bunun tarafından aşırılan, diğer birtakımı ise harem dairesinin alt katında dolap altları, yük kıyıları gibi yerlere perişan bir halde atılıp bırakılan Türkçe, Arapça ve Farsça kitapların arasına karışmış olan Osmanlıca Sözlük adındaki Türkçe *diksiyoner*¹⁷⁸ hatırına geldi. Hâlbuki Osmanlıca Sözlüğün, *Redhavuz*¹⁷⁹ isminde bir İngiliz tarafından basılmış olduğunu iki ay evvel bir gün büroda kulak misafiri olduğu bir edebi bir konuşma içinde işidir işitmez bu kitabı güzelce ciltleterek yine kütüphanesine kabul etmeyi kararlaştırmıştı.

Şimdi o birkaç sözlüğün incelenmesi ihtiyacına bu hatıra da eklenince Bey kalktı, harem dairesine geçti. Dadı kalfayı çağırdı. Birlikte kitabı aramaya başladılar.

Dolap altlarında toz toprak içinde kaldıkları halde Bihruz Bey'in gözünden uzaktan kalmaktan memnunlarmış gibi her birisi beyin elinin altına düştükçe kayıp kurtularak yine gizli bir köşeye çekilen çeşit çeşit kitap ve broşürler arasında sonunda tesadüfen ele geçirdiği Osmanlıca Sözlüğü, beyefendi aldığı gibi tekrar *kabine dö travayına*¹⁸⁰ geldi. Derhâl kitabı açtı. Evvela “kâh” kelimesini aradı. *Par malör*, Osmanlıca Sözlük'te bu kelime yoktu. O vakit bey, bu eksiklikten dolayı kitabın yazarına kusur bulmaya cesaret edemediğinden kelimenin Vasıf şair tarafından *fabrike*¹⁸¹ edilmiş veyahut “kâh” iken yanlış basılmış olacağını düşündü. “Der” kelimesinin “kapı ve kapı içinde” demek olduğunu, “kurb”un yakın olmak manasına geldiğini anladı. En sonra da “sagîr”i aradı. Sözlüğün yanında “küçük, ufak olan” açıklamasını görünce, “Bravo!.. bravo!.. Çamlıca-ı Sagîr... Küçük Çamlıca. Bizim *kartiye*,¹⁸² bravo! Demek ki *kartiyemiz* eskiden beri *nobl* bir *kartiye* imiş ki şairlerin de *deskripsiyonlarına*¹⁸³ kadar geçmiş... Bravo!...” diyerek söylendi. Lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lel la!

¹⁷⁸ (Fr.) dictionnaire: Sözlük.

¹⁷⁹ *Redhouse* isimli sözlük.

¹⁸⁰ (Fr.) cabinet de travail: Çalışma odası.

¹⁸¹ (Fr.) fabriqué: Uydurulmuş.

¹⁸² (Fr.) quartier: Semt.

¹⁸³ (Fr.) description: Tasvir.

Ne çare ki kapı içine uzak olmayan Küçük Çamlıca'nın tasvirlerini¹⁸⁴ koca şair Çince yazdığından Bihruz Bey bunları anlayamıyordu. Tarih takımını da geçmek lazım geldi. Gazellere de biraz göz gezdirildi.

Gazellerden birincisindeki:

Bus-ı lâlinle çıkar evce nevâ-ı âşıkân

*Ey büt-ı hanende macun-ı sadâ-efzâ bu ya*¹⁸⁵

beytinin ikinci mısrasını, Bihruz Bey okumaya uğraşırken yüzünü pek fena buruşturuyordu.

- Ey bit!..

- Ne demek olacak sanki... Böyle çirkin lakırdıları niçin *poeziye* sokmalı? Safi Bey'in hakkı var. Türkçe'de *poezi* yoktur, Türkler de şair olamaz demiyor muydu? *İl a rezon!*¹⁸⁶

deyip dururken ikinci gazeldeki:

Ben kes-a kes veremem sana cevab ol şûhun

*Geldi mi hatt-ı ruhu berbere sor sorma bana*¹⁸⁷

beytinde "berber"i de görünce bütün bütün hevesi kaçarak, "*Kel betiz? Kel skandal kö tu sa!*"¹⁸⁸ diye, Kitap'ın gazel kısmını da çabuk çabuk geçip şarkılara gelmeden önce gözüne çarpan terkeb-i bend¹⁸⁹ içindeki:

Nazar et hâl-i perişanıma bir kere benim

*Yanuyor nâr-ı firâkınla ser-â-pâ bedenim*¹⁹⁰

¹⁸⁴ Orijinalinde "deskripsiyonlarını" yazmaktadır.[Ç.N.]

¹⁸⁵ "Âşıkların nağmeleri sesin parlak öpücüğüne göğe yükselir
Ey şarkı söyleyen put, sesleri arttıran macun bu ya"

¹⁸⁶ (Fr.) Il a raison: Haklı.

¹⁸⁷ "Ben kesin kes cevap veremem sana o şuhun
Geldi mi yüzünün tüyü berbere sor bana sorma"

¹⁸⁸ (Fr.) Quel bêtise, quel scandale que tout ça: Ne saçmalık! Bütün bunlar ne skandal!

¹⁸⁹ Terkeb-i bent: 6-10 beyitten meydana gelen bentlerden oluşan nazım biçimi.

¹⁹⁰ "Bak perişan halim bir kere benim
Yanıyor ayrılık ateşiyle bütün bedenim"

beytini, *pasablöman*¹⁹¹ kabul edilebilir gördü. Ancak, bunda da *santimandan* eser yoktu. Yine o terrib-i bendin ikinci bendinde sözlerini tanıdık geldiği için hoşlanarak okuduğu:

Ah feryâd u niyâzım eser etmez mi sana

*Gûşuna girmede hiç eylediğim ah ü bükâ*¹⁹²

beytinin ikinci mısrasındaki, “ah”dan sonra gelen “bükâ”nın [ağlama] manasını Redhavuz’dan sorup öğrendikten sonra şairin vaktiyle öyle ağlayıp sızlanmasının Küçük Çamlıca’nın hangi köşkü için olduğunu merak etti. Çünkü yukarıda geçen, “Çamlıca-ı Sagir”[Küçük Çamlıca]’den dolayı bu şiirde bahsedilen köşkün yine Küçük Çamlıca’da olacağına fikrine kapılmıştı. Gerçi şiiri esasen beğenmedi. Bunda ise hakkı vardı. Bir adam sevgilisinin köşkü etrafında dolaşırken tabi ki üzüntülü *supirler*¹⁹³ edebilirse de ta köşkün içindekilere işittirinceye kadar ağlamanın münasebeti var?

Kısacası, terrib-i bendden çokluk bir şey anlamadı. Onu takip eden Sokak Süprüntüsü ise, zaten malum... Bu sayfalar çevrildi, şarkılara gelindi.

Vasıf’ın şarkıcılıktaki ustalığına dair Bihruz Beyce eskiden beri kulak dolgunluğu vardı. Bu kısımda güzel güzel *şansonlar* bulacağını ümit ederek sayfaları süzmeğe başladı. Daha baş taraflarında gördüğü:

Sana kim derler sual ayıp olmasın adın nedir?

....

Sana sık sık bakıp zor ile gönlüme müptela ettim.

....

Akan gözyaşımın bak farkı var mı çağlayanlardan

...

Mumlarla arar yanmaya pervane bu ateşi

.....

¹⁹¹ (Fr.) passablement: Oldukça.

¹⁹² “Ah feryad ve yalvaram etki etmez mi sana

Kulağına girmede hiç eylediğim ah ve ağlama”

¹⁹³ (Fr.) soupir: İç çekiş.

Benim sensin gülüm ey gonca ağızlı söyle senin kimdir?

....

Yaz geldi bahar oldu açıl gül gibi sen de

...

Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim

..

Yaz geldi bahar oldu açıl gül gibi sen de

nakaratlarını içeren şarkılarını mümkün mertebe okuyabilip manalarına da yarı buçuk aşına çıkınca “İşte Türklerin *Beranjesi*¹⁹⁴... İşte şöhretine layık tek şair!.. Tek şarkıcı! *La söl poet!*”¹⁹⁵ diyerek şairin asude ruhuna heyecanlar verecek şekilde iltifatlar yağdırmaya başladı. Aşağılara doğru indikçe kısa vezinli, sade ibareli, güllü müllü birçok şarkılar okuyup manalarını da mümkün olduğu kadar anladıkça “Ah! Ne güzel!.. Ne hoş!.. Ne kadar *espiritüel*,¹⁹⁶ ne kadar *jantiy!*”¹⁹⁷ diye her birini başka başka beğenir ve bunların içinden hangisini alacağını bilemezdi. Nihayet Kitap’ın içinde en çok beğendiği sekiz şarkının üzerlerine Frenk kalemiyle “*ön, dö, truva, katr*”¹⁹⁸ diye numaralar attı. Bu numaraları birer kâğıt parçasına yazdı. Kâğıtları parmakları arasında yuvarladı. Masanın üzerine koydu. Gözlerini kapadı. Kâğıt parçaları içinden bir tanesini aldı açtı. Kura çıka çıka yedi numaraya çıktı. Bu numaranın işaret ettiği şarkı da:

Bir siyeh-çerde civândır

Hüsnü mümtâz-ı cihândır

Aşkı gönlümde nihândır

*Bunca dem bunca zamandır*¹⁹⁹

¹⁹⁴ Beranje: Pierre Jean de Béranger, Fransız şair.

¹⁹⁵ (Fr.) La seul poète: Tek şair.

¹⁹⁶ (Fr.) sprituel: Zekice.

¹⁹⁷ (Fr.) gentil: Zarif.

¹⁹⁸ (Fr.) un, deux, trois, quatre: Bir, iki, üç, dört.

¹⁹⁹ “Bir kara yağız gençtir.

Güzelliği dünyanın en seçkindir.

Aşkı gönlümde gizlidir

şarkısıydı. Hâlbuki, bu şarkıyı Bihruz Bey beğenmek şöyle dursun hatta görmemiş, okumamıştı bile. Bu yüzden, bunda bir hata olacağını düşündü. Hatanın kaynağını da meydana çıkardı: Meğer beyefendi Kitap'ın o sayfasında yer alan iki şarkıdan birincisini rakamlayacakken, aceleyle ikincisini rakamlamış. Fakat kura ikincisine çıktığı için bunu birdenbire geri çevirmek istemedi. O zaman şarkıyı dikkatle okudu, manasını anlamaya çalıştı.

Önce, “bir siyeh” kelimelerini mersiye²⁰⁰ vezninde ve bir kelimedenden ibaret olmak üzere okumuş idi. Bu vezinde okuyuşa göre, kelime Fransızca'ya benziyor ise de Şair Vasıf'ın Fransızca bildiğini işitmemiş olduğundan yine Türkçe olmalıdır diye Osmanlıca Sözlük'te aradı ise de bulamayınca *pur sür*²⁰¹ Fransızca olacağına karar vererek Biyanki'ye baktı. Orada da öyle bir kelime bulamadı. Fakat kelimenin manası fena bir şey olsa şairin bunu şiirinde kullanmayacağına -hakkında yarım saatten beri oluşturduğu olumlu kanaate dayanarak- ikna oldu ve kelimeyi öylece kabul etti. İkinci olarak Arapça c ile “cerde” okuduğu “çerde”²⁰² kelimesinin manası hakkında tekrar Redhavuz hazretlerini sorguladı. Redhavuz “cerde” için: “Sarı renk at ki kuladan²⁰³ açıktır” dedi. Bihruz Bey “sarı” sözünü işitince, alt tarafındaki at, kula kelimelerine dikkat etmeksizin, “Besbelli bu şarkı bir genç *blond* için yapılmış” diyerek sarışın hanıma takdim olunmağa layık en uygun şarkının yine bu olacağına ve 7 rakamının diğer bir şarkının üzerine konulacak yerde buna konulmasında ve kurada bu rakamın çıkmasında Venüs'ün nazik parmağı oynamış bulunduğuna katiyen inanarak ve bu tesadüfü, isteğinin gerçekleşmesi hakkında bir *bon ogür*²⁰⁴ sayarak şarkıdan yalnız iki *kuplesini* diğer bir kokulu kâğıda yazdı. Aşk mektubuna ekledi.

Mektubun zarfını kapadı. Üzerine M.B. baş *inisiyallerini*²⁰⁵ gösterir altın mühür ile mühürledi. Gelecek cumaya kadar kalmak üzere yazıhanesinin gözüne bıraktı. Bu aralık bir daha saatine baktı. Saat on bire çeyrek olduğunu gösteriyordu.

- Mişel!..

- Mösyö!..

Bunca dem bunca zamandır”

²⁰⁰ Mersiye: Divan edebiyatında genelde ölen kişinin ardından yazılan şiirler, ağıtlar.

²⁰¹ (Fr.) pour sûr: Mutlaka, şüphesiz.

²⁰² Çerde: Koyu renk, genelde kara yağız anlamlarına gelen “siyah-çerde” sözünde kullanılır.

²⁰³ Kula at: Kirli sarı, bacakları ve alt gövdesi daha koyu renk olan at.

²⁰⁴ (Fr.) bon augure: Uğurlu işaret, hayra alamet.

²⁰⁵ (Fr.) initiale: İsmi baş harfleri.

- Arabam!

- Hazır efendim!

Evet, beyefendinin *promenad en vuatürden*²⁰⁶ hiçbir gün geri kalmadığını ve bir kere “*Ma vuatür!*”²⁰⁷ deyip de “*Ele pret!*”²⁰⁸ cevabını almazsa canı sıkıldığını Mişel tecrübesine dayanarak bildiğinden arabayı hazırlamasını saat ondan beri *koşeye* söylemiş, *koşe* de kır beygirleri koşup arabayı köşkün kapısının önüne girerek beyefendinin çıkışını bekleyerek esnemekte bulunmuş idi.

Bihruz Bey hemen fesini giydi. Bir Frenk sigarası yakarak, dudaklarına kısırdı. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına çıktı. Terbiyeleri eline aldı. *Koşe* de yerine geçti oturdu. Gırrrr!..

²⁰⁶ (Fr.) promenade en voiture: Araba gezintisi.

²⁰⁷ (Fr.) ma voiture: Arabam!

²⁰⁸ (Fr.) Elle est prête: Hazır!

Bihruz Bey, aşk mektubunu istediği gibi yazmaya ve yanına Venüs'ün seçimiyle güzellerden güzel, istediğinden de iyi iki *kuple* de koymayı başardığı için pek mutlu, aşırı sevinçli idi.

Cumaya daha beş gün var idiyse de “İnsan mesut olunca vakit nasıl çabuk geçiyor!” değil mi ya! Pazar, pazartesi, salı, çarşamba günleri çabuk çabuk geçiverdi...

Salı akşamı, Mösyö Piyer koltuğunun altında beyaz bir kâğıda düzgünce sarılmış kocaman bir kitap ile köşke gelmiş ve o saatte Bihruz Bey'in *klas*²⁰⁹ odasında bulunduğunu haber aldığından doğruca oraya gitmiş idi. Odaya girer girmez “*Bonjur*,²¹⁰ bey! Nasılsınız? *Amur dö fama* dair güzel bir kitap getirdim...” diyerek kitabı yazı masasının üzerine bıraktı.

Bihruz Bey, kendisine biraz kırıgın zannettiği *profesöründen* bu iltifat ve lütfâ mazhar olunca haddinden fazla sevindi.

Hocasının elini eline alıp birçok sıkarak “*Emablsınız*,²¹¹ aziz hoca efendi! Zavallı öğrencinizin kusurlarını affetmekte cömertsiniz!..” dedi. Hemen kitabı aldı. Sargısından çıkardı, açtı. Ötesine berisine bakarken *Venüs* âlemlerini arz eden bir iki resim gözüne ilişti. Onlara bakmaktan duyduğu aşırı memnuniyetini anlatmak için Mösyö Piyer'e yönelerek elini yakaladı, birçok sıktı.

- Ah! Ne güzel kitap!.. Hem de *illüstre*...²¹² Resimleri de gayet güzel. *Kes kö se kö sa*?²¹³ Bakalım adı ne imiş? *Lez Avantür dü Şövalye dö Foblas*.²¹⁴ Kimdir bu şövalye? Fransa tarihinde böyle bir şövalye hatırıma gelmiyor.

- Bu şövalye, siyasi tarihten bir sima değildir. *Se tön otr ordr dö şövalöri*...²¹⁵ Okuduğunuz vakit ne olduğunu anlarsınız.

²⁰⁹ (Fr.) classe: Sınıf.

²¹⁰ (Fr.) bonjour: Merhaba.

²¹¹ (Fr.) aimable: Sevimli.

²¹² (Fr.) illustré: Resimli.

²¹³ (Fr.) Qu'est-ce que c'est que ça: Bu da nedir?

²¹⁴ (Fr.) Les aventures du chevalier de Faublas: Şövalye Foblas'ın Maceraları. Jean Baptiste Louvert de Couvray'ın romanı.

²¹⁵ (Fr.) c'est un autre ordre de chevaletir: Bu başka bir çeşit şövalyelik tarikatı.

Mösyö Piyer, geçen defa sofraya başında öğrencisini fazlaca haşlayıp kırıncı hareme kaçırdıktan sonra, salı akşamı beye *amor dö fama* dair bir güzel kitap getirmek için kendi kendine vermiş olduğı sözde kararlılık gösterdi. Yalnız, bu kitap *Kont dö Bokas* olacak iken o gelmedi de yerine *Lezavantür dö Şövalye dö Foblas* geldi. Bunda da kabahat Mösyö Piyer'in değildi. Mösyö Piyer, cuma akşamı öğrencisiyle geçen konuşmayı eğlence olsun diye bir dostuna hikâye edip de kitap hakkındaki niyetini de açtığı zaman o adam buna "*Kont de Bokas* uygun değildir. *Lezavantür dö Şövalye dö Foblas'ı* götürseniz daha iyi olur." diyerek niyetini değiştirmeye sebep olmuştu.

Mösyö Piyer; Bihruz Bey'e kitaba, kâğıda filana dair ne getirse parasını beyden alırdı. Bu defa getirdiğı kitabı hediye olmak üzere getirmiş ise de bunu kırk Frank vermek üzere veresiye aldığından bu parayı yine beyden çıkarmak için uygun bir fırsat kolluyordu.

Bihruz Bey'in cömertliğı, yüce gönüllülüğü Mösyö Piyer'i bu endişeden kurtardı. Beyefendi "Bu güzel kitabı kaçta alabildiniz?" der demez Mösyö Piyer, ağzından dışarıya fırlamak için beş dakikadan beri dilinin ta ucunda bekleyen "Kırk frank!" kelimelerini Bihruz Bey'in kulağının zarına şiddetle çarptırdı. Hâlbuki bey, bulunduğu neşe ve sevinç anı içinde kitabın bedeli olmak üzere "İki yüz frank!" sözünü de işitseydi yine memnuniyetle verecekti. O yüzden "Kırk frank! Bedava!.." dedi. Hemen *jilesinin* cebinden iki lira çıkardı... Mösyö Piyer'e uzattı. Mösyö Piyer altınları alıp, kontrol ederek Osmanlı altını olduğunu anlayınca:

- Şimdi bunun üst tarafını nasıl bulmalı?..

dedi ve beyefendiden:

- Ne önemi var, başka vakit verirsiniz...

cevabını alması üzerine altınları *port monesine*²¹⁶ yerleştirdi. Kırk frankın, kırk beş buçuk Frank'a kadar farkını da bu yolda eskiden beri üstüne yattığı birçok frank farklarının tüm toplamına gönderdikten sonra, derse başlamadan evvel *Foblas Şövalyesinin Maceraları*'dan beyefendiye birkaç *paj*²¹⁷ okuyup lazım gelen yerlerini tatlı tatlı açıklamaya başladı.

İşte bu olay da Bihruz Bey'in zaten yerinde olan mutluluğunu ikiye katladı.

²¹⁶ (Fr.) porte-monnaie: Cüzdan.

²¹⁷ (Fr.) page: Sayfa.

Pazar, pazartesi, salı günleri pek güzel geçmişti. Bu günler, Bihruz Bey hayal âleminde bazı özelliklerini Mösyö Piyer'den işittiği *Bua dö Blonyilerden*²¹⁸, *Hayt Parklardan*²¹⁹ daha mükemmel bir park teşkil ederek o parkın içinde Periveş Hanım'ı bildik landosuna değil de sandığı elmastan, tekerlekleri gümüşten, zümrüt göğüslü, sedef kanatlı, yakut gözlü bir çift kumru koşulmuş bir arabaya artık bir *reyn*²²⁰ gibi değil, *dees*²²¹ gibi kurulmuş olduğu halde sabahdan akşama kadar dolaştırır ve kendisi -Keşfi Bey'in aynı *satir*²²² şekil ve kıyafetinde olarak o parkın karanlık köşelerinden ara sıra ortaya çıkıp Periveş Hanım'a doğru haset ve öfkeyle bakmasından huzursuz olurken bile- o parlak arabanın yanı sıra dolaşır. İki sevgili naz ve cilve oyunları ile meşgul olurlardı.

Salı akşamı Mösyö Piyer'in getirdiği kitabın içindeki neşeli *imajlara*²²³ baktıktan sonra hayalinin gezinti yerinin ötesinde berisinde Venüs âlemine ait som mermerden bir takım gönül alıcı heykeller, bu heykellerin etrafında üçer beşer dolaşır *nenfler*²²⁴, suları yeşil havuzlar içinde mercan gagalı, parlak kırmızı gözlü, uzun boyunlu, kardan beyaz nazik kuğularla birlikte yüzer sırma saçlı, mavi gözlü, güneş yüzlü periler de ortaya çıkmıştı.

Bihruz Bey, çarşamba günü parkında elmas arabanın gümüş tekerleklerine yapışarak arabayı süsleyen hani o perilerden güzel Periveş Hanım'ın güzel yüzünden yayılan güzellik nurlarına, dudaklarından parlayan güzel gülümsemelere hayran olup duruyordu. Öte taraftan, yine bir aralık satirin görünürmesiyle birtakımı *istatülerin*²²⁵ etrafında üzerine elmas serpilmiş yeşil kadifeden örtüler, yani çiğli çimenler, üzerine sırma saçlarını dağıtarak serilmiş; diğer birtakımı zümrüt renkli havuzlarda kuğularla yüzme yarışına girişmiş periler, orman *nenfleri* bir çığlıktır kopardılar. Her biri parkın تنها bir tarafına doğru kaçmaya, nazik kuğular da kanatlarını vurup haykırarak havuzlarda kıyametler koparmaya başladılar. Zavallı Bihruz Bey, içine daldığı aşk âleminden, bir dehşet âlemine geçti. "Acaba ne oluyor?" diye

²¹⁸ (Fr.) Bois de Boulogne: Paris civarındaki küçük bir orman.

²¹⁹ (İng.) Hyde Park: Londra'daki ünlü bir park.

²²⁰ (Fr.) reine: Kraliçe.

²²¹ (Fr.) déesse: Tanrıça.

²²² Satyr: Yunan mitolojisinde yarı insan ve yarı keçi görünümünde, zevk ve eğlence peşinde olan, kaba bir tür varlık.

²²³ (Fr.) image: Resim.

²²⁴ Nympha: Satirlerin hedefi olan periler.

²²⁵ (Fr.) statue: Heykel.

sağına soluna bakınıp dururken, satiri gördü. Satir, Periveş Hanım’a yürek yakıcı bakışlar atıp Bihruz Bey’e de zehirli gülüşler gönderiyordu. Beyin bu hale pek fena canı sıkıldı. Bu dakikada ise beyefendi gerçek dünyanın korkunç bir tehlikesinden güçle kurtuldu. Çünkü, hayalinin gezinti yerinde de elmas arabanın yanında bulunan beyin fikir ve endişesi olup kendisi ise gerçek dünyada yine bilindik sarı arabasıyla kırları dolaşıyordu. Parkın olmadık bir yerinden satirin aniden görünmesiyle perilerin kuğuların içine kargaşa düştüğü dakikalarda, Bihruz Bey’in sarı arabası Haydarpasha’dan Uzunçayır’a doğru giden yolun sağında on metre derinliğindeki bir uçurumun hizasına gelmişti.

Bey, satire öfkesinden elindeki terbiyeleri sağına doğru çekerek hayvanları uçuruma sürerken geride bulunan *koşe*, hemen beyin yerine sıçrayıp terbiyelere sarılarak hayvanların başlarını doğrultmayı başardı. Bey de bu sayede hem uçuruma gitmekten hem de parktan dışarıya çıkarak satirin tacizlerinden kurtuldu.

Çarşamba akşamı, Bihruz Bey biraz neşesiz idi. Çünkü sarı arabanın geçirdiği tehlike münasebetiyle kendini parkdan çıkarmayı başarmış ise de satiri zihninden defetmeye gücü yetmiyordu.

- Acaba küçük hanımın Keşfi ile gerçekten bir *relasyonu*²²⁶ mu var? Öyle ise yazık ona! Lakin bana niçin baktı! *Non, non es possibil?*²²⁷ Beni bahçeye çağırsın, havuzun kenarında dursun, bana pırlantalar yuvarlasın, benden çiçek alsın göğsüne taksın, o kadar iltifatlar filanlar etsin... Sonra da... Sonra da... Keşfi’nin “Haset!.. Haset!..” diye bağırması üzerine... İşte burası fena. Ne kadar bozuldular... Ne kadar çabuk landoya girdiler. Cuma günü kaçta gelirsiniz, dedim de cevap bile vermedi. Giderken bir *adiyö* demeli değil mi idi? Daha... daha... daha sonrası daha fena, çarçabuk nereye gittiler bunlar? Aramadığım yer kalmadı. O aralık Keşfi de *file*²²⁸ etti. Demek ki... Ne münasebet! Keşfi gibi bayağı bir *garsona*²²⁹, *emposib!*²³⁰ Ama bakalım yarın değil öbür gün sözünde duracak mı? Bakalım Keşfi de gelecek mi? Of! Ne kadar başım ağrıyor. Oh! Benim sevgilim! Söyleyiniz bana ki beni sevmiyorsanız bari onu da sevmiyorsunuz ya? Görüyor musunuz, ne kadar *sufrens*²³¹ içindeyim! Bana

²²⁶ (Fr.) relation: İlişki.

²²⁷ (Fr.) Non, non, est-ce possible?: Hayır, hayır, mümkün mü?

²²⁸ (Fr.) filer: Savuşmak.

²²⁹ (Fr.) garçon: Delikanlı, genç erkek.

²³⁰ (Fr.) impossible: İmkânsız.

²³¹ (Fr.) souffrance: Acı.

merhamet ediniz, bana ki sizi *adore*²³² ediyorum. İşte huzurunuzda diz çöktüm... Bir kelimecik... Hayır! Beni sevmiyorsunuz... Ah, ne kadar ilahi bir güzelsiniz... *Allon, un beze*!²³³ O ne? Şimşek! *Mon diyö*!²³⁴ Gökyüzü ne kadar karanlık! Rüzgâr da çıkıyor; bora, bora, *burask*.²³⁵ Yağmur... Vah! Vah! Sonra ne olacak? Hava böyle kalırsa.... Ay! Ay! *Kel plüi toransiyel*!²³⁶ Yağmur değil tufan bu! Eyvah! cuma günü göremeyecek miyim? Mektubumu veremeyecek miyim? Of! Başım!..

Bihruz Bey'in bu endişeli düşünceleri, bu acıklı hayalleri *dineden* sonra gece saat iki buçuk sularında salonun Fenerbahçesi'ne bakan açık bir penceresi önünde cereyan ediyordu. Biçare beyin *park imajinerdeki*²³⁷ perilere, kuğulara kargaşalık salmakla nihayet Bihruz Bey'i bir ürküntü ve üzüntüyle oradan çıkmaya mecbur eden *satir*, beyin zihnine girmeye de yol bularak iki saatten beri biçareyi huzursuz edip dururken havanın kararması, şimşekler çakması, fırtına çıkması, şiddetli yağmurun yağmaya başlaması zavallı hasretli âşığı tamamen üzüntü ve eleme sürüklemişti.

Bey, penceresini kapadı. Yağmurun kesilmesini saatlerce bekledi. Yağmur an ve an şiddetini arttırıyordu. Fırtına kıyametler koparıyor, şimşekler çakıyor, etrafa yıldırımlar düşüyordu. Bu halde saat altıya geldi. Bey, hepsi birbirinden kasvetli endişelerinden zihnini kurtarıp da hareme gitmeyi hatırına getiremiyordu. Mişel Ağa, iki üç defa salona girmiş ise de vaktin geciktiğinden dolayı *observasyon*²³⁸ etmeye cesaret edememişti. Hâlbuki, beyefendinin saat altılara kadar -hele de böyle yürekleri heyecana sürükleyen bir fırtına gecesi- içeriye girmemesi Valide hanımefendiye, dadı kalfaya ayrı ayrı meraklar vermişti. Bey, önünden bir türlü ayrılamadığı pencereden doğa âleminin dehşet verici hal ve manzarasını ıstırapla seyre dalmış iken, dadı kalfa başında bir örtü ile salonun kapısı önünde belirdi:

- Beyim! Hâlâ oturuyor musun? Hanımefendi de ben de merak ettik... Bu ne yağmur beyciğim?

²³² (Fr.) adorer: Tapmak.

²³³ (Fr.) allons, un baiser!: Haydi, bir öpücük!

²³⁴ (Fr.) mon dieu: Tanrım!

²³⁵ (Fr.) bourrasque: Fırtına.

²³⁶ (Fr.) quel pluie torentielle: Ne şiddetli yağmur.

²³⁷ (Fr.) parc imaginaire: Hayalî park.

²³⁸ (Fr.) observation: Uyarı.

- Sorma! Bu yağmur değil... *delüj*!²³⁹

- Gerçek pek delice yağıyor... Ortalığı sel basacak... Galiba yakınlarda bir yere de yıldırım düştü.

- Valide yatmadı mı?

- Hayır! Misafirler vardı. Bitişikler... şimdi gittiler...

- Nasıl gidebildiler?

- Beklediler... Beklediler... yağmurun dineceğı yok. Gittiler... Hanımefendi çok üzerlerine düştü “kalınız” diye ama kalmadılar...

- Saat kaç acaba?

- Saat yediye geliyor...

- Gerçek... Altı buçuğa beş var...

- İçeri girmeyecek misiniz?

- Sen git mumları yak. Ben de geliyorum.

Gerçekten, dadı kalfa çekildiğı gibi Bihruz Bey de yerinden kalktı. Doğruca yatak odasına gitti. Soyundu. Mumlarını söndürdü. Yatağına girdi. Fırtınanın, yağmurun ürkütücü sesini işitmek için kulaklarından birisini yastığa yapıştırdı. Diğerinin üzerine yorganı çekti ise de gürültüyü işitmek mümkün değildi. Hâlbuki Bihruz Bey’in akşamdan beri tutturduğu hırçnlık sebebiyle hali kalmamış, hayalci aşk çocuğunu uyutmak için tabiatın bu ıstırap feryadı korkunç ve fakat etkili bir ninni etkisi gösteriyordu. İşte, dehşete düşmüş bu ninni dinlediğı kadar satir görmüş gözleri de *veyyözün*²⁴⁰ fanusu üzerinde görünen açık yüzlü Venüs’ü seyrede seyrede, Bihruz Beyefendi hayal âleminin ruhu yoran gürültü patırtısından tamamıyla arınmış olan uyku âlemine geçtikten, sonra gölgeli ve kokulu iki tarafı ağaçlıklı yollardan geçerek hayalinin bildik gezinti yerinden daha mükemmel bir parka dahil oldu.

²³⁹ (Fr.) déluge: Tufan.

²⁴⁰ (Fr.) veilleuse: Kandil.

Bihruz Bey, ertesi sabah saat ikiye doğru gözlerini tatlı uykudan açtığı zaman odanın içerisini güneş ışıkları içinde görünce olağanüstü bir coşku ve sevinçle yatağından fırladı. Pencerelelerin perdelerini kaldırdı. Bir pencere açtı, dışarıya doğru bir baktı. Gözünün önüne serilen güzel manzara, geceki halin tam tersiydi. Geceleyn öfkeler, şiddetler içinde ağlayıp feryat eden nazlı tabiat dilberi; etrafında henüz kurumamış olan gözyaşlarından dolayı mahcubiyetini gizleyemediği halde sevimli sevimli tebessüm ediyordu. Birkaç saat evvel ufukları tamamen kuşatan kara bulutlardan gökyüzünün gülümseyen gözünde bir leke bile yoktu. Ağaçlar, çimenler, dağlar, taşlar yıkanmış; toprakların tozları basılıp yerler -Çamlıca ve civarı kırlarına has- sarılığı almış idi. Ağaçların dal ve yaprakları üzerinde yığın yığın duran elmas parçaları, aheste esen rüzgârın en ufak esintisiyle yerlere dökülür; tabiatı nurlar ve sevinçler içinde görmekle kâinatın Yaraticısı'nın bu güzel kudretini kutsamak üzere neşeli neşeli öterek ilahi düzeni dile getiren mübarek kuşlar, kendilerine dinlenme yeri olarak benimsedikleri ağaçlardan birinden birine uçar, elmas saçan dalların birinden diğerine konardı. Dağların yeşil renkleri -üzerlerindeki toz astarın sıyrılmasıyla- bazen daha ziyade koyulaşmış, bazen daha ziyade açıklığa dönmüş, yani doğal iç açıcı renklerini bulmuş idi!

Bihruz Bey, tabiatın gülümseyen eserlerini yarım saat seyretti. Güneşe baktıkça öpeceği geliyordu. Çünkü kaç günlerdir hasret kaldığı, gönlü dinlendiren sevgilinin güzelliğini bu güneşin sayesinde görebileceğini takdir ediyordu.

- Ne kadar güzel! Ne kadar parlak! Güzel *natür*! ²⁴¹ Bugün o da aynı benim sevgilim gibi *blond*! Demek ki, yarın kendini görebileceğim... Evet! Yarın mutlak gelir. Mektubumu takdim ederim. O da elbet memnuniyetle kabul eder... Eğer bizim zevzek yine bir *entrig* ²⁴² yapmazsa... Bakalım talih ne gösterir.

Bihruz Bey, o sevinç ile her zamanki gibi hazırlandı, *tuvaletini* ²⁴³ yaptı. Kahvaltısını yaptı. Dadı kalfa ile boşu boşuna şakalaşmalardan sonra selamlığa çıktı. Odasına girdi. Yazıhanesinin gözünü açtı. O gözün içinde saklı bulunan bildik aşk mektubunu eline aldı.

²⁴¹ (Fr.) natüre: Doğa.

²⁴² (Fr.) intrigue: Entrika.

²⁴³ (Fr.) toilette: Giyinip süslenme.

İçindeki *komplimanları*,²⁴⁴ *santimaları* bir daha görmek istedi ise de mektup kapanmış mühürlenmişti. Açmağa kıyamadı. Tekrar göze bıraktı. Lel lele lel lel... Lel lele lel lel lel lele lel... Lel lell la!

- Mösyö Piyer ne iyi adamdır! Bugün şu hoş hediye ile beni memnun etmek için dün bilerek darılttı diyeceğim geliyor. Bakalım daha neler var? Bakalım bizim *brav*²⁴⁵ Foblas Şövalyesidaha neler diyor?

Profesör Piyer'in hediye ettiği resimli kitap, Bihruz Bey'in pek kıymetlisi olduğundan parkta bulunmadığı zamanlar bunu inceleyerek hayalini aydınlatırdı. Yine kitabı eline alarak önce resimlerine -belki ellinci defa olarak- bakarak ötesinden berisinden okumaya başladı.

Bey bu lezzetli incelemeye gereği gibi dalmış idi. Odanın kapısı yavaşçacık vuruldu.

- Tık tık!..

- *Antre!*²⁴⁶

Kapıya vuran Mişel idi. İçeriye girdi. Elinde gümüş bir tepsi, tepsinin içinde üzeri Fransızca yazılmış bir mektup vardı. Mektubu, beye sundu. Bey, mektubu alıp açmaya uğraşırken kucağındaki kitap yere düştü. Mişel hemen eğildi. Kitabı yerden alırken kitap açıldı. En parlak resimlerden biri meydana çıkıverdi. Mişel de bunu gördü. O zaman bey kitabı uşağının elinden almakla beraber biçareyi haksız olarak "Hayvan herif! Defol oradan!" diye hem azarlardı hem de yanından kovdu.

Gelen mektup ise, sarı araba ile bakla kırı hayvanların satış bedelinin ödenmesiyle alakalı idi. Araba bedeli olan dört yüz on sekiz lira ve bunların nakliye masrafı olan kırk dokuz lira toplam dört yüz altmış yedi lira ediyordu. Anlaşmaya göre, henüz ödenmemiş olan yüz elli lira dört ay içinde taksitle ödenecekti. Mektup, birinci taksit zamanının gelmesine daha bir on beş gün var ise de paraya lüzum olduğundan, Bihruz Beyefendi birinci taksiti şimdiden ödeme inceliğinde buyururlarsa memnun olacağına dair ve Beyoğlu'ndaki fabrika sahibi komisyoncu Jan Konduraki imzasını içeriyordu.

Bihruz Bey, mektubun içeriğinden pek hoşnut kalmadı. Çünkü evvela *Lezavantür dö Şövalye dö Foblas'ı* tatlı tatlı okurken onu elinden bırakmaya mecbur oldu. İkincisi, kitabın

²⁴⁴ (Fr.) compliment: İltifat.

²⁴⁵ (Fr.) brave: Yiğit, cesur.

²⁴⁶ (Fr.) entrez: Girin.

mahrem resimlerinden bir tanesini Mişel olacak *embesil*²⁴⁷ gördü. Üçüncüsü, ilk taksite daha bir aydan fazla zaman vardı. Bey uşağı çağırırdı:

- Mişel!

- Mösyö!..

- Böyle bir kâğıdı bana getirmeye nasıl cesaret ediyorsun? Sen bilmiyor musun ki birinci taksitin gelmesine daha bir ay var? Git söyle, cevap yoktur...

- Baş üstüne *ekselans*!

Biçare Mişel, kapalı bir mektubun içinde ne olduğunu ve hatta birinci taksitin gelip gelmediğini nereden bilecek ve bilse de beyefendiden emir almaksızın mektup getiren adama cevap vermeğe nasıl cesaret edecekti? Bihruz Bey, canının birkaç şekilde sıkıntıya düşmesinden buraları hesaplayamamış ve zavallı Mişel'i bir ikinci defa daha haksız yere azarlamıştı.

Mişel'i defettikten sonra Bihruz Bey, bıraktığı kitabı tekrar aldı; incelemeye devam etmek istediye de yapamadı. Kitabı bıraktı, üzüntü içinde düşünmeye başladı:

- Lakin taksit zamanı gelince paraları nasıl vereceğiz? Üç gün evvel Mir'e yüz doksan lira verdim. Heral'ın hesabına bakmadık. Alber'inki iki yüz otuz lira olmuş. Paris'ten gelecek eşya da gelmedi. Biz bu borçları nasıl ödeyeceğiz? Annem pek fena dargın... Yemin etmiş konağı sattırmayacak imiş. Elmasları da birer birer satıp, *konsolideye*²⁴⁸ çevirdiğini işitiyoruz. Elli yaşında kadın... Bilmem daha ne kadar yaşayacak ki bu kadar para canlılık ediyor? Kulekapısı'ndaki mağazadan elime pek az şey geçti. Galata'daki hanın parasından kalan altı yüz lira ancak üç dört aylık cep harçlığım demektir. *Mon diyö*! Bu borçları ödemeye bir çare bulmaz isem ben ne yaparım? *Anfen*²⁴⁹ İstanbul'daki eve dört bin lira veriyorlar ya... Bir şey yaparız. Artık valide hanım buna karışmasın. O benim babamdan kalan bir şey!.. Bir dört bin lira elime geçerse bin lirasıyla borçları öderim. Üç bin lira ile de konsolide alsam epeyce *entere*²⁵⁰ getirir. Artık bundan sonra hovardalığı, israfı da bırakmalı. Artık evleneceğim.

²⁴⁷ (Fr.) İmbécile: Aptal.

²⁴⁸ Konsolide: Vadesi uzatılan borç, hisse senedi.

²⁴⁹ (Fr.) Enfin: Sonunda.

²⁵⁰ (Fr.) intérêt: Faiz.

Evliilere yakışan da *saj*²⁵¹ olmaktadır. Üzülecek bir durum yok... Lel lele lel lel... Lel lele lel lel... Lel lel lele!

Bihruz Bey, ilk başta kendisini pek üzen eden bu düşüncelerden de kurtulmanın çaresini buldu. Elindeki nakit parası olan altı yüz lira bitinceye kadar Süleymaniye'deki konağı satmaya karar vermişti. Beyoğlu'ndaki, Galata'daki dükkânları, hanları satan aracı adam bundan evvel Süleymaniye'deki konağa da dört bin lira kadar veren bir müşteri bulmuş ise de o zamanlar beyin paraya ihtiyacı olmadığı gibi Valide hanımdan da bazı mertebe karşı çıktığından konak satılmamış ve fakat aracının de bir zamanlar gerek konaktan gerek köşkten hiç çıkmayan ayağı bütün bütün kesilmiş idi. Yine de yeri malum olduğundan gerektiği zaman kendisini buldurmak mümkün idi.

Çamlıca Bahçesi dolayısıyla Bihruz Bey'in ilgisi yazlığa takılıp kaldığından, kışlığı gözünden tamamen düştüğünden makul olan köşkü satıp konağı elden çıkarmamak iken Bihruz Bey bunun tersini yapmayı daha uygun bulmuştu.

İşte beyefendi, birkaç ay sonra düşeceği maddi sıkıntıya karşı konağı satmak tedbirini düşünmekle üzüntüsünü pek çabuk geçirdi. İçi rahat bir şekilde *dejöneyi* yedi... Her zamanki gibi mesire mesire dolaşmak için arabasına bindi. Çıktı gitti.

O günün akşamında dikkate değer bir olay olmamıştı. Bey, alışkanlığına uyarak saat birde akşam yemeğini yedi. Bir iki saat salonda vakit geçirdi. Erkenca hareme gitti. Soyundu yattı. Dokuz saat kadar aralıksız rahatça uyudu.

Sabahleyin gözlerini açtığı gibi pencereye koştu. Perdeyi kaldırdı. Hava çok güzeldi. “*Kel bel jurne!*”²⁵² diyerek seviniyordu. Çünkü bu güzel günün adı cuma idi. Bu sabahki giyinip *tuvaleti* her günden fazla sürdü. Yirmi, yirmi beş kadar kolalı Frenk gömleğinden hiç birisini Bihruz Bey beğenmediği için dadı kalfaya darılıyordu:

- Bunları Marigo mu ütöledi?.. Ne kadar da fena!
- Evet! Beyim! Marigo ütöledi. Hem de pek fena değil...
- Senin için fena değil ama benim için pek fena. Bu *pililer* nedir?
- Neresi kirli ben göremedim...

²⁵¹ (Fr.) *sage*: Olgun.

²⁵² (Fr.) *Quelle belle journée*: Ne güzel gün.

- Kirli demedim a canım, *pili* diyorum sana... Buruşuk.
- Pek iyi... Söyleyelim de bir daha dikkat etsin...
- Hem söyle hem de yine dikkat etmezse *konjediye*²⁵³ olacağını anlat...
- Gonçe diyen kim? Anlamadım.
- *Kom tü e drol!*²⁵⁴ *Konjediye* diyorum, *konjediye*... Kovarım demek...
- Artık ben bilmem...
- Şu pantolonlara baksana... Ne fena *pililer* yapmış!.. Kim topladı bunları?
- Ben topladımdı...
- Boyun bağlarını nereye koydunuz? Yeni gelenleri...
- Hepsi çekmenin gözünde olacak...
- Hani ya yeni mendiller?
- Daha yıkanmadı...
- Gördün mü ya... Öyle şey olur mu? Şimdi ben ne yaparım?
- A beyim... Çekmenin gözünde belki yüz tane mendil var. Bir tanesini beğen aliver...
- *Vui, me zil nö son pa marke*...²⁵⁵
- Neye rezil olsun? Onlar da yeni yeni mendiller...
- Markalı değil! Markaları yok onların...
- Markalısı da var... Dün ütülerden gördüm.
- Terziden gelen *kostümleri* göremiyorum.
- Hepsi burada...
- İskarpinlerim geldi mi?
- Bilmem... besbelli gelmedi...

²⁵³ (Fr.) congédier: Kovmak.

²⁵⁴ (Fr.) Comme tu est drôl: Ne tuhafısın!

²⁵⁵ (Fr.) Oui, mais ils ne sont pas marqués: Evet ama onların markası yok.

- Şu potinleri ver bakayım...

Dadı kalfa ile cereyan eden şu konuşmadan da anlaşılır ki Bihruz Bey, bugünkü cuma *tuvaletine* aşırı önem veriyor ve o yüzden gömleğinden, boyun bağından, mendilinden, pantolondan, ayakkabısından kendisine en çok yakışacağı belirlemede zorluk çekiyordu. Gömleğin, yeleğin, pantolonun, *jaketin*, potinin birini giyip birini çıkararak hele *tuvalet* işine nihayet verebildi.

Selamlığa çıktı. Doğru *kabin dö travayına* girdi. Yazıhaneden mektubu çıkardı. *Jaketin* cebine güzelce yerleştirdi. Oradan salona geçti. Salondaki çiçekliğin içindeki en taze çiçeklerden güzel bir gül seçti, *jaketinin* iliğine taktı. Biraz oturdu. Biraz gezindi. Her çeyrekte bir kere saatine baka baka hele öğle vakti yetiştii. Derhâl *dejöneyi* ısmarladı. Çünkü bu sabah kahvaltı etmediğinden karnı iyice acıkmıştı. Yemekten sonra salonda biraz daha oturdu. Gezindi, bir aralık yine *kabine dö travayına* geçti. *Şövalye* kitabını açtı, karıştırdı. Nihayet saatine baktı, yedi buçuğu geçiyordu.

- Mişel!

- Mösyö!

- *Ma vuatür!*²⁵⁶

- *Tut alör ekselans!*²⁵⁷

Bir çeyrek sonra bey, arabasına bindi. *Koşe* de yerine geçti. Gırrr!..

²⁵⁶ (Fr.) Ma voiture: Arabam!

²⁵⁷ (Fr.) Tout à l'heure, excellence: Hemen efendim.

Arabanın bu defa gittiği yeri söylemeye gerek yok. Hikâyeyi takip edenlerce o yerin halk bahçesinden başka bir yer olamayacağı zaten bilinmektedir.

Evet! Beyefendi arabasını her zamankinden daha hızlı sürerek Tophanelioğlu'ndaki bahçenin alt başına varıp da içeri ve dışarısında anormal bir kalabalığın dolaştığını görünce buraya yetişmekte biraz geç kalmış olduğuna üzülererek kim bilir kaçınıcı turunu yapmakta olan arabacıların arasına epeyce zorlukla karışabildi.

Bu şekilde ağır ağır giderek yukarıdaki meydancığa ulaşınca devridaim zincirinden arabasını kurtardı... Gazinoya yakın bir yere çekti, durdurdu. Kendi derhâl arabadan fırladı. Doğruca bahçeye girdi. Sürü sürü gezen rengârenk cennet çiçekleri içinde aradığına benzer bir sima göremeyince -hikâyemizin başında anlatıldığı üzere- aşağıdaki kapıya yakın bir yer seçip oturdu. Bir bira ısmarladı. Sarışın hanımın gelişini sabırsızlıkla beklemeye ve bu sabırsız bekleyişte her an saatine bakıp her şey dakikada bir kerede kapıya doğru gidip gelmeye başladı.

Evet! Bahçeye süslü hanımların, şık *madamların* mavi gözlüsü, kara kaşlısı, ela gözlüsü, sırma saçlısı, uzun boylusu, kısası, narin yapılısı, şişmanı kısacası her türlü girip çıkıyor... Fakat Bihruz Bey'in hayalindeki "siyah çerdesi" bir türlü görünmüyordu. "Siyah çerdesi" görünmediği gibi landosu dahi belirmiyordu.

Uzun olduğu kadar şiddeti artmakta olan bu bekleyiş içinde, zavallı Bihruz Bey'in zihni birtakım olumsuz ihtimallerin keşmekeşine düşmüştü ki en üzücüsü Periveş Hanım'ın Keşfi Bey'e başka bir yerde randevu vermiş olmasıydı. Zira bahçe seyircileri arasında Keşfi Bey de görüleliyordu. Tahammülünü yiyip bitiren bu ıstırap içinde saat on buçuğa gelip ümidin bütün bütün kesilmesi dakikaları yaklaşıncı, Bey için için "Öf!"lerini artık tutamaz olmuştu. Bir aralık yine yerinden fırladı. Kapıya doğru gitti. Devridaim zincirini oluşturan arabaların gelişine içeriden üzüntülü üzüntülü bakıyordu. Birdenbire, tüm vücudu bir heyecana kapıldı. Yüzü önce kızardı, sonra sarardı. Daha sonra yemyeşil oldu. Bulunduğu noktadan sol tarafa koşmak istedi. Orası geçit vermez derecede sık bir ormancık idi. Ormancığın azıcık yukarısına gitti. Orası bahçenin kenarına uzanan bir düzlük ise de bir iki *madama* birkaç erkek birkaç da çocuktan oluşan bir aile sandalyeleriyle bir halka oluşturacak ederek orada oturuyorlardı.

Bihruz Bey, gözlerini bahçenin dışarısındaki kargaşalığa dikmiş olduğu halde, bunların üzerine doğru süratle yürüdüğünü oturan çocuklar görünce korktular; analarının, babalarının kucaklarına sığındılar. Bihruz Bey, hareketini kesinlikle bozmadı. “*Pardon!*” diyerek halkayı çiğner gibi aralarından geçti... Hatta geçerken bir iki sandalye de devirdi. Bahçe duvarının dibine gitti. Biraz durdu... Yine geldiği tarafa döndü; fakat dönerken halkayı bütün bütün bozulmuş, dağılmış buldu. Tekrar kapıya doğruldu. Yine döndü. En sonra yerine gitti. Garsonu çağırmak için bastonunun ucuyla bira kadehine hızlı hızlı vururken kadeh devrildi... Sonra yere düştü, kırıldı. Hele garson yetişti. Bey, bira ve kadeh paralarını ayrı ayrı ödedikten sonra *pardösüsünü* koluna aldı. Yine anormal bir hızla yukarıdaki kapıya doğru yürümeye başladı. O süratle hem gider hem de “*Enkonyito, enkonyito! Dişabl!..*”²⁵⁸ diye söylenir, herkesi kendisine hayretle baktırırdı. Bu kadar telaş ve heyecan ve harekete sebep ise, beyefendi önce kapıdan arabaların geçişini seyrederken sevgilisinin hayalinin adı bir kira arabası içinde olarak kendisine görünmesiydi.

Gerçekten de Periveş Hanım, Çengi Hanım’dan başka Gülşeker Hanım isminde diğer bir genç arkadaşıyla beraber bahçe seyrine gelmişlerdi. Gülşeker Hanım’ın *tuvaleti* böyle bir gezintiye uygun olmadığından arabadan hiç çıkmak istemediğinden, üç hanım bahçeye inmekten vazgeçmişlerdi. Neredeyse iki saatten beri devridaim içinde dönüp dolaşmaktaydılar. Bihruz Bey ise sevgilisini bahçenin içinde beklediği kadar açık kapının önünden geçen eden arabaları da gözden kaçırmıyordu. Ama bunların içinde daha evvel gördüğü landoya benzer bir şey göremediğinden ve sarışın hanımın öyle adı bir kira arabasıyla böyle bir gezinti yerine gelmeğe tenezzül edebileceğine ihtimal veremediğinden boşuna sıkılıp duruyordu.

Hele iki dakikada, Bihruz Bey yukarıdaki kapıdan çıktı. Sevgilisinin hayalini taşıyan arabanın rengine biçimine, arabacının kılığına kıyafetine, hayvanların donuna ayrı ayrı dikkat etmişti. Devridaim zinciri ise anormal izdihamdan dolayı pek ağır hareket ediyor idi. Beyefendi, arabanın gelmesini bekleyerek bir kenarda bastonuna dayandı durdu.

Beş dakika geçmedi... Hele araba köşeyi döndü. Tam beyin bulunduğu noktayla aynı hizaya gelince Bihruz Bey, *jaketinin* cebinden bildik aşk mektubunu çıkardı. Arabanın içinde kırılarak tebessümlere başlayan Periveş Hanım’a saygılıca bir *reverans* ettikten sonra

²⁵⁸ (Fr.) Incognito, incognito! Diable!...: Kılık değiştirerek, kılık değiştirerek! Şeytan!..

Fransızca “*Madmazel!*.. İstirap dolu perişan gönlümün konuşan bir *fotoğrafyası* olan bu mektubu yüce şahsınıza takdim etmeme müsaade ediniz!” diyerek ve araba yürüdüğü kadar bu da yanı sıra giderek mektubu sundu.

Bunun üzerine genç hanımların ikisi birden bir kahkaha kopardılar. Bunların karşılarında oturan Çengi Hanım da “Hadi! Hadi! Çekil oğlum! Ayıptır!” diyordu. Fakat bu dakikada, Bihruz Bey’in duman içinde bulunan gözleri hiçbir şeyi göremediği gibi asabi bir uğultuya uğrayan kulakları da hiçbir şey işitemediğinden elindeki mektup ile arabayı takipte devam ediyordu. Nihayet, Gülşeker Hanım beyin haline acıdığından dolayı değil, o belayı başlarından defetmek için kolunu uzattı. Elinden mektubu aldı. Bey de oradan çekildi.

Bihruz Bey, bu esnada adeta sersemlemişti. Arabadan ayrıldıktan sonra bıraktığı noktaya geldi durdu. Markalı mendilini çıkardı. Alnından, şakaklarından fışkıran terleri silmeye başladı. Mektup takdim etmek için arabaya sırnaştığını görenler kendisini birbirilerine gösterip gülüşüyorlardı. Fakat Bihruz Bey’in gözlerini bürüyen duman henüz geçmediğinden o hiçbir şey görmüyor idi. Biraz dinlendikten sonra akli başına gelmeye başladı. O zaman başarısının renk ve neşesi yüzüne vurarak ederek yüzünde bir sevinç meydana geldi. Bunun üzerine tekrar bahçeye girdi. Aşağı doğru ferah ve rahatlamış olarak giderken yolunun üzerinde rast gelen; oturma yerlerinde gözüne takılan mösyölerden, madamalardan biraz göz aşinalığı olanlara *reveranslar* edip azıcık tanıştıklarına el vererek “*Koman sa va?*”²⁵⁹ deyişi beyefendinin temkinini alıp götüren aşırı sevincine delil olacak hallerinden idi.

Bu suretle iki üç kere bahçenin içini turladı. Kendisi gezindiği kadar takdim ettiği aşk mektubunun içindeki parlak ifadelerden etkili ve dokunaklı sözlerden bazılarını zihninden geçiriyor ve mektuba eklediği *kuplelerden*:

Bir kara yağız civandır

Hayli dem hayli zamandır

mısralarını *orkestranın* ahengine uydurup mırıldanıyordu.

²⁵⁹ (Fr.) Comment ça va?: Nasılsınız?

O hoş mektubun, o nazik *kuplelerin* yüreğinde ne etki yaptığını Periveş Hanım'ın yüzünden anlamak üzere bir aralık beyefendi bahçenin yukarıdaki kapısından çıktı. Doğru arabasına gitti. Yerine oturdu. Terbiyeleri eline aldı... Bekledi...

Bu esnada vakit on biri geçmiş, devridaim zincir ise hayli seyrekleşmiş idi. Zincir üç defa tur attı. Sevgilisinin hayalini taşıyan araba görünmedi. O zaman bey saatine baktı. On bir buçuk olduğunu görünce "*Il est tard,*²⁶⁰ *probablement*²⁶¹ gitmişler. *Alon,*²⁶² takip edelim. Bu defa *jö latröpöra jesper.*²⁶³ Beni yolda beklemesi lazım gelir..." dedi. Aşağıya doğru arabasını dörtlüğe sürdü. Tophanelioğlu'nun dört yol ağzına gelince yine şaşırdı. "Takipten ne olacak, pazar günü kendisini göreceğiz değil miyim?" diyerek Bağlarbaşı yolunu tuttu. Bağlarbaşı'ndan Nuh Kuyusu ve Duvardibi yolunu takip ederek Haydarpaşa'ya indi. Oradan Koşuyolu'yla köşküne geldi.

Köşke varınca, Mösyö Piyer'in gelip gelmediğini sordu. Mösyö Piyer yarım saat evvel gelmiş salonda gazete okuyordu. Bey doğru salona girdi:

- *Bonsuvar şer profesör!*
- *Bonsuvar beyefendi... İnşallah iyisiniz?*
- *Mersi, pek iyiyim... Siz?*
- Geçen akşam eve biraz geç gittim...
- Hava da nemli idi... Nezleye uğramışım...
- Sıkıntı yok... Bu akşam ders yapmayız... Olmaz mı!
- Hayır! Benim nezlem derse asla engel değildir. Her vakitki gibi çalışırız.
- Pekâlâ! Lakin *şer profesör*, getirdiğiniz o güzel kitap adeta bir *trezor.*²⁶⁴
- Evet!.. O kitap, *amur dö fam* hikâyeleri içinde bir tanedir.
- Hikâyeler güzel. Ya o resimler?!
- *Apretizan*²⁶⁵ değil mi?

²⁶⁰ (Fr.) *Il est tard*: Geç oldu.

²⁶¹ (Fr.) *probablement*: Muhtemelen.

²⁶² (Fr.) *Allons*: Haydi.

²⁶³ (Fr.) *Je l'attraperai j'espère*: Umarım yakalayabilirim.

²⁶⁴ (Fr.) *trésor*: Hazine.

- *Eksitan plüto!*²⁶⁶

- Lakin çokluk bakmamalı...

- Gerçek... Mişel size bir şey söyledi mi?

- Ne gibi?

- Zira kitabın resimlerinden bir tanesini *par aksidan*²⁶⁷ görmüştü de...

- Hayır! Hiçbir şey demedi.

Bunlar bu konuşmayı yaparken, salona giren Mişel yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Bihruz Bey, aziz hocasının koluna girdi. *Sal a manjeye* götürdü. Sofraya oturdular. Öteden beriden konuşarak yemeği bitirdiler. Tekrar salona geçtiler.

Bihruz Bey'in ders yapmaya bu akşam hiç hevesi yoktu. Hatta Mösyö Piyer nezlesi olduğundan bahsettiği zaman, beyefendinin "Bu akşam ders yapmayız." sözünü birdenbire sarf etmesi de o isteksizliğinden dolayı idi. Salona girilip kahveler içildikten sonra Bihruz Bey oyun masasını ısmarladı... Mumlar yaktırdı... Mösyö Piyer'e hitaben "*Nu zalon fer kelkö parti dö trante ön!*"²⁶⁸ dedi. Karşı karşıya geçtiler, oturdular. Oyuna başladılar.

Oynanan oyun alaturka "otuz bir" idi ki *davsız*²⁶⁹ olarak her partisi bir çeyrek liraya olmak üzere anlaşılmıştı.

Mösyö Piyer, bu oyunu kış geceleri Bihruz Bey'in konağına toplanan genç beylerden görmüş öğrenmiş ve hatta ara sıra kendisi de beylerin oyununa girişerek hayli kazanmıştı. Mösyö Piyer, bu akşam da kazanmaya başlayınca Bihruz Bey'i çabuk kaçırmamak için oyunda türlü maskaralıklar eder ve ara sıra Fransızların "Oyunda kazanan aşta kaybeder, oyunda kaybeden aşta kazanır." meşhur sözünü beyin kulağına iletip oyunda yenilmeye heveslendirmekten geri kalmazdı. Bey de bu lakırdıyı işittikçe -hayali zaten hiçbir dakika gözünün önünden savulmayan- sarışın hanımın şansına oynarken mesela kaba on dörtte yatar otuz da on dörtte kâğıt çeker; parayı zorla kaybederdi. Arada dondurmalar da yenilmek, kahveler de içilmek şeklinde üç saat devam eden oyuna nihayet verildi. Mösyö

²⁶⁵ (Fr.) *appétisant*: Arzu uyandırıcı.

²⁶⁶ (Fr.) *Excitant plutôt*: Daha çok tahrik edici.

²⁶⁷ (Fr.) *Par accident*: Kazara.

²⁶⁸ (Fr.) *Nous allons faire quelques parties de trente et un*: Birkaç el otuz bir oyunu oynayalım.

²⁶⁹ (Fr.) *dé*: Oyun zarı.

Piyer beş buçuk lira kâr ile oyundan kalktığı zaman idi ki nezlesini hatırlayabildi ve “Oh ne kadar yoruldum!.. İzin verirseniz odama giderdim. Dinlenmeye muhtacım...” diyerek beyden izin istedi. Zaten saat de beşe gelmişti. Birbirine “*Bon suvar!*” dediler, ayrıldılar. Mösyö Piyer yatak odasına gitti. Bihruz Bey de hareme girdi. Birisi beş buçuk lira kazancın neşeli keyfine; diğeri bir gün sonra sevgiliyle yapacağı buluşmanın zevkli hayaline dalarak uyudular!

ÜÇÜNCÜ KISIM

1

Bihruz Bey, aşk buluşması için kendince kararlaştırdığı pazar günü bir gün evvelkinden daha pek çok özenle *tuvaletini* yapıp hazırlandıktan, öğle yemeğini de yedikten sonra saat sekize gelmeden arabasına bindi. Tophanelioğlu yoluyla Çamlıca'ya giderken halk bahçesine sevecen bir bakış atarak bekleme noktasına vardı.

O gün hava kapalı, sıcak orta derecede, yollar ise üç gün evvelki yağmurlardan dolayı tozdan temizlenmiş olduğundan Çamlıca gezintisi için en müsait günlerdendi. Ve fazla olarak Pazar'a da denk düştüğü olduğu için birtakımı midelerini birer küçük havuz gibi Çamlıca suyu ile doldurarak içerisine sardalya balığı salıvermek; diğer takımı da tavla oyunuyla vakit geçirmek; bazıları nargile sefasına koyulmak; diğer bazısı da Çamlıca gibi İstanbul'un, Boğaziçi'nin her tarafını gören ve on iki burcun on üçüncüsü sayılmaya değer yüksek bir noktadan yukarı ve aşağıya, sağa ve sola uzaklara uzun uzun hayretle bakarak tabiatın binlerce yansımasını seyrederek gönül ferahlatmak ve ruh, fikir ve vicdanlarını canlandırmak maksatlarıyla sabahtan beri akın akın gelen halk; iskemleler, kaba hasırlarla oturulacak yerleri tamamen tutmuş ve bu karmakarışık kalabalığın bağırma ve konuşma gürültüsüne kahveci çıraklarının "İki şekerli, bir sade, üç lokum!" yollu haykırmalarına -muhallemci, dondurmacı, leblebici, eğlencelik şamfistikçi, şekerçi, simitçi gibi- hiçbir mesireden eksik olmayan satıcıların çeşit çeşit ses ve tavırlarla bağırıp çağırımlarına bir fena keman, bir adi lavta, bir soğuk klarnete bir de porsuk teften ibaret ince sazın kaba takımı tarafından -mevcut halkın yüzde doksan dokuz üç çeyreği için bedava olarak- çalınan kulak tırmalayıcı müziğin eklenmesi ve öte tarafta malum küçük büyük herkesin bildiği içimi hoş Çamlıca suyunun kaynağının yakınında yerleşen olan kebabçının kızgın ateş üzerinde mavi ve yağlı dumanları buram buram çıkıp etrafa yayılan köftesinden, kebabından, ciğer tavasından, piyazlı fasulye salatasından yayılan iştah kesici kokularının temiz havayı kaplaması o seçkin yeri tertipsiz, çirkin, zevksiz ve uygunsuz bir eğlence yerine dönüştürmüştü.

Bihruz Bey o muhteşem *ekipajı* ile teşrif edip de Çamlıca'yı bu hal ve manzarada görünce fena *endinye*²⁷⁰ oldu, fena halde canı sıkıldı.

Çünkü beyefendi, orta set üzerinde büyük çınarın altında tenhaca sandalyesine kurulup ayağını da ayağının üzerine atacak da “siyeh çerde” sevgilisini öyle bekleyecek, “siyeh çerdenin” landosu uzaktan görüldüğü gibi görüp görmemezliğe gelecekti. “Siyeh çerde” landosundan indikten sonra beyin bu duruşuna dikkatle “Acaba beyefendiyi beklettim de darılttım mı?” diye meraklanıp telaşlı telaşlı bayırdan yukarı çıkarken beyin gözüne ilişecek, bey hemen yerinden fırlayıp “siyeh çerdenin” yanına gidecek, arka arkaya *reverans*lardan sonra birlikte tepeye kadar çıkacaklardı. O zaman “siyeh çerde” *korsajından* pembe renkli, zarif, kokulu, ufacak bir zarf içinde bir mektup çıkaracak, Bihruz Bey’e “Sizin mektubunuz gibi bu da *sufran*²⁷¹ bir yüreğin bir *fotoğrafyasıdır*. *Zatıalınızinki* *artistik* bir *fotoğrafya* olduğu için güzeldir. Bunun yanında kabadır, *rötuşsuzdur*²⁷². Lakin pek *egzaktır*,²⁷³ pek *fideldir*.²⁷⁴ Onun için takdime cesaret ediyorum.” deyip mektubu beye verdikten sonra “*Fotoğrafyayı* Paris’te mi, Londra’da mı, Viyana’da mı öğrendiniz?” diyecek; Bihruz Bey de ona cevaben “Avrupa’ya gitmedim... Fakat bir iki hafta sonra Paris’e gitmek istiyorum.” deyince “Siyeh çerdenin” benzi sapsarı kesilerek vücuduna titremekler gelecek, gözleri yaşarak “Beni bu hale getirdikten sonra kendiniz Paris’e gitmeyi düşünüyorsunuz. Mademki gidecekmişsiniz... Benim gibi bir biçareyi divaneye döndürüp de buralara kadar niçin getirdiniz?” yollu şikâyetlere, sitemlere kalkışacak; Bihruz Bey de “Birinci *rankontrumuzdan*²⁷⁵ beri gözlerime uyku girdiği var mı? Bir dakika sizi düşünmediğim var mı? Hayalimin *parkında* sizden başka bir dolaşan var mı?” cümlelerini söyledikten sonra “Paris’e gitmekten maksat yakında lazım olacak bazı şeyleri kendim beğenip almak...” kelimelerini söylerken “Siyeh çerde”, ikinci defa olarak tekrar sarılığa uğrayacak. O zaman beyefendi “Evet efendim! Sizden kaçmalıyım. Sizi o kadarcık bile görmemeli idim. Biliyor musunuz ki aşkınız beni harap ediyor? Biliyor musunuz ki ben sizi bir gün görmezsem çıldırıyorum? Mümkünü yok ben burada duramam!” dediği gibi “Siyeh çerde” *songlote*²⁷⁶ ederek ağlamaya

²⁷⁰ (Fr.) indigne: Gücenmiş.

²⁷¹ (Fr.) souffrant: Kederli.

²⁷² (Fr.) retouche: Düzeltme.

²⁷³ (Fr.) exact: Doğru.

²⁷⁴ (Fr.) fidele: Sadık.

²⁷⁵ (Fr.) rencontre: Karşılaşma.

²⁷⁶ (Fr.) sangloter: Hıçkırmak.

başlayacak. Bunun üzerine artık beyefendi insafa gelip hemen olduğu noktada yere kulluğunu gösterecek şekilde dizleri üzerine çökerek, iki taraftan:

- Oh! Seni nasıl seviyorum! ... Sen de beni seviyor musun?
- Oh! *Mon adore!*²⁷⁷
- Hayır! Yalan söylüyorsun!
- Ben yalan söylemeyi bilmem ki... Söyle bana, gerçek yolculuk var mı?
- *Non!* Bin kere *non!*²⁷⁸
- Aklımı başımdan aldın, hıyanet!
- Ya sen beni ne hale koydun?!
- Ben zavallı ne yaptım?
- Bir daha ne zaman görüşeceğiz?
- Ben bilir miyim?..

tarzında artık senli beni sözler karşılıklı söylenecek, ondan sonra Bihruz Bey evlilik meselesini -Koşuyolu'nda araba sürer gibi- bir hızla meydana sürmekle beraber bu mesele hakkında eni konu lakırdı edip bir *desizyon*²⁷⁹ almak için "Siyeh çerde"den *randevu* isteyecek, "Siyeh çerde" biraz naz, *difikülteler*²⁸⁰ çıkardıktan sonra razı olacak... Bu karar üzerine aşağıya inilecek, bahçenin önce içinde bir *tur* yapılmak, sonra da dışarısında *an vuvatür*²⁸¹ bir iki defa dolaşılıp ayrılmak üzere arabalara binilecek idi.

O kadar kalabalığın içinde bunlar nasıl yapılacak?

İşte beyin gelir gelmez gözüne çarpan büyük insan kalabalığına canı bundan dolayı sıkılmıştı. Hiddetin ilk halinde ters yüzüne gidivermek hatırına geldi ise de *parolüne*²⁸² saygısızlık etmiş olacağını düşündü. Çaresiz arabasından indi. Bastonunu aldı, ağır ağır ikinci sete çıktı. Kenarda ayak üzerinde durdu. Zannediyordu ki, kahveci koşarak bir sandalye

²⁷⁷ (Fr.) mon adore: Sevgilim.

²⁷⁸ (Fr.) non: Hayır.

²⁷⁹ (Fr.) décision: Karar.

²⁸⁰ (Fr.) difficulté: Zorluk.

²⁸¹ (Fr.) en voiture: Arabayla.

²⁸² (Fr.) parol: Söz.

getirecek de beyefendiye arz edecek. Öyle bir koşan olmadı. Biraz daha bekledi, yine kimse gelmedi. O zaman “*Garson!*” diye kahvecilere doğru bağırınca seyircilerin alaycılarından bazıları Bihruz Bey’i zevke alıp her biri birer ikişer defa kahveciyi çağırmak bahanesiyle tıpkı beyin edasını taklit ederek “*Garson! garson*” diye bağırıldılar!

Beyefendi bekledi, bekledi. Bir gelen giden olmayınca tepeye doğru yürüyüp çıkmaya başladı. Fakat bu azimetinde de devam edemedi. Çünkü tepeye çıkıp inen mavi dizlikli, kırmızı kuşaklı, dar pantolonlu, bol donlu, şam Hırkalı, gecelik entarili, saltası²⁸³ omuzunda, setresi kolunda yüzlerce seyircilerden her adımda bir tanesiyle yüz yüze geldikçe bu halden sıkılıp “*Kes kö se sa? Es kö lö karnaval e deja arive?*”²⁸⁴ diyerek geri dönmeye mecbur oldu. Gitti tekrar arabasına bindi. Arabayı biraz ileriye yürüttü. “Siyeh çerdeyi” orada beklemek üzere hayvanlara *stop* emrini verdi.

Araba durduğu gibi Bihruz Bey, “Siyeh çerde” geldiği zaman ne harekette bulunup konuşmak için de ne tedbir alması lazım geleceği hakkında zihnini tekrar işletmeye başladı. Zihni bu planları düzenlemekle meşgul olduğu kadar gözleri yokuşun başından birer ikişer görünen arabalara dikkat ediyordu. Bu şekilde iki saat bekledi.

- *Mon diyö!* Niçin gelmedi acaba? Saat on! Acaba benim saat mi ileri! Andon, saat kaç?

- Onu geçer *ekselans*.

- Niye gelmediler bunlar? Ah, *parol!* *Parol* tutmazlar ki... Ha! Dur, geliyor galiba! Hayır değil... Dur bakalım belki şu arabadadır... Vah vah, o da değil! Keyfini mi bozdu? İzin mi alamadı... Yoksa yanlış mı anladı?.. Bir araba daha! Hay Allah belasını versin, boş!.. Bir daha geliyor... O da boş... Ne halt eder bunlar! Şu gelen kim? Bana pek bakıyor... Mektup mu getiriyor? Çok şey! Neye bakıyor bu herif? *Mua... se mua!*²⁸⁵ Hayır.... geçti... Of! Ne kadar da başım ağrıyor! Keşfi... Ah! *Kanay!*²⁸⁶ Tam on gündür de hiçbir yerde rast gelmedim. Elbette boş değil. Bir *entrighi* var... Şu gelen herif üstü başı temiz bir uşağa benziyor. Bana da pek bakıyor. Bir haberci olmalı....

- Andon?

²⁸³ Salta: Yakasız, bol, kısa ceket.

²⁸⁴ (Fr.) Qu’est-ce que c’est ça? Est-ce que le carnaval est déjà arrivé?: Bu da ne? Yoksa karnaval mı başladı?

²⁸⁵ (Fr.) C’est moi!: İşte benim!

²⁸⁶ (Fr.) canaille: Rezil.

- Paşam!

- şu gelen herifi tanıyor musun?

- Evet efendim!

- Kimdir o?

- Geçen gün mektup getirdi... İşte bu!

- Nasıl mektup?

- Hani şu... Ay, unuttum adı... Yok mu Yani Konduraki... İşte onun adam.

- Hay Allah belasını versin! İşte bir... Değilmiş araba zannettim...

İşte Bihruz Bey böyle düşünce söylene bir buçuk saat daha bekledi. Saat on bir buçuğa geldi. “Siyeh çerde” görünmedi.

Bir yarım saat evvele kadar kâh yokuştan çıkan bir arabacıyı sarışın hanımın arabasıdır diye ümitlenir kâh aşağıdan yukarıya gelen üstü başı temizce birisi kendisine dikkatlice bakınca yine Periveş Hanım’ın mektubunu taşıyan bir adamı sanarak “Aradığınız benim” yollu söz söylemeye hazırlanırdı. Artık aşağıdan yukarıya araba da çıkmaz, öyle temiz uşak kıyafetli bir kimse de gelmez oldu.

Seyirciler akın akın dönüyorlardı. Mevcut arabalar, hayvanlar aşağıya doğru Bihruz Bey’in önünden geçip gittikçe arpa vaktinin geldiğinden dolayı beyin hayvanları da hırçınlığa başladılar. “Siyeh çerdenin” on bir buçuktan sonra gelmesi ihtimali yoktu. Bey, çaresiz dönmeye karar verdi. Hayvanları kırbaçladı. şimendifer süratiyle arabasını sürdü. Yarım saate varmadı köşe vardı.

Bihruz Bey köşke geldiği gibi salona çıktı, eldivenlerini çıkarıp bir tarafa attıktan sonra kanepeye geçti oturdu. On gün evvelki cuma akşamı nasıl düşündü ise yine öylece üzüntülü bir şekilde düşünmeye başladı:

- Niçin gelmedi acaba! Niçin? Ne sebeple? Ah *parol* tutmazlar ki! Türk kadınları ne kadar *biyen edüke*²⁸⁷ olsalar yine nafile! Hiç olmazsa bir haber göndermeli değil mi idi? “Şu sebeple gelemedim. *Pardon!* Bugün çok beklemiş olmalısınız.” Evet! Çok bekledim... On bir buçuğa kadar orada *plante* oldum.²⁸⁸ “Affınızı dilerim... filanca gün filanca yerde buluşalım. Bu sefer de ben sizi bekleyeyim de ödeşelim.” diye bir haber göndermek pek *natürel*²⁸⁹ bir şey! Ah bu hanımlarda *polites* yok... *Polites!*²⁹⁰ Benim ne kabahatim var? Ben bir *betiz*²⁹¹ yapmadım. Mektubu verdiğim zaman *ampresmanla*²⁹² kabul etti. Hatta memnuniyetinden gülüyordu... Yalnız *dansöz* müdür... Çengi midir nedir, dargın dargın bir şey söyledi... Ne idi anlayamadım... Ya sonra çabucak kaçmalarına ne mana vermeli? Mektubu okumuş olacağından şüphe yok... O mektup okunduktan sonraki muamele de başka türlü olmalı idi. *Katr paj dö kompliman*²⁹³. Sırf *amur*. Sırf *santiman*! Yazık, çok yazık ki yerine gitmedi... O kadar yalvardım. Hiç görmeseydim daha iyi olurdu! O hınzır Keşfi de nereden rast geldi de benim işimi bozdu! Sebep odur bütün bu şeylere... O olmasaydı! Kim bilir, *entrigler* edip duruyor da benim haberim olmuyor... Mutlak onunla bir *rölasyonu*²⁹⁴ olmalıdır. Boş yere “Haset!.. Haset!” diye bağırmamıştır elbette. Ondan sonra da bu soğukluklar başladı. Bu Cuma bahçeye inmediler. Ah! Bari mektubumu almayaydı... *Mon povr letr*²⁹⁵ Ne güzel de yazmıştım. O kadar özendiğim için bir işe yaramadı ya... Adam sen de! Ne önemi var ki? *El ne pa zanfen la reyn dö böte*²⁹⁶ Öyle; ama ne kadar *elegant*²⁹⁷ Ne kadar *spiritüel*! Hiç

²⁸⁷ (Fr.) bien éduquée: İyi eğitilmiş.

²⁸⁸ (Fr.) plante: Ağaç.

²⁸⁹ (Fr.) natürel: Doğal.

²⁹⁰ (Fr.) politesse: Nezaket.

²⁹¹ (Fr.) bêtise: Aptallık.

²⁹² (Fr.) empressement: İçtenlikle.

²⁹³ (Fr.) Quatre pages de compliments: Dört sayfa dolu iltifat.

²⁹⁴ (Fr.) relation: İlişki.

²⁹⁵ (Fr.) mon pauvre lettre: Zavallı mektubum!

²⁹⁶ (Fr.) Elle n'est pas enfin la reine de beauté: Sonuçta güzellik kraliçesi de değil!

²⁹⁷ (Fr.) elegant: Zarif.

düşünmeyeyim diyorum olmuyor... *Se plü for kö mua!*²⁹⁸ Of! Demek ki seviyorum. Evet! Seviyorum... Seviyorum, vesselam! Yer aynası, yer elması, ne kadar hoş lakırdılar! *Malörö kö jö süi!*²⁹⁹ Of! *Amur! Amur! Kes kö se kö lamur? Se tön tambur, se tön tambur! Tus kil ya dö plü bet! Anfen jö lem, jö lem, jö lem!*³⁰⁰ Öyle ise ne yapmalı? Aramalı, bulmalı, yalvarmalı, arkasını bırakmamalı...

Bihruz Bey, düşüncelerinin bazısında haklı idiye de çoğunda değildi. Evvela, sarışın hanımın *parol* tutmadığından şikâyet ediyordu... Hâlbuki beyefendiye kimsenin *parol* verdiği yoktu. İkincisi, *parol* olmayınca *randevuya* gelinmediğinden dolayı haber göndermeye, mazeret bildirmeye filana da gerek olamazdı. Üçüncüsü, beyin aşk mektubu kabul olundu ise de belayı defetmek için kabul olundu. Hatta bunu almak için uzanan el de sarışın hanımın değil arkadaşı Gülşeker Hanım'ın eliydi. Dördüncüsü, mektup okunmadı; yalnız açıldı bakıldı. Ucundaki çiçeğin zarıflığından, kâğıdın misk gibi koktuğundan bahsedildi. Beşincisi, mektup okunamadığı için hanımların ondan sonraki hareketlerine kesinlikle bir etkisi olmadığı gibi okunabilseydi de yine olmayacaktı. Altıncısı, mektup pek yerine gitti ki iki parça edilip büküldükten sonra Bağlarbaşı'ndan Bülbülderesi'ne inerken solda kalan terk edilmiş kabristana fırlatılmakla taşıdığı aşkın tuhaf sırları, ölümler diyarının sessizliğine gönderildi. Yedincisi, Keşfi Bey'in sarışın hanımla bir münasebeti olmak şöyle dursun, hatta evvelki cuma akşamından beri sarışın hanım, Keşfi Bey'in hatır ve hayaline bile uğramamış idi.

Lakin aşk mektubunun güzel yazıldığı halde boşa gittiği; sarışın hanımdan daha güzelleri bulunsa da hal ve fikir olarak zarafetinin fevkalade olduğu doğrudur. Cilveli güzeli düşünmemeye gücü yetmemek aşktan ileri gelir bir hal ise, beyefendinin sarışın hanımı sevdiği doğrudur. Hanımın yer aynası ve yer elması benzetmelerinin hoşluğu, aşkına trampet çaldırmanın münasebetsizliği açılarından beyefendinin düşündüğü pek doğru idi!

Gerçekten de o aşk mektubu bir *şe dövr dö sti!*³⁰¹ değil miydi? Bu açıdan da onun yeri güzel kokulu, sımsıkı, sıcacık bir *korsenin* altında aşkın arzu ve heyecanlı hisleriyle çırpınır durur ateşli bir kalbin üzeri olacakken yarı belinden kırılmış, yazısı silinmiş, sakın ve sessiz, soğuk ve cansız yerlerde yatan bir mezar taşının koyunu oldu! Ne kadar yazık! O aşk

²⁹⁸ (Fr.) C'est plus fort que moi: Benden daha güçlü!

²⁹⁹ (Fr.) malheureux que je suis: Ne kadar bahtsızım!

³⁰⁰ (Fr.) Amour! Amour! Qu'est-ce que c'est que l'amour? C'est un tambour... C'est un tambour! Tout-ce qu'il y a de plus bête! Enfin, je l'aime, je l'aime, je l'aime!: Aşk! Aşk! Aşk nedir ki? Bir tamburdur... Bir tambur! Bundan saçma bir şey olabilir mi? Neticede onu seviyorum, seviyorum, seviyorum... [Yazarın çevirisi]

³⁰¹ (Fr.) chef-d'œuvre de style: Üslup şaheseri.

mektubunun içindeki o güzel sözler, o zarif benzetmeler, o parlak ifadeler, o nazik hisler hiç olmazsa bir hayali aydınlatıp bir fikri aldatmalıydı. Hiç olmazsa bir ruhu heyecanlandırıp bir kalbi ağlatmalı idi de fanilik kabristanına gidecekse bari ondan sonra gitmeli idi!..

Gerçekten de sarışın hanım, güzellik ve değer ve gönül alıcı endamıyla eşi az bulunur güzellerden idiyse de ondan daha güzellerinin olması da mümkündü. Hatta, hayalinin gezinti yerindeki yeşil renkli havuzun içinde kuğularla yüzme yarışına çıkışan *nenflerden* bir tanesinin sarışın hanıma nispeten daha güzel, daha endamlı olduğuna Bihruz Bey elmas arabanın gümüş tekerleği yanında yalvarırken gizlice dikkat etmişti. Lakin sarışın hanımın tavır ve hareketlerinde, konuşma ve tebessümündeki zarafet ve hoşluk o peri kızında bile yoktu.

Gerçekten de “Siyeh çerde” gelecektir diye Çamlıca’da on bir buçuklara kadar bekleme yerine *plante* olmak, pek ziyade can sıkacak ve kendisinden bütün bütün yüz çevirip bilinmeyen adını bir daha ağza almayacak ve elmas arabasını bundan sonra hayale uğratmayacak şeylerdendi. Fakat elmas araba, beyin hayali *park*ından bir dakika olsun dışarı çıkmıyor; “siyeh çerde” ise o arabadan bir saniye olsun aşağı inmiyordu.

Bu sebeplerle, kendisini ister istemez Bihruz Bey’e düşündürüyordu. Bir adamın sevgilisini düşünmesi ya düşmanlıktan veya aşktan ileri gelir. Bihruz Bey’in “siyeh çerdeye” düşmanlığı yoktu. Öyle ise neden sürekli onu düşünüyordu? Demek ki seviyordu!

Gerçekten de bir havuz için “yer aynası” benzetmesi ne kadar parlak ve o aynaya yansıyan elmacıklı, kuru, esmer bir yanak için “yer elması” yakıştırması ne kadar toparlak düşmüştü! Hele, bu yer aynasının Fransızcası olan *glas parter* [yere döşenmiş ayna] yahut *miruvar terestr* [yer aynası] tabirleriyle benzetmelerindeki kıymet ve zarafet daha iyi takdir olunmuyor muydu? Yalnız, yer elmasından maksat şalgamın arkadaşı olan ve *burjuva plaları*³⁰² oluşturan eden bildik yamru yumru şey olmak lazım geleceğinden -Türkçesi patates olan- *pom dö ter* tercümesi münasip görülemediğinden benzetme, Frenkleştirilemeyip kalmış idi. Ama bir kere yer aynasının içine girmiş bulunduğu için bu da başkaca hoş gitmek kabiliyetini kazanmıştı!

³⁰² (Fr.) plats bourgeois: Burjuva yemekleri.

Gerçekten de aşkın trampet ile hiçbir bağlantısı olmadığı halde Mösyö Piyer cenapları tarafından “*Kes kö se kö lamor? Se tön tambur, se tön tambur*”³⁰³ denilmiş olması *betizden* başka ne olabilir? Hiç olmazsa *lir*³⁰⁴ diyeydi yine bir şeye benzerdi. Sevdaya borudur diyenler de var ise de bunlar aşkın kanununu tanımayanlar, aşkın sazını dinlemeyenlerdir!

Tambur ve udun, santur³⁰⁵ ve kemanın hazin ahengi, hazin ve gönle hitap eden nağmelerinde gizlenen sevdanın iç yakıcı feryatlarına aşına olanlar aşkı hiçbir vakitte zurnaya, boruya ve özellikle de davula trampete benzetemezler. Ama Mösyö Piyer gibi *amor dö fam* bunak herifler öyle saçmalıklar söylerlerse de Bihruz Bey de onlara karşı “*Bet!*”³⁰⁶ diyerek gıyabında karşılık verir!

İşte Bihruz Bey, detaylıca anlattığımız düşünce ve fikirleriyle meşgul ve üzgün olduğu için akşam yemeğini unutmuş idi. Bir aralık salona giren Mişel’in “*Votr ekselans a servi!*”³⁰⁷ demesi üzerine; uykudan uyanır gibi zihnini o gailelerden sıyrıp kurtarmaya çalışarak *sal a manjeye* gitti. İster istemez sofraya oturdu. Her yemekten birer ikişer lokma alarak ağzını oynatmaya başladı. Dalgın dalgın karşısına bakıp dururken Mösyö Piyer’in hayalini görüverdi. Bunun üzerine Mösyö’den *amor dö fam* hakkında evvelki cuma akşamı işittiği sözleri birer birer zihninden geçirerek ihtiyara biraz hak vermek tarafına meyletti.

Mösyö Piyer dememiş mi idi ki “Kadınlar, azap meleklerinin yeryüzündeki temsilcileridir ki bizi cennet kapısından cehenneme gönderirler!” İşte, Bihruz Bey’in şimdiki hali o sözün söylediğine uygundu. Zavallı bey, içinde bulunduğu bu üzüntü ve ıstırap cehennemine, kendi hayalindeki *parktan* emelinin daha bakımlı ve neşe dolu emelinden bir gül bahçesinden geçerek düşmüş idi.

Evet! “Siyeh çerde”, beyi önce o kadar ümitlerle besledikten sonra böyle üzüntü ve eleme atmamalıydı!

Ah!.. *Le fam! Le fam!*..³⁰⁸

- *Ekselans!*

³⁰³ (Fr.) Qu’est-ce que c’est que l’amour? C’est un tambour... C’est un tambour!: Aşk nedir? Bir tambur... Bir tambur!

³⁰⁴ Lir: Arpa benzer kırılgan bir çalgı.

³⁰⁵ Santur: Kanuna benzer telli bir çalgı.

³⁰⁶ (Fr.) bête: Hayvan.

³⁰⁷ (Fr.) Votre excellence est servi: Ekselanslarına servis yapıldı.

³⁰⁸ (Fr.) Les femmes! Les femmes!: Kadınlar! Kadınlar!

- Sana söylemiyorum be herif! *Kom t  e bet!*³⁰⁹

- *Pardon ekselans!*.. Zannettim ki bana söylersiniz...

Bihruz Bey'in sofra başındaki sevdanın can yakıcı düşüncesinin neticesi olarak önce sabırsızlıkla yüreğinden boğazına kadar çıkan ve sonra dalgınlıkla ağızından dışarıya fırlayan "Ah! Kadınlar... Kadınlar!" diye şikâyet dolu inlemesini, Mişel Ağı kendisine yönelik azarlayıcı bir hitap gibi anladığından açıklamaya kalkışmakla beyi bütün bütün öfkelendirdi ve *deserden*³¹⁰ vazgeçerek yemek salonunu terk etmesine sebep oldu.

³⁰⁹ (Fr.) Comme tu es b te: Ne kadar aptalsın!

³¹⁰ (Fr.) dessert: Tatlı.

Bihruz Bey *sal a manjeden* çıktığı gibi doğruca *kabine dö travayına* gitti. Mumlarını yaktı, *armuvarını*³¹¹ açtı. İçinden mektup gibi bükülmüş bir kâğıt çıkardı. Orta yerdeki masanın üzerine koydu. Kendisi de bir sandalyeye geçti. Masanın yanına oturdu, bükülü kâğıdı açtı. Bunun arasından bir diğer kâğıt daha çıktı. Bunları büyük bir dikkatle incelemeye başladı.

Bu kâğıtlar, Periveş Hanım’a Gülşeker Hanım’ın eliyle takdim olunan aşk mektubunun müsveddesi ve ona ekli *kuplelerin* kopyasıydı. Bunları incelemekten maksadı ise, içinde “siyeh çerde” sevgiliyi sinirlenmesine sebep olacak bir fena lakırdı, bir çirkin ifade, bir manasız kelime olup olmadığını anlamağa yönelikti.

Bihruz Bey, önce aşk mektubunu süzerken o aşk dolu sözleri ziyadesiyle beğenir; o *santimantal* ifadelerden bizzat fevkalade etkilenir ve bunları okumuş olması lazım gelen insaniyetsiz sevgilinin nasıl olup da insafa, yani Çamlıca’ya gelmediğini düşündükçe şaşırır kalırdı.

“Bu sizi görerek, bu sizin güzellikleriniz içinde *natürün* en sevimli işlerinden birisine *admire*³¹² olarak ki kendimi kandırdım. Benim fikirlerim cesur olduğu kadar hatalı da imiş. Zira hep benim gururlu safsatalarım karşı konulması imkânsız bir güzellikten, bir cazibeden beni koruyamadı. Aşka cesurca karşı koymuş idim. Aşk, kendi güç ve kuvvetini cazibeli bir şey üzerinde kamaşmış gözlerimin önüne tamamen koyarak beni cezalandırıyor!”

Böyle gönül alıcı gözler, böyle sevdalı sözlerle dopdolu olan bir aşk mektubunun nasıl olup da sarışın hanımın gönlünü aldatmaya yetemediğine Bihruz Bey şaşırmakla beraber üzölmekte haklı idi.

“Evet! Küçük hanımefendi! Bir görüşte âşık olunabiliyor, tüm hayat için tapınılabiliyor, o dişiye ki yalnız süratli bir gölge gibi görölmüşdür. Bunun ispatı sizsiniz ey güzel varlık!”

³¹¹ (Fr.) armoir: Dolap.

³¹² (Fr.) admirer: Hayranlıkla seyretmek.

Bu paragrafı okuduğu zaman, biçare Bihruz Bey o kadar *tuşe*³¹³ oldu ki hemen ağlayacaktı. Bereket versin, paragrafın içindeki “müennes” [dişi] kelimesinin manasını ve orada ne işi olduğunu unuttuğundan bunu anlamak için mektubunun Fransızcasına ve sonra da Biyanki ve Hançerî sözlüklerine başvurmak mecburiyet ve meşguliyeti kirpiklerine kadar gelmeyi beceren gösteren üzüntü gözyaşlarını geçici olarak durdurmuştu.

Paragrafta “Tekmil hayat için tapınılabiliyor o dişiye ki” ifadesinin, Fransızcasındaki “*On pö tadore pur la vi sel kö*”nün³¹⁴ tam tercümesi olduğunu epeyce bir zahmetle anladıktan sonra Bihruz Bey paragrafı tekrar okudu ve ilk okuyuşundaki tatlı mahzunluğu buldu ise de gözleri bu defa yaşarmak yeteneğini göstermedi.

Bu mahzunlukla okumaya devam ediyordu. Aşk mektubunun en çok yürek yakıcı parçalarından “Aşk! Aşk! Bana bu keskin ateşleri hissettirişin sonradan *meprise*³¹⁵ olmuş şiddetli bir *pasyonun*³¹⁶ ümitsizliği içinde terk etmek içinse beni bitirdin!” kısmını okuyunca, biraz evvel kaynağına geri dönmüş olan üzüntü damlalarından birkaç tanesi kirpiklerinin ucundan elindeki kâğıdın üzerine “Tıp! tıp!” diyerek düştü. Bu damlaların düşüşü, Bihruz Bey’in yüreğini daha ziyade *tuşe* ettiğinden biçare âşık, kendini bütün bütün üzüntü alemine bırakarak enikonu ağlamak istedi ise de âşıklığının en büyük göstergesi olan ağlama becerisinden ortaya çıkan gizli memnuniyeti o üzüntü gözyaşlarını sevinç gözyaşlarına çevirdi. Fakat o da çok devam edemeden kesildi.

Aşk mektubu, yukarıdan aşağıya kadar paragraf paragraf, kelime kelime gözden geçirilerek içinde fena bir söz olmadığı ve tam tersine her sözün bir başka etkiyi, bir başka neşeyi içerdiği anlaşıldıktan sonra müsvedde bir tarafa bırakılarak inceleme sırası *kuplenin* kopyasına geldi.

Kupledeki kelimelerde çoğunun anlamlarını unutmuştu. Osmanlıca Sözlük’e başvurarak bunları tekrar öğrendi. Hepsi de güzel manalara işaret ediyordu. Geçen defa üç noktalı “çerde”dir diye bakmış olduğu “cerde” kelimesinin “sarı” demek olduğunu hatırdaki pekiyi tutmuş olduğu halde buna da bir kere daha baktı. Bu sefer kelimenin sözlükte bir nokta ile

³¹³ Orijinalinde “tuşe” yazmaktadır.[Ç.N.]

³¹⁴ (Fr.) On peut adorer pour la vie celle que: Hayat boyunca tapılanacak kadın.

³¹⁵ (Fr.) meprisé: Aşağılanmış.

³¹⁶ (Fr.) passion: Tutku.

yazılmış olması ve açıklamasında “Sarı renk” cümlesini “at ki kuladan açıktır” sözlerinin takip etmesi dikkatini çekti.

Her şeyden önce, bu nokta hakkındaki şüphesini gidermek için tekrar Vasıf’ın Şiir Kitabı’na bakmak istediye de Kitap yine haremden aldırılmıştı. Ve bir nokta için gece vakti oda oda dolaşp şunu bunu rahatsız etmek uygun olamayacağından bundan vazgeçerek “at ki kuladan açıktır”ı düşünmeye ve buna zihninde bir anlam aramaya başladı.

Hâlbuki bu anlamı bulabilmek için, “Bir siyeh çerde civandır” mısrasındaki “bir siyeh” kelimesinin manası bilmek gerekiyordu. Bu kelime ise, Osmanlıca Sözlük’te yer almıyordu. Fakat “bersiye”³¹⁷, Bihruz gibi sözlüklere eklenmemiş bir *nom propr*³¹⁸ olabilirdi. Mısraya, “Bersiye isminde genç bir *blondur*” anlamını yakıştırabildiğine göre bu yakın bir ihtimal gibi görünüyordu. Mısraya böyle bir mana vermek ise bayağı zorunlu bir durumdu. Çünkü bir *şansonetin* içinde kula atın ne işi olacak? Vasıf şair bir at uşağı değildi ya? Gerçi, “bir siyeh”in ne demek olduğunu kalem arkadaşlarından sorup öğrenmek de mümkün değil mi? Kısacası, Bihruz Bey gerek aşk mektubundaki *kuplelerde* sarışın hanımı gücendirecek fena bir söz olmadığına ikna olduktan sonra “Bir siyeh çerde civandır” mısrasını bir kâğıt parçasına yazdı. Kâğıdı büktü, *jilesinin* cebine koydu. O zaman saate bakmak hatırına geldi. Saat beşe yaklaşmıştı. Dadı kalfayı yine başında beyaz örtü ile oda kapısının eşiğinde dimdik görmemek için Mişel’i çağırdı. Mumların söndürülmesini ona havale ile kendisi hareme girdi. Soyundu, yatağına yattı. Hayali gezinti yerinin civar ve kenarında ruhunu gezindire gezindire tatlı bir uykuya daldı.

³¹⁷ Bihruz Bey’in “bir siyeh” sözünü “bersiye” şeklinde okuduğu, bu nedenle kelimenin anlamını sözlükte bulamadığı ima ediliyor. [E.N.]

³¹⁸ (Fr.) nom propre: Özel isim.

Ertesi sabah Bihruz Bey kaleme gittiği günler giydiği siyah *redingotu*³¹⁹, siyah *jilesi*, siyah boyun bağısı ile selamlığa çıktı. *Dejöne*yi erken yiyeceğini, arabanın da hemen hazırlanmasını söyleyip ve tembih ettikten sonra *klas* odasına girdi. Biraz *gramere* baktı. Biraz *İstüvar Natürel*³²⁰ okudu. Beş on satır kadar da Volter'in *Siekl dö Lui Katorz*³²¹ *kopya* etti. Bu sabah Bihruz Bey pek *saj*³²² idi. Fransızca olarak kendi kendine "Birkaç haftadır vazifelerimi ihmal ettim.. Bari biraz çalışayım..." diyordu. *Dejönenin* hazır olduğunu haber verdiler. Yemek odasına gitti. Kısa sürede yemeğini yedi. Bir sigara yaktı. Kahvesini içti. Eldivenlerini giydi. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına kuruldu. Kadıköy'e doğru lüzumu kadar süratle giderek yirmi dakikada iskeleye ulaştı. Arabadan inerken akşam üzere saat dokuzda orada bulunmasını *koşeye* tembih ettikten sonra kendisi vapura girdi. Güvertede münasip bir yer buldu, oturdu.

- La Türki³²³, Kuriye Doryan³²⁴, Cerîde-i Havâdis³²⁵, Vakit³²⁶, Manzûme-i Efkâr³²⁷!..

- Gazeteci! Gazeteci! *Done muva ün Kuriye Doryan!*³²⁸

- *Horisti!*³²⁹

- *Kombiyen?*³³⁰

- *Ena gros.*³³¹

- *Ön piyastr?*³³²

³¹⁹ Redingot: Etekleri uzun, arkası yırtmaçlı, resmî erkek ceketi.

³²⁰ (Fr.) histoire naturelle: Doğa tarihi.

³²¹ (Fr.) La siècle de Louis Quatorze: On Dördüncü Luis Asrı isimli tarih kitabı.

³²² (Fr.) sage: Sakin.

³²³ La Turquie, 1866-1895 yılları arasında yayımlanan Fransızca gazete.

³²⁴ Courier d'Orient: 1861-1882 yılları arasında yayımlanan Fransızca gazete.

³²⁵ William Churchill isimli İngiliz biri tarafından 1840 yılında basılmaya başlanan, Türk tarihinin ilk yarı resmî gazetesini kabul edilen gazete.

³²⁶ 1875-1884 yılları arasında basılan gazete.

³²⁷ 1866-1896 arasında yayımlanan, Ermeni harfli Türkçe gazete.

³²⁸ (Fr.) Donnez-moi un Courier d'Orient: Bana bir Courier d'Orient veriniz.

³²⁹ (Fr.) Horisti: Buyurun.

³³⁰ (Fr.) Combien: Ne kadar?

³³¹ (Fr.) Ena gros: Bir kuruş.

³³² (Fr.) Un piastre?: Bir kuruş?

- *Malista*.³³³

Vapurda bulunan bazı genç beyler Bihruz Bey'in *tuvaletine*, hareketine, kıyafetine başka başka dikkat edip dururlarken bir de beyefendinin Fransızca gazete almasına dayanarak, sahte alafrangalardan olmadığını anladıkları gibi imrenen bakışlarla beyi baştan ayağa kadar süzmeye başladılar. Bihruz Bey de o bakışlardan memnun oldu.

Vapur iskeleden ayrılır ayrılmaz, beyefendi gazeteyi açtı. Baş tarafından büyük bir dikkatle okumaya başladı ise de *artıkl dö fondan*³³⁴ bir şey anlamıyor fakat anlar gibi davranıyordu. Ondan sonra *kronik*³³⁵ haberlere geçti. Bunları neyse anlayabildi. Bu sırada vapur Sarayburnu'ndan içeriye giriyordu. Bey, ilan sayfasına da şöylece bir bakış attıktan sonra gazeteyi düzensiz, güya gelişigüzel bir şekilde katladı. Büyük bir zarafetle yanına bırakıverdi.

Bihruz Bey, vapurdan çıkıp köprüye geçince o zamanlar tramvay şirketi adına işlettilmekte olan *fiakr*³³⁶ arabalarından bir tanesine girdi. Doğruca Bab-ı Ali'ye gitti. Sakosunu, bastonunu odacıya teslim ederek bürodan içeriye girdi. Sandalyesine oturdu. Vakit erken olduğundan hulefanın³³⁷ çoğu, baş halife³³⁸, mümeyyiz³³⁹ henüz gelmemiş ve büroda bulunanlar beş altı efendiden, beyden ibaret olup resmen işe başlanmamış idi. Bihruz Bey'in o gün vaktinden evvel kaleme gitmekten maksadı fazlasıyla merak etmeye başladığı "bersiye" kelimesinin araştırılması işiydi. Onun için, Keşfi Bey'in o gün büroda bulunmasını hiç arzu etmiyordu. Zira, kuruntusu Bihruz Bey'e diyordu ki:

- Keşfi'nin sarışın hanımla bir münasebeti olması ve o münasebetle senin aşk mektubunun onun eline geçmiş bulunması pek *probabl*³⁴⁰ O halde, sen "bersiye"yi Keşfi Bey hazır iken ortaya sürecekt olursan Keşfi'nin, o *meşan*³⁴¹ çocuğun *trahizonu*³⁴² ile iş meydana çıkar; büroda bir alaydır başlar. Onun için o hazır iken sakın "bersiye"den kimseye bahsetme!

³³³ (Fr.) malista: Evet.

³³⁴ (Fr.) article de fond: Manşet.

³³⁵ (Fr.) chronique: Günlük.

³³⁶ (Fr.) fiacre: Atlı araba.

³³⁷ Hulefa: Resmî dairelerde çalışan kâtipler.

³³⁸ Baş halife: Baş kâtip.

³³⁹ Mümeyyiz: Bir dairede kâtiplerin yazılarını inceleyip düzenleyen memur.

³⁴⁰ (Fr.) probable: Olası.

³⁴¹ (Fr.) méchant: Yaramaz, kötü huylu.

³⁴² (Fr.) trahison: İhanet.

Bereket versin ki mevcut beylerin, efendilerin içinde Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey, arkadaşlarıyla hoşbeş ettikten sonra yanında bulunan Atıf Bey'den Keşfi Bey'in ne alemde bulunduğunu ve büroya devam edip etmediğini güzelce sordu. Keşfi Bey, rahatsız olduğundan hemen bir haftadır büroda görünmüyordu. Bu haberi alınca sevindi. Zira “bersiye”yi arkadaşlarından sorup öğrenmekte kuruntusunca hiçbir engel kalmadı. Bihruz Bey, yanındaki arkadaşlarıyla öteden beriden biraz konuştuktan sonra “*Mon şer ami! Kes kö se lö “bersiye?”*”³⁴³ sorusunu sordu.

Atıf Bey, “bersiye”yi bilemediği için üst tarafında oturan Salih Bey'e sordu. Hâlbuki “bersiye”, Salih Beyce de bilinmezdi. Soru, üçüncü aşamada İrfan Efendi'ye yöneldi. İrfan Efendi bir hayli düşündü. Bilgi dağarcığını karıştırdı. İçinde öyle bir şey bulamayınca diğer beylerin, efendilerin bilgiçliklerine başvurmak gerekti. O zaman büroda hazır olan yedi tane beyin, efendinin arasında şu konuşma geçmeye başladı:

- Bu ne biçim kelime Allah'ı seversen?

- *Nom propr*³⁴⁴ olmalı... Bir şahıs veya bir hayvan ve yahut bir memleket veyahut ... Veyahut hiçbir şey değil!

- Ben de öyle dedim ama bilmem ki *diksiyoner biyografikte*³⁴⁵ var mıdır?

- *Diksiyoner biyografikte* hayvanın işi ne?

- O öyle bulunmaz, nerede kullanıldığını bilmeli ki...

- Bir *poezi* içinde imiş. Öyle değil mi Bihruz Bey?

- Öyle ise Fransızca olacak...

- Türkçe şiir imiş... Bir *şansonet*, bir şarkı...

- Dur bakalım, şu bizim *savana*³⁴⁶ soralım. Ama bu sabah pek meşgul... Naim Efendi!

Naim Efendi!

- Yine ne var?

³⁴³ (Fr.) Mon cher ami! Qu'est-ce que c'est que le bersiye?: Aziz arkadaşım! Bersiye ne demektir?

³⁴⁴ (Fr.) nom propr: Özel isim.

³⁴⁵ (Fr.) dictionnaire biographique: Biyografik sözlük.

³⁴⁶ (Fr.) savant: Âlim.

- “Bersiy ”yi merak ettik de... Acaba ne kelime olacak bu?
- Bersiy ! Daha ilk defa işitiyorum bu kelimeyi... Hele Türkçe değil... Burasını temin edebilirim...
- Bana kalsa bu yine Fransızca’dır.
- Odacı kütüphanedeki Fransızca sözlükleri getirse de baksak!
- Gerçek, bana da merak verdi.
- Ah! Keşfi Bey, *fam  mantör*! ³⁴⁷ Burada olaydı şu kelimenin manası için de güzel bir yalan uydururdu!..
- O hasta değil mi?
- Adam inanıyor musunuz? Hastalığı da yalancıdır!
- Yılcık ³⁴⁸ çıkarmış diye işittim.
- Ben demedim mi? Yılcık fetha ile okununca yalancık olur! ³⁴⁹
- Bihruz Bey, “bersiy ”yi hocasından, Mösyö Piyer’den sormamış mı?
- Hayır! Soracak vakit olmadı...
- Canım bu kelime elbette bir yerde görülmüş olacak...
- Söyledik ya. Bir şiirin içinde imiş...
- Agâh Bey! Sen bir şey demiyor musun?
- Bana da Fransızca gibi geliyor...
- Hem galiba galiba *persiy * olacak... *Persiyeden* ...
- *Persiy * ³⁵⁰, maydonoz demek değil mi?
- Öyle ya... *Persiy * de içinde yeşil lekeleri olan şeye denir.

³⁴⁷ (Fr.) fameux manteur: Meşhur yalancı.

³⁴⁸ Bir mikrop nedeniyle görülen, deride şişkinlik ve kızarıklığa sebep olan cilt hastalığı.

³⁴⁹ Fetha, Arap alfabesinde üstüne konuğu harften sonra “a” veya “e” sesi geldiğini belirten işarettir. Buna göre eğer “Yılcık” kelimesine fetha eklenirse sesli harfler “a” olarak okunur ve kelime “Yalancık” haline gelir.

[D.N.]

³⁵⁰ (Fr.) persille: Maydanoz.

- Öyle ise rokfor peyniri, yahut kirli hanım peyniri, onun da lekeleri dışındadır.
- Daha neler! “bersiye” bir şiir içinde imiş deniyor... Şiirde *rokfor* peynirinin münasebeti ne?
- Belki bir lokantanın *mönüsünde* görülmüştür!
- Değil *monşer*... değil! Bir *şansonetin* içinde yazılı hem de Türkçe *şansonet*.
- İşte sözlükler geldi...
- Önce “bersiye”yi ara bakalım...
- Zannetmem ki bulunsun...
- Sabret bakalım... Na işte *berse*³⁵¹ beşik sallamak...
- Daha münasebetlisi *berso*³⁵² değil mi?
- Bana kalsa *bersöz*³⁵³ hepsinden uygun... Çoğunlukla alafranga bestelere *bersöz* adı verirler...
- Sözlükte “bersiye” yok mu?
- O yok...
- Mademki bir *poezi* içinde imiş *berje*³⁵⁴ olmalı... Yakışan bu!..
- *Berje* demiyor “bersiye” diyor... Öyle değil mi Bihruz Bey?
- Evet! Sözlüğe ben de çok baktım, bulamadım.
- Şuna bir de S harfiyle baksanız a...
- Baktım ana da baktım öyle şey yok... *Bert*³⁵⁵ var: bir tür dar *pelerin* diyor!
- Yine Agâh Bey’in dediğidir, *persiyedir*.
- Ne olur? *Persiyeye* de bakınız da meraktan kurtulalım... Belki şiire yakışır diğer bir manası daha vardır.

³⁵¹ (Fr.) berser: Beşik sallamak.

³⁵² (Fr.) berceau: Beşik.

³⁵³ (Fr.) berceuse: Ninni.

³⁵⁴ (Fr.) berger: Çoban.

³⁵⁵ (Fr.) berthe: Pelerin.

- Persiye, *persiye... persiye*. Na işte: “*Persillé: Adjektif, ki e söme a lentariör dö pötît taş verdatr kom lö fromaj dö rokfor.*”³⁵⁶

- Bravo, Agâh Bey bravo!

- Lakin ne çıktı bundan?

- Bihruz Bey’e sormalı, ne çıktığını o bilir...

- Rokfordan ne çıktığını kim bilmez? Beyaz beyaz ufacık mahluklar çıkar...

- Rokfor peyniri yakışacak şey değil? *Sa set emposibl!*³⁵⁷

- Canım şu *poeziyi* görsek de kelimeyi öyle arasak bulsak... Nerede, ne şekilde kullanılmış olduğunu bilmiyoruz ki!..

³⁵⁶ (Fr.) Persillé: Adjectif. Qui est seme à l’interieur de petites taches verdâtres comme le fromage du Roquefort: Sifat. Tıpkı rokfor peyiniri gibi yeşilimsi lekeleri bulunan.

³⁵⁷ (Fr.) ça c’est impossible: Bu imkânsız!

Şu sohbeti sırasında Bihruz Bey, pek sıkılıp duruyordu. Çünkü Osmanlıca Sözlük'e ikinci kez baktığında, "çerde"nin tarifinde bir de "kula at" çıktığı gibi "bersiye" kelimesi de aynen rokfor peyniri çıkıverecek olursa sarışın hanıma karşı büyük bir maskaralık etmiş ve sevgilisinin bundan dolayı haksız yere darılmış olacağını düşünerek üzülmüyordu. Nihayet sohbeti neredeyse sona erdiren "Canım şu *poeziyi* görsek de kelimeyi öyle arasak... "sözü üzerine Bihruz Bey yeleğinin cebinden çıkardığı bükülü kâğıt parçasını Atıf Bey'e göstermeye mecbur oldu. Atıf Bey kâğıdı eline alarak içinde yazılı olan "Bir siyeh cerde-civândır" sözlerini okuyup bir şey anlamayınca yanındakine, yanındaki de daha ötekine verdi. Bu suretle kâğıt elden ele geçerek mühim bir uğraşı içinde -etrafa göz gezdirip kulak vermeye vakti olmayan defterci Naim Efendi'den başka- mevcut beylerin, efendilerin hepsini dolaştı. Kâğıt bu suretle elden ele geçtiği müddet içinde şu yolda bir konuşma geçmişti:

- Ben bir şey anlayamadım... Şuna siz de bakınız...
- Evet! Bersiye... İşitmediğim bir laf... Hüsnü Bey'e gösterelim belki o bilir...
- Ver bakayım... Bunun vezni de yok... Şiir mi imiş bu?
- Şiir imiş ya!..
- Amma saçmalık...
- Saçmalık demek için ilk önce manasını anlamalı değil mi?
- Pek doğru... Manasız saçmalık olur mu ya?
- Şuna bir de biz baksak...
- Buyurun...
- O!.. Gerçek garip bir şey!...
- "Çerde" midir! "Çirde" midir? "Çürde" midir... Nedir o?
- "Çerde" yahut "cerde"yi sözlükte ben buldum: Sarı renk, *blond* manasında imiş. Kula at gibi... Asıl bilinmeyen "bersiye"...

- “Bersiy  dediyiniz de sakın tembih vezninde “bersih” olmasın?³⁵⁸

- Öyle olursa bir manası mı var demektir?

- Ben buldum... ben buldum: “beresiye  erde”. Hepsi birden Macarca ismi... “Civan” o ismi taşıyan şahsın sıfatı, “der” de bir haber zarfı.

- Bravo Şükran Bey! Birader!

- Bana kalırsa, bu sözlük “viresiye” vezninde Fransızca *peresiye* olacak ki matbaa işçisi daha Türkçe basımhane işçisi demektir “ erde” de zerde veya perde vezninde Almanca şahıs ismidir. Hatta ben o şahsı bilirim: Ruzn meci³⁵⁹     il’in matbaasında çalışır iri yarı genç bir Avusturyalı idi.

- İ te artık buna hiçbir diyecek kalmadı. Öyle değil mi Bihruz Bey? Bunu siz de kabul ediyorsunuz ya?

- Hep birden alay etmeye ba ladınız... Öyle ise *poezi* de Mösyö     il’in demek olur?

- Şiir Mösyö     il’in olmak lazım mıdır? Belki oraya devam eden yazarlardan birisininidir.

- Yine nedir o, yine nedir o bahisler... G r lt n zden iki saattir beynimin için  ın  ın  t yor!

- Hah! İ te *savan* i ini bitirdi. Meseleyi hallederse yine o hal eder.

Defterci Naim Efendi; Arapça’yı Farsça’yı iyi bilir, edebiyata musikiye meraklı, çeşitli bilimleri takip eden, Fransızca’ya ve hatta Almanca’ya, İtalyanca’ya da aşına elli be lik bir zat idi ki büronun gerçekten bilgisi ve belki ayaklı kütüphanesi sayılırdı. Tatlı dilli, şakacı, dalkavukluktan uzak, kalender mizaçlı mert biri olduğundan büroda hemen bir on beş seneden beri y r tt   deftercilikten ileri gidememi , ileri gitmeyi de doğrusu pek arzu etmemiş idi. Lisanca, edebiyat a her sorunu için arkadaşları buna başvururlar; o da kendisine danışılan sorunu  limce halledip anlatırdı. Bundan dolayı, b roca kendisi pek saygıdeğer ise de laubali karakteri dolayısıyla i  arkadaşlarıyla olan hareket ve i şkilerini yapmacık

³⁵⁸ Arapçada kelimelerden başka kelimeler türetmek için Türkçedeki gibi sonuna ek getirmek yerine kelimeler bazı kalıplara uygulanır. Burada söylenene göre “bersiye” kelimesinin kök harfleri olan b,r ve s “tembih” veznine uygulandığında b,r ve s; tembih veznindeki t,m ve b yerine geçerek “bersih” kelimesini oluşturur. Elbette burada karakterler, dile h kim olmadıkları için bu vezinleri ve kelimeleri uyduruyorlardır. [D.N.]

³⁵⁹ R znameci: Günlük hesapların kaydını tutan kişi.

formalitelerden bütün bütün kurtardığından küçük büyük beyler, efendiler tarafından kendisine *savan* diye hitap olunur ve şakada bilinen sınırı geçmekten çekinmeyen hoppa beyler ise bazen *savanı* soğana çevirmeye cesaret ederdi.

Naim Efendi, o sabah sayısız defterler içinde iki saatten beri büyük bir önemle aramakta olduğu bir kaydı bulunca ve mevcut beylerin, efendilerin konuşmalarına kulak vermeye meydan bulup da kendisine özgün laubali tavrıyla “Yine nedir o, yine nedir o bahisler?” deyince bildik kâğıt kendisine yetiştirilerek bilge görüşüne sunuldu.

Naim Efendi, kâğıda şöyle bir bakıvermekle beraber hafif bir sesle mırıldanarak parmaklarını yazı çekmecesinin üzerinde usul vurur gibi hareket ettirmeye başladı.

Mevcut beyler, efendiler ve bilhassa Bihruz Bey bu hale hayretle bakıp Naim Efendi’nin hafif mırıldanması içinde dönüp dolaşan gizli sözleri seçmeye çalışırlardı. Naim Efendi terennümü kestikten sonra elindeki kâğıda işaretle “Ah! Bu ne güzel şarkıdır... Güfte, Vasıf-ı Enderun’ındır, beste de merhum Dede Efendi’nindir. Vaktiyle pek meşhur idi!” diyerek:

Bir siyeh-çerde civândır

Hüsnü mümtâz-i cihândır

Aşkî gönlümde nihândır

Bunca dem bunca zamandır

dizelerini ezberden ve gereği gibi okuyuverdi.

Bunun üzerine, etraftan birtakım sorulara, sorgulamalara kalkıştılar:

Atıf Bey – Demek ki “bir” ayrı, “siyeh çerde” ayrı bir kelime...

Naim Efendi – Öyle ya... Bir, vâhid, yek, ön, ayn, una, ena, mek³⁶⁰... “Siyeh çerde” de “siyah” yumuşatılmışı olan “siyeh” ile “çerde”den oluşan bir sıfat tamlamasıdır.

Hüsnü Bey – Ne demek, ne demek?

Naim Efendi – “Çerde” renk manasına gelir...

³⁶⁰ Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rumca ve Ermenicede “bir”.

Bihruz Bey- Sarı renk değil mi?

Naim Efendi – Eskiden beri bizim bildiğimiz genel renktir. Sonradan sarılığa uğradıysa ondan haberim yok...

Bihruz Bey – Hem galiba cim³⁶¹ ile olacak değil mi?

Mahvi Efendi – Öyle ise Arapça olur. Farsça’da cim yoktur.

Naim Efendi – Yok niçin olmasın? Cim de vardır ama... Ne ise konu orada değil ya...

Müzekka Bey – Canım durunuz da şunun manasını anlayalım!

Naim Efendi – Manası esmer yüzlü demek; Türkçe’de kara yağız dedikleri...

Bihruz Bey – Yağız mı, kula mı?..

Naim Efendi – Hayır öylesi değil... Esmer yok mu? Hani ya bizim odacı Memiş gibi.. İşte “siyeh çerde”, öyle esmer yüzlü insanlara denir... Yağız at, kula beygir yine başka...

Bihruz Bey – Redhavuz’un sözlüğüne bakalım...

Naim Efendi – Redhavuz böyle şeyleri pek bilmez sanırım...

Bihruz Bey – Hiç bilmez olur mu? Ben kendi gözümle gördüm...

Salih Bey- Neyi gördünüz?

Bihruz Bey- “Cerde”yi gördüm, bir noktalı cim ile gördüm...

Atıf Bey – Demek cim karnında bir nokta...

Naim Efendi – Hayır! Efendim, bu benim pek bildiğim bir kelimedir. Cim üç noktalı olacak...

Bihruz Bey – Ben size ispat edersem ne dersiniz?

Naim Efendi – Redhavuz hazretleri yanılmışlar derim...

Bihruz Bey – Pardon! Redhavuz bilmediği şeyi pek yazmaz zannedirim!..

Hüsnü Bey – İşte Osmanlıca Sözlük burada...

³⁶¹ Arapçada “c”ye karşılık gelen harf.

Bihruz Bey – Veriniz de göstereyim... İşte: “Cerde.. Sarı renk at ki kuladan açıktır.”
Buyurun efendim...

Naim Efendi – Sözlüğü bana verir misiniz?

Bihruz Bey – Buyurun!

Naim Efendi – Evet! Gerçekten, “cerde” var... Bir de “çerde”ye bakalım...

Bihruz Bey – “Çerde”ye nereden bakacaksınız?

Naim Efendi – Farsça cim harfi olan kelimeler ayrı bir kısımda verilir. Sabredin de arayalım... Gerçek yok... Fakat bir de “siyah-siyeh” kelimelerine bakalım, belki “siyah çerdenin” kendisini buluruz... Na işte: siyah baht, siyah-puş³⁶²... Al efendim size: “siyah çerde: esmer, kara yağız olan.” Bihruz Beyefendi! Bakar mısınız?

Bihruz Bey – Bakayım... bakayım... Acayip... Ey şimdi bu ne demek oldu?

Naim Efendi – Hangisi?

Bihruz Bey – “Bir siyah çerde-civandır”dan ne anladınız?

Naim Efendi – “Esmer yüzlü civan” demek değil mi?

Bihruz Bey – Kim?

Naim Efendi – Ne bileyim kim olduğunu? Onu Vasıf merhumdan sormalı...

³⁶² Puş: Örtü.

Bihruz Bey bir kabahat işlemiş, kabahati yüzüne vurulmuş gibi kızarıp bozararak alık alık iş arkadaşlarının yüzlerine bakmaya; onlar da bu antika şarkıyı nerede bulup ne için yazdığını ve neden dolayı manasını bu kadar merak ettiğini başka başka sorup beyefendiyi maskaraya almaya başladılar. Bereket versin, bu sırada mümeyyiz ve onun arkasından baş halife bey, bürodan içeriye girmeleriyle herkes resmi tavrını takınıp sohbeti sonlandırmış ve o şekilde Bihruz Bey arkadaşlarının dalgaya alan sorularından kurtulmuş idi.

Baş halife ve mümeyyiz taraflarından efendilere birtakım işler verilmeye başlandığı sırada Bihruz Bey hemen sandalyesinden fırladı, dışarıya çıktı, *pardösüsünü*, bastonunu almak için dinlenme odasına girerken Keşfi Bey’le burun buruna geldiler. Keşfi Bey’in öncülüğünde aralarında şu sözler geçti:

- O! *Mon şer!* Bir *siekl*³⁶³ oldu ki bir yerde görülmüyorsunuz. Nasılsınız bakalım?

- Epeyce iyiyim... Ey siz?

- Elhamdüllah!

- Hasta imişsiniz diye haber aldım!

- Hayır! Büyük bir şey değil... Söyleyiniz bakalım sizin *amoret blond*³⁶⁴ ile nasıl gidiyorsunuz?

Keşfi Bey bunu söylerken Atıf Bey de oraya gelivermiş, *amoret blondu* işitmiş olduğundan söze karışarak “O şimdi kara yağız oldu. *Blondluktan* çıktı. İki saattir onun bahsini ediyorduk.” dedi. Bunun üzerine Bihruz Bey, başındaki sevda sırrının bütün bütün meydana çıkmasından kuruntuya kapılarak sinirinden kıpkırmızı oldu ise de halinden renk vermemeye çalışarak arkadaşlarına birer “*Bonjur!*” dedi. Hemen kapıdan fırladı. Rast getirdiği bir kira arabasına bindi. Köprüyü de o araba ile geçerek Beyoğlu’na çıktı. Şekerlemeci Valori’nin dükkânı önünde arabayı bıraktı. Dükkâna girdi, alafranga bir kahve ısmarladı. Oturduğu yerde derin derin düşünmeye başladı.

³⁶³ (Fr.) siècle: Asır.

³⁶⁴ (Fr.) amourette blonde: Sarışın sevgili.

- Kara yağız... Hem de sadece kara yahut sadece yağız değil de ikisi birlikte. *Kel malör kö sa!*³⁶⁵ Şimdi ne halt etmeli? Nasıl özür bulmalı? Bak şu benim hayvanlığıma! Şüphesiz *faşe*³⁶⁶ olmuştur, *el a rezon!*³⁶⁷ “Bir siyeh çerde”! Hay Allah cezasını versin!.. O mübarek *poet* de başka söz bulamamış da bunu mu bulmuş? Ah! Ah! Şimdi ben ne yapayım? *Kom jö süi bet!*³⁶⁸ Mutlak bir *eksküz*³⁶⁹ bulmalı... Kabahat benim mi? Ben ne bileyim? “Cerde” sarı zannettim. Gelmemesinin sebebi bu imiş... Şimdi anlaşıldı. Kara yağız! Ben at mıyım? Beyefendi beni at yapmış... Hem de yağız at! Nezaketin alafrangası demez mi? O çapkınlar da amma eğlendiler! Başka türlü de bunu anlamak mümkün değildi. Redhavuz’dan bu kadar münasebetsizlik beklenir mi? Beni “cerde” diye aldattı! *Poezi!* Vay gidi *poezi* vay! Türkçe şiirler işte böyle olur. O güzel tercüme-yi vermedim de... Bir gül gibi! Ne kadar *jantiy!*³⁷⁰ Hah! Buldum... Şimdi güzel bir özür buldum. Oh! Hele iyi hatırıma geldi. Hemen köşke gittiğim gibi bir mektup... İşte bu iyi hatırıma geldi...

- *Garson! Garson!*

- *Mösyö!*

- *Anlöve sa! Jö nö prandre pa dü kafe. Kel glas vuzave?*³⁷¹

- *Krem a la vanil, sitron, peş.*³⁷²

- *Aporte mua ün peş!*³⁷³

- *Mösyö vü til manje de früvi?*³⁷⁴

- *Kel früvi?*³⁷⁵

- *Vu dömande?*³⁷⁶

- *Jö dömand dö glas a la peş!*³⁷⁷

³⁶⁵ (Fr.) Quel malheur que ça: Ne büyük şanssızlık!

³⁶⁶ (Fr.) fâchée: Kızmış.

³⁶⁷ (Fr.) Elle a raison: Hakkı var.

³⁶⁸ (Fr.) Comme je suis bête: Ne kadar aptalım.

³⁶⁹ (Fr.) excuse: Mazeret.

³⁷⁰ (Fr.) gentille: Sevimli.

³⁷¹ (Fr.) Enlevez ça! Je ne prendrai pas du café... Quelles glaces vous-avez?: Bunu kaldırın! Kahve içmeyeceğim. Neli dondurmanız var?

³⁷² (Fr.) Crème à la vanille, citron, pêche: Vanilya kremalı, limon, şeftali.

³⁷³ (Fr.) Apportez-moi une pêche: bana bir şeftali getirin.

³⁷⁴ (Fr.) Monsieur veut-il manger des fruits?: Mösyö meyve mi yemek istiyor?

³⁷⁵ (Fr.) Quel fruit?: Ne meyvesi?

³⁷⁶ (Fr.) Vous demandez?: Ne istiyorsunuz?

- *Dö glas a la peş*?³⁷⁸ Şeftali dondurması...

- *Vui*!³⁷⁹

- Peki! Şimdi...

Beyefendi, garsonun laf anlamazlığına da biraz kızdı. Garson ise, vaktiyle Arnavutköy Burnu'nda kefal balığı avlamak için sert kış zamanı saçma omuzunda saatlerce beklemekten defalarca eli ayağı donmuş ve sonradan bu güç mesleği terk ile Beyoğlu'nun gazinolarında, lokantalarında hizmetçilik, uşaklık ederek Fransızca aldığı emirleri anlayıp sorulan sorulara da cevap verecek kadar o dili öğrenmiş bir tatlı su Frengi olduğu halde *glas a la peşten* habersiz bulunuyordu.

Bihruz Bey, güç bela garsona anlatabildiği şeftali dondurmasına kavuştu ise de öyle laf anlamaz garsonu çalıştıran Valori Şekerlemecisi'ni aşağılamak maksadıyla dondurmaya el bile sürmeksizin borcunu ödedikten sonra sokağa çıktı. Kunduracı Heral'a, Terzi Mir'e uğradı. Bir çift potin, bir çift iskarpin, iki takım kostüm, beş pantolon, iki de *redingot* ismarladı. Alber Gün'ün önünden acele geçerken dükkancı bunu gördü. Arkasından seğirtti. Birçok *nuvoteler*³⁸⁰ getirttiğinden bahsederek dükkâna aldı. Yeni mallarından bazı şeyler sunup göstermekle beraber hesaptan biraz para istediye de beyin yanında o kadar para yoktu. On beş güne kadar borcundan yetmiş seksen liralık bir *akont*³⁸¹ vereceğini söyleyerek beyefendi bir düzine gömlek, iki düzine çorap ve mendil, sekiz on tane kravat, yarım düzine eldiven, bir baston, iki şemsiye beğenip bunların köşke gönderilmesini emrederek oradan da çıktı. Sonra berber İzidor'a gitti. Tıraş oldu. Saçlarını kestirdi. Bu meşguliyetlerle saat dokuzu bulduğundan haberi olmamıştı. Hemen bir araba buldu. Köprüye indi. Vapura girdi. Kadıköy'e vardı. *Ekipajı* zaten iki saatten beri orada kendisini bekliyordu. Arabasına kurulduğu gibi -artık Fenerbahçesi'ne veya diğer bir mesireye rağbet göstermeyerek- doğruca köşke gitti. *Kabine dö travayına* çıktı. Kâğıt çıkardı. Frenk kalemiyle birçok yazdı çizdi; aşağıdaki müsveddeyi meydana getirdi:

³⁷⁷ (Fr.) Je demande de glace à la pêche: Şeftali dondurması istiyorum.

³⁷⁸ (Fr.) De glace à la pêche?: Şeftali dondurması?

³⁷⁹ (Fr.) oui: Evet.

³⁸⁰ (Fr.) nouveautés: Yenilikler.

³⁸¹ (Fr.) acompte: Borcun belli bir kısmını ödeme.

Mil pardon³⁸² efendim! Yanlılık olmuş. Nasıl olmuş bu kulunuz dahi bilmem. Kulunuzun mektubuna ekleyerek takdim ettiğim kupleler gayet tuhaf bir maskaralık idi. Koleglerimden³⁸³ birisinde gördüğüm şeydir. Kopyasını aldığımdan trapezin üstünde bulunduğundan iffetli şahsınız için gayet güzel ve beğeneceğiniz gibi bir şansonet yazmış idim. O dahi trapezin üstünde idi. Par megard³⁸⁴ ötekini bunun yerine göndermiş olduğumdan, iffetli şahsınıza darılmak için çok hak verdim. İşte şimdi o güzel poezi ki kulunuz tercüme etmiştim; takdime cesaret ederek kendimi sevinçli sayarım. Mil pardon! Yine kusur kulunuzda ki öyle bir maskaralığı trapezin üstüne koydum. Kulda kusur çok olur affeder efendisi sözünce, artık af dilerim. Çamlıca'da teşrifinizi çok bekledim. O günden beri ne derecelerde mahzun olduğumu tarif edemem. Hem de ne kadar ağladım; bunun üzerinde iffetli şahsınızı temin edebilirim. "Bir siyeh çerde civândır", Vasıf Efendi isimli şairin imiş. Sanki bir şanson imiş. Bizim şairlerin işi böyle olur. Bu şansonun melodisini işittim, beğenmedim. Beğenilecek şey değil ki...

Mektubumun cevabını almak sevincine bu kullarınızı eriştirmenizi rica ederim. Bu mektubumu gözümün yaşıyla yazdım. Sencer³⁸⁵ bir köleniz olarak merhametinize sığınırım. İffetli şahsınızın ayağı toprağına yüzüm gözüm sürmek için Çamlıca'ya, Fenerbahçesine, her nereye emrederseniz emrinizi yerine getirmeye hazırım. Siz bunaltmaktan korktuğumdan bu kadarca yazabildim. Ah! Küçük hanımefendi halimi tarif edemem! Her şeyden evvel ettiğim betizden³⁸⁶ dolayı affınızı istirham edip sözü keserim. O durumda, merhameti yine siz bilirsiniz efendim.

Tamamıyla sizin kulunuz.

Bihruz Bey, bu müsveddeyi bir güzel kâğıda temiz olarak geçirdi. Sökretar dez Aman'dan tercüme etmiş olduğu bildik:

Gül ismini veririm

O müennese ki benim aklımı bulandırır

³⁸² (Fr.) mille pardons: Binlerce kez özür dilerim.

³⁸³ (Fr.) collègue: İş arkadaşı.

³⁸⁴ (Fr.) par mégarde: Dalgınlıkla.

³⁸⁵ (Fr.) sincère: Samimi.

³⁸⁶ (Fr.) bêtise: Aptallık.

Eğer kelime şeyi resmetmeye borçlu ise

O müennesin bu dilber ismi almaya hakkı vardır

Bir gül gibi...

Üslubu perişan şiirini de diğer bir kâğıda güzelce yazdı. Öbürüne ekledikten sonra mektubu kapadı, mühürledi, yazıhanenin gözüne koydu. Beyin o günü de böylece geçmiş oldu.

Bihruz Bey, bu mektubunu takdim edebilmek için tam iki ay dolaştı. Bu müddet içinde beyin haftada iki güç defa uğramadığı mesire bulunmazdı. Bir günde, dört beş mesirede birden görünebilmek için yağız ve kır beygirleri -cuma ve pazar günleri mutlaka kırlar rast gelmek üzere- nöbete koştığı gibi günleri de şöyle ayarlamıştı. Cuma ve pazar saat yedide köşkten çıkılarak Fener Bahçesi, Haydarpaşa, Duvardibi semtlerinin her birinde yarımşar saat bulunulduktan sonra saat dokuz buçukta halk bahçesine gelinip akşama kadar orada eğlenilecek. Cumartesi ve salı, yine o saatte köşkten çıkılarak doğruca Göksu'ya gidilip yarım saat eğlenildikten sonra Küçüksu'ya gelinip dokuza kadar orada beklenilecek ve dönüşte Havuzbaşı'na dahi uğranılıp akşamüzeri halk bahçesine yetişilecek. Pazartesi ve perşembe günleri, yine her zamanki saatte köşkten çıkılıp Çamlıca'ya ve ardından halk bahçesine gidilip ve saat dokuza kadar orada durulacak ve akşamüzeri Duvardibi'ne ve oradan Haydarpaşa'ya ve ezana yakın bir zamanda Fenerbahçesi'ne gidilecek. Bihruz Bey'in haftanın her gününde işçi gibi böyle mesire mesire dolaşmaktan maksadı görmeyi şiddetle arzu ettiği sarışın hanıma rastlamak ve bu rastlantıdan maksadı ise hazırladığı özür mektubunu takdim etmektir. Ne yazık ki, "kara yağız" hiçbir yerde görülemiyor ve o görülemedikçe beyin onu görmek arzusu şiddetini arttırıyordu.

Zavallı mektuba gelince, haftalarca cepte taşınmaktan zarfı yıprandıkça yenilenerek her gün sabahdan akşamlara kadar beyin *jaketinin* yan cebinde hapis ve ümitsiz kalıyordu.

İyi ya... Sarışın hanım, Bihruz Bey'e gücenmekle dünyaya da küsmek lazım gelmez ya! Bahçe gezintisinden nefret etmekle diğer mesirelerden de ilgisini kesmek gerekmez ya! Demek ki hiçbir yerde çıkmamasına başka bir sebep var. Bu sebep nedir acaba? Hasta mıdır? Yoksa kazayla evlendi mi, yahut başka bir diyara mı gitti?

Bihruz Bey, merakından beş dakika rahat olamıyordu. Bu iki ayın ilk haftalarında beyefendi kırlara hem araba sürer hem de hayali gezinti yerine tenhaca dalarak elmas arabanın gümüş tekerleği önünde kendisini yerlere atıp ağlar, sızlar, Periveş Hanım'dan aflar dilerdi. Birinci ay, üzüntü ile geçip ikinci ayın ilk haftası içinde dahi "kara yağıza" tesadüf olunamayınca hayali gezinti yerine sonbaharın gelmiş ve bir iki gün zarfında adeta yabani bir dikenliğe dönüşmüştü. Güzel çimenliğin süsü olan *nenfler* perişan, yeşil havuzlarda yüzen

kuğuların, perilerin de her biri bir tarafa dağılıp gözden kayboldular. Bu yüzden de ağaçlı yolun ortasında kenarında nazlı nazlı gezen elmas arabanın da oraya ilgisi birdenbire kesiliverdi.

Bu esnada, bir sabah Bihruz Bey *kabine dö travayında* günlük yolculuklarının cetvelini ayarlamakla uğraşıyordu. İzin istedikten sonra Mişel Ağa, odaya girerek gümüş tepsi içinde beyefendiye bir mektup arz etti. Mektubun zarfı maviye çalan açık yeşil bir renkteydi. Bey, zarfı görünce yüreği hop etti. Sandı ki bu mektup “kara yağızdan” hayırlı haber getiren yeşil kıyafetli bir habercidir.

- Ne imiş o?
- Bir mektup *ekselans*!
- Kimden?
- Mösyö Konduraki’den *ekselans*!
- Hay Allah belasını versin! Bırak şuraya...
- Cevabını ister. İster ki sizi görsün...

Zavallı beyin kendini rahat bırakmayan derdi kendisine yetiyordu. Başına bir de Mösyö Konduraki çıktı. Bey, çaresiz elindeki *itinereri*³⁸⁷ bir tarafa bıraktı. Mektubu açtı, okumaya başladı. Mektup hem Fransızca hem de fena bir yazı ile yazılmış idi. Bey, mektubu beş altı defa baştan ayağa süzerek uğraşa uğraşa şu anlamı çıkarmayı başardı:

“Paraya çok ihtiyacımız olduğundan, borcunuzdan birinci taksitin bize bir müsaade olmak üzere ödenmesini bundan bir buçuk ay evvel rica etmiştik. Ricamızı nezaketinize yakışmayacak bir şekilde reddettiniz. O ihtiyacımız hâlâ bakidir. Şimdi ise, taksit zamanı geçtiğinden kararlaştırılan miktarın hemen bugün ödenmesi rica olunur. Şayet bu para bugün verilemeyecek olursa, üç gün sonra yapmaya mecbur olacağımız muameleden dolayı sorumluluk size aittir. Zira adam gönderip arabayı da hayvanları da *sekestre*³⁸⁸ etmeye karar vermişizdir.”

³⁸⁷ (Fr.) itinéraire: Gezi programı.

³⁸⁸ (Fr.) séquestrer: El koymak, haczetmek.

Bu anlam, Bihruz Bey'in başını döndürmeye başladı. Düşündükçe beyi hiddet bürüyordu.

- Ne halt eder bu teres? Arabaya, hayvanlara el koyacakmış. Ne hakkı var? Bu nasıl muamele? Üç gün sonra adamlar gelecek. Nasıl adamlar acaba? Belaya bak ki bende de para yok. Keşke evvelki müracaatında biraz para vermiş olaydım. Ben o zaman bugünü düşünemedim. Ah! Valide ah! Gideyim yalvarayım ama ne yüzle? Kadıncağızın on beş gündür semtine bile uğradığım yok. Yarın öbür gün Alber Gün de hesap gönderecek... Hayır! Öyle şey olamaz. Ben o pis arabayı, hayvanları o kadar fahiş fiyatla niçin aldım? İki üç hafta daha beklerse ne olur? Amma insafsız teres imiş ha! Ne haddine, bir şey yapamaz. Ben adama araba hayvan mı veririm? Gelsin de alsın bakayım. Lakin ne rezalet! Hay alçak herif hay! Çare yok, gidip görmeli. Para bulacağımı söylemeli de beş on gün daha avutmalı. Arayıcıyı da buldurmali... Ah şu konağın hiç lüzumu yok. Boşuna harap olup gidiyor. Aracının dediği gibi bir gün yanıverse ne olacak? Valide benim malıma ne karışıyor? Mutlak satmalı kurtulmalı. Ondan sonra da masrafımı yoluna koymalıyım. Anlıyorum ki böyle sökmeyecek. Borçları vermeli, ilk evvelki iş o... Mişel!

- Mösyö...

- Mektubu getiren herife söyle, birkaç güne kadar gidip Mösyö Konduraki'yi göreceğim...

- Başüstüne *ekselans!*..

Bihruz Bey, bu cevapla Mösyö Konduraki'nin adamını savdırdıktan sonra tekrar gezi programını eline aldı. Bir yarım saat uğraştı. İstenilen değişikliği yaptıktan sonra canı yemek yemek istedi. Fakat iştahı pek de yerinde değildi. Kahve fincanına el bile sürmedi. Sigarasını yaktı. İki nefes çekmeden onu da bıraktı. Yine arabasına bindiği gibi çıktı gitti.

O gün günlerden pazar idi. Gezi programına göre en evvel uğranılacak yer Fenerbahçesi olduğundan Bihruz Bey, doğruca oraya giderek Marmara'ya bakan büyük ağaçların altında arabasını durdurdu ve Kalamış tarafından bir landonun görünebileceği noktaya gözünü dikerek düşünmeye başladı.

Sarışın hanım, Bihruz Bey için iki aydan beridir *ide fixe*³⁸⁹ haline gelmişti. Uyanık iken hayatının hiçbir dakikası yoktu ki “kara yağız” sevgilisini düşünmeksizin geçsin. Hatta geceleri geç vakit yatağına girdikten sonra bin zahmetle halsiz ve dermansız olarak ruhunu yönlendirebildiği uyku aleminde bile sürekli sarışın hanımla uğraşırdı. Bu düşünceler, bu uğraşlar başlangıçta çocukça bir heves veya maymun iştahlı bir istek gereğince önemsiz düşüncelerden, kuruntulardan olmakla beraber yine zavallının asabını yormaktan geri kalmıyordu. Biçare genç, uğraşa uğraşa kendisini hayaline yenildiği sarışın hanımı hiçbir yerde rast getiremedikçe sadece ve sadece onu görmek noktasına toplanan fikir ve emelleri, bir başka ciddi tavır almaya başlamıştı. Günlük, araba kullanarak yaptığı uzak gezintilerin getirdiği yorgunluk ve zorluk da ayrıca yardım ederek beyin asabını gereği gibi hasta edip hassasiyetini arttırmıştı. Diğer taraftan iştahsızlık, uykusuzluk ve paraca ara sıra hisseder olduğu darlık gibi sıkıntılar ise ahlakına etki ederek zavallı genci sürekli bir sinirlilik ve üzüntü içine düşürmüştü. Neticede o hoppa mizaçlı, o lakayt, o rahatına düşkün Bihruz Bey; iki ayın içinde bütün bütün değişip sessiz, düşünceli, hassas, hüznü, hemen öfkelenir, kırgın bir Bihruz Bey olmuştu. Hatta beyin ahlak, hareket ve davranışlarında, yiyip içmesinde, yatıp kalkmasında meydana gelen bu köklü değişim; dadı kalfanın bile dikkatini çekerek endişelendirdi. Çünkü yirmi senedir hizmetinde ve gece gündüz bir arada bulunmakla dadı kalfa, Bihruz Bey'i adeta annesi gibi şefkatle sever, beyin hastalığında canla başla kendisine bakıp kederli vakitlerinde de hatırını ele almağa, kederini unutturmaya gayret ederdi.

Bihruz Bey, Fenerbahçesi'ne saat sekizde geldiği zaman orada seyirci olarak kimseler yoktu. Bey, arabasından inmeyerek ve yukarıda anlatıldığı üzere Kalamış yönüne gözünü dikerek mahzun mahzun düşünüyordu. Hoş bir poyrazın yardımıyla denizde birbiri ardınca yuvarlanan ufak ufak dalgaların sahile yakın ve dağınık kayalara gelip çarpmasından meydana

³⁸⁹ (Fr.) idée fixe: Saplantı.

gelen hafif ve hoş bir çağltı, büyük meşe ve dişbudak ağaçlarının dal ve yapraklarının titremesinden çıkan dehşetli uğultu ve hışıltıyla birleşince bir garip bir ahenk meydana getiriyordu. Bu garip ahenkse uykuya dalmış hisleri uyandırmak, gizli dertleri ortaya çıkarmak, sevgiliden mahrum kalmış gözleri ağlatmak, sevdaya yenik düşmüş yürekleri inletmek için talip ve hevesli birilerini arıyordu.

Bihruz Bey bu sesleri bir çeyrek saat kadar dinleyince hüznü derinleşerek yüreği kabarma, gözleri yaşarma eğilimi gösterdi. Bey bu dakikalarda sarışın hanım için “*Jö lem, jö lem!*”³⁹⁰ diye bir itirafta bulunmak istemediği halde onu görme sevdası, onun kendisine yakınlık göstermesine olan ihtiyacı; biçare gencin ruhunu baskı ve zulmün ateşli pençesi altında eziyordu.

Gölgede kalan yerleri gayet durgun koyu yeşil, güneşe maruz kalan parçaları gayet parlak yeşil rengindeki çayırın üzerinde ortalığın tenhaliği fırsatından istifade ederek serbestçe yem arayan bazı evcil kuşların birbirini kovalayarak öteye beriye dağılıp koşuşmaları kayıtsız bir bakışı neşelendirecek, huzurlu bir fikri oyalayıp eğlendirecek görüntülerdendi. Asırlık, yaşlı ve ulu ağaçların huzurlu bir sessizlik içinde eğilerek birbirlerine dostça selamlamaya çalışmaları ise fikir ve ruha huzur verecek ruhani manzaralardan idi. Hâlbuki Bihruz Bey’in ruh, fikir ve bakışı için bu görüntülerin, bu manzaraların hiçbir lütfu olamadı. Çünkü o kederli ruhu, elemlere dalmaya meyilli; kendinde olmayan fikir ve bakışları ufukların öte taraflarına süzülüp gitmeye istekliydi.

Bihruz Bey, sarışın hanımın gelişini gözetlemek üzere seçtiği yerde bulunduğunu unutarak arabasını çevirdi. Marmara Denizi’ni seyre uygun bir yere koyduktan sonra terbiyeleri yanına bıraktı. Sağ dirseğini dizine, çenesini eline dayadı durdu. Hasretli bakışlarının önünde uzanıp giden mavi unsurun, keskin güneşe maruz kalan parıltılı yüzeyi yüce bir nur deryasını gösteriyor ve sahile doğru yuvarlanıp gelen köpüklü ufak dalgalar ise, o nur deryası içinde dalıp çıkarak ve oynaşa oynaşa birbirini kovalayarak yüzen beyaz güvercinleri andırıyordu. Bihruz Bey’in gözleri, bu hoş manzaraya kayıtsız kalarak ufka doğru süzüldü gitti. Kederli ruhunu, elemli düşüncelerini de beraber çekti götürdü!..

Biçare genç, kendisine hiç de yakışmayan bu üzüntülü tavır içinde suskun ve dalgın bulunmaktan ne kadar hoşlanıyordu! Ömrü boyunca ilk defa idi ki, bu dünya dertlerini bir

³⁹⁰ (Fr.) je l’aime, je l’aime: Onu seviyorum, onu seviyorum.

tarafa atmış, huzurlu bir âlemi görüyordu. Kederli varlığı, mesut bir alçakgönüllülüğe dönüşmüş; o alçakgönüllülük içinde hayali sevgilisini varlığından arınmış, sadece ruh ve nurun ta kendisi olmak üzere arzuyla kucaklamıştı. Bu esnada beyin zihni, ruhu eriten hazin bir neşe ile çağlıyor; gözleri bir zihni yakan ateşli damlalarla ıslanıyordu. Hatta o sıcak damlalardan üç dört danesi parlak potinlerinin üzerine düştüğü halde zavallının haberi bile olmadı.

Bey, bu şekilde daldığı âlemin en gizli, en sıkı fıkı bir meclisinde hüznün ve zevk içkisini içerken hayvanların önünde dikilip durmakta olan arabacı Andon'un -bulunduğu noktadan soluna doğru yarım adım dönerek- efendisine hitaben “Keşfi Bey geliyor!” demesi, Bihruz Bey'i o cana can katan kedersizlik uykusundan uyandırdı ve biçareyi birdenbire sevgilisinin gönlünü süsleyen gelin odasından uzaklaştırdı.

Bihruz Bey, Keşfi'yi gördüğü gibi arabadan inerek karşılamaya gittiğinden iki genç selamlaştıktan sonra konuşmaya başladılar:

- *Bonjur* Bihruz Bey!

- *Bonjur mon ami!* ³⁹¹

- Siz buralara da yetişiyorsunuz maşallah! Şöyle azıcık yürüyerek dolaşsak olmaz mı?

- Yürüyelim... Zati ben de arabada otura otura yoruldum.

- *Kel nuvel?* ³⁹²

- *Riyen, eskö vuzet söl?* ³⁹³

- *Non, jattan de zami.* ³⁹⁴ Akşama buradayız.

- *Purkuva?* ³⁹⁵

- Yemek yiyeceğiz. Bu gece *kler dö lün* ³⁹⁶ pek parlak olacak. Siz de beraber bulunur musunuz?

- *Mersi! Muva jö nö pö pa reste.* ³⁹⁷

- Niçin?

- *Pars kö jö nö süi pa a moen ez...* ³⁹⁸

- Gerçek! *Vuzave ler detr trist.* ³⁹⁹

- *Non!*

- *Si, si!* ⁴⁰⁰ Hem ben görmeyeli ne kadar bozulmuşsunuz.

³⁹¹ (Fr.) Bonjour mon ami: Merhaba dostum.

³⁹² (Fr.) Quelle nouvelle: Ne var ne yok?

³⁹³ (Fr.) Rien, est-ce que vous êtes seul: Hiç, yalnız mısınız?

³⁹⁴ (Fr.) Non, j'attends des amis: Hayır, dostlarımı bekliyorum.

³⁹⁵ (Fr.) pourquoi: Niçin?

³⁹⁶ (Fr.) claire de lune: Ay ışığı.

³⁹⁷ (Fr.) Merci! Moi je ne peux pas rester: Teşekkürler! Kalamam.

³⁹⁸ (Fr.) Parce que je ne suis pas à mon aise: Çünkü keyifsizim.

³⁹⁹ (Fr.) Vous avez l'air d'être triste: Üzgün bir haliniz var.

- Bilmem, belki...

-Sizinkini gördüğünüz var mı?

- Benimki kim oluyor?

- *La bel blond?*⁴⁰¹

- Hayır! O benim değil sizin. Size sormalı görüyor musunuz diye?

- Gerçek, geçenlerde dinlenme odasında Atıf Bey bir şeyler söyledi de sizi kızdırdı idi.

Kara yağız yok bilmem, ne idi o sözler?

- Zevzeklik, ne olacak? Siz *blonddan* bahsedince o da öyle söyledi.

- Demek *blondu* gördüğünüz yok öyle mi?

- Hayır! Neden böyle sıkı sıkı soruş?

- Hâlbuki ilişki pek ilerlemiş idi.

- Neden anladınız?

- Öyle ya... *jardende*⁴⁰² o önde siz arkada konuşarak geziyordunuz... İlişki ilerlemeyince bunlar olabilir mi ya?

- İşte o kadarla kaldı...

- Saklıyorsunuz... Bu günlerde sizi pek *an muvman*⁴⁰³ görüyorum... Köşke ne zaman geldimse bulamadım. Bey gezmeye gitti cevabını aldım. Bu *kurslar*⁴⁰⁴ elbette boş yere değil.

- Ne zaman geldiniz? Haberim bile yok!

- *Lamor fe tubliye tu!*⁴⁰⁵

- *Kel amor? Jö nö kompran pa sö kö vu dit!*⁴⁰⁶

- *Vu zave kelk randevu damur isi?*⁴⁰⁷

⁴⁰⁰ (Fr.) Si, si: Evet, evet.

⁴⁰¹ (Fr.) la belle blonde: Güzel sarışınç

⁴⁰² (Fr.) jardin: Bahçe.

⁴⁰³ (Fr.) en mouvement: Hareketli.

⁴⁰⁴ (Fr.) course: Koşuşturma.

⁴⁰⁵ (Fr.) L'amour fait oublier tout: Aşk her şeyi unutturur.

⁴⁰⁶ (Fr.) Quel amour? Je ne comprends pas ce que vous dites: Ne aşkı? Ne söylediğinizi anlamıyorum.

- *Maporol donör non!*⁴⁰⁸
- Bu saatte burada bulunmanın başka ne manası olur?
- İşte siz de buradasınız ya... Demek ki sizin de bir *randevunuz* var...
- Benim gelişim ahbab hatırı için... Dokuzda geleceklerdir. Gelirler görürsünüz...
- Gelecekler kimler?
- Tanımazsınız, İstanbul'dan birkaç kişi...
- Olabilir ya! Ey *blondu* siz de mi göremiyor musunuz?
- Siz varken artık o bize bakmaya tenezzül eder mi?
- *Seriyözman*⁴⁰⁹ söylüyorum, iki aydır yüzünü bile gördüğüm yok.
- Lakin hiç olmazsa aramaktan geri kalmıyorsunuz...
- Niçin arayacağım, aramak için kendisine bir ilişğim olmalı... Öyle değil mi?
- *Vu nō mante pa nes pa? Vu dit la verite?*⁴¹⁰
- *Jö di la verite.*⁴¹¹
- *Tan miyö!*⁴¹²
- *Purkuva tan miyö?*⁴¹³
- Ne ise, artık bahsi değiştirelim...
- Değiştirelim ama niçin *tan miyö* dediniz?
- Hem bir ilişkiniz olmadığını söylüyorsunuz hem de onun bahsinden o kadar *enterese*⁴¹⁴ oluyorsunuz.
- Allah aşkına söyleyiniz, pek merak verdiniz de onun için...

⁴⁰⁷ (Fr.) Vous avez quelque rendez-vous d'amour ici?: Burada bir aşk randevunuz mu var?

⁴⁰⁸ (Fr.) Ma parole d'honneur, non: Namusum üzerine yemin ederim ki hayır.

⁴⁰⁹ (Fr.) Sérieusement: Ciddi olarak.

⁴¹⁰ (Fr.) Vous ne mentez pas n'est-ce pas? Vous dites la vérité?: Yalan söylemiyorsunuz değil mi? Doğruyu söylüyorsunuz?

⁴¹¹ (Fr.) Je dis la vérité: Gerçeği söylüyorum.

⁴¹² (Fr.) Tant mieux: Keyfiniz bilir.

⁴¹³ (Fr.) Pourquoi tant mieux: Niçin keyfim bilir?

⁴¹⁴ (Fr.) intéressé: İlgili.

- O gitti zavallı!

Telaş ile:

- Nereye gitti?

- Geri dönemeyecek bir yere gitti...

- Ne diyorsun? Anlamadım ne demek istediğini?

- *Vu leme?*⁴¹⁵

- *Non, jö di kö non!*⁴¹⁶

- *E biyen. El e mort la povr!*⁴¹⁷

- Ah! Gerçek mi?.. Hayır! Yalan söylüyorsun, *es posibl?*⁴¹⁸

- *Parskö vu lave vü iyer?*⁴¹⁹

- *Non!* İki aydır görmedim diyorum, lakin bu olamaz...

- Pekâlâ ben yalan söylüyorum, öyle olsun...

- *El e mort?*⁴²⁰ Olmayacak şey, ne zaman söyle bakayım...

- Bu kadar telaş edeceğinizi bileydim söylemezdim. *La fot a vu.*⁴²¹ Bir ilişğim yok dediniz, ben de söyleyiverdim.

- Gerçek öldü öyle mi? Allah aşkına doğru söyle!

- Evet!.. Üzülerek söylüyorum ki öyle!

- *Povr fiy! Eskel a ete malad?*⁴²²

- İşittiğime göre tifoya⁴²³ tutulmuş, bir hafta içinde gidivermiş zavallı!

- Nerede idi bunlar?

⁴¹⁵ (Fr.) Vous l'aimez?: Onu seviyor musunuz?

⁴¹⁶ (Fr.) Non, je dis que non: Hayır, hayır diyorum!

⁴¹⁷ (Fr.) Eh bien. Elle est morte la pauvre: Eh peki. Zavallı, öldü.

⁴¹⁸ (Fr.) Est-ce possible?: Bu mümkün mü?

⁴¹⁹ (Fr.) Parce que vous l'avez vue hier?: Çünkü onu dün gördünüz, öyle mi?

⁴²⁰ (Fr.) Elle est morte?: Öldü mü?

⁴²¹ (Fr.) La faute est à vous: Kabahat sizin.

⁴²² (Fr.) Pauvre fille! Est-ce qu'elle a été malade?: Zavallı kız! Hasta mıydı?

⁴²³ Tifo: Kirli sulardaki mikroplarla bulaşan, ateşli ve tehlikeli bir bağırsak hastalığı.

- Kızıltoprak'ta bir köşkte kira ile oturuyorlardı. Hemşire gitmiş görmüş idi. Çok yazık oldu kızcağıza!

- *El ete jön, tre jön nes pa?*⁴²⁴

- *Diz voy au ventan!*⁴²⁵

- *Non mariye!*⁴²⁶

- *San dut!*⁴²⁷

- *Me se temposibl! Non, sa ne pa vre!*⁴²⁸

- Belki yanlış haber verdiler...

- *Vu konese la famiy? Ki es kö löper?*⁴²⁹

- *Muva jö nö kone pa.*⁴³⁰ Hemşirem anlattı, ama ben kulak vermedim. Na işte bizim arkadaşlar geldi, *pardon mon ami*. Sonra yine görüşürüz... *Orüvar!*⁴³¹

- *Orüvar!*

Biçare Bihruz Bey, bu dakikada pek acınacak kadar kederli bir durumun içine düştü. Gözleri kararmış, yüreği bir şiddetli heyecana tutulmuş olduğu halde dolaşıyor; bastığı yeri bilmiyor, gidecek noktayı seçemiyordu. Gökler başının üstünde fırıl fırıl dönüyor, yerler ayaklarının altından kaçıyordu. Zavallı birkaç defa denize doğru yürürken kendisini güçle geriye aldı. Birkaç defa fena halde sendeleyip düşecek iken nasılsa düşmedi. Durmadan, "*Es posibl? Es posibl?*" diyerek başını kollarını garip bir şekilde oynatıyor, hızlı hızlı giderken birdenbire durup düşünüyordu. Bu suretle gezinip dururken, bir aralık Keşfi Bey'in arkadaşlarıyla beraber kendisine doğru geldiklerini görünce bunlardan ürktü. Hemen geri döndü. Büyük bir aceleyle terbiyeleri eline aldı, hayvanları kırbaçladı. Kalamış'a doğru süratle gitmeye başladı.

⁴²⁴ (Fr.) Elle était jeune, très jeune n'est-ce pas?: Gençti, çok gençti öyle değil mi?

⁴²⁵ (Fr.) Dix-huit ans ou vingt ans: On sekiz veya yirmi yaşlarında.

⁴²⁶ (Fr.) Non mariée?: Bekâr değil mi?

⁴²⁷ (Fr.) Sans doute: Şüphesiz.

⁴²⁸ (Fr.) Mais c'est impossible! Non, ça n'est pas vrai: Ama bu imkânsız! Hayır, bu doğru değil!

⁴²⁹ (Fr.) Vous connaissez la famille? Qui est-ce que le père?: Aileyi tanıyor musunuz? Babası kim?

⁴³⁰ (Fr.) Moi je ne connais pas: Ben tanımıyorum.

⁴³¹ (Fr.) Au revoir: Hoşça kalın!

- Andon?...
- Pasam!
- Kızıltoprak'a nereden gitmeli?
- Biraz ileri gidersi... Sağa sapmalı...
- *Es posibl?*
- *Viy ekselans?* ⁴³²
- Hangi yol daha yakındır?
- Asıl köye gideceksi, bağlar içinde de yol var... Kesdirme yol..
- *Es posibl?*
- Evet pasa efendim! Na işte buradan doğruca köy gidiyorsun.
- *Non, sa ne pa posibl!* ⁴³³
- Hangi köşk gideceksi?
- Kira köşklerini tanıyor musun?
- Hayır Paşa efendim, bilmez...
- *Es posibl?*

Bihruz Bey, arabasını birtakım dar, inişli, yokuşlu, taşlık çalılık yollardan süratle sürüyor ama nereye gitmek istediğini arabacı bilmediği gibi kendisi de bilmiyordu. Birkaç defa geçit vermez izbelere düştü. Bin zorlukla arabayı geri alırken bir bağın kapısına şiddetle çarptırdı. Yıldızlı (M. R.) markasını çizdirdi. Nihayet yine doğru yolu buldu. Artık Haydarpasha'da, Duvarıdibi'nde eğlenmek istemeyerek doğruca köşke geldi. Salona çıktı. Kendisini bir kanepeye dermansız bir şekilde atarak kederli kederli düşünmeye başladı.

⁴³² (Fr.) Oui excellence: Evet ekselans.

⁴³³ (Fr.) Non, ça n'est pas possible!: Hayır, bu mümkün değil!

DÖRDÜNCÜ KISIM

1

Yalancı Keşfi Bey, “kara yağızın” vefatıyla ilgili kara haberini vermekle aziz arkadaşı Bihruz Bey’i kulağından zehirleyip beyninden vuracağını bilmiş olsaydı o belli başlı yalanı, o sırma saçlı, ela gözlü, güneş yüzlü, gönül aldatan parlak yalanı sarartıp soldurduktan sonra telleyip pullayıp da ortaya salıverir miydi? Ne çare ki aziz arkadaşının sarışın hanımı gördüğü saatten beri saçlarının sırma tellerine gönül ilıştırıp de geceli gündüzlü hayalini takip ettiğini, kavuşmayı dileyerek dengesiz ve perişan olduğunu bilmiyordu. Hatta, yine konuşma sırasında ihtiyaten Bihruz Bey’in sarışın hanımla bir ilişkisi olup olmadığını kendisinden sormuş ve beyin gerçeği gizlemesinden dolayı o felaket tellallığında bulunmaya cesaret etmişti.

Yine de asıl kabahat yine Bihruz Bey’in kendisinde idi: Keşfi’nin, o koca *mantörün*,⁴³⁴ yalan söylemeksizin bir dakika bile duramayacağını; o yüzden de hiçbir sözünü gerçek gibi dinlemenin doğru olamayacağını, yalancılıktaki bilindik şöhretine dayanarak pekiyi bilmesi lazım gelirdi. Kendisine hiç düşünmeksizin aldanmanın ve akli dengesini kaybedip hareketini şaşıracak derecelerde kendisini şiddetli ve daimî bir üzüntüye bırakmanın manasını var mıydı?

Evet! Keşfi Bey, emekli devlet adamlarından eski Şam defterdarı Sehâbî Efendi’nin son erkek evladıdır. Arkadaşları, dostları arasında yalancılıkla nam salmış bir çelebidir. Bu isim ise kendisine haksız yere değil haklı olarak verilmiştir. Zira Keşfi Bey yalanı hem çok söyler hem de söylediği, uydurduğu yalanlara güzel dal ve yapraklar verir usta yalancılardandır. Zekâsı orta halli, mizaç olarak hiçbir şeyin aşırısına kaçmayanlardan olduğundan dünyada hiçbir hareket ve emelini merak derecesine vardırmamış olan bu beyin yalan söylemeye bu mertebe tutkunluğu ise bebeklik ve çocukluğunun hazin bir hatırasıdır.

Keşfi Bey, üç beş yaşlarında bir hevesli bir çocuk iken göstermeye başladığı masum arzuları yerine getirilmez veya getirilemez olduğu zamanlar, çocuğun yoksunluk yaygaralarından kurtulmak için ebeveynleri tarafından eğitici bir şekilde azarlamak yerine yalan söylemek yolu tercih olunur ve çocuk sonradan kandırıldığını anlayıp da bundan dolayı

⁴³⁴ (Fr.) manteur: Yalancı.

bazı tuhaf çocukça hareketler göstererek şikâyetlere kalkışınca ya bir hayret dolu bir kahkaha veya daha büyük bir heves alıcı bir yalanla karşılık verilirdi.

Çocuk büyüdükçe zekâsı da büyüdüğü, zekâsı arttıkça hevesleri de yavaş yavaş ciddi bir tavır aldığı halde anne babası ve bunlardan örnek alan diğerleri tarafından çocuğu kandırarak oyalamak gibi zararlı bir yol terk olunmadığından zavallı çocuk her gün çeşit çeşit, renk renk, süslü süssüz, kaba ince, münasebetli münasebetsiz yalanlar işite işite kendisi de sınırlı aklının izin verdiği ölçüde ve şaka tarzında ufak tefek yalanlar uydurarak etrafında bulunanları aldatmaktan zevk almaya başlamış ve bu yanlış alışkanlık gitgide ahlakında kökleşerek zekasına paralel olarak büyüye büyüye diğer eğilimlerinin önüne geçmiştir.

Keşfi Bey, yalanı kimseye zarar vermek fikriyle söylemez. Fakat söylediği yalanların sonucunun bir kimse için zararlı olup olmayacağını da düşünmez. Onun merakı, zevki yalnız yalan söylemekten ibarettir. Onun içindir ki büro arkadaşlarıyla diğer ahabları kendisini “kırk yalan” veya “*mantör*” veyahut “*farsör*”⁴³⁵ Keşfi Bey” diye anarlar. Buna Keşfi gücenip darılmaz. Bazıları ise “Mademki yalan uydurmakta bu kadar becerin var, bunu iyi bir maksada yöneltmiş olmak için romancı veya hiç olmaz ise şair ol!” diye takdir ve heveslendirirler. Bundan da Keşfi Bey memnun olur!

Şu hikâyeyi oluşturan olay ve durumların geçtiği zaman olan bundan yirmi beş otuz sene önceleri, Avrupa görmüş bazı gençlerden önce zengin ailelerin kibarlık düşünülerinden ve sonraları hal ve vakitleri ikinci derecede bulunan devlet adamlarının çocuklarının kabiliyetlerine bulaşan eden alafrangalık hastalığına eğilimi dolayısıyla Keşfi Bey dahi tutulmuş ve pederinin gücü ve statüsü yettiği kadarıyla alafranga süslü gezmek, Fransızca okumak, “*Bonjur! Bonsuvar! Vuzalle biyen?*”⁴³⁶ demek için Beyoğlu’nda adam aramak, Türkçe bir şey söylerken araya Fransızca laflar katmak, koltuğunun altında roman taşımak, israf ve sefahate, borç etmeye özenmek ve Türkçeyi edebiyatsız kaba bir lisan sayıp bu lisanın cahili bulunmakla övünmek gibi alafrangalığın o zamanca ve belki hâlâ bile merasim ve gereklerinden kabul edilen fikir, vaziyet ve hareketlerde, kısacası milli örf ve adetlerden mümkün olduğu kadar sıyrılmak konusuna bu da akranı mertebesine yetişmişti.

Keşfi Bey, yaratıştan zekiydi. Fakat çocukluğundan beri tembelliğe alıştırıldığı için eğitim yolunda uğraşmak kendisince en ağır işlerden olduğundan Türkçeyi öğrenemediği,

⁴³⁵ (Fr.) Farceur: Şakacı.

⁴³⁶ (Fr.) Bonjour! Bonsoir! Vous allez bien?: Günaydın! İyi akşamlar! İyi misiniz?

öğrenmek de istemediği gibi tüm alafranga beylere tek övünç kaynağı olan Fransızcayı da layıkıyla ele getirememiş ve hele bilimle alakalı bilgilerden tamamen cahil kalmıştı.

Zekâsındaki orta derecelik ve durgunluk, mizacındaki ölçülülük dolayısıyla aşırı eğilimlerin hepsinden uzak bulunan Keşfi Bey aşk meselesini de Bihruz Beyler filanlar gibi merak derecesine götürememiş idi.

Kadınlara bakarsa, bunu medeniyet gereğinden saydığı için bakar, arkalarına düşmezdi. Sokakta, seyir yerlerinde yanından geçen veya karşısına çıkan bir kadına laf atmada veya diğer aşırı davranışlarda bulunursa bunu da zarafetin icabı bildiği için yapar fakat musallat olmak istemezdi.

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in kadınlara olan ilgisi konusundaki kayıtsızlığını tecrübe etmemişti. Fakat *mantörlüğünü*, *farsörlüğünü* pek iyi bildiği halde ona aldanmaması lazım gelirdi. Hâlbuki, halk bahçesi gezintisinde Periveş Hanım'ı gördüklerinden beri Keşfi Bey'den işittiği sözlerin doğruluğuna tamamıyla ikna olmamış ise de yalan olacağını da kabul edemediğinden rahatsız edici şüpheler içinde günlerce, haftalarca huzursuz olmaktan kurtulamamıştır. Keşfi Bey'in ise -Bihruz Bey'in his, düşünce ve hareketlerini takip ettiğimiz iki ay müddet içinde- arkadaşıyla iki defa olan karşılaşmasında ağzından her çıkan söz tamamen yalandı.

Birinci karşılaşmada, öncelikle "Periveş Hanım'ı tanırım, bizim köyden belki de bizim mahalledendir" dediği yalandı. Yalnız, Periveş Hanım iki ay evvel bir gün Kadıköy'e geçmişti. Hanım, vapurdan çıkarken Keşfi Bey de arkasında bulunduğundan kasıtlı olarak feracesinin eteğine bastı. Kadın arkasına dönüp dargın dargın bakınca Keşfi Bey "*Pardon* efendim! Göremedim." dedi. Zaten o hareketten maksadı da hanımı kendisine baktırıp ne olursa olsun bir şey söylemekten ibaretti. Fakat hanımın yüzünün şekli Keşfi Bey'in hatırına kazınacak kadar dikkatine çarpmamış olduğundan, Çamlıca Bahçesi'nde hanımı tekrar gördüğü zaman tanıyamamış idi.

İkinci olarak, yine o gün Bihruz Bey'den ayrılıp bahçeye girmek için "arkadaşlardan birisiyle *randevumuz* var" demesi de bütün bütün lüzumsuz, hiç faydasız bir yalan idi ki burası kendisinin o gün bahçede tek ve yalnız bulunmasıyla da ispatlanmıştı.

Üçüncüsü, Bihruz Bey bahçede Periveş Hanım'ı takip ederken "Haset! Haset!" diye haykırması da sırf yalan, yani kendi kendisine iftiradan ibaretti. Bihruz Bey'i, Periveş Hanım'la

değil gerçekten bir Venüs yüzlü bir peri ile bile el ele vermiş görse, yine en ufak bir kıskançlık ateşiyle keyfini bozmak Keşfi Bey'in lakayıt mizacının şanından değildir. İkinci karşılaşmada, önce "İstanbul'dan birkaç kişi gelecek." demesi yalandı. Şu kadar ki, bağından çıkıp tek başına Fener'e gelirken yol üzerindeki Bastıyanı Lokantası'na uğramıştı. Orada bağ komşularından tesadüf ettiği birkaç gencin Fenerbahçesi'nde akşam yemeği yemek üzere karar verdiklerini işitmiş olduğundan bunların elbette akşama doğru Fener'de görüneceklerini tahmin ederek o görünüşü gerçek yalanı da öyle usta bir şekilde uyduruvermişti.

İkincisi, "Bu gece mehtap pek parlak olacak." demesi de yalandı. Zira, o gün Arap aylarına göre ayın son günüydü. Dolayısıyla, gecesinde dolgun bir ay değil zayıf bir hilal bile görülemeyecekti. Fakat Bihruz Bey, aylarını günlerini şaşırdığından arkadaşının bu apaçık yalanına da dikkat edememişti.

Üçüncüsü; Periveş Hanım'ın tifoya tutulup vefat ettiğini, ailesinin Kızıltoprak'ta kiralık bir köşkte bulunduklarını, kendi kız kardeşinin köşke gidip hanımla görüştüğünü söylemesi de koca başlı ve elli ayaklı bir yalan idi. Ne faydası var ki Bihruz Bey, aklının tecrübesinden istifade edebilecek kabiliyette olmadığından, arkadaşının gerçekten tamamen arınmış olan bu ifade ve haberlerini layık olduğu derecede geçersiz tutamadı.

Sevda, bir insanın yalnız gönlüne değil akıl ve fikrine, özgür iradesine kısacası bütün özelliklerine ve manevi kuvvetine hâkimdir. Daima şüphe ve vesveseler içinde bulunmaktan hoşlandığından kulak ve göz her gördüğü şeyi onun mizacına göre işitip görmeye, mantığı her kararı onun arzusuna göre vermeye mecburdur.

Bihruz Bey'i -birkaç zamandan beri düşünce ve duygularının verdiği ciddi tavrına nazaran- bir sevda tutkunu saydığımız halde, yalancı Keşfi Bey'den işittiği kara haberlere inanıverdiğinden dolayı mazur görmemiz gerekir. Özellikle, Periveş Hanım'ın iki aydan beri hiçbir mesirede görülememesinden ibaret olan görünüşteki durum da Keşfi Bey'in ihbarındaki doğruluğu onaylamaz mı?

Gerçekten de Keşfi'nin, o koca *mantörün* haberinin yalan olmak ihtimali biçare Bihruz Bey'in hatırından hiç geçmedi değildi. Ama sevda o vesveseden, heyecandan, ıstıraptan hoşlanan; o tenhalıklara, mahzunluklara, o karanlıklara, yaşlara eğilim gösteren; o derin derin dalgınlıklara, gizli gizli ahlara, sine sine ağlamalara vurgun sevda; derhâl o ihtimalin önüne geçerek büyüdü ama akıl karıştırıcı bir dille:

"İşittiğin doğrudur... İnan! İnan ki durum güçtür! Ağla ki tesellisi mümkün olmayan felaket içindesin! Yan, yakıl ki dermanı bulunmayan bir derde uğradın! Ah! *La bel blond! El e mort!*⁴³⁷ (Çünkü Bihruz Bey'in sevdası Fransızca da öğrenmiş idi.) Evet! O sırma saçlı, ela gözlü melek; o güneş yüzlü, ahu bakışlı güzel; o şirin sözlü nazlı nazlı yürüyen dilber; o somut güzellik; o kişileşmiş zarafet; o akıcı ruh; o yeni yetişmiş zavallı kız... Ah! Ne söyleyeyim? İşte o *şer adore*⁴³⁸ gitti! Yazık, yazık! O yeni açmış sarı gül soldu! O on sekiz baharın göz alıcı taze fidanı kurudu! O güzellik burcunun parlak ayı sonsuza dek söndü! O dünyayı süsleyen güzellik olan parlak ışık tamamen mezara düştü. Yazık! Yazık!

Ya ben ne yapacağım? Ah! Ben de onun gibi can verip gidebilsem benim için ne büyük bir mutluluk olurdu! Hâlbuki ben ölemeyeceğim. Ben bir sonsuz bir can çekiş içinde senelerce ıstırap çektikten sonra yarı ölü ve perişan kalacağım!

⁴³⁷ (Fr.) La belle blonde! Elle est mortel: Güzel sarışın! Öldü!

⁴³⁸ (Fr.) chère adorée: Aziz sevgili.

Bundan böyle benim üzüntü ve keder mesirem تنها çöller, bundan böyle benim karargâhım karanlık ormanlar olacak. Bundan böyle gece gündüz yas dadısının kucağında sakın sakın ağlamaktan başka bana yapacak bir şey kalmadı! Ya sen ne olacaksın? Sen de beni o talihsiz başından atıp yaslı ve kederli kalbinden çıkarıncaya kadar benimle beraber azap çekeceksin! Hâlbuki ben senin başından kolay kolay atılmayacağım! Hâlbuki ben senin yüreğinden kolay kolay çıkmayacağım! Her gece sabahlara kadar seni eksik uykusuz bırakacağım! Her gün akşamlara kadar تنها ve kederli yerlerde dolaştırıp halsiz dermansız edeceğim. Sana her dakika yetimler gibi ah ettirip seni her saat garipler gibi ağlatacağım...

Ah uçtu. O gönlün ümit kırlangıcı, uçtu! Ah! Söndü o emelin gönül aydınlatan emeli, söndü! İşte bak ben ağlıyorum... Senin gözlerin niçin yaşsız duruyor? Sen de ağla... ağla bakayım! Ha şöyle... Oh! Ağla... ağla!

Zavallı kızcağız tifoya tutuldu deniyor. Yanlış! Veremden gitti. Zalim verem! O bir kurttur ki daima öyle nazik fidanlara musallat olur. Onu da galiba ben davet ettim. Niçin itiraf etmeyeyim? Zavallı kızın iki ay içinde topraklara düşmesine benim de yardımım oldu. Birkaç seneden beri o cilveli güzele musallat olmaya başladım. Gündüzün meclisini تنها bulunca gizlice yanına sokulur, sırma saçlarına asılır, bir şekilde beynine girmeye yol bularak hayallerini gıcıklardım. Geceleyin başını yastığa koyduğunda yırtıcı bir avcı gibi yatağına çıkar, bir şekilde koynuna girer, kalbinin üzerine yatarak hassas duygularını saatlerce uyanık bırakırdım. Böyle böyle kendimi kendisine tanıttım... Bir dereceye kadar da sevdirdim ise de yüreğinde istediğim seçkin konuma gelememiştim. Bu maksadı ele getirmek için türlü türlü hileler düşünüp fırsat gözetmekteydim. Çünkü kızcağızın meşrebi pek yüce, tabiatı seçiciydi. Gösterdiğim genç beylerin kimisini pek ağır, kimisini pek hafif, kimisini pek kaba, kimisini lüzumundan ziyade nazik, kimisini çok şık, kimini tabiatsız buluyor; kiminin tavrını beğenmiyor, kiminin bakışından hoşlanmıyor, kiminin sözünden sohbetinden hoşlanmıyordu. Hele hiç birisinin *edükasyonunu*⁴³⁹ yeterli görmüyordu. Bunların içinde Keşfi Bey'i bir dereceye kadar beğendi, buna *enterese*⁴⁴⁰ olmaya başladı. Lakin Keşfi Bey, maymun iştahlı bir çocuk olduğundan kızcağıza bugün aşırı bir ilgi gösterse yarın soğuk bakardı. Bundan dolayı gönlüne epeyce yerleşemiyordum. Nihayet seni gösterdim; senin yüzünü, süsünü, tavır ve davranışını, özellikle de *ekipajını* ve hepsinden çok da *edükasyonunu* beğendi. Sana derhâl

⁴³⁹ (Fr.) éducation: Eğitim.

⁴⁴⁰ (Fr.) interesé: ilgili.

ilgi gösterdi. O zaman ben de kendisine daha ziyade ulaşıp daha fazla kabul edilip iltifatını kazandım. Beş on gün içinde münasebetimiz o kadar ilerledi ki kendisinin sırdaşı, arkadaşı, dert yoldaşı hep bendim. Bu olduktan sonra yavaş yavaş muameleyi değiştirdim: Garip garip efsanelerimle, hüznü hüznü telkinlerimle, hırçın hırçın heveslerimle ruhunu istediğim gibi sıkmaya; beynini istediğim gibi yormaya, gönlünü istediğim gibi üzmeyi başardım. O zalim verem de bir taraftan ciğerini yiyip duruyordu. Nihayet zavallıyı öldürdük gitti. Benim yaptığım da sen de bana ortaksın. Demek ki ikimiz de suçluyuz! Ya senin o münasebetsizliğin ne idi? “Kara yağız!” Hiç öyle bir nazik, öyle bir nazlı güneş kızına “Sen kara yağızsın!” denir mi? Vah vah! Yazık sana Bihruz Bey, yazık sana! Artık bu *romör*⁴⁴¹ yalnız sana aittir. Bu kabahati affettirmek için ağlamak, ağıtlar yazmak, yazdırmak, ruhuna dua etmek, mezarına - Ah! Mezarını da öğrenemedik- gidip toprağına yüzünü gözünü sürmek, çiçekler götürmek senin işindir. Ağla bakayım! Ha şöyle... Oh! Ağla... Ağla! Bak bana... Ben de ağlıyorum!

Evet, o kusuru affettirmelisin. Bundan sonra dünya güzeli olsa bir kadına bakmamalı, bundan sonra cennet bahçesi olsa bir mesireye gitmemeli, ömrün oldukça o bahtsızın yasını tutmalısın! Hele “kara yağız” diye gönlünü kırdığın zavallı kızcağızın son nefesini verirken “Bihruz! Ah! Bihruz!” dediğini kıyamete kadar unutmamalısın.” diyordu.

Yalancılıkta Keşfi Bey’e taşlar çıkartan sevdanın alaycı çocuğı; sevdanın bu etkili, tatlı ve şirin nutkunu dinledikçe biçare Bihruz Bey acı tatlı bir alay coşkulu hislerle için için ağlıyordu.

Kara haberi Keşfi Bey’den aldığı zaman hiç olmazsa ilk ağız olarak “*Se temposibl! Se temposibl!*”⁴⁴² diyebilmiş idi. Lakin bunu sevdanın dilinden işitince “*Tuz kilya kö plü vre!*”⁴⁴³ demekten başka ağzından bir söz çıkamıyordu.

“*Povr fiy! Murir a dizvitan! Kom se trist! Kel pert enkonsolabl pur muva!*”⁴⁴⁴ Ben ağlamayayım da kim ağlasın! O *fines*,⁴⁴⁵ o *espri*,⁴⁴⁶ o güzellik, o gençlik hepsi mahvoldu! Evet! Bana büyük bir *sempatisi* olmasaydı ne mecburiyeti vardı ki benim için bahçeye insin, havuzun yanında dursun benimle lakırdı etsin, verdiği çiçeğı alsın göğsüne taksın! Zavallı

⁴⁴¹ (Fr.) remords: Vicdan azabı, pişmanlık.

⁴⁴² (Fr.) C’est impossible! C’est impossible!: Bu imkânsız! Bu imkânsız!

⁴⁴³ (Fr.) Tout ce qu’il y a de plus vrai: En doğrusu bu.

⁴⁴⁴ (Fr.) Pauvre fille! Mourir à dix-huit ans! Comme c’est triste! Quelle perte inconsolable pour moi!: Zavallı kız! On sekiz yaşında ölmek! Ne acı! Benim için ne tesellisi bulunmaz bir kayıp!

⁴⁴⁵ (Fr.) finesse: İncelik.

⁴⁴⁶ (Fr.) esprit: Zekâ.

çiçek kim bilir ne oldu? İhtimal ki iki çiçek birbirine sarıldılar da öyle kurudular gittiler! Ağlayayım, ağlayayım... Hığ! Hığ! Bari hiç olmazsa “kara yağızı” affettirmiş olaydım! O da olamadı... Bana ne büyük bir vicdan azabı... Ben bu *romörü konsiyansımdan*⁴⁴⁷ nasıl çıkarabilirim? Mektubu alırken nasıl da hüznü hüznü bakıyordu!.. O bakışlar! “Adiyö! Adiyö!”⁴⁴⁸ demek değil miydi? Tifo ne münasebet! Verem olmalı. Öyle nazik vücutlar hep veremden giderler. Ah! Bundan sonra dünya bana haram olsun! Bundan sonra hiçbir kadına bakmayayım, bundan sonra hiçbir seyre gitmeyeyim, ölünceye kadar onun için ağlayayım! Acaba zavallıyı nereye gömdüler? Bunu haber almalıyım, mezarını ziyaret edip çiçekler götürmeliyim... O da bir çiçek değil miydi? Çiçek çiçekten memnun olur... Mezarının başında ağlamalı, ağlamalı, ağlamalıyım. O kadar ağlamalıyım ki beni affettiğine *konsiyansım* kanmalı. Lakin mezarını kimden haber alayım... Ah! Hain Keşfi! Doğru söylemez ki... Zavallı kızcağız! ... Ağlayayım, yine ağlayayım ki yüreğimin ateşini ancak ağlamakla dindirebiliyorum! Hığ! *Mon diyö!*⁴⁴⁹ Mademki benim *şer adorem*i aldın beni de öldür! Ben bu ayrılığa tahammül edemeyeceğim! Hığ! Hığ... Hığ!..”

Ayrılık acısına düşmüş Bihruz Bey’in bu düşünceleri, bu söylenişleri, bu ağlayışları durmaksızın üç saat kadar devam etti. Akşam saat biri bulunca Mişel salona girdi, yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Çenesini bıçak açmayan bir adamın iştahı olur mu? Hâlbuki Bihruz Bey her ne zaman bir sebeple yemek yemeyecek olsa keyfiyet derhâl hareme yansır, onun üzerine dadı kalfa beyini, bulur “Beyim niçin yemek yemedin? Keyifsiz misin? Hanımefendi merak ediyor... Ben de merak ettim de geldim... Bana söyle bir şeye mi canın sıkıldı? Yoksa bir kederin mi var? Allah’a emanet! Hasta olma da...” yollu sorgu sualle beyi huzursuz etmeye kalkıştı. Bu defa ise öyle suallere cevap bulmak gibi bir sıkıntıya düşmek ve hele de dertli halinden dadı kalfaya renk vermek Bihruz Bey’in işine gelmiyordu. Onun için ister istemez *sal a manjeye* gitti. Sofraya oturdu. Her yemekten tabağına birer parça aldı ise de bazısını tuzsuz, bazısını tatsız, bazısını yağsız, bazısını da pek yağlı diyerek bıraktı. Bu şekilde hele yemek derdinden kurtuldu. Tekrar salona gitti. Bir aşağı bir yukarı gezine gezine yine düşünmeye, gizli gizli ah edip gözlerinden damlalar düşürmeye başladı. Saat üçü bulunca hareme girdi. Yatak odasına gitti. Her zamanki gibi dadı kalfanın yardımıyla soyundu. Hemen yatağına düştü.

⁴⁴⁷ (Fr.) conscience: Vicdan.

⁴⁴⁸ (Fr.) Adieu! Adieu!: Elveda! Elveda!

⁴⁴⁹ (Fr.) mon dieu: Tanrım.

Bihruz Bey o geceyi pek rahatsız geçirdi. Yatağının içinde saatlerce bir taraftan bir tarafa döndükten sonra uğraşa uğraşa dalabildi ise de uykusu uykuya benzemez bir kriz hali idi. Bu kriz içinde ara sıra sayıklar, dişlerini gıcırdatır, uyanır, yine dalar; dalarken olduğu yerde sıçrardı. Bunlara sebep de rüyasında Periveş Hanım'ı garip bir şekilde görmesiydi. Hanım kefenini bürünmüş, sırma saçlarını iki yanından kara toprağın üzerine dağıtmış olduğu halde kireç gibi bembeyaz kesilen çehresiyle Bihruz Bey'e görünüyor ve iki solmuş gül yaprağına benzer dudaklarını oynattıkça arasından fırlayan "kara yağız" sözleri simli bir ok gibi biçare gencin kulağından girip yüreğini delik delik ederdi.

Bihruz Bey, o sıkıntılı uykudan sabah vakti gözlerini bütün bütün açabildiyse de halsizliği sebebiyle yatağından çıkamadı. Bir saat sonra dadı kalfa oda kapısına geldi; sessizce kapıyı aralık etti, baktı. Beyefendisinin uyanık olduğu halde çıkmadığını anladı. Telaşlı telaşlı içeriye girdi. Beyi öyle halsiz, çehresi soluk, gözlerinin etrafı morarmış bir halde görünce şaşırarak hemen sorulara başladı:

- Ne oldun beyim? Hasta mısın?
- Biraz keyfim yok...
- Bir yerin ağrıyor mu?
- Başım ağrıyor, gece uyuyamadım da... Bir şey değil, geçer...
- Ben anlıyorum beyim bu günlerde senin bir kederin var... Bizden saklıyorsun... Öyle değil mi?
- Hayır! Bir kederim yok...
- Öyle ise soğuk mu aldın? Sıcak mı geçti? Ne oldu da keyfini bozdun bakayım...
- Bilmem... Belki soğuk almışımdır...
- Kahvaltını getireyim mi beyim?
- İstemem...
- Ateşin varsa bir limonata yapayım?

- Onu da istemem...

- Ey ne istersin söyle de yapalım!

- *Riyen, jön ö vö riyen!*⁴⁵⁰ Yalnız bir cam açsan... *Jö brül!*⁴⁵¹

- Bulantın var galiba, leğen getireyim, cam açmak olmaz... Belki terlisin, soğuk alırsın...

- Yok a canım! Bulantı filan değil, yanıyorum da...

Dadı kalfa istorları⁴⁵² kaldırdı. Odadan çıktı. Hanımefendiyi buldu. Beyin keyifsizliğini haber verdi.

Bihruz Bey, bir vezir oğlu olduğundan daha sütten kesilmemiş bir bebek iken dayelerin dadıların ellerine ve biraz sonra uşaklara teslim olunduğundan bu esnada anne babasını nadiren görüyordu. Bebeklikten kurtulduktan sonra mektebe gitmek, çarşı pazarda midillilerle gezmek zamanı geldiği için anasını babasını yine çokluk görmezdi. Çocukluktan gençlik dönemine girince beyefendi önce araba sevdasına düştü, ardından alafrangalık hastalığına yakalandı. Daha sonra bunlara diğer hevesler de karıştı. Peder paşa vefat edip başa bir de mirasyedilik çıkınca türlü türlü zevk ve eğlence düşkünlüğü israflar yol aldı. İşte bey gece gündüz bunlara kafaya takmaktan, aynı çatının altında bulundukları halde günde yarım saat olsun annesini görüp görüşmeye vakit bulamaz olmuştu. Yalnız geceleyin yatmaya gider veya sabahleyin haremnden çıkarken Valide hanımın oturduğu odanın kapısından bakarak eğer hanımefendi orada ise alafranga bir tavırla "*Bonsuvar!*" veya "*Bon nui!*"⁴⁵³ veyahut "*Bonjur mer!*"⁴⁵⁴ deyip zavallı kadından karşılık almaya lüzum görmeksizin çekilir giderdi. Periveş Hanım meselesi meydana geldikten sonra Bihruz Bey, Valide hanıma o kadarcık olsun selam sabah etmeyi de unuttu. Oğlunun diğer birçok münasebetsiz ve yakışksız hallerine eklenen bu hareketinden dolayı da Valide hanımefendi ona epeyce gücenmiş, kırılmış idi. Bu kırgınlık, bu güceniklik halinde bile zavallı kadın oğlunun keyifsizliği haberini alır almaz yerinden fırladı. On saniye içinde Bihruz Bey'in başı ucunda bulundu. Bihruz Bey'in renksizliği kadını ilk anda fena dehşetlendirdi. Elini oğlunun alnına götürüp de

⁴⁵⁰ (Fr.) Rien, je ne veux rien: Hiç, hiçbir şey istemiyorum.

⁴⁵¹ (Fr.) Je brûle: Yanıyorum.

⁴⁵² İstor: Stor perde.

⁴⁵³ (Fr.) bon nuit: İyi geceler.

⁴⁵⁴ (Fr.) bonjour mère: Merhaba anne.

ateşler gibi yandığını anlayınca derhâl doktora adam koşturulmasını emretti. Doktor geledursun bunlar ana oğul şu şekilde konuşmaya başladılar:

- Ne yaptın, Bihruzum oğlum? Niçin hastalandın? Terli terli su mu içtin, dondurma mı yedin? Söyle bana bakayım?

- Hayır! *Madam...*

- Yoksa şemsiyesiz çok gezdin de güneş mi çarptı?

- Bilmem. Her vakit geziyorum, bir şey olmuyordu.

- Biraz canın da sıkılıyormuş... Neden sıkılıyorsun evladım?

- Size kim söyledi sıkılıyorum diye?

- Anneler evladını görmese de hallerinden haber alırlar. Bana kimse bir şey söylemedi, ben kendim anladım oturuşundan, kalkışından, yemenden içmenden... Her halinden öyle anlaşılıyor...

- Hayır! Hayır! Sıkılmıyorum.

- Paran var mı bakayım, ne kadar paran var?

- Biraz daha var, var ama borcum da var. Hele bir tanesi pek edepsizlik ediyor. Ne ise onu da vereceğim. Konak satılsa...

- Konağı satma. Babandan kalan malındır, ben karışmak istemem. Lakin şimdilik ilişme, ileride benden kalacak bir iki parça şeyle beraber üzerinde bulunsun. Ne olur ne olmaz...

- Borçlarımı vermeyeyim mi?

- Ben senin borçlarını yavaş yavaş öderim. Şimdilik de sana bir yüz elli lira vereyim. Fakat bugün değil, bir hafta sonra olmaz mı oğulcuğum!

- *Mersi! Mil mersi şer mer!*⁴⁵⁵

- O ne demek oğlum, Türkçesini söyle de anlayayım...

- Teşekkür ederim validem!

⁴⁵⁵ (Fr.) Merci, mille merci chère mère: Teşekkürler, bin kez teşekkürler canım annem!

Bu aralık anne ile oğlunun bakışları birbirine denk geldi. Bebekleri birdenbire büyüyen bu dört gözün etrafı sular içinde kaldı! Bihruz Bey dermanı bulunmayan, hayatını bitip tüketen bir derdin ıstırabıyla rahatsız, geri dönüşü olmayan bir sonsuz bir ayrılığın dermansız bırakan ateşiyle ağlayıp inlediği halde sonsuza kadar kendisinde saklı kalmasını istediği gizli derdini açığa çıkarmaya mecbur olmaksızın, merhametli bir teselliye zayıf kalbinin şiddetle ihtiyacı vardı. Dünya yüzünde hiçbir kimseden göremeyeceği bu merhametli, sessiz teselliye şefkatli annesinin o şefkatli bakışının ışığında buldu. Şefkatli annesi ise, arzularına düşkün oğlunun gençlik heveslerinin yönlendirmesiyle yaptığı her bir kusurunu affedip unuttuktan sonra varını yoğunu da kurtuluşu uğurunda feda etmek için oğlundan pişmanlık hissini gösteren en ufak bir hareket ve işaret görmeyi bekliyordu. İşte bu işareti, göz bebeğinin o memnun bakışlarında gördü. Onun için, ikisinin de gözleri yaşla dolmuştu.

Doktor geldi. Bihruz Bey'i bir iyice muayene etti, vücudunda belli başlı bir hastalık göstergesi bulamayınca rahatsızlığın şiddetli bir sinirsel heyecan sonucu olduğuna karar verdi. O yüzden, hastanın sinirlerini yatıştırarak ateşini kesmek için gerek gördüğü ilaçları yazdı. Bir iki gün diyet ve dinlenme tavsiyesiyle çıktı gitti. Hasta o gün yataktan çıkmadı. Gece biraz rahatça uyuyabildi. Ertesi gün vücudundaki ateşi azaldı. Keyfi de bir dereceye kadar düzelerek rengi yerine geldi. Yalnız ara sıra birdenbire gözleri dalıp üç beş dakika kadar kendisi dalgın duruyor ve sonra aklını başına toplayabiliyordu. Üçüncü gece uykusu daha sakin, sabahleyin uyanışı daha hafif oldu. O gün iştahı da epeyce arttığından her günden iyi yemeğini yedi. İkindiye doğru giyindi. Bastonunu aldı. Yayan olarak dolaşmak üzere köşkten çıktı. Bağlar arasından ağır ağır yürüyerek ve tabiatın şekil, koku ve sesçe gözler önüne serdiği garip ve güzel uyumu seyretmek ve dinlemek için her beş on adımda bir durarak Bulgurlu üzerlerine kadar çıktı. Sonra yine döndü, köşke geldi...

Bihruz Bey, sevdanın tatlı dilli çocuğunun arzu ve tavsiyesi üzere تنها yerlerde bulunup gezinmekten zevk almaya başlamış ve araba sevdasını artık gönlünden çıkarmıştı. Bu yolda gezişler bir hafta kadar devam etti. Vücudunun halsizliği yavaş yavaş geçiyorsa da başındaki ağırlık hafiflemiyordu. Biçare genç, gezintilerinde daima insanların olmadığı yerler arar ve yolunda bir kimseye tesadüf edince başını öbür tarafa çevirirdi. Tabiat seyrinden bir türlü dalgın bakışlarını ayıramazdı. Allah'ın yarattığı güzelliklerden her neye baksa onda sarışın hanımın hazin bir hayalinin yansımasını görür; tabiatın yüce ahengini oluşturan seslerden hangisini işitse anda yine sarışın hanımın bir ıstıraplı bir kelimesini, bir kırıgını

inleyişini, bir gönöl avlayan sevdalı bir nağmesini duyardı. Bundan dolayı daima için için inler, sine sine ağlardı!

Fener’de Keşfi Bey’den ayrılır ayrılmaz uğradığı ilk üzüntü, kalbine hep birden hücum edip ve saldırarak duygu ve kuvvetini heyecanlandırıp titretmişti. Bu üzüntü, kalbinde yerleşince duygu ve kuvvetindeki heyecan da yerini sakinliğe bıraktı. Kalbinde önceleri yanan hicran ateşinin başıboş zebanileri gencin düşüncelerini, hislerini kavurmaya kalkıştığından zavallı ayrılık kurbanı, dehşet ve telaş içinde ne yapacağını şaşırılmış idi. Ateşin şiddet ve şevki zayıflayınca, düşünce ve hislerindeki huzursuz edici yanma da yumuşadı.

Bihruz Bey’in sarışın hanımla ilgili artık yalnız bir emeli kaldı. O da “kara yağız” münasebetsizliğinden dolayı kusurunu affettirdiğine vicdanınca ikna oluncaya kadar toprağı başında ağlama ve duaya devam etmekte. Lakin o cisimleşmiş nurun düştüğü mezarının nerede bulunduğunu bilmiyordu ki o biricik emelin yerine getirilmesine hemen başlansın. Mezarı haber verecek var ise yine Keşfi Bey’di. Hâlbuki Bihruz Bey, içinde bulunduğu kalp kırgınlığı ve dermansızlığıyla Keşfi Bey’e üzgün yüzünü göstermekten korkuyordu. Onun için de iyice sakinleşinceye kadar birkaç gün beklemek gerekiyordu.

Fener'deki olayın on üçüncü salı günü, Bihruz Bey büro kıyafetiyle haremden çıktı. Arabasını ısmarladı. Bir iki lokma yemek yedikten sonra arabaya bindi. Doğruca Üsküdar'a indi. Çünkü Kadıköy taraflarını görmek istemiyordu.

İskeleyle varınca arabadan indi. Vapur kalkmak üzere olduğundan biraz acele etmesi vapur memuru tarafından uyarıldıysa da Bihruz Bey bu uyarıya önem vermedi. Tam duraktan geçip vapur iskelesine ayağını attığı sırada vapur da iskeleden ayrıldı. Bihruz Bey, o zaman hareketini hızlandırıp iskelenin kenarına vardı ise de vapurla iskelenin arasını haylice açılmış olduğundan atlamaya imkân olamadı. O halde bey olduğu noktada kalıverdi.

Vapurun içinde bulunanlardan birtakımı ve özellikle kadınlar, vapura yetişemediğine üzölmüş gibi Bihruz Bey'i birbirilerine gösterip gülüşüyorlardı. Bu hanımlardan biri Perives Hanım'dı. Bihruz Bey'in ümitsiz bakışları, bunu görüp de şaşkınlık ve hayret içinde teşhis etti. Yüreği öyle bir şiddetle çarpıp başı öyle bir dehşetle dönmeye, gözleri öyle bir halde kararıp vücudu öyle bir derecede titremeye başladı ki olağanüstü bir gayretle kendisini iki adım geriye almasıydı hiç şüphe yok denize gidiyecekti. Bereket versin, bu durum çok sürmedi. Zorlaya zorlaya aklını tekrar başına toplayabildi. Uğraşa uğraşa gözlerini açtı. O gördüğü yüzü bir daha görmek için gözlerinin olanca kuvvetiyle ileriye baktı ise de vapur gereği gibi uzamış olduğundan o kadar beyaz başlar içinde aradığını ayırt edemedi. Bunun üzerine vapuru durdurmak için kaptana haykıracak oldu, sesi çıkmadı. Bastonuyla dur diye işaret etti, anlatamadı. O dakikada kendisini vapurdan evvel köprüye götürecek bir araç yaratılsaydı, bu vasıta için beyefendi tüm varını ve belki bütün ömrünü verirdi.

- Mon diyö! Kel vizyon kö sa? Es kö jö rev? Non!⁴⁵⁶ Ta kendisi idi... Evet! O idi. Ah! Ne kadar bozulmuş! Ne kadar zayıflamış! Ah! Yalancı Keşfi! *Kanay*,⁴⁵⁷ edepsiz! Ne zevk buldu da o yalanı uydurdu! *Laş*⁴⁵⁸ köpek! Lakin nasıl edeyim de şuna yetişeyim? Ah! Bir balon olsa, bir balon yok mu?

⁴⁵⁶ (Fr.) Mon dieu! Quel vision que ça? Est-ce que je rêve? Non!: Tanrım! Bu nasıl hayal? Rüya mı görüyorum? Hayır!

⁴⁵⁷ (Fr.) canaille: Rezil.

⁴⁵⁸ (Fr.) lache: Alçak.

Bihruz Bey'in böyle söylenerek telaşlı telaşlı öteye beriye seğırttiğini gören kayıkçılar etrafını aldılar. Ve:

- Beyefendi! Buyurun sizi şu piyade⁴⁵⁹ ile götürüyüm... Kalafattan⁴⁶⁰ yeni çıktı... Yirmi dakikada İstanbul'a varırız!

- Gel ağabey! İki çifte gidelim...

- Bana iki çeyrek ver... Vapur köprüye varmadan seni Sirkeci'ye çıkarayım...

yollu sözlere başladılar.

Bihruz Bey, "İstanbul vapurundan evvel yetişmek" sözünü işittiği gibi o şaşkınlık halinde bunun mümkün olabileceğini düşünerek, kayıkçıya hitaben "İki çeyrek değil iki lira var... Ama şu şartla ki beni dediğin gibi vapurdan evvel yetiştireceksin!" diyerek gösterilen iki çifteye atladı. Kayığa dayandılar. Kürekçiler, küreklere yapıştı. Kayık, gerçekten epeyce bir süratle suyun üzerinde fışır fışır kayıp gitmeye başladı.

Bihruz Bey'in kendisi kayığın içinde ise de fikri bin tarafa birden dağılmıştı. Önü sıra sürekli uzaklaşarak gitmekte olan vapuru bakışlarıyla takip ettiği kadar sabırsızlığından oturduğu yerde çırpınıp duruyordu. Kayık bir hayli gitti. Ne yazık ki, Bihruz Bey'in kürekçileri henüz Kızkulesi hizalarında pala çalmaktalar iken vapur köprüye varmış, müşterilerini çıkarmaya başlamış idi.

- Ayol, kürekçi ağa! Vapur köprüye vardı... Biz daha Sarayburnu'na dayanamadık...

- Hey efendim! Sular bozuk, sular bozuk olmasaydı... Şimdiye dek Sirkeci'ye vardık gittiydi... Baksana anafora, sel gibi akıyor...

- Sen bana vapurdan evvel varırız demedin mi?

- O ne kadar olsa vapur... Onu ateş yürütüyor... Bunu yürüten kol...

Kurnaz kayıkçıları susturmak mümkün müdür? Bihruz Bey, bu faydasız konuşmadan vazgeçerek, kürekçilere "Aman gayret! Aman gayret!" diyor, hamlacılar da vaat edilen iki lirayı değilse, iki mecidiyeyi olsun hak etmek için son derecede çaba harcıyorlardı.

⁴⁵⁹ Piyade: Kürekli bir kayık türü.

⁴⁶⁰ Kalafat: Deniz araçlarının tamir edildiği yer.

Vapura nispeten on dakikadan ibaret bir gecikmeyle hele Sirkeci'ye vardılar. Bey, mecidiyeleri bırakarak kayıktan fırladı. Rast getirdiği bir arabaya bindi. Yolları gözden geçirerek köprüye kadar büyük bir hızla gitti. Bu gidişten maksat, Periveş Hanım'a tesadüf etmektir. Hanım bu yollarda görülmeyince köprüyü geçmek, Beyoğlu'na çıkmak üzere arabacıya emir verdi. Beyoğlu'na çıkıldı. Taksim'e kadar gidildi. Periveş Hanım'dan eser görülmedi. Onun üzerine tekrar İstanbul'a geçilerek Bab-ı Ali'ye varıldı.

Bihruz Bey, büroda bulacağını ümit ettiği aziz dostu, *mantör* Keşfi Bey'in yüzüne vurmak hevesine düşmüştü. Bu hevesle büro odasına doğruldu. Önce paltosunu, bastonunu bırakmak için dinlenme odasına girdi.

Keşfi Bey, sakosu sırtında, bastonu da elinde olduğu halde ayak üzerinde odacıya şu yolda emirler veriyordu:

- Gazetelerimi vapura bırakırsın... Her gün değil a... İki üç günde bir... Ben kamarota tembih ettim... Bizim uşağa teslim edecektir.

- Vapur birkaç tane... Hangisine?

- Beş numaralı vapura... Daima ona...

- Kamarotun adı nedir?

- Kamarotun adını bilmen lazım değil...

- Bunlar Keşfi Bey'in adamına verilecek dersin. İşte o kadar... Bir de beni soran görmek isteyen olursa İstanbul'da olmadığımı söylersin...

- Baş üstüne...

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in odacıya söylediği sözlerden bir şey anlamadı. O zaten kendi derdiyle meşgul ve dengesizdi. Keşfi Bey işini bitirip de Bihruz Bey'e dönünce iki arkadaş selamlaştıktan sonra konuşmaya başladılar:

- *Bonjur* Bihruz Bey!

- *Bonjur mon şer!*

- Muva jö par. Vu savez? ⁴⁶¹
- *Pur u?* ⁴⁶²
- Önce İzmir'e uğrayacağım, sonra Beyrut'a, oradan Şam'a kadar gideceğim...
- Sebep?
- Pederin bazı işleri var... Arazi işleri, satılacak, ayrılacak da satılacak uzun işler...
- Gerçek mi söylüyorsunuz? Vah! Vah! Ne vakit gidiyorsunuz?
- Yarın gidiyorum... Bugün de bir vapur vardı ama yetiştiremedim.
- Acayip!.. Ey *voyaj* ⁴⁶³ çok sürecektir mi? Vah! Vah!..
- İki buçuk ay için izin aldım. Fakat zannederim işler üç, üç buçuk ay kadar sürecektir...
- Çok şey! Vah! Vah!..
- Çok şey! Vah! Vah! Ne demek istiyorsunuz sanki? Niçin çok şey? Niçin vah vah!?
- Hayır şey... Yarın mı çıkıyorsunuz?
- Artık mecburi öyle... Ey *mon ami* ⁴⁶⁴ bana müsaade ediniz, bir iki işim var. Bari bugün onları bitireyim de yarın bütün bütün *libre* ⁴⁶⁵ kalayım...
- Acayip! Şey azıcık durunuz... Bu kadar acele?
- Bekleyecekler, geç kalırım...
- Bir beş dakika durursanız kıyamet kopmaz a... Şey canım birader, geçen gün niçin beni öyle aldattınız? Size yakıştıramadım...
- Ne gibi?
- *Fars* ⁴⁶⁶ olur ama, o derecesi hiçbir zaman uygun değildir?
- Anlamadım?

⁴⁶¹ (Fr.) Moi je pars. Vous savez?: Ben gidiyorum. Haberiniz var mı?

⁴⁶² (Fr.) pour où: Nereye?

⁴⁶³ (Fr.) voyage: Yolculuk.

⁴⁶⁴ (Fr.) mon ami: Dostum.

⁴⁶⁵ (Fr.) libre: Serbest.

⁴⁶⁶ (Fr.) farce: Şaka.

- Canım hani ya güzel *blond* için... Fener'de.. Hatırınıza gelmiyor mu?
- Evet! Evet! Ey ne olmuş?
- *Mort*⁴⁶⁷ demediniz mi idi?
- Evet dedim...
- Ey niçin o yalanı uydurdunuz...
- Hangi yalanı...
- İşte o yalanı...
- Sanki ölmemiş mi demek istiyorsunuz?
- Öyle ya, sapasağlam gezip duruyor?
- *Emposibl!*⁴⁶⁸
- Nasıl *emposibl*? Kendi gözümle gördüm!
- Nerede gördünüz?
- Vapurda... Üsküdar vapurunda gördüm...
- Mümkün değil. Eğer ölüler mezarlarından kalkıp vapurlara binmeye, kefenleri yırtıp ferace giymeye izin verilirse başka... Yoksa *emposibl!*
- Kendi gözümle gördüm ayol!
- Arkasından gittiniz, konuştunuz öyle mi?
- Hayır! Vapur açılıverdi. Ben yetişemedim. Fakat kadınların içinde oturuyordu... Beni gördü gülümsedi bile...
- Olamaz şey... Sakın kız kardeşi olmasın? Bir büyük ablası vardır... Biraz benzerler...
- Kız kardeşi mi?
- Öyle ya, bir dul kız kardeşi varmış... Ben onu da görmüştüm... Gördüğünüz mutlak odur. Başka türlü olamaz.

⁴⁶⁷ (Fr.) mort: Ölmüş.

⁴⁶⁸ (Fr.) impossible: İmkânsız.

- Acayip!

- Mutlak odur!

Konuşmanın bu noktasına yetişince, Bihruz Bey birdenbire durdu. Çehresi bozuldu. Şaşkın şaşkın arkadaşının yüzüne bakarak düşünmeye başladı. Gerçekten de gördüğü hanım - ki sarışın hanıma benziyordu- biraz daha zayıf, biraz daha renksiz değil mi idi? Hâlbuki sarışın hanım ile vapurda gördüğü hanım arasında simaca, renkçe, halce ve özellikle de kıyafet ve zarafetçe gözle görülür farkların daha fazla olduğu şimdi aklına gelerek, şimdi itiraf ediliyordu. Evet! Sarışın hanım gencecik, pembe yanaklı, açık sarı saçlı olduğu halde benzeri olan hanım yaşlıca, donuk benizli, kumral saçlı değil mi idi? Sarışın hanımın yaşmağındaki hotozundaki zarafet, halindeki edasındaki güzellik benzeri olan hanımda var mıydı? Demek ki bu defa Keşfi Bey doğru söylüyordu. Ah! Ah! Ki pek doğru söylüyordu. Eyvah! Eyvah ki iki saat evvel ümit perdesi altına girmekle şekil ve vücudu belirsiz olan hakikatin çirkin yüzü tam bir belirginlikle yine eski kuvvetini bulmuştu.

Keşfi Bey, Bihruz Bey'in düşünmeye varmasından istifade ederek "*Adiyö mon ami!*"⁴⁶⁹ dedi. Bihruz Bey de dalgınlık halinde "*Güle güle... Bon voyage!*"⁴⁷⁰ diyerek arkadaşının elini sıkmaya davranmış iken fani sevgilisinin mezarına, ailesinin oturduğu yere filana dair Keşfi Bey'den bazı bilgi ve açıklama alabilmek düşüncesiyle "*Engel olmazsam biraz sizinle geleyim...*" dediyse de Keşfi Bey "*Teşekkür ederim... Lakin ben köprüye değil yukarıya gideceğim. Birkaç yere uğrayacağım... Geç kaldım. Pardon!*" demekle beraber döndü. Hızlı hızlı yürüdü. Bihruz Bey'den kurtuldu. Arkasından Bihruz Bey de çıktı. Bastığı yerleri göremeyecek, kulağına giren sözleri anlamayacak derecede büyük bir üzüntü kederle köprüye kadar geldi. Vapura girdi. Üsküdar'a çıktı. Arabasını oralarda göremeyince bir kira arabasına bindi. Köşküne vardı. Hemen salona çıktı. Kapıyı içeriden sürmeledi. Kendini bir kanepeye attı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

⁴⁶⁹ (Fr.) Adieu mon ami: Hoşça kal dostum.

⁴⁷⁰ (Fr.) bon voyage: İyi yolculuklar.

Bihruz Bey, gözleri yorulup yüreği dermansız kalıncaya kadar ağladı. Ezana yakın bir zamanda salondan çıktı. Bastonunu aldı. Bir haftadan beri kendisine en sevgili gezi yeri olan bağlar aralarından geçerek Bulgurlu üzerine doğru çıktı.

Akşam karanlığı ortalığa gereği gibi çökmüş; gökyüzündeki yıldızlar parlamaya, yol üzerinde yer alan köşklerin, kulübelerin içinde yanan lambaların ışıkları pencerelerden dışarı vurmaya başlamıştı. Bihruz Bey hâlâ gezintisine devam ediyordu. Çünkü öyle bir yaz akşamının dinginliği ve sessizlik içindeki garipliği biçare hayali sevda vurgununun kalbindeki derin mahzunluğa ve zihnini tepeden tırnağa bürüyen kara kara hayallere pek uygun geliyordu.

Ümit ve heves evini birdenbire yerle bir, mamur hayat ve dirliğini aniden darmadağın eden kara haberi on üç gün evvel alarak birçok ıstıraplar, heyecanlar, yanıp yakılma, üzüntülerle olan bitenin dehşetine kendisini alıştırmak mümkün olduğu kadar kendisini avutmayı biraz başarmıştı. Sonra, fani sevgilisinin son karargâhını araştırma noktasında toplanılan son arzusunu takip ederken rast geldiği bir hayale aldanmakla; o acı gerçeği evvelki acılığı derecesinde ve belki ondan daha derin bir acıyı tekrar tatmak ve kendisince tek emel olan araştırmanın yapılmasında bu yüzden başarılı olamamak Bihruz Bey'in akıl ve fikrini yeniden perişan eylemişti.

Bu fikir perişanlığının çerçevesi büyür büyür, sonra yine küçüle küçüle görünmeyen bir nokta derecesini bulurdu. Bu nokta ise, fani sevgilisinin her neye mal olursa olsun mezarını öğrenmek maksadından ibaret idi.

Bihruz Bey, gece iki sularında köşke girdi. Beyin gündüz gittiği yerden bir kira arabasıyla dönmesi, ezan vakti yalnızca çıkıp alışkanlıklarının aksine saat ikilere kadar kalması, kendi arabasının da nerede kalıp ne olduğunun bilinmemesi köşk halkınca merakı uyandırdığından, uşaklar aralarında fısıldaşmaya başlamıştı. Ve bunlardan bir şey anlamak için dadı kalfa, başörtüsüyle dışarıya uğradığı gibi Valide hanımefendi de ta mabeyin⁴⁷¹ kapısına kadar gelmişti.

⁴⁷¹ Mabeyin: Harem ile selamlık arasındaki oda veya daire.

Beyin sağ salim köşke girdiği görülünce dadı kalfa içeriye girdi. Valide hanımefendi de rahatlamış olarak odasına çekildi. O akşam Mösyö Piyer'in gecesi olduğundan Mösyö ezandan sonra gelmiş, salonda gazetelerini okumaya dalmıştı. Bihruz Bey salona girince Mösyö Piyer, okumakta olduğu gazeteyi bir tarafa bıraktı ve yerinden ayağa kalkarak bir iki adım Bihruz Bey'e doğru geldi. Hocası ile öğrence birbirine el vererek hatırlarını sormaya kalkıştılar:

- *Bon suvar* Bihruz Bey!
- *Bon suvar şer* profesör!
- Uzunca bir *promenaddan*⁴⁷² geliyorsunuz zannederim.
- Hayır! Şuralarda geziyordum...
- İnşallah artık bütün bütün sağlığınıza kavuştunuz ya?
- Ah! Aziz hoca! Daima rahatsızım... Yüreğim rahatsız...
- Ne var rahatsız olacak? Sizin gibi genç, yakışıklı, zeki, zengin bir adamın kalben rahatsızlığını anlayamam!..
- Sizden bir şey rica edeceğim!
- Emrediniz, elden gelen bir şey ise yapmaya hazırım!
- Bana bir *poezi* yazar mısınız?
- Nasıl *poezi*?
- *Blond* bir kız ki yirmi yaşında idi hastalandı. Bir hafta içinde öldü. İşte buna dair *poezi*. İsterim ki okuyayım da ağlayayım...
- Ne diyorsunuz? Sizden birisini mi kaybettiniz? Akrabadan?
- Hayır, bizden değil, akrabadan da değil...
- Bir dostunuzun kızı mı?
- Hayır!

⁴⁷² (Fr.) promenade: Gezinti.

- Öyle ise?

- Şey... Ah!

- Bir nişanlı? ... Bir sevgili?

- Öyle bir şey...

- Hımmm! *Malörözman*⁴⁷³ ben şair değilim. Lakin istediğiniz yolda şiirler zati var: Dö Lamartin'in *Graziyella*'sını⁴⁷⁴ okumadınız mı?

- Hayır! Kitabı siz getirdinizdi, ama okumadımdı... O şiir midir? Ben hikâye zannediyordum.

- Yemekten sonra getiriniz de hikâyenin sonundaki şiiri okuyalım... Ne kadar beğenirsiniz! Fakat ağlamamak şartıyla...

- Ha gerçek, yemeği de unuttuk.

Hâlbuki bu akşam yemeği unutan yalnız Bihruz Bey'di. Mösyö Piyer, araba ücreti yanına kalmak için Kadıköy'den köşke kadar yayan geldiği için acıkmış olduğundan yemekten evvel kitap okumaya girişmek istemiyordu.

Sal a manjeye gidildi. *Büfenin* bir kenarına konulmuş *supiye*⁴⁷⁵ etrafından kıvrıla kıvrıla tavana doğru çıkmakta olan duman kapıdan girer girmez iştahlı bakışlarına çarpmakla Mösyö Piyer "Ohhh! *Kom sa san bon!*"⁴⁷⁶ diyerek ve gülererek ellerini ovuşturarak hemen sofraya istekle baktı. Bihruz Bey de ona uydu. Karşı karşıya geçtiler, oturdular. Yemeğe başladılar.

Mösyö Piyer, nefis sebze çorbasını sekiz saatten beri gıdadan boş bulunan midesine yollarken her iki kaşıқта bir "*Kom se bon! Se teksalan, sek teksgı, se süberb!*"⁴⁷⁷ diyordu. Çorbadan sonra bir dolu kadeh bordo şarabını da içince zavallı ihtiyar tıkanıverdi. Hâlbuki bu akşam yemekler pek seçkin, pek nefis idi. Örneğin Nemçe böreği, yerli kalkan balığı tavası, mayonezli tavuk söğüşü, piliç etiyle güveçte pişmiş taze bamya, terbiyeli kuzu külbastı, kremalı çikolata geri çevrilir şeylerden değildi. Mösyö Piyer ister istemez bu yemeklerden

⁴⁷³ (Fr.) malheureusement: Maalesef.

⁴⁷⁴ Graziella, Alphonse de Lamartine'in 1849'da yayımladığı romanı.

⁴⁷⁵ (Fr.) soupière: Çorba kâsesi.

⁴⁷⁶ (Fr.) Comme ça sent bon: Ne güzel kokuyor.

⁴⁷⁷ (Fr.) Comme c'est bon! C'est excellent, c'est exquis, c'est superbe!: Ne kadar lezzetli! Harika, leziz, muazzam!

tabağına alır. Hepsinden birer parça yemeğe mecbur olurdu. Fakat çorbadan sonra Mösyö'nün dudakları çenesinden çok oynamaya başladı. O gün okuduğu gazetelerin içeriklerinden olmak üzere, Fransa'nın askeri düzenlemelerine dair savunma bakanının yeni *projesinden* uzun bir bahis tutturdu. Durmaksızın söylüyordu.

Bihruz Bey, artık bu akşam aziz hocasının bu gevezeliklerini hiç de dinleyecek halde değil idi. Ne çare ki yine bir alabandaya uğramak⁴⁷⁸ korkusuyla *profesör* hazretlerine "*Parlon damur sil vu ple!*"⁴⁷⁹ diyemiyordu. Mösyö Piyer lakırdı ederken ara sıra durup beyin yüzüne baktıkça Bihruz Bey de gerekli gereksiz gözetmeyerek gelişigüzel bir yolda gah "*Viy!*"⁴⁸⁰ ve kâh "*Non!*" ve bazen "*Sert!*"⁴⁸¹ ve bazı vakit "*Sandut... Se vire... Biyen sür!*"⁴⁸² gibi sözlerle karşılık veriyordu.

Yemek telaşı sona erdi. Meyve zamanı yetiştii. Mösyö Piyer hâlâ anlatmaya devam ediyordu. Bu hal ile aziz hoca efendinin *deserde*⁴⁸³ bir yarım saat, üç çeyrek zaman daha geçireceğini Bihruz Bey anladığından mösyöye hitaben "*Pardon mon şer profesör! Ben gideyim de Graziyella'yı arayım; lütfen klas odasına teşrifinizde okuruz.*" diyerek mösyöden "*Pekâlâ, olur...*" cevabını alarak sofradan kalktı. *Kabine dö travayına* girdi. Kütüphanesinden *Graziyella'yı* çıkardı. Kitap elinde olarak *klas* odasına gitti. Hemen kitabı açtı. Mösyö Piyer'in bahsettiği *poeziyi* aradı buldu. Gelinceye kadar kendi kendine biraz okuyup okumak istedi.

⁴⁷⁸ Alabandaya uğramak: Azarlanmak.

⁴⁷⁹ (Fr.) Parlons d'amour s'il vous plaît: Lütfen aşktan bahsedelim.

⁴⁸⁰ (Fr.) oui: Evet.

⁴⁸¹ (Fr.) certes: Elbette, tabii.

⁴⁸² (Fr.) sans doutes... c'est vrai... bien sûr: Şüphesiz... Doğru... Tabii ki.

⁴⁸³ (Fr.) dessert: Tatlı.

- Birinci *rögre*⁴⁸⁴, acayıp! *Rögre, jö rögret, tü rögret, il rögret...*⁴⁸⁵ Teessüf ederim, teessüf edersin, teessüf eder. Demek ki, ilk yahut birinci teessüf. Güzel çok güzel! Benim için ne kadar uygun. *Sonor... Sonor.*⁴⁸⁶ Ses çıkaran deniz kenarında, ki oraya *Sorrant* denizi mavi dalgalarını, portakal ağacının altında açar... vardır. Ne vardır? İnce yolun yakınında [Küçük Çamlıca yakınında gibi] kokulu çit duvarlarının altında vardır. Ne vardır? Bir adet ufak ve dar yani ensiz ve yabancının dalgın ayaklarına *endiferan*⁴⁸⁷ yani ilişiksiz bir taş vardır.

- Ohh! Ne kadar güzel! Ben bu güzel *poeziyi* nasıl olmuş da görememişim! Çok şey. Ah! Dur bakalım alt tarafı nedir. Mösyö Piyer de gecikti... Okuyalım:

- *Jirofle*⁴⁸⁸. *Jirofle Jiroflayı*⁴⁸⁹ bilirim. Fakat Türkçesini bilmem. Biyanki'de olmalı... Frenk menekşesi, ak veya kırmızı şebboy. İşte o çiçek orada saklar. Ne saklar? Tek bir isim saklar. Demetinin altında. Bir tek isim ki hiçbir *eko* onu asla tekrar etmedi! *Kom se bo!*⁴⁹⁰ Mösyö Piyer nerede kaldı? Devam edelim:

- Bazı kere bununla beraber geçici durur da otları açarak yaş ve tarihi okur ve gözlerinde birkaç gözyaşlarının *kurir*⁴⁹¹ ettiğini yani koştuğunu [daha doğrusu aktığı olacak] hissederekten der ne der? Bu kız on altı yaşında idi. Vefat etmek için pek erkendir!

- Ah! On altı yaş, on sekiz yirmi hepsi bir! *Povr fiy!*⁴⁹² Acaba o da benim sevgilim gibi *blond* mu idi? Bakalım koca şair daha ne söylüyor:

Lakin niçin beni sürüklemek o geçmiş *senlere*⁴⁹³ doğru? Bırakalım rüzgârı, inlesin. Dalga da çağlasın. Geliniz! Geliniz! Ey benim *trist*⁴⁹⁴ efkârım! Ben rüya görmek isterim, değil

⁴⁸⁴ (Fr.) regret: Pişmanlık.

⁴⁸⁵ (Fr. je regrette, tu regrettes, il regrette: Pişmanım, pişmansın, pişman.

⁴⁸⁶ (Fr.) sonore: Ses çıkaran.

⁴⁸⁷ (Fr.) indifférent: İlgisiz, kayıtsız.

⁴⁸⁸ (Fr. girofle) Menekşe.

⁴⁸⁹ Girofle Girofla: Fransız halk şarkısı.

⁴⁹⁰ (Fr.) Comme c'est beau: Ne kadar güzel.

⁴⁹¹ (Fr.) courir: Koşmak.

⁴⁹² (Fr.) pauvre fille: Zavallı kız.

⁴⁹³ (Fr.) scène: Sahne.

⁴⁹⁴ (Fr.) triste: Üzgün.

ki ağlamak! Rüya görmek yakışmıyor ama *reveyi*⁴⁹⁵ Türkçe’de anlatacak başka da bir kelime var mı ya?

Bakalım Biyanki’ye o ne söylüyor: “Düş görmek.” İşte benim dediğim gibi. Rüya âleminde görmek, düş âleminde görmek. Düşümde gördüm ki... [düşümde, düşünde] bunu bilemedim. Rüyada şunu gördüm ki, çiçekler gördüm. Hah! İşte bu! Sayıklamak, saçma sapan sözlerle müptela olmak. Bu yakışmaz, zihni dalmak. Bu olur! Zihin dalgınlığına müptela olmak, bunu anlayamadım. Dalgın olmak ne demek? Düşünmeye dalmak, bu hepsinden iyi gibi, fikir değiştirmek. Bunu da anlayamadım.

Bu hususta hayli zaman derin derin düşündü. Bitti. Şimdi demek olur ki rüya görmek de varsa da zihni dalmak hepsinden iyi. Mösyö Piyer niçin gelmiyor acaba?

Bihruz Bey, yazı masasının üzerinde duran çanı şiddetle çaldı. Kimse gelmedi. Bir daha çaldı. Mişel Ağa göründü.

- Mösyö Piyer niçin gelmiyor?
- *Sal a manjede* uykuyor...
- Uyku mu uyuyor? ...
- Uykuyor, uykuyor...
- Okuyor öyle mi? Gazete mi okuyor?..
- Evet, gazete uykuyor...
- Yoksa uyku mu yapıyor?
- Uyku da yapar...

Gerçekten, Bihruz Bey’in sofrada bıraktığı Mösyö Piyer uzun uzadıya meyvesini yiyip dördüncü kadeh olmak üzere şarabını da içtikten sonra kalkıp *klas* odasına gidecek yerde koynundan bir gazete çıkararak ve bir de sigara yakarak olduğu yerde okumaya koyulmuştu. Okumaya devam ederken tatlı tatlı uyuklamaya başladığından Bihruz Bey’i, dersi, Lamartin’i, *Graziyella*’yı, *poeziyi* filanı hep unutmuştu. Mişel Ağa’nın yanlış şivesi dolayısıyla icat edip söylediği “uykuyor” kelimesi ise “okumak-uyumak” fiillerini birden ifade eder, yani herkesin

⁴⁹⁵ (Fr.) rêver: Rüya görmek, hayal kurmak.

başına geldiği gibi okurken uyumak halini gösterir güzel ve özlü ifade iken Bihruz Beyce nasılsa *römarkabl*⁴⁹⁶ görünmedi.

- Git söyle, rica ederim, kendisini bekliyorum.

- *Tre biyen ekselans!*⁴⁹⁷

Üç dakika sonra, Mösyö Piyer gazetesi koltuğunun altında olduğu halde gözlerini ovuşturarak *klas* odasına geldi. Gelir gelmez, Bihruz Bey kitabı hoca efendiye tutuşturdu. Mösyö Piyer de “*Viy! Set ün tre bel poezi, Lö prömiye rögre Dö Lömartin.*”⁴⁹⁸ diyerek şiiri yüksek sesle ve Sorrant denizinin dalgalarının nağmelerine gıpta ettirecek kadar hazin ve hoş bir ahenkle okumaya başladı.

Bihruz Bey, *poeziden* zaten beyin dolgunluğu olan parçayı hoca efendinin okuyuşundaki güzelliğin etki ve yardımıyla bu defa pekiyi anlayıp hissetmeye başlar başlamaz alt tarafında gelecek sözleri beklemeksizin heyecanlı ruhu -Çamlıca Tepesi gibi bulutlara en yakın yüksek bir noktasının تنها bir köşesinde kırmızı veya beyaz şebboya bedel sarı ve pembe güller açmış fidanlarla çevrili ve mermerden sandukası ve baş ve ayak tarafındaki sütunları som yaldız içinde, fakat yazıları o gül fidanlarının boy atmış ve bereketlenmiş dal ve yaprakları arasında saklı bir kabrin üzerine- okunmakta olan şiirin ahengine uygun bir canlılık ile uçmaya, kendisi olduğu yerde bakışları bir noktaya saplanmış olarak duygu ve hislerinden arınmış aynı bir heykel şeklinde sakın ve suskun kalmıştı.

Mösyö Piyer, şiiri baştan ayağa kadar okudu bitirdi. Kitabı masanın kenarına bıraktı. Çirkin bir ses ile uzun uzun esnemeye ve yorulmuş gözlerini ellerinin tersiyle ovuşturmaya başladı. Bihruz Bey hâlâ duruşunu bozmuyordu. Fakat ahenkli sesin kesilmesiyle ne yapacağını şaşırان avare ruhunun yine yuvasına dönüşüyle duyu ve duyguları da yerine gelmekle bey gözlerini saplanmış olduğu noktadan ayırarak hoca efendiye çevirdi.

- Bitti mi?

- Bitti ya! Ben de bittim. Bugün çok yoruldum bilir misiniz?

- Vah! Vah! İşitemedim, tamamen dinleyemedim. Ne ise...

⁴⁹⁶ (Fr.) remarquable: Dikkate değer.

⁴⁹⁷ (Fr.) très bien excellence: Emredersiniz ekselans.

⁴⁹⁸ (Fr.) Oui, c'est une très belle poésie, La Premier Regret de Lamartine: Evet, bu çok güzel bir şiir, Lamartine'in 'İlk Pişmanlık'ı.

- Sizin uykunuz gelmedi mi?
- Ne gezer! Ben uyuyamam, siz gidiniz rahat ediniz...
- Öyle ise *bonsuvar* bey!
- *Bon nui mon şer ami!*

Henüz uyku mahmuru olan Mösyö Piyer, sarhoş gibi iki tarafa yalpalayarak çıktı gitti. Bihruz Bey, yalnız kalınca *Graziyella*'yı eline alarak baş tarafından süzmeye ve hayali bakışı o yüksek tepede gül fidanlarıyla çevrili mezarı görmeye başladı. O zaman kitabı bıraktı. Gözlerini yumdu.

Bir hayli düşündükten sonra kendi kendine “Mutlak o mezarı ziyaret etmeliyim... Bu şiiri o mezarın başında okuyup ağlamayalım.” dedi.

Beyin bu niyeti pek kesin bir niyet idi. O kadar kesindi ki eğer dadı kalfanın rahatsız edici suallerinden çekinmeseydi gecenin karanlığına filana bakmayarak hemen köşkten dışarıya uğrayıp o mezarı aramaya gidecekti. Gidecekti ama nerede bulacaktı? Çünkü mezarı gördüğü gibi tanıyacağına şüphe yoktu; ama yolunu bilmiyordu. Bu yolu kendisine gösterebilecek ise Keşfi Bey'e bağlıydı. Hâlbuki, o yalancı bey de yarın İzmir'e gidiyordu.

Bihruz Bey, Periveş Hanım'ın inzivaya çekildiği yeri öğrenmenin çaresi hakkında üzüntüyle birçok düşündü. Birçok sıkıldı. Nihayet sabahleyin, Kadıköy'deki bağında Keşfi Bey'i görmek kararını verdi ve bu karar üzerine Mişel'i çağırdı.

- Mişel!
- Efendim.
- Yarın on ikide araba isterim... Şimdiden Andon'a söyle...
- *Ekselans!*
- Anladın mı?
- *Ekselans!* Andon yoktur burada...
- Ne cehenneme gitti?
- Akşamdan gelmedi.

- Nasıl gelmedi? Benden sonra arabayı getirmedi mi?
- Getirmedi...
- Niçin getirmedi?
- Bilmem *ekselans*!
- Araba gelmedi mi?
- Gelmedi...
- Acayip! Şimdi Andon burada değil mi?
- Burada değil.
- Nerede?
- Bilmem... Biz de çok şaştık.
- Araba da gelmedi öyle mi?
- Evet! Arabayı da getirmedi.
- Bir adam mı çiğnemiş... Yoksa arabayı bir uçuruma mı düşürmüştü!
- Öyle olmalı...
- Hiçbir haber yok mu?
- Yoktur...
- Çok şey... Bak şu münasebetsizliğe, gördün mü bir kere! Şimdi ben ne yaparım?
- Çok fena!
- Burada... Kısıklı'da yahut Tophanelioğlu'da temiz araba bulunur değil mi?
- Şimdi çok geç. Saat beş var...
- Şimdi değil... Yarın sabah. Ne *embesil*⁴⁹⁹ herifsin sen be!
- Yarın sabah bulunur.

⁴⁹⁹ (Fr.) imbécile: Aptal.

- Erkenden birisi gitsin... Sen kendin gitsen daha iyi olur... Bana bir temiz araba bul getir.

- *Tre biyen ekselans!*

- Ama on ikide araba burada bulunacak, anladın mı?

- *Tre biyen ekselans!..*

- Mutlak birini çiğnemiş, hapse gitmiştir.

- Öyle olmalı...

- Ben hareme gidiyorum... Mumları söndür...

- *Tre biyen ekselans!*

Zavallı Bihruz Bey'in nağmeler söyleyen uyanık zihni "Bu kız on altı yaşındaydı. Ölmek için pek erkendir... Mutlak bir adam çiğnemiş, hapse gitmiştir." nakaratlarını sürekli tekrar ede ede beyefendiye, gece yarısından iki üç saat sonralara kadar yatağında kıvrandırdıktan sonra gözlerini kapamaya meydan vermişti. Genç bey, altı saat aralıksız uyuyup gözlerini açar açmaz konsolun üzerindeki saatin kadranına baktı. Akrep iki rakamının hizasına yelkovan ise bir rakamının üzerinde idi. Bihruz Bey "Eyvah! ... Pek geç kaldım... Ya bulamazsam?" diyerek yatağından fırladı. Alelacele ve özensiz olarak *tuvaletini* yapıp gitti. Bu aralık "Beyim uyanmış galiba..." diyerek oda kapısından içeriye dalan dadı kalfanın "Bu gece seni bekleyemedim, affedersin beyciğim! Nalişger'e tembih ettyidim beyefendi gelince bana haber ver diye... O da uyumuş kalmış. Bir yere mi gideceksin, giyinmişsin? Kahvaltı etmeyecek misin? Andon hâlâ gelmemiş. Acaba ne oldu da gelmedi bu? Araba ısmarlamışsın... İki saatten beri bekliyormuş..." yollu gevezeliklerinin hiçbirisine cevap vermeksizin haremnden çıktı. Hemen karşısına çıkan Mişel Ağa'nın "Araba hazır mı bekliyor..." sözüne "Biliyorum!" diye kısa bir cevapla karşılık verdikten sonra bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabaya girerken "Kadıköy'e... Çabuk olmalı!" emrini verdi. Gırrrrr!..

Yirmi dakika içinde Kadıköy'e vardıktan sonra Bihruz Bey arabacıya "Şu sokağa gir! Şuradan sap! Şu yoldan git!" diye diye bağ kapısının önünde arabayı durdurdu. Kendisi hemen arabadan indi. Bağ kapısının kocaman demir halkasını şiddetle vurdu; bir daha vurdu, bir daha urdu. İçeriden gelen "Geliyor... geliyor!" seslerinden sonra kapı açıldı. Kapıyı açan başı yemenili, sırtı hırkallı, kırmızı kuşaklı, abadan poturlu, çıplak ayakları kırmızı yemeni içinde, çiçek bozuğu, çakır gözlü, sarı seyrek sakallı, bodur bir adamdı. Bihruz Bey, bu zavallıyı adamdan saymak istemediğinden tiksintiyle şu şöyle seslendi:

- Bir adam yok mu be?
- Nasıl bir adam ararsın be?
- Keşfi Bey'i soracağım...
- Ey bana sor! Niçin bana sormazsın, ben adam değil miyim?
- Başka bir kimse yok mu?

- Başka bir kimseyi ne yapacaksın?
- Sen şuradan birisini çağır hele!
- Şimdi herkesin işi var, ne söyleyeceksen bana söyle!

Bihruz Bey, bu kısa adamla boş yere ağız dalaşı etmektense içeriye girip köşke kadar gidivermenin uygun olacağını düşündüyse de kısa adam -bir kolu kapının bir kanadına, diğeri diğer kanadına yapışmış bir şekilde- gerilip durduğu ve Bihruz Bey'e korkunç korkunç baktığından "Şayet göğsümden kakılıveririm" korkusuyla harekete cesaret edemediğinden söyleyeceği, anlayacağı şeyi yine ona söyleyip anlamaya razı oldu:

- Keşfi Bey'i göreceğim...
- Keşfi Bey'i ne yapacaksın?
- Göreceğim... Lazım...
- Keşfi Bey burada yoktur.
- Nerededir? Olduğu yeri söyle...
- O dün gitti... Bu gece de gelmedi...
- Niçin gelmedi acaba? Sebebini biliyor musun?
- O dışarı gitti... İzmir'e gitti...
- Dün mü gitti?
- Gitti dedik a! ...
- Bugün gidecek değil miydi?
-

Kısa adam, Bihruz Bey'e uzunca baktıktan sonra üzerine kapıyı kapayıverdi.

Beyefendi, çok kızgın bir halde arabasına döndü. Arabacıya "Haydi dön! ... Doğru köşke!"emrini verdi. Araba da süratle yürümeye başladı.

- Hay eşek herif! Ne terbiyesiz herif imiş! Böyle adamlar uşak diye, hizmet diye kullanılır mı! *Tel metr tel vale!*⁵⁰⁰ Zati beyefendisi nedir ki! Hay yalancı hay... Bugün gideceğini söyledi, dün gitmiş. Belki daha gitmedi, orada idi... Hizmetçi, o dağ ayısı beni savdı. Kim bilir belki öyle talimat almıştır. Lakin ne cesaret! Benim gibi bir şahsa öyle muamele etsin. Çok şey! Bu kadar da hakaret yutulmaz a... Andon hınzırı sebeptir. Kira arabasıyla gelince böyle olur. Vapura da gitmeli mi? Ya orada bulamazsam... Dün nasıl gidebildi? Vapur yoktu. Bu olmaz şeydir dünyada... Ne yalancı zevzektir bu Keşfi... Çok şey! Herif adeta beni kovdu. Öyle ya... Kapiyı üzerime kapayıverdi. Artık buna sessiz kalınmaz, bir özür olsun almalıyım... Kimden özür istenmeli? Mutlak birisini çiğnedi... Bu herifi hapse taktılar. Ne kadar münasebetsizlik! On altı yaş ölmek için pek erkendir. Ah! *Malörö kö jö sui!*⁵⁰¹ Artık vapura gidemem... Yazık! Hay terbiyesiz dağ adamı! Bu *ensült*⁵⁰² doğrusu, unutulmaz. Arabacı! Sür be herif! Şu Andon'un yaptığı işi de görüyor musun? *Malör sür malör.*⁵⁰³ Araba ne oldu acaba? Hayvanlar nerede kaldı. *Viy, el ave sez an se biyen to pur murir! Ah puvr fiy!*⁵⁰⁴

Kadıköy'den Küçük Çamlıca'ya gelinceye kadar Bihruz Bey'in zihnini meşgul eden işte bu düşüncelerdi. Araba bağın kapısı önünde durunca, içeriden Mişel Ağa koşarak geldi. Arabanın kapısını açtı. Bihruz Bey inerken Mişel yavaşça "Andon geldi..." dedi. Beyefendi bir şey demeyerek yürüdü. Köşke girerken Andon elinde bir mektup ile beyin karşısına çıktı.

- Nedir o?

- Bir mektup *ekselans*...

- Kimden?

- Mösyö Konduraki gönderdi.

- Mösyö Konduraki! Ne münasebet?

Bihruz Bey mektubu derhâl açtı. Süzerek merdivenden çıktı. Doğru salona girdi. Mösyö Konduraki'nin mektubunda şunlar yazılıydı:

⁵⁰⁰ (Fr.) Telle maître tel valet: Böyle efendinin böyle uşağı olur.

⁵⁰¹ (Fr.) Malhereux que je suis: Ne kadar bahtsızım!

⁵⁰² (Fr.) insulte: Hakaret.

⁵⁰³ (Fr.) Malheur sur malheur: Felaket üstüne felaket.

⁵⁰⁴ (Fr.) Oui, elle avait seize ans c'est bien tôt pour mourir! Ah pauvre fille!: Evet, on altı yaşındaydı, ölmek için çok erken! Ah zavallı kız!

Ekselans! Bundan evvelki mektubumuza sözlü olarak verdiğiniz cevap gereğince fabrikamda üç gün boşuna teşrifinizi bekledik. O cevabı verdiğinizden şimdiye kadar aradan bir yirmi gün geçtiği halde ne istediğimiz para ödendi ne de ödenmeyeceğine dair bir sebep gösterildi. O yüzden, bugün fabrikamıza tamir için kendiliğinden gelen arabanızı hayvanlarıyla beraber alıkoymaya üzülererek mecbur olduk. Böyle muamelenin meydana geleceği konusunda ise evvelce zatıalinizi uyarmıştık. Talebimizin yerine getirilmesini sağlamak için böyle bir muameleye başvurmamız hususundaki mazeretimize hak verileceğini ümit ederiz. Şimdi, üç güne kadar borcunuz olan yüz elli lirayı ödemeniz rica olunur. Bu defa da ricamız kabul olunmadığı halde, araba ve hayvanların satışıyla elde edilecek paradan kendi hakkımızı alarak fazla bir şey kalırsa tarafınıza gönderileceğinden ve arabayı fabrikamıza getirmekte arabacınız Andon'un bir art niyeti bulunmadığının beyanı vesilesiyle saygılarımızı sunarız.

Bihruz Bey, bu mektubu dört beş defa okudu. Her okuyuşunda hayreti artıyordu. Zira beyin beklediği şey, Andon'un bir adam çiğnemiş olması ve kendisinin hapse atılıp araba ile hayvanlar da bir tarafta kalmış olmasıydı. Arabanın Üsküdar'da iken Mösyö Konduraki'nin Feriköyü'ndeki fabrikasına gitmesine bir sebep düşünemeyip bir yol dahi düşünemediğinden olan bitenin bu şekilde olmasına inanmak istemiyordu. O yüzden, arabacı Andon'u huzuruna çağırarak sorgulamaya mecbur oldu.

- Andon!

- Efendim!

- Arabayı ne yaptın?

- Aman pasam afv edersi... Benim kabahat değil!

- Söyle ne yaptın? Nereye götürdün?

- Cenabını ki bıraktım dün sabah iskelede... Üsküdar'da...

- Ey sonra?

- Arabayı geri alırdım, öteden gelirdi bir araba, çarşı araba... Acemi herif! Manevra bilmez...

- Ey?

- Çarptı bizim araba, dingil na böyle çarpılmış bir tarafta!

- Ey sonra?

- Korktum cenabını... Evvelki seferki Kızıltoprak gitti, marka bozuldu. Nasın ki cenabını bilir...

- Ey çabuk söyle... Konduraki'yi nerede buldun?

- Na orada iskelede feribot var. Söylediler bana ki Kabatas gider. Hem sonra iki saat yine Üsküdar gelir. Gittim fabrika gittim ki yapsınlar tamir çabık...

- Ey sonra?

- Mösyö Konduraki orada... Araba fabrika girdi, atlar ahırda götürdü. Haydi zanım! Haydi kuzum! Çabık ben gidecek feribot, yapmaz, yapmaz...

- Ne yapmaz?

-Tamir yapmaz... Be zanım ben gider, tamir istemez. Yok, olmaz... Olmaz... Aman zanım... Aman kuzum! Bırakmaz! Der ben alacak var, yüz elli lira var olmaz...

- Ey sonra?

- Ağladım... Ağladım ah! Olmaz, araba vermez... Atlar bırakmaz. Aksam olur... Ben sasırdı.

- Ey sonra?

- Gitti komisyon, komisyon dedi biz karışmaz, mehkeme git...

- Acayip! Sonra?

- Mehkeme gitti, dedi arzuhal getir. Arzuhal yok bakmaz...

- Ey peki bu mektubu nereden aldın? *Ki ta done sa?*⁵⁰⁵

- Konduraki... Ben gitti fabrika keret daha... Aman zanım! Aman kuzum! Ben köşke nasın gider? Pasa efendi ben nasın görür? Ver canım bana bir mektup... Al bu mektup götür... Ben bilirdi ki alacak var? Affeders! Benim kabahat değil...

- Ey! Dün gece neye gelmedin?

- Geç kaldı. Aksam oldu. Gece oldu. Hem korktu cenabını...

- Peki! Peki! Haydi git!

Arabacı Andon'un ifadesi doğrudu ve ne fazla ne de eksiği vardı. Bildiğimiz gibi bir gün evvel sabahleyin beyefendiyi Üsküdar iskelesine bıraktıktan sonra arabayı geriye alırken öteden bir koşu gelmekte olan bir çarşı arabasına şiddetle çarptığından arabanın dingilini çarptığı gibi bir yanının da boyasını sıyırtmış idi. Beyden korktuğu için bozuğu derhâl yaptırmayı düşündü. Fakat Andon iyi bilirdi ki o işi Üsküdar'da yapacak ne boyacı ne de bir demirci vardı. Canı sıkın düşünürken, araba vapurunun düdüğü kendisini uyardı. Zira geçen

⁵⁰⁵ (Fr.) Qui t'a donné ça?: Bunu sana kim verdi?

sene bir gün yine beyin arabasını tamir ettirmek için araba vapuruyla Kabataş'a geçerek bir iki saatte işini bitirdikten sonra yine o vapurla Kabataş'tan Üsküdar'a geçmişti. Bu tecrübeden yararlanmak istedi. Vapuru araştırdı. Vapur, Kabataş'a geçmek üzere olup üç saat sonra da Kabataş'tan Üsküdar'a gelecekti. Hemen arabayı vapura soktu. Kabataş'a çıkar çıkmaz büyük bir süratle Feriköy'e vardı. Mösyö Konduraki'nin fabrikasına gitti. Ustabaşığı buldu. Yapılacak şeyleri söyledi ve fakat beyefendiden izin almaksızın kendiliğinden geldiği için işin gizli tutulmasını ve tamir parasını kendi kesesinden vereceğini de ustabaşısına anlattı. Her ne olursa olsun kendisine danışmaksızın fabrikada bir iş yapılmamak üzere Mösyö Konduraki, ustabaşıya sıkı sıkı emirler vermiş olduğundan ona danışmaya lüzum görüldü. Gidildi, söylendi. Mösyö Konduraki, Bihruz Bey'den dört yüz bu kadar liraya karşılık evvelce aldığı liralara hakkını tamamen aldıktan sonra bir otuz lira da kâr etmişken bununla yetinmeyerek elindeki senet gereğince geri kalan alacağı olan yüz elli liraya karşılık beyin arabasını hayvanlarını ele geçirmek için zihninde çare arayıp dururdu. Bunların kendi ayağına kadar geldiğini haber alınca aşırı memnun oldu. Arabanın fabrikaya, hayvanların ahıra çekilmesini ve arabacı Andon'un da savulmasını ustabaşıya emretti. Ustabaşı da aldığı emri derhâl yerine getirmeye kalkıştı. Zavallı Andon, pek çok yalvardı yakardı ise de kâr etmedi. Batakçı Bihruz Bey'in çelebiye yüz elli altın borcu olduğundan bu para gelmedikçe arabanın ve hayvanların gidemeyeceğini söylediler. Herif oradan çıktı. Beyoğlu'na geldi. Altıncı daireye girdi. Çavuşlara durumu anlattı. Konduraki'den şikâyetler etti. Hâlbuki bu iş, büronun yetkisinin dışındaydı. Mahkemeye başvurmasını söylediler. Andon, hukuk mahkemesini de aradı buldu. Mahkeme dairesinden içeriye girerken ne istediğini, kimi aradığını sordular. Oraya da derdini anlattı. Bir arzuhal lazım olduğunu söylediler. Akşam olmuş idi. Tekrar gitti. Konduraki'yi buldu. Beyefendiden korktuğunu söyledi ve kabahati kendinde olmadığına dair bari bir mektup verilmesini rica etti. Bu ricası nasılsa kabul olundu.

İstediği mektubu verdiler. Mektup yazılınca kadar akşam saat bire gelmişti. Andon, o geceyi bir memleketlisinin yanında geçirdi ve ertesi sabah Çamlıca'ya köşke geldi.

Bihruz Bey'e gelince Andon'dan aldığı açıklama ve detaylar üzerine hayreti memnuniyetine döndü. Memnuniyetinin göstergesi yüzünden belli olmaya başladı.

- Yüz elli lira bir eski araba için! Hayvanlar da epeyce bozulmadılar mı ya? Şimdi satacak olsan kim alır? Hele de şimdiden sonra arabanın ne lüzumu var? Gezmeye kim gidecek, araba kullanmaya kimin hevesi kaldı? Asıl düşündüren şey, Konduraki'nin bunları bir rezaletle

köşkten kaldırıp götürmesiydi. Böylesi hiç de akla gelmemiş idi. Ne kadar isabet! Aferin Andon! İşin içinden böyle de çıkılacağını bileydin, ben kendim gönderirdim. Lakin memnuniyetimi kimseye anlatmamalıyım... Bakalım araba ve hayvanlar yüz elli lira edecek mi? Hiç zannetmem... Fakat artık ondan ben sorumlu olamam. Yağızları da valide istemişti. Bir yüz elli lira da bunlar için koparırsam zati yüz elli lira vaat etmedi mi? İki yüz elli lira bana kalır... Oh!

Evet! Bihruz Bey araba ile hayvanların başından bu şekilde defettiğinden dolayı memnundu. Fakat memnuniyetini Mişel'den ve özellikle arabacı Andon'dan gizlemek ve belki öfkeli görünmek lüzumunu hissediyordu. Ve artık araba yok olunca, Andon'un da bir işi kalmadığından; yağız hayvanlara valide hanımın seyisi Abdullah Ağa da bakabileceğinden Andon'a izin verilmek lazım geliyordu. Dolayısıyla, beyefendi bir kâğıt parçası üzerine Frenkçe birçok rakamlar yazıp çizdikten sonra kütüphanesine giderek *armuvarını*⁵⁰⁶ açtı. Bir ufak çekmece çıkardı. Onu da açtı. Bu çekmecede beyin liraları duruyordu. O liralardan yirmi tanesini saydı aldı. Çekmeceyi kapadı. *Armuvara* koydu, *armuvarı* kilitledi. Tekrar salona geldi. Mişel'i çağırdı.

- Mişel!

- *Ekselans!*

- Al bu on altı lirayı Andon'a ver. Dört ay tam dolmadı. Ama dört aylığını tamam veriyorum. Mademki arabayı Konduraki'ye teslim etmiş, artık kendisinin de burada bir işi kalmadı... Anlıyor musun?

- *Tre biyen ekselans!*

Bihruz Bey, arabacı Andon'u da defettikten sonra üzerinden ağır bir yük atmış gibi uzunca bir "oh..." çekti. Vücudunda, fikrinde bir hafiflik hissetmeye başladı. Fani sevgilisinin sessizlik köşesinin araştırılması derdi, ara sıra zihninin bir köşesinde şom yüzünü göstermeseydi bugünkü hal ve gelişmelerden pek aşırı hoşnut kalıp kendi kendisini mutlu sayacaktı.

⁵⁰⁶ (Fr.) armoir: Dolap.

Gerçekten sarı arabanın rengi bir dereceye kadar solarak eski parlaklığı kalmamış, ötesi berisi lekelenmiş ve fazla olarak beyin isim ve mahlasını gösteren *kuronlu*⁵⁰⁷ markası da çizilmişti. O yüzden de sevdalı sahibinin gözünden düşmüştü. Hayvanlara gelince, biçareler o sevda yükünü haftanın üç gününde Fenerbahçesi'yle Göksu arasında durup dinlenmeksizin habire çekip dolaştırdıklarından dolayı hayli zayıflamış ve artık bu işten istifaya hazırlanmış idiler. O yüzden beyefendi, Mösyö Konduraki'ye senetle borçlu olduğu yüz elli liranın o araba, o hayvanlar için verileceğini düşündükçe canı sıkılıyordu. *Ekipajının* kendi gözünde yüz elli liralık değeri kalmadıktan başka lüzumu da kalmamıştı. Kendisine tek gezinti sebebi olan güzel vücut yok olduktan sonra artık mesirelerde kim için dolaşıp kime gösteriş edecekti? Hususuyla yaz mevsimi de geçip güz dönemine giriliyor ve bu mevsime has yağmurların *avangardları*⁵⁰⁸ bulunan siyah bulutlar sabahları ufuk kenarında dolaşıyordu. Kış gelmeden İstanbul'a, Süleymaniye'ye taşınılacak, fena havalar, yağmurlar başladı mı artık bir tarafa çıkılamayacak değil mi? O yüzden, arabanın hiç lüzumu yoktu. Ne isabet oldu da bunu Mösyö Konduraki yüz elli lira alacağına karşılık el koydu!

Lakin ah! Meleğin, o sevgilinin, o vakitsiz solup harap olan sarı gülün mezarı bilinse de başı ucuna gidilip *İlk Teessüf* okunsa, ağlansa, “kara yağız” münasebetsizliğinden dolayı özür dilense! Artık Bihruz Bey'in dünyayla alakalı emeli bundan ibaret! Bu da gerçekleşmesi imkânsız bir emel değil. Ancak İzmir'e gidiyor. Kim bilir ne zaman dönecek. O zamana kadar nasıl sabır ve tahammül olunacak? Sabahleyin bağına gidildi. Kendisi bulunamadıktan başka uşağının aşağılamasına uğranıldı.

- Saat kaç acaba? Beş buçuk... Vapura gitmeye daha vakit var. Elbette vapur dokuzdan evvel hareket etmez. Evet! Artık ne olursa olsun *direktöman*⁵⁰⁹ ona sorar öğrenirim. O yalancı, o *farsör* de acaba doğru haber verir mi? *Povr fiy!*⁵¹⁰ On altı yaş, on sekiz, yirmi yaş ölmek için pek çabuktur! Lamartin! Koca Lamartin! Sanki benim başıma geleceği bilmiş de bu şiiri, bu *Prömiyer Rögre'yi* yazmış. “Bir çerde-civân”a benziyor mu hiç? Ah! Nasıl *pardone*⁵¹¹ ettireceğim kendimi? Vakit geçiyor... Şimdi bir araba... Yarım saatte Üsküdar... Oradan iki çifte bir kayık, doğru İzmir vapuru, durmayalım...

⁵⁰⁷ (Fr.) couronne: Taç.

⁵⁰⁸ (Fr.) avant-garde: Öncü.

⁵⁰⁹ (Fr.) directement: Doğrudan.

⁵¹⁰ (Fr.) Pauvre fille: Zavallı kız.

⁵¹¹ (Fr.) pardonner: Affetmek.

Bihruz Bey, Mişel'i çağırmak üzere çana dokunacak iken kapıya “Tık... Tık!” diye vuruldu:

- *Antre!*⁵¹²

- *Ekselans! Dejöne!*

- Geliyorum... Bahçivana yahut bağcıya söyle de gitsin bir temiz araba getirsin!

- *Tre biyen ekselans!*

⁵¹² (Fr.) Entrez: Giriniz.

Beyefendi, *sal a manjeye* gitti. Sabahleyin köşkten Kadıköy'e, Kadıköy'den köşke kadar yaptığı sefer ve hemen arkasından sarı arabadan ve yüz elli liralık borcundan kurtulduğuna dair sevindirici haberle beyin kederi azalıp iştahı açılmıştı. Sofraya oturdu. Ara sıra içinden gelen gizli ahları midesinin feryadına mağlup ederek uzun uzadıya yemeğini yedi. Meyveden de vazgeçemedi. Bu aralık arabanın hazır olduğunu söylediler. O zaman artık *dezeri*⁵¹³ hızlıca yiyerek hemen sofradan kalktı. Bir Frenk sigarası yaktı. Dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldığı gibi merdivenden indi, bahçeyi geçti, arabaya bindi, Üsküdar'a yöneldi. Yirmi dakika sürmedi, Üsküdar iskelesine vardı. Arabadan inip kayık iskelesine doğruldu. Bir otuz kadar kayıkçı beyin etrafını kuşatarak bilindik usandırıcı lisan ve hareketleriyle kendisini çekmek için dil dökmelere başladılar.

Beyefendiyi bir gün evvel vapurla beraber İstanbul'a yetiştirmek için iki çifte kayığına almış olan kürekçi de diğer kayıkçıların içindeyse de bu diğerleri gibi beyefendiyi kolundan tutup çekmek, yanına sokulup kulağına mırıldanmak yollu hareketlerden uzak bulunarak yalnız beyefendiye "Sen yine benim kayığıma geleceksin ya... Hele dur bakalım..." manasını ima eder bir tebessümle bakıyordu. Gerçekten de Bihruz Bey otuz kadar kayıkçıdan onu seçerek işaret etti. Kürekçi, gururlu bir şekilde hemen kayığa doğru yürüdü. Arkadaşı da arkasından gitti. Bunlar kayığa girdiler. Sonra beyefendiyi de aldılar iskeleden açıldılar.

- İzmir vapuruna gideceğim...

- Pek güzel... Götürelim.

- Vapurun nerede olduğunu biliyor musun?

- Biz o vapurlara her saat müşteri götürürüz... Hiç bilmeyiz olur mu?

- Bugün İzmir'e gidecek vapur var ya?

- Olmaz mı ya? Her hafta İzmir'e vapur var. Daha sabahleyin Kadıköy'den birisini götürdük...

- Kadıköy'den mi?

⁵¹³ (Fr.) dessert: Tatlı.

- Evet!
- Nasıl adamdı götürdüğünüz?
- Basbayağı adam... Bir efendi... bir...
- Bıyıklı mı sakallı mı? Genç mi ihtiyar mı?
- Bıyıklı bir efendi... Sakalı da var mı yok mu dikkat etmedim...
- Adı nedir? Adını bilmiyor musun?
- Adını işitmedim, hoşça bir ad ama... Hatırda kalır mı ya?
- Keşfi mi? Keşfi Bey mi adı?
- Öyle bir şey...
- Aman biraz gayret edin!
- Korkma, daha vapur kalkmaz... O akşama doğru, saat dokuzda gider. Şimdi saat daha altıya geldi mi ola?
- Altı buçuğu geçiyor...
- Sen merak etme, vaktiyle erişiriz... Yolculuk mu var? Yoksa birine mi bakacaksın?
- Birini göreceğim...
- Kismet olursa akşama yine döneceksin öyle mi?
- Evet döneceğim...
- Kismet olursa yine Üsküdar'a mı?
- Üsküdar'a döneceğim...
- Demek ki seni bekleyeceğiz...
- Evet! Bekleyeceksiniz...
- İşte İzmir vapuru... Salıpazarı'nın önünde yatıyor...
- Hangisi?
- Avusturya vapuru... Dumanı çıkıyor daha! Görüyor musun?

- Ha gördüm... İzmir vapuru mu o?

- Öyle ya...

- Neden biliyorsun?

- Sabahleyin müşteri götürdük dedim ya... Bizim işimiz zati o... Biz vapurları hep biliriz.

- Aman gayret!

Salıpazarı önünde yatan, dumanı çıkmakta olan vapur; Lloyd kumpanyasının Galate ismindeki vapuru idi. Gerçekten, o gün İstanbul limanından hareket edecek olan vapurlardan olduğu için etrafını renk renk ticari eşyayla dolu çeşit çeşit tekneler, yolcu taşıyan, uğurlamaya gelenleri getirip götüren birçok sandallar, kayıklar çevirmişti.

Bihruz Bey'in iki çiftesi o kadar kalabalık içinde güçle yol bularak vapurun dış tarafındaki asma merdivene yaklaşabildi. Bihruz Bey, merdivenin önünü işgal etmiş olan bir Karaköy sandalına atlayarak merdivene çıktı. Merdivenden birtakımı inip diğer takımı çıkmakta olan on on beş kişiyi aralayarak bir hayli zahmetle vapura girebildi.

Vapurun içindeki izdiham dehşetli bir şeydi: Bir tarafta ağzı açık duran derin karanlık ambara vinç ile yük indirmekte olan gemicilerin gürültüsü patırtısı; bir tarafta ambarın yanındaki en münasip yerleri tutmak için birbirini kakıştırıp birbirinin eşyasını, kilimini, serilmiş hasırını, şiltesini ileri geri çekiştiren güverte yolcularının mücadele ve çekişmeleri; bir yandan yeniden yeniye vapura ulaşan eden kamara ve güverte yolcularının hücumu; bir yandan da yolcuların yanlarına alacakları sandık sepet gibi eşyayı taşıyanların kalabalığı... Yine bir taraftan yolcularını uğurlamak için vapura gelip yolcularını arayanların aşağı yukarı gezip koşması; yine bir yandan ücretlerini alamamış kayıkçı ve sandalcıların müşterilerini aramak için telaşlı telaşlı oradan oraya seğirtmesi vapurda bir kargaşalık, bir uğultu, bir gürültü oluşturuyordu ki vapur yolculuğunca tecrübesi olmayanların bu hali görüp de şaşırmaması mümkün değildi. Bihruz Bey, merhum paşa pederiyle defalarca deniz yolculuğu yapmış olduğundan bu yolun, bu âlemin yabancısı olmadığından; vapurun içinde tesadüf ettiği izdihamdan dolayı hareketini asla şaşırmayarak doğruca birinci sınıf yolcularına mahsus salona girdi. *Metr dotel*⁵¹⁴ buldu. Yolculardan Keşfi Bey namındaki gencin henüz vapura gelip gelmediğini sordu. *Metr dotel* bu konuda bir bilgisi olmadığını söyleyince Beyefendi vapurun

⁵¹⁴ (Fr.) maître d'hôtel: Başgarson.

yazıcısını gördü. Sorusunu ona da sorduysa da ondan da bir haber alamayınca birinci kaptanı görmek istedi. Birinci kaptanın kamarasında uyumakta olduğunu söylediler. Bunun üzerine aşağı kamaraya indi. Bakındı. Hizmet eden garsonlardan sordu. Keşfi Bey'e dair bir iz ve habere yine ulaşamayınca, ta yukarıya çıktı. Hem denizi hem de asma merdivenden çıkıp inenleri görür bir kenarda dikilerek durdu. Bu saatlerde, Bihruz Bey'in bulunduğu hali bekleyiş halinin en şiddetlisi idi:

- Nerede kaldı bu zevzek? Niçin gelmiyor acaba? Dün işlerimi bugünden bitireyim de yarın *libr*⁵¹⁵ kalırım demişti. Hâlbuki nasıl olsa şimdiye kadar gelmeliydi. Of! Saat sekiz buçuk Vapur yarım saate kadar kalkacak... Şu *madamlar* nereye gidiyorlar acaba? Şu ihtiyar Mösyö Piyer'e ne kadar benziyor! *On di re kö se lö frer*!⁵¹⁶ Of, niçin gelmiyor? Şu gelen kayıktaki fesli Keşfi'ye benziyor... Evet! Evet! O! *El ave sez an, se biento pur murir*.⁵¹⁷ Of! *Sür la plaj sonor o la mer dö Sorrant*.⁵¹⁸ Anlaşılan gelmeyecek... Öyle ise mutlaka dün gitmiştir. Evyah! Ben kimden öğreneyim? *Ün biyer pötüt etruat enderinent*...⁵¹⁹ Yazık! Bir sandal daha geliyor... O da değil... Nafile... Saat kaç? Ona çeyrek var... Vapur gidecek galiba, sakın içeride kalmayayım...

- *Pardon Mösyö! Eskö vuzave za or ön pasage nome* Keşfi Bey?⁵²⁰

- *Nayn*!⁵²¹

- Eskö lö bato par deja?⁵²²

- Ya, ya!⁵²³

Demek ki dün gitmiş...

Zavallı Bihruz Bey'in hatırına bile uğrayamıyordu ki İzmir yolculuğu esasen yalan olan Keşfi Bey'in gelişini vapurda sabırsızlıkla beklediği saatlerde Keşfi Bey; bağının bir tarafında bir köşk, bir kahve ocağıyla bir de kamelyadan oluşan inşa ettireceği özel dairesinin temelinin

⁵¹⁵ (Fr.) libre: Özgür.

⁵¹⁶ (Fr.) On dirati que c'est le frere: Aynı erkek kardeşi olduğu söyleniyor.

⁵¹⁷ (Fr.) Elle avait seize ans, c'est bien tôt pour mourir: On altı yaşındaydı, ölmek için çok erken. [Yazarın çevirisi]

⁵¹⁸ (Fr.) Sur la plage sonore de la mer de Sorrente: Sorrente denizinde uğultulu sahilde... [Yazarın çevirisi]

⁵¹⁹ (Fr.) Une pierre petite, étroite, indifférente: Küçük, ensiz, önemsiz bir taş. [Yazarın çevirisi]

⁵²⁰ (Fr.) Est ce que vous avez à bord un passager nommé Keşfi Bey?: Gemide Keşfi Bey adlı bir yolcunuz var mı?

⁵²¹ (Alm.) Nein: Hayır.

⁵²² (Fr.) Est-ce que le bateau part déjà?: Gemi hemen mi kalkıyor?

⁵²³ (Fr.) Ja, ja: Evet, evet.

kazılmasına nezaret etmekle beraber inşaat kalfasının gösterdiği resmin değişiklikleriyle uğraşıyordu.

Biçare Bihruz Bey'in hayalinden bile geçmiyordu ki içerisinde İzmir'e gidecek bir adamın gelişine saatlerce beklediği vapur, İzmir'e değil Trabzon'a, Karadeniz'e gidecek bir vapurdu.

Bihruz Bey, boş yere saat on buçuğa kadar bekledikten sonra vapurun hemen hareket etmek üzere olduğu bir zamanda -ileriden emir ve işaretini bekleyerek kürek üzerinde bulunan- iki çifteye el salladı. Kendisi merdivenden indi. O vakit kalabalık çekilmişti. Kayığa atladı. Kayıkçılar da kayığı Üsküdar'a doğru süratle yürütmeğe başladılar.

- Yolcunu gördün mü?

- Hayır! Göremedim... *Porkua il mö tûta set embesil?*⁵²⁴

- Dün gitmiş olmasın.

- Dün İzmir'e vapur var mıydı?

- Vardı ya. Dün Fransızın postası idi. Bugün Avusturyalının, yarın da Moskofun var...

- Aman geç kaldım, biraz gayret etseniz...

- İşte gidiyoruz. Bundan çabuk gidilmez ki. Gelirken gibi değil şimdi akıntı yukarı gidiyoruz.

- Kim bilir ne zaman gelir? İki ay sonra mı, üç ay sonra mı? Of! Havada bir ağırlık var ki! *Povr adore!*⁵²⁵ Ah ben ne kadar bahtsızmışım! *So Sür la plaj sonor o la mer dö Sarrant derul se flo blö o piye dö loranje...*⁵²⁶

- Aman kürekçi ağa, arkanızdaki tekneyi görüyor musunuz?

- Korkma, o bizi geçer...

- Şu gelen yolcu vapurunu da gözet...

- O daha uzakta, o buraya gelinceye kadar biz iskeleye varırız.

⁵²⁴ (Fr.) Pourquoi il me tutoie cet imbécile?: Bu aptal neden bana sen diye hitap ediyor?

⁵²⁵ (Fr.) pauvre adoré: Zavallı sevgili.

⁵²⁶ (Fr.) Sur la plage sonore ou la mer de Sorrente deroule ses flot bleus ou pied de loranger: Sorrente Denizi'nin mavi dalgalarını portakal ağacının dibine yaydığı uğultulu sahilde. [Yazarın çevirisi]

- O nereye gidiyor acaba?
- O Karadeniz'e gidiyor...
- Bizim gittiğimiz vapur değil mi o?
- O şimdiye dek durur mu, o gitti bile. Onun yolu Marmara...
- Öyle ya...

Yirmi dakika sonra kayık iskeleye yanaştı. Bihruz Bey çıkarken kayığın ambarına bir lira fırlattı. Hamlacı ağa:

- Bereket versin! Safa geldin!

dedi. Beyefendi uzayınca iki kürekçi konuşmaya başladılar:

- Bu yalabık efendinin parası çok ama telaşesi de çoğa benziyor...
- Kimi görecekti?
- İzmir yolcusu varmış da...
- O uğradığımız vapurda mı?
- Evet!
- O vapur İzmir'e değil Trabzonundu be?
- Adam ne gerek... Biz paraları aldık a sen şuna bak! Zati onun da bir işi gücü yok a!

Eğlenceye gidiyor... Gündeliği doğrulttuk... Haydi, artık kayığı limana çekelim.

Bihruz Bey, sabahleyin yatağından çıktığı gibi geceliğiyle açık pencere önünde bir iki saat kadar düşünceli düşünceli tabiat seyriyle meşgul olmak; özensizce, özentisiz giyinip haremden dışarıya çıktıktan sonra *klas* odasında bir müddet ders çalışmak; öğle yemeğini takiben biraz uzanıp dinlenmek; saat ona doğru bastonunu eline ve *Graziyella*'yı koltuğunun altına alarak civar kırlarda akşamın saat yarımalarına birlerine kadar yayan dolaşmak; köşke dönüşünde akşam yemeğini sakince yiyip eğer Mösyö Piyer var ise birlikte bir iki saat ders çalıştıktan veya havadan sudan sohbetten sonra yatak odasına çekilip dalgın gözlerini diktiği yıldızlı gökyüzüne karşı tenhaca düşünmek ve fakat bu meşguliyetlerin, bu düşüncelerin, bu gezintilerin hiç birisinde fani sevgilisinin hazin hayalini gözünden uzak bulundurmamaktan ibaret yeni bir hayata başlamıştı.

Genç bey, yeni hayat âleminin tan yerinin ağarmasını izlemekten hoşlanıp hislenerek sabahın türlü türlü renkler içindeki doğuş ve batışını seyretmekten memnun oluyordu. Tenha mesiresindeki sessiz ormancıkların durgunluk ve vahşiliği mizacına pek uygun geliyor; rüzgârın ağaç yapraklarını titretmesinden oluşan inilti, kederli ruhunda ağlama arzusu uyandırıyor. Yüksek tepelerden Marmara Denizi'ne ve o denizi gökyüzü ile birleştiren ufka baktıkça fikri, sonsuzluk kadar geniş başka bir âlemde süzülüp gidiyordu. Kuşların cıvıltısı, suların çağıltısı, hasret dolu kulağına başka türlü yansıyor; bulutların hareket ve duruşu, yıldızların yıldırdaması arzulu bakışlarına başka türlü çarpıyor; tabiatın her kıvılcımından, her cilvesinden bir mana çıkarmak istiyordu!

Bihruz Bey'in hatırına artık ne sarı araba uğruyor ne kır beygirler geliyordu. O yeni hayatından memnun idi. Düşündüğü şey yalnız fani sevgilisinin mezarını öğrenmek; öğrendikten sonra da sık sık onu ziyaretle vicdanının rahatlatmak, hicran yükünü azaltmaktan ibaretti.

Bihruz Bey, bir akşam yalnızca *klas* odasında meşgul iken dadı kalfa her zamanki gibi başörtüsü başında olduğu halde beyin yanına gelerek Valide hanımefendinin biraz görüşmek istediğini haber vermekle bey kalktı, doğru valide hanımın odasına girdi. Hanımın elini öptükten sonra bir sandalyeye oturdu. Ana oğul konuşmaya başladılar:

- Oğlum, Bihruzum! Ne işle meşguldün?

- Hiç işim yoktu. Kendi kendime *lektür*⁵²⁷ yapıyordum.

- *Lektür* nedir?

- Okuyordum...

- Sana bir şey soracağım...

- Sorabilirsiniz...

- Arabanı ne yaptın?

- Hiç, eskidi... Biraz da borcum kalmıştı... Borca karşılık verdim...

- Hayvanlar da beraber mi?

- Evet! Zati araba yüz elli lira etmez ki... Borcum o kadardı...

- Yağızlar duruyor değil mi?

- Evet! Duruyor...

- Onları ne yapacaksın?

- Bir müşteri bulursam satacağım...

- Bana versen olmaz mı? Benim doru beygirlerim benim gibi pek ihtiyar olmuş.

Kupayı⁵²⁸ zor çekiliyorlar.

- Siz bilirsiniz, beğenirseniz alınız...

- Bedava değil a, parasını vereceğim.

- Para ile de alabilirsiniz, parasız da. *Kom vu vudre*.⁵²⁹

- Acaba ne versem memnun olursun?

- Geçen yaz onlara yüz yirmi lira verdilerdi de ben vermedimdi... *Me pur vu*...⁵³⁰

- Yüz yirmi lira çok... Razi olursan seksen liraya alayım?

- *Tre biyen*! Ben de verdim...

⁵²⁷ (Fr.) lecture: Okuma.

⁵²⁸ Kupa: Atların çektiği dört tekerli araba.

⁵²⁹ (Fr.) Comme vous voudrez: Nasıl isterseniz.

⁵³⁰ (Fr.) Mais pour vous: Ama sizin için...

Valide hanımefendi, beyaz bir ipek mendil içindeki ağzı kırmızı kurdeleyle bağlı altın çıkını yastık üzerinden alıp Bihruz Bey'e uzatarak, oğlu bey de kendine uzatılan şeyi tok gözlülükle kabul ederek yine konuşmaya devam olundu:

- Şu paralar geçenlerde vaat ettiğim yüz elli liradır. Hayvanların parasını da konağa taşındıktan sonra vereyim olmaz mı?

- Konağa mı gideceğiz?

- Öyle ya! İşte Eylül de giriyor, yağmurlar sıklaştı, havalar serinledi. Bunlar da bir tarafa kalsın, önümüz Ramazan. Bilirsin ya ben camilere giderim... Burada nasıl olur?

- Ramazan o kadar yakın mı?

- Öyle ya, şunda on gün kaldı...

- Hiç haberim bile yoktu. Lakin buraları da pek güzel, nasıl bırakalım da gidelim? *Oton*⁵³¹ burada çok güzel olur!

- *Oton* ne demek?

- Sonbahar değil mi ya? İlkbahar: *prentan*⁵³², sonbahar *oton*...

- Frenkçe mi bu?

- Fransızca... Fransızca'nın her kelimesi güzeldir. Bizimki gibi kaba değildir...

- Paşa baban hiç beğenmezdi... Neyse, o *otonu* bu defa benim hatırım için İstanbul'da geçirelim, olmaz mı Bihruzcuğum?

- Ben şimdi *a piye*⁵³³ gezmekten hoşlanıyorum... Burada *promenad* yerleri var. Konağa gidersek bahçede mi gezineyim? Gidecek yalnız bir Beyoğlu, orası da artık bana *trist*⁵³⁴ gelmeye başladı.

- Ramazan'da Bayezid, Şehzadebaşı, Direklerarası pek güzel olur. Oralarda gezersin. Hem senin İstanbul'da misafirlerin gelirlerdi. Burası uzak da besbelli onun için gelmiyorlar...

- Mutlak gitmeli mi İstanbul'a?

⁵³¹ (Fr.) automne: Sonbahar.

⁵³² (Fr.) printemps: İlkbahar.

⁵³³ (Fr.) à pied: Yayan.

⁵³⁴ (Fr.) triste: Üzgün.

- Benim hatırım için...

- Ben Reşkidil ile, dadı kalfa ile aralıkta buraya gelebilirim değil mi?

- Olur... Ne zaman canın isterse kalfalar buraya gelir, bir iki gece kalırsınız...

- Peki. Demek hemen *demanaje*⁵³⁵ edeceğiz öyle mi?

- *Demanaje* ne demek? Niçin bana Türkçe söylemiyorsun?

- *Demanaje*... Sanki göç edeceğiz.

- Öyle ya... Bugün pazar... Önümüzdeki perşembeye gidelim. Ben Memiş'e söyledim. İki araba ısmarlayacak. Çok eşya gidecek değil... Yalnız benim, kızların sandıklarımız, sepetlerimiz, biraz da öteberi gidecek o kadar...

- Öyle ise ben de Mişel'e *ordr*⁵³⁶ vereyim de benim gidecek eşyamı *ambale*⁵³⁷ etsin.

- Sen de çok şey götürmezsin zannederim...

- Çok şey götürmeyeceğim. Birkaç kitap, *biblo* filan...

- Memnun oldum oğlum... Allah senden razı olsun!

- *Mersi şer mer!*

- Benimle konuşurken Frenkçe karıştırmasan daha çok hoşuma gider.

- Dilim alışmış da... *Orövuar* valide!

- Yine mi? Ne ise, zararı yok. Gidiyor musun?

- Evet! Yatma vakti geldi. Sabahleyin biraz erken kalkıp da ders yapacağım...

- Allah rahatlık versin... Git yat. Sabahleyin de afiyetle kalkarsın inşallah!

- *Mersi!*

Bihruz Bey fani sevgilisinin hazin hayalini her saat, her dakika başka bir şekli gönül karıştıran; başka bir ruh okşayıcı bir vaziyette kendisine sunan sonbahar manzaralarını Küçük Çamlıca'da terk edip de İstanbul'a taşınmak istemiyordu. Ne çare ki mevsim değişikliği

⁵³⁵ (Fr.) déménager: Taşınmak.

⁵³⁶ (Fr.) ordre: Emir.

⁵³⁷ (Fr.) emballer: Toplamak.

sebebiyle Terzi Mir'in, Kunduracı Heral'in, Tuhafçı Alber Gün'ün hesapları birbirini takip ederek toplam borcu göstereceği; Süleymaniye'deki konağına bir talip çıkmadığı; yağız hayvanların da başından atılmasına çare arandığı bir zamanda yüz elli lira minnetsiz başlayan, seksen lirayı da çok geçmeden ödemeye söz veren Valide hanımefendinin hatırını kırmak münasip olamadığından kışlığa taşınmayı ister istemez kabul etti.

Bu yüzden beyefendi dersle ilgili kitaplarıyla Biyanki ve Hançerî sözlüklerini ve Redhavuz'ın değerli Osmanlıca Sözlüğünü ve *Greziyella*'yı kendi bizzat götürmek üzere diğer isimlerini sevdiği romanlardan ayırmış olduğu elli beş altmış kadarını ve özellikle Mösyö Piyer'in kırk frank bir bedel ile öğrencisine lütfen hediye ettiği *illüstre*⁵³⁸ kitabı ve konsolların, trapezlerin, yazıhanenin, yazı masasının üzerlerinde duran *pres papiye*⁵³⁹, *kup papiye*⁵⁴⁰ gibi aletler ile tuhaf ve hediyelik eşya tarzı ufak tefeğin taşınma esnasında kırılmayacak bozulmayacak şekilde *ambalajı* işini Mişel Ağa'nın yetenekli ve güvenilir ellerine ve çamaşır elbise gibi konağa gitmesi gereken şeylerin meşin sandıklara yerleştirilmesi hususunu da dadı kalfa ile Reşkidil'in, Nalişeker'in gayretli ellerine havale ile kendisi perşembe gününe kadar üç gün zarfında Küçük Çamlıca'nın güzel kırlarını dolaşıp veda törenini yerine getirmeye karar verdi.

⁵³⁸ (Fr.) illustre: Resimli.

⁵³⁹ (Fr.) presse-papier: Kâğıtların üzerine uçmamaları için konan ağırlık.

⁵⁴⁰ (Fr.) coupe-papier: Kâğıt bıçağı.

İstanbul'a nakil Bihruz Bey için ruhsal açıdan pek hayırlı oldu. Konaktaki salonunu, *klas* odasını, kütüphanesini derleyip düzenlemekle birkaç günler epey bir meşgul olması aşk derdini azıcık unutturur gibi olmuştu.

Göçün üçüncü günüydü. Konağın yazları bekçiliğini yapan bahçıvan, bahçeye ne kadar güzel baktığının güzel bir delilini sunarak hem bir aferin almak hem de beş on kuruş bahşişe konmak ümidiyle mevsime has ayva güllerinden gayet güzel ve zarif bir deste yaparak bir sabahleyin *klas* odasında ders ile meşgul iken beyefendiye takdim etti. Ve umduğu şeylerden birincisine nail olamadı ise de ikincisini beklentisinden ziyadesiyle elde etti. İki altın bahşiş aldı. Bihruz Bey ise o güzel *bukeyi*⁵⁴¹ salona göndermeyerek kendi eliyle eski madenden bir zarif çiçekliğe, çiçekliği de yazı masasının bir kenarına koydu. Karşısına geçti oturdu, düşünmeye başladı. Veremin ısı ve hararetinden sararmışken yine taze ve cezbedici kalan, zamansız bir ölümün gelişini beklerken gülümseyen Venüs yüzlerini andıran o Sonbahar'ın hazin mahsulü; o masum, o saf, nazik çiçekleri; o alçakgönüllü, o utangaç, nazlı gül goncaları; tabiatın o hoş kokulu sarışın kızlarını bir müddet seyretmeye dalıvermekle bütün hasret dolu hisleri tekrar uyanarak yüreği hafif hafif yanmaya başladı. Yokluğa giden sevgilisi, tüm görünüşüyle gözünün önüne geliyordu. Sevgi dolu bakışlarını üzerinden ayıramadığı zarif *bukeyi* oluşturan eden sarı güllerden hele bir tanesi Perives Hanım'a ne kadar benziyordu!

Bu güzel demeti, fani sevgilisinin mezarına götürüp bırakmak pek münasip olacağını Bihruz Bey düşündü ise de ne çare ki o mezarın nerede bulunduğu araştırılamamıştı!

Özleminin nüks etmesiyle, Bihruz Bey yine *Graziyella*'yı okumak istedi. Konağa geldiği akşam kitabı nerede bıraktığını unutmuş idi. Aradı, aradı, buldu. Lakin *Graziyella*'daki *Prömiye Rögre'den* artık usanmış idi. Bunun ikincisi, üçüncüsü ve belki dördüncüsü ve bir de sonuncusu olmak gerektiğinden onları bularak okumak hevesine düştü. *Dejöneden* sonra eldivenlerini giydi, bastonunu aldı, konaktan çıktı. Yürüyerek köprüye indi, oradan Galata'ya geçti. Bir araba buldu, doğruca Tekke'ye Beyoğlu'na çıktı. Terzi Mir'e, Kunduracı Heral'a, Tuhafçı Alber Gün'e uğrayarak, yirmi, otuz, kırk liralık bir borç ödemesinden sonra Tekke civarındaki kitapçı Vik'in dükkanına gitti.

⁵⁴¹ (Fr.) bouquet: Demet.

- *Bonjur mösyö!*
- *Bonjur mösyö!* Ne arzu ediyorsunuz?
- İkinci, üçüncü ve sonuncu “Teessüf”ü istiyorum...
- Yazarı kim mösyö?
- Yazarı dö Lamartin, meşhur şair.
- Dö Lamartin’in öyle bir eseri olduğunu bilmiyorum.
- Evet, olacak...
- Hatırıma gelmiyor...
- Ne demek? *Graziyella*’yı okumadınız mı?
- Gençlikte belki okumuşumdur ama hiç hatırdı kalır mı?
- Siz bana *Graziyella*’yı bulunuz...
- İşte efendim!
- Bakınız, *Lö Prömiyer Rögre*. Elbette bunun ikincisi, üçüncüsü ve bir de sonuncusu olmak lazım gelir.
- Olabilir... Burada dö Lamartin’in toplu eserleri var... Belki onların içinde aradığınız şeyler de mevcuttur. Fakat ayrıca basılmamıştır.
- Toplu eserleri mi?
- Evet efendim!
- Göreyim...
- Buyurunuz. Bu yedi cilttir.
- Güzel, kaç kuruş?
- Yedi cildi altmış dokuz frankadır.
- Pahalı değil, baskısı da güzel...

- Hem de içinde güzel *gravürler*⁵⁴² de vardır...

- Peki, şu dört liranın üst tarafını veriniz.

- Hayır efendim! Dört liranın birisi fazladır. Ciltlerin parası tamam üç lira eder...

- Ha! Hakkınız var... Kitapları sarınız, bağlayınız da Beyoğlu'nda ... numaralı Mösyö Alber Gün'ün dükkâna gönderiniz olmaz mı? Oradan bana gönderirler.

- Pekâlâ.

Kitapçı Mösyö Vik, Lamartin'in eserleri arasında *Döziem Rögre*, *Trözyem Rögre*, *Derniye Rögre*'nin⁵⁴³ olmadığını pek iyi bilirdi. Fakat Bihruz Bey'i cahil durumuna düşürmek nezaketsizliğinde bulunmamak için o konuda cehaletini bahane etmeyi uygun gördü. Bu sırada, şairin toplu eserlerini ortaya sürmesi ise, o gün sabahtan beri altmış paralık bile bir alışveriş etmediğinden önemlice meblağa siftah etme ümidine dayanıyordu. Ümidi gerçekleşti. Çünkü o kitapçı olduğu için düşüncesi, emeli; kitaplarını satmaya yönelik olmakla kendisi mazur görülebilirdi.

Bihruz Bey, oradan çıktıktan sonra tekrar Alber Gün'e uğrayarak gelecek kitapların derhâl konağa gönderilmesini tembih etti. Ve kendi, Taksim Bahçesi'ne kadar yayan bir *tur* yapmak üzere yürümeye başladı. Bahçeye varmasına yüz adım kadar kalmıştı. Öteden tozu dumana katarak bir araba gelmekte olduğunu görünce olduğu noktada durdu, bekledi. Araba kendi arabası, hayvanlar kendi kır beygirleri, *koşe* de Andon'un ta kendisiydi. Bey, bunları tanıdı, bildi. Yalnız arabayı kullanmakta olan genç beyi tanıyamadı.

Bihruz Bey, arabasını ve Andon'u o halde görüp tanıyınca büyük bir şaşkınlığa düştü. Önce olduğu yerde kalakaldı; sonra döndü, arabayı Taksim Caddesi köşesini dolaşp da gözünden kayboluncaya kadar bakışlarıyla takip etti. Araba gözden kaybolunca yürümeye devam ederek bahçeye girdi. Kendi kendine söylenerek tarhların arasında dolaşmağa başladı:

- *Kes kö se kö sa?*⁵⁴⁴ Arabayı, hayvanları diyelim ki, o beyefendi Konduraki'den satın almış. Andon'u nereden bulmuş? O da beraber mi satıldı? Yoksa benzettim mi? Benzetme de değildi. Hatta Andon melunu beni gördüğü zaman bıyık altından gülerek başını öteye

⁵⁴² Gravür: Mürekkep baskıyla yapılmış resim.

⁵⁴³ (Fr.) deuxième regret, troisième regret, dernier regret: İkinci Teessüf, üçüncü teessüf, son teessüf.

⁵⁴⁴ (Fr.) Qu'est-ce que c'est que ça?: Bu da ne?

çevirmedi mi? Çok şey! Markaya dikkat edemedim. Acaba benim ismimin *inisiyalleri*⁵⁴⁵ duruyor mu? Duruyorsa bana hakaret değil mi? O *maladrua*,⁵⁴⁶ şık beyefendi de kim oluyor? Ne kadar da zıppırcasına araba kullanıyordu! Vay alçak Konduraki! Vay melun Andon! Demek ki bunlar bizim *ekipajı* kaçırıp el koymak için iş birliği etmişler! *Anfan*⁵⁴⁷ ben *debarase*⁵⁴⁸ oldum ya! Araba zati berbat olmuştu. Hayvanlar da öyle... Acaba kaç liraya satıldı bunlar? Neme lazım! Üstüne benden para istemesinler de... Lakin garip şey! Andon ha! Şimdi anlaşıldı ki “araba dingili eğrildi, yaptırmak için Konduraki’nin fabrikasına götürdüm, filan filan” demesi bütün yalan imiş. Hele ben kurtuldum ya... Gelecek yaz istersem daha iyilerini getirebilirim... Konak sağ olsun...

Bey, bu yolda söylene söylene bahçenin içini üç beş kere dolandıktan sonra kapıdan çıktı. Epeyce yorulmuş idi. Beyoğlu’nu yayan geçmeyi göze alıramadığı gibi sarı arabaya tekrar rast gelmeyi de istemediğinden orada müşteri bekleyen kupalardan bir tanesine girdi, arabacıya “Dolmabahçe’ye, oradan İstanbul’a, Süleymaniye’ye!” emrini verdi.

İşin doğrusu, Bihruz Bey sarı arabayı kır hayvanları yanlış görmemiş, Andon’u da benzetmemiş; hepsini de doğru görüp tanımış idi. Fabrika sahibi komisyoncu çelebi Konduraki, Bihruz Beyefendi’ye Andon’un vasıtasıyla gönderdiği mektubunda ifade ettiği gibi, sarı arabayla bakla kırı beygirleri üç gün fabrikasında bekletmişti. Dördüncü günü, bunları zaten Bihruz Bey’de görüp beğenmiş, satın alınmasına ziyadesiyle heveslenmiş ve bunun için Konduraki’nin aracılığına başvurmuş olan yeni türedi mirasyedilerden Balcızâde Nisbetî Bey’e yüz kırk beş liralık bir senetle yüz doksan altı buçuk liraya satmıştı. Arabacı Andon’un, Bihruz Bey’in yanından ayrılarak açıkta kalmasına sebep verdiğinden bunu da mağdur etmiş olmamak için o mirasyedi beye tavsiye ederek kapılandırmış idi!

⁵⁴⁵ (Fr.) initial: İsmi baş harfleri.

⁵⁴⁶ (Fr.) maladroite: Beceriksiz.

⁵⁴⁷ (Fr.) enfin: Sonuçta.

⁵⁴⁸ (Fr.) débarassé: Sıkıntıdan kurtulmuş.

Bihruz Beyefendi, konağa ulaştığı zaman saat yarıma gelmiş idi. Bey, merdivenden çıkarken karşısına gelen Mişel Ağa'ya kitapların gelip gelmediğini sorarak “Geldi *ekselans!* Salondadır. Mösyö Piyer de orada...” cevabını almakla hemen salona girdi.

- *Bonsuvar mon şer profesör!..*⁵⁴⁹
- *Bon suvar* Bihruz Bey! Nasılsınız?
- Pek iyiyim, siz?
- Ben de iyiceyim. Lakin sizden şikâyetim var...
- Ne gibi?
- Buraya göç edeceğinizi bana haber vermeli idiniz...
- Geçen defa, salı akşamı söylemiş idim zannederim...
- Hayır! Öyle bir söz geçmedi...
- Unutmuş olmalısınız...
- Ben unutmam... Öyle bir lakırdı olmadı ki unutayım!
- Neyse affedersiniz...
- Affetmek bir şey değil... Fakat başıma gelenleri bilseniz...
- Ne oldu? Başınıza ne geldi?
- Cuma akşamı... Evet, cuma akşamı ve gecesi çok rahatsız oldum.
- Vah! Vah!
- Evet! Alaturka saat on ikide köşke gittim.
- Ey!..
- Kapılar kapalı, kimseler yok. Vurdum, vurdum, vurdum...

⁵⁴⁹ (Fr.) Bonsoir mon cher professeur: İyi akşamlar sevgili profesörüm.

- Sonra?

- Bağcı geldi, onlar göç ettiler, burada kimse yok, her yer kapalı demesin mi?

- Vah! Vah!..

- Vah! Vah! *Sa ma kutetre şer!*⁵⁵⁰

- Sonra ne yaptınız?

- Sonra, arabayı savmış idim; bağcıya yalvardım, gitti bana bir araba buldu getirdi.

- Ey!

- Beni Kadıköy'e kadar götürmek için arabacı iki meciyeden aşağıya razı olmaz...

Mecbur kabul ettim.

- Ey, Kadıköy'e gittiniz öyle mi?

- Öyle ya... Orada bir dost var, onun evine gittim. Onlar da *an famiy*⁵⁵¹ Adalar'a gitmişler.

- Ey? *Se tün avantür sa.*⁵⁵²

- *Viy, me sa ma kute şer, vu save?*⁵⁵³

- Sonra ne yaptınız?

- Onları da bulamayınca arabacı beni bir otele götürmek istedi. Şehirden uzak, Feneraki tarafından bir otel. Cesaret edemedim. İstanbul'a geçmekten başka çarem kalmadı. İskeleye indim. O zaman sizin dostunuz Mösyö Keşfi'ye rast geldim, selam verdim. Beni tanımadı mı ne oldu; selamımı almadan geçti gitti.

- Keşfi Bey mi?

- Evet!

- Hiç olamaz! *Emposib!*

⁵⁵⁰ (Fr.) Ça m'a coûté très cher: Bu bana çok pahalıya mal oldu.

⁵⁵¹ (Fr.) en famille: Ailece.

⁵⁵² (Fr.) C'est une aventure ça: Adeta bir macera.

⁵⁵³ (Fr.) Oui, mais ça m'a coûté très cher, vous savez?: Evet, ama bu bana çok pahalıya mal oldu, biliyor musunuz?

- *Purkuva?*⁵⁵⁴

- O burada değil... O İzmir'e gitti...

- Demek ki benzetmişim, gece karanlığında besbelli tanıyamamışım...

- İyi gördünüz mü?

- İyi gördüm zannediyordum... Fakat mademki...

- Nerede ve nasıl gördünüz?

- Bir tütüncü dükkânı önünde, bir şey alıyordu gördüm...

- Kendisine bir şey dediniz mi?

- *Bonsuvar* Mösyö Keşfi dedim, hiç cevap vermedi, oradan savuştu gitti.

- Ne kıyafette idi?

- Orasına dikkat etmedim...

- Yanlış olmalı...

- Mademki İzmir'de imiş, benzetmişim demek olur... Ne ise iskeleye geldim, iki çifte kayık aradım. Kayık yok idi, bir sandal bulabildim. Bereket versin o da iki çifte idi. Karaköy'e yarım liradan aşağı gitmediler...

- Ne ise o sandalı olsun bulmuşsunuz ya!

- Evet! Ama yarım lira! Oradan bir saatte Karaköy'e vardık. Beyoğlu'na çıkmak için araba yok, hayvan yok... Yayan çıkmağa mecbur oldum... Çok zahmet çektim, karnım aç; lokantaya girdim, *dine* yedim. Oradan *Ünyon Fransez Oteli*'ne girdim yattım.

- Çok rahatsız olmuşsunuz, teessüf ederim.

- Ya masraf? Tam otuz iki Frank harcadım.

- O bir şey değil, onu öderim...

- *Mersi!*

- Bugün yeni kitaplar aldım, Dö Lamartin'in toplu eserleri...

⁵⁵⁴ (Fr.) pourquoi: Niçin?

- O! Güzel, pek iyi ettiniz. Görelim bakalım...

Paketi açıp kitaplarını göstererek:

- Yedi cilt. Her birinde üçer dörder parça gayet güzel *gravür* de var...

- Çok nefis, çok âlâ! Kaça aldınız bu yedi cildi.

- Altmış dokuz franka aldım...

- Bedava! Baskısı enfes, kâğıdı enfes, *gravürleri* enfes! Hele içeriği, koca *poet*. Se lün dö guluvar de la Frans...⁵⁵⁵

- Beranje ile Dö Lamartin'den hangisi daha büyük şairdir?

- Beranje başka *janr*,⁵⁵⁶ Dö Lamartin başka. Aralarında alaka yok. Öteki buna kıyasla güneş yanında ay gibi kalır! Güneş varken de ay görünmez a, *nes pa*⁵⁵⁷ beyefendi?

- Demek Beranje hiçbir şey, ben öyle bilmezdim.

- Dedim ya o ay, beriki de güneş!

Ciltlerden birisini karıştırarak:

- *La Şüt Dün Anj*.⁵⁵⁸ Bunu okumalı... Oh! Kom se bo, kom se sublime!⁵⁵⁹

- *La Şüt Dün Anj*... Bir Meleğin Düşüşü... Ne güzel! Aman biraz okur musunuz?

- Okuruz ya...

- *Dineden* sonra okuyalım; fakat ikinci, üçüncü *rögreleri* de okumak istiyorum...

- Onlar nedir?

- *Prömiyer Rögre'yi* bitirdim. Belki elli defa okudum. Türkçe'ye de hemen tamamen çevirdim. Öbürlerini de göreyim, bakayım nasıl şeyler?

- *Prömiyer Rögre'yi* bilmiyorum...

- Canım *Graziyella*'nın sonundaki *poezi*. Çamlıca'da bir gece siz okumadınız mı?

⁵⁵⁵ (Fr.) C'est l'une des glories de la France: Fransa'nın gururlarından biri.

⁵⁵⁶ (Fr.) genre: Tarz.

⁵⁵⁷ (Fr.) N'est-ce pas?: Değil mi?

⁵⁵⁸ (Fr.) La Chute d'Un Ange: Bir Meleğin Düşüşü, Lamartine'in şiiri.

⁵⁵⁹ (Fr.) Comme c'est beau, comme c'est sublime!: Ne kadar güzel, ne kadar muhteşem!

- Ha! Evet, bildim. O *poezi* güzeldir. Şair, ona *Prömiyer Rögre* adını vermiş. Fakat *Döziyem Rögre, Trözyem Rögre* diye başka bir şiir yazmamış. Öyle eseri yoktur.

- Ben vardır sanıyordum. Öyle ise *La Şüt Dün Anj*'ı okuruz...

Bu aralık, Mişel yemek hazır olduğunu haber verdi. Hoca efendi ile öğrencisi *sal a manjeye* gittiler. Sofraya oturdular. Şuradan buradan konuşarak bir saatte yemeği bitirdiler. Tekrar salona geldiler. Kahveler, ilk sigaralar içildikten sonra Bihruz Bey'in teklif ve ricası ile Mösyö, *La Şüt Dün Anj*'ı aldı, yüksek sesle okumaya başladı.

Ünlü Fransız şairin bu eseri; insan ruhunun başlangıç ve sonundaki tecellileri şairin algılamasına göre betimleyen ağır konulu, güç anlaşılır, zincir halindeki kasidelerden⁵⁶⁰ oluşan kocaman bir kitaptı. Başlığı olan “Bir Meleğin Düşüşü” tabirinden yola çıkarak Bihruz Bey, bu eseri de *Graziyella*'daki şiir gibi ölmüş genç ve güzel bir kıza dair ağıttan ibaret bir şey zannetmişti. Mösyö Piyer'in okuyuşuna tüm dikkatini vermiş ve bazı mısraları tekrar ettirmiş olmasına rağmen yine hiçbir şey anlamayı başaramayınca, hocasına karşı “Artık bırakınız.” demeye cesaret edemediğinden Mösyö Piyer yorulup da kendi kendine kitabı elinden bırakıncaya kadar dinlemeye karar verdi.

Mösyö Piyer ise, çoktandır öyle nitelikli şiirler okumaya vakit bulamadığından şu fırsattan istifade ederek aşk ve şevk ile okumakta devam ediyordu. Bu şekilde eserden bir on sayfa okuyarak biraz dinlenmek, bir de sigara yakmak üzere kitabı kısa süreliğine elinden bıraktığı zaman Bihruz Bey'i mışıl mışıl uyur görünce; aziz hoca efendi genç beyi o tatlı uykusundan uyandırmaya kıyamadığından kitabı kapadı. Yavaşça yerinden kalktı, potinlerinin burnuna basa basa yürüyerek salondan çıktı. Hemen yatak odasına gitti, o da öğrencisi gibi tatlı bir uyku alemine dalmak niyetiyle yatağına girdi. Yorganını başına çekti, üç dakika geçmeden horul horul uyumaya başladı. Hâlbuki aziz hoca efendi, daha salonun kapısını bulmadan ayağının sesinden Bihruz Bey uyanmış ve dışarıya çıkar çıkmaz tekrar geliverir diye beriki hareme savuşarak yatak odasına çekilmişti!

⁵⁶⁰ Kaside: Divan edebiyatı nazım türü.

Çaker Bey, Talip Bey, Sübhan Bey, Malik Efendi, Bihruz Bey'in konak komşularından ve teklifsiz görüştüğü gençlerdendir. Bunlar, kışları çoğu akşam Bihruz Bey'in konağında toplanırlar, konuşurlar, kâğıt oynarlar, beşlere altılara kadar bir hoşça vakit geçirirler. Fakat yaz gelince Bihruz Bey Küçük Çamlıca'ya taşındığı gibi diğerlerinden yalnız Malik Efendi kalarak Çaker Bey Beykoz'a, Talip Bey Emirgan'a, Sübhan Bey de Sarıyer'e yazlıklara giderler. O yüzden, beş altı ay kadar birbirilerini ya hiç görmezler veyahut nadiren sokakta vapurda filan da görebilirlerdi. Bu sene Eylül ile beraber Ramazanın gelmesi, kışlıklarına dönüşe teşvik ettiğinden Bihruz Bey Küçük Çamlıca'yı terk ile konağına geldiği gibi isimlerini söylediğimiz beyler de yazlıklarından kışlıklarına gelmişler ve birbirilerinin varlığından çarçabuk haber almışlardı. O yüzden konağa göçünün üçüncü akşamı komşu beylerden ikisi, ertesi akşam diğer ikisi Bihruz Bey'i ziyarete gelmiş; üç gün sonra bir akşam bu beylerden dördü birden konakta birleşmişti. O akşam, saat dört buçuğa kadar oturuldu. Komşu beylerin hepsi de büyük bir şevk ve neşeyle söyler, yalnız Bihruz Bey çokluk söze karışmayarak söyleyenleri dinlemekle yetinirdi. Yaz âlemine, kayık sandal eğlencelerine, kır sefasına vesaire dair olan sohbetin sıcaklığına eksik gelince genç beyler otuz bir oynamak istediler. Oyun masası ortaya geldi, beyler masanın başına üstüler. Kâğıtlar hazırlandı. Fakat Bihruz Bey, Malik Efendi ile dışarıdan dışarıya ortak olmak; yani onun sermayesine eşit miktarda bir para da kendisi ilave etmek üzere oyundan hariç kalmasını baş ağrısı bahanesiyle beylerden rica etmişti. Bunlar oyun ile meşgul oldukları kadar, Bihruz Bey de kâh bir köşede sigara içerek sakince oturuyor ve kâh Dö Lamartin'in *La Şüt Dün Anj'ı* karıştırırdı. Bir aralık, beyefendi salondan çıkınca edince oyuncuların konuşmaları aşağıdaki gibi oldu:

- Bihruz Bey'e dikkat ediyor musunuz? Hiç eski neşesi kalmamış. Siz kâğıt çektiniz miydi?

- Evet! Evet! Geçen akşam dikkatimi çekti. Bilmem ne var, pek çok düşünüyor.

- Yalnız düşünüyor değil, kederli de görünüyor. Siz dav⁵⁶¹ mı dediniz? Kaç kuruş?

- Ben öyle kederli filan anlamadım.

⁵⁶¹ Dav: İskambil oyununda ortaya para koymak.

- Dedi ya, rahatsız imiş, başı ağrıyormuş. Bu da battı...
- Öyle ise biz de bir taraftan rahatsız etmesek, bir an evvel gitsek...
- Şu parti bitsin de sonra düşünürüz. Siz battınız, siz batıyorsunuz öyle mi?
- Bana kalsa Bihruz Bey'in hiçbir şeyi yok, oyunda bulunmak istemedi. Baş ağrısını bahane etti...
- Oyun mu oynayacağız yoksa? Geliyor, geliyor, susunuz...
- Bihruz Bey! Sizin *şans* Malik Efendi'ye fena yaradı. Hepimizin paralarını çekiyor...
- Gerçek mi Malik Efendi?
- İşte bakınız, dört liralık sermayeden şu dört buçuk Mecidiye ile şurada birkaç kuruş da bakır para kaldı...
- Zarar yok devam ediniz, lazım gelirse ikişer lira daha koyarız...
- O benim işim değil. Ey! Beyefendi! Talip Bey size söylüyorum. Biz hiç otuz bir yapamayacak mıyız?
- Siz de yapın, kâğıtlar meydanda. Benim gibi on beşe önce bir dokuzlu sonra da bir altılı çekerseniz, paraları alırsınız...
- Bende o talih nerede? Elime on dört, filiz filiko geliyor da yine bir şey yapamıyorum... Her defa kaybediyorum... Mösyö Piyer olmalı ki size yensin.

Evet! Komşu beylerin dikkatlerinden kaçmadığı gibi Bihruz Bey'in halinde bir değişiklik vardı. Eski neşesi, eski şakraklığı kalmamıştı. Beş altı ay evvel kadar koşup gezmekten, konuşmaktan, kumardan, kendi tabiriyle *sosyeteden* pek hoşlanan Bihruz Bey şimdi sakın sakın düşünmekten, tenhalıktan memnun oluyordu...

Bihruz Bey, bir akşam yine yalnızca yemek yedikten sonra *klas* odasına gitti. Mişel'i çağırdı. Biraz meşguliyeti olduğundan kimse gelecek olursa kendisi için "Rahatsız, haremde dir." denilmesini tembih etti.

Bey, kendi kendine kâh düşünmek, kâh *Prömiyer Rögre* tercümesini biraz daha düzeltip aydınlatmak kâh Lamartin'in toplu eserlerini, içinde kendi haline uygun bir şiire, bir hikâyeye tesadüf etmek emeliyle karıştırmak ve kâh *La Şüt Dün Anj'*ı birkaç mısra okuyup

anlamaya çalışmak gibi işlerle meşgul olup duruyordu. Kulağına uzaktan uzağa davul sesleri gelmeye başladı. Gerçekten de o akşam hilalin görünmesiyle Ramazan'ın gelişi kesinleşmiş olduğundan mahalle bekçileri bu mübarek ayın başlamasını yerel adetlere uyarak davullarla ilana çıkmış idi.

Bihruz Bey, Ramazan'ın başlamadığını anlayınca bu ayda hele on beşinden sonra Kalpakçılarbaşı'nda, Bayezid Meydanı'nda, Divan Yolu'nda, Şehzadebaşı semtlerindeki kalabalık ve gezinti âlemlerini aklına getirerek sevinecek yerde bir mahzunluğa düşüverdi. Çünkü kendisi için o âlemleri seyretmenin artık bir haz ve neşe kaynağı olamayacağını düşündü. Evet! O sarışın hanım sağ olsaydı elbette o da oralarda çoğu zaman görülürdü. Hâlbuki o zavallı kız gençliğine doyamadan ölüp gitti. Kim bilir hangi bir تنها kabristanının hangi bir köşesinde o biçare genç garip yatarken beyefendinin bu kalabalık yerlerde dolaşıp gönül eğlendirmesi ne büyük vefasızlık olacağını düşündü.

İşte, Bihruz Bey böyle düşündüğünden dolayı mahzun olmuş ve kederlenmişti. Bu mahzunluk, gittikçe derinleşti. Beyi, Fener'deki gibi tatlı bir dalgınlığa sevk etti. Bir buçuk iki saat kadar öylece dalıp nihayet akli başına geldiği zaman kendi kendine diyordu ki:

- İnşallah otuz Ramazan oruç tutayım. Camilere gideyim, ibadet edeyim. Kalpakçılarbaşı'na gitmeyeyim, Bayezid Meydanı'ndan geçmeyeyim, Şehzadebaşı'na çıkmayayım. Buralara gidersem de kimselere bakmayayım!

Bihruz Bey, o gece sahur vaktine kadar bekledi... Davul tekrar çıkınca yemek ısmarladı. Yemekten sonra, imsak⁵⁶² zamanına kadar oturdu. Sonra hareme gitti.

Beyin o şekilde sahur yemeği ısmarlamasından oruç tutmak niyetinde bulunduğunu anlayan dadı kalfa bey hareme girince hemen koştu geldi... Sevine sevine söze başladı:

- İnşallah yarın oruç var beyim! Öyle mi? ...

- Neden bildin?

- A! Sahur yemişsin... Ben haber almaz mıyım? Pek hoşlandım... Hanımefendi de pek sevindi.

- Niyetimi hiç bozmayacağım. Tam otuz gün tutacağım...

⁵⁶² İmsak: Orucun başlama zamanı.

- Aferin beyim... Allah kabul etsin. Gördün mü? Ben demez miydim benim beyim elbette bir gün uslanır diye... Lakin namaz kılmalı namazsız oruç olmaz... Hanımefendiyi görür müsün?

- Valide daha oturuyor mu?

- Namaz kılıyor. Şimdi biter, istersen azıcık gör... Akşamdan beri sana çok dua etti...

- Artık yarın sabah görürüm. Şimdi pek uykum var, yatacağım...

Bihruz Bey sözünde durdu. Ramazan'ın birinci, ikinci ve üçüncü günü oruç hali kendisine epeyce sıkıntı vermişti. Bir hafta sonra, buna alıştı ve halinden memnun olmaya başladı. Geceleri çoğunlukla sahura kadar oturur, dersleriyle meşgul olur, sahur yemeğini yer, hareme girer yatar. Gündüz saat beşe kadar uyur, uyanınca dadı kalfanın teşviklerinin de yardımıyla abdest alır, giyinir, saat sekize doğru konaktan çıkardı. Bazen Bayezid Cami'ne, bazen Ayasofya'ya ve bazı defa da Şehzade Cami'ne giderdi. Güzel sesli hafızların etkileyici Kuran okuyuşlarını, doğru sözlü vaizlerin uyarıcı vaazlarını dinlerdi. İkinci vakti, büyük cemaatle namazını kıldıktan sonra camiden çıkar, sergileri dolaşır, yine bir aralık da Bayezid, Şehzadebaşı kalabalıklarını, gezintilerini şöyle uzaktan seyrettikten sonra konağa dönerdi. Konudan komşudan, davetli davetsiz olarak çoğu akşam hazır olan misafirleriyle iftarını eder ve misafirler içine bir uygun bir arkadaş bulduğu geceler civardaki Süleymaniye Cami'ne teravihe dahi giderdi.

Ramazan'ın on ikinci cuma günü, Bihruz Bey saat dokuz buçuktan on buçuğa kadar Bayezid sergisinde gezinip eğlendikten sonra avludan çıktı. Meydanın o tarafını simitçi, çörekçi, hardalcı, pideci gibi esnafın tabla ve küfeleri, fincan tabak ve çanak çömlek satan yaymacıların sergileri, ayak berberlerinin sandalyeleri, mangallarıyla çevriliydi. Bildik panoramacının başında daima mevcut olan yirmi otuz kadar seyircisiyle beraber kocaman sandığı, kundura boyacılarının kutuları, dolmacı, mumcu zenci kadınların tencereleri, sepetleri, hediyelik eşya satan Hindîlerin, tespihçilerin sundurmaları, kuskusçuların çadırları ve bunlarla alışverişi olan; bunların önünde saatlerce durup bakmaktan zevk alan birkaç yüz kadar ayaktakımı her zamankinden daha fazla çevirmişti. Camiden ve sergiden çıkacak sahiplerini alıp götürmek üzere gelmelerini bekleyen bir sıraya dizilmiş yüzlerce konak arabalarının o kalabalığa eklenmesi orasını sökölmez geçölmez hale getirmiş idi.

Bihruz Bey, epeyce zorlukla Kökçüler Kapısı tarafına geçerek basmacıların önünden Kâğıtçılara doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Birkaç günden beri devamlı olarak oruçluları sıkıntıya sokan Iodosun ağır havası o sabah poyraza çevirmekle etmekle ortalığa hoş bir serinlik yayılmıştı. İkindiye doğru sokaklara uğrayan erkek kadın nice binlerce halk camileri, meydanları, büyük caddeleri doldurmuş ve konak ve kira arabalarından birçoğu da içlerini süsleyen süslü hanımları taşıyarak aşağı yukarı, birbiri ardınca meydanı dolanmaktaydı.

Birtakımı gidip birtakımı gelen ve izdihamın sökölmez bir halde olmasından dolayı birkaç adımda bir kere durmaya mecbur olan binlerce halkın içinde; siyah çuhadan düz yakalı, bir önlü sakoları veya koyu renk kaşmirden yakası kadifeli, iki önlü paltoları yukarıdan aşağıya kadar ilikli, büyücek tablalıca fesleri iki yandan kulaklarının üst kısmını kapatmış, keçi derisi potinleriyle parlak ve sustalı kunduraları çamur lekesinden ve tozdan tamamıyla arınmış, ellilik elli beşlik altmışlık efendilerin sol ellerinde altın veya ipek kamçılı, nadiren inci ve mercan bazen kehribar ve necef, bazen narcıl yüz sürü kuka birer tespih olduğu halde sağ ellerindeki gümüş kakmalı, kabzası kanca şeklinde abanozdan bastonlarına dayanarak eşit adımlarla ve büyük bir temkin ve ağırbaşlılıkla yürüyüşleri... Kolalı Frenk gömleklerinin dimdik yakaları aşağıdan yukarıya doğru kulaklarını yarı yerine kadar saklamış, koyu renk ve püskülü

daima yan tarafında bulunur ufarak kalıpsız fesler kaşlarının üzerine kadar inmiş, siyah redingotlu, dar pantolonlu, parlak potinli, tek gözlüklü, eldivenli şık beylerin ellerinde bazen altın bazen gümüş veya bağa saplı birer baston bulunduğu halde çoğu ikişer ikişer ve kol kola gezerken nerede bir temiz araba veya bir süslü hanım görürlerse gözlerini ona açıp gezinti yerlerini o tarafa yöneltmekle, hafiflik göstermekten çekinmeyişleri... Çoğu ipekli, parlak kumaşlardan rengârenk şemsiyeleri feraceleriyle ve gaz bezinden ince ve nazik, allıktan hoş ve şeffaf yaşmaklarıyla öbek öbek kenarları tutmuş olan Havva'nın işveli kızları; sarkıntılık için uzanan ellerden uzak için karanfil ağaçlarının kıyı bucak yerlerinde topluca bulunmaya meyleden hassas çiçekleri andırırcasına dünyaya kendilerini hem göstermek hem de göstermemek gibi iki zıt davranışı bir arada bulundurmak konusundaki gösteri ve oyunları... Elleri, koltukları yeşil salata, soğan ve yağlı susamlı simit hevenkleri, Ramazan pidesi çıkınları ile dolu olduğu halde baklava börek hayalleri ve kahve tütün özlemiyle sabırsız ve dengesiz kalan ve iftar dakikasına yetişmek için saatin saniyelerini adımlarıyla saymak alışkanlığında olan açgözlülerle tiryaki babaların o sökülmez geçilmez izdihamın içinde bunalıp hesaplarını şaşırdıkça lahavle çekerek baş sallayışları dikkate değer seyirlerdendi.

Oruçlu olduğu için Ramazan günlerini pekiyi saymakta olan Bihruz Bey, mübarek ayın on beşi gelmeden sokakları hıncahınç dolduran bu kalabalığa garipseyen bir bakışla süzerek ağırbaşlı bir beyefendiye yakışır tavır ve davranışla yoluna devam ediyordu.

Meydanı bin zorlukla geçerek Sabuncu Hanı köşesini de dolaşacağı sırada belki yirminci defa olmak üzere yine durmaya mecbur oldu. Zira Vezneciler yönünden gelmekte olan iki sıra ara arabalar, ilerisi tıkanmış olduğu için orada durmakta ve iki taraftan hücum eden halk birbirilerinin geliş gidişlerine engel olmaktaydı. Süslü hanımlara edepsizce laf atarak sırnaşmak için böyle müsait zemin ve zamanlar arayan hafif meşrepli şıklardan ikisi adi bir kira arabasına kurulmuş hafif meşrep fondötenli, boyalı iki kadına *kur* etmek yolunda türlü maymunluklar, türlü maskaralıklar ediyorlardı. Kadınlar da aynı maskaralıkla şık beylere cevaptan geri kalmıyor idi. Bihruz Bey, bulunduğu noktadan ne ileri ne de geri gidemediği için bu hali ister istemez görüyorsa da araba biraz ileride bulunduğundan içerideki nazlı dilberleri -ki Periveş Hanım'la Gülşeker Hanım'ın kendileri idi- seçemiyordu. Zavallı Bihruz Bey, son derecede çirkinliğini şimdi görebildiği bu halde ziyadesiyle tiksiniyor kendi kendine şu yolda söylenmeye başladı:

- *Kom se degutan!*⁵⁶³ Bir kadına böyle de *kur* edilir mi? Aman yarabbi, ne bayağı insanlar! Ne adi kadınlar! Ben de *kurörlük*⁵⁶⁴ ettim, lakin böyle *skandal* hareketlerde bulunmadım. Benim baktığım kadın haşa, o kadın değil bir kız, kız da değil bir melekti! Yazık! *Puvr fiy!* Şimdi sağ olaydı, o da buralarda bulunurdu ya! Evet! O da çıkardı gezerdi ama nasıl? *Nobl*⁵⁶⁵ bir hanıma uygun bir şekilde, evet! Şimdi o benim *fiyansem*⁵⁶⁶ olacaktı. Belki de oh! Madam Bihruz, Madam Bihruz olacaktı!.. Yazık! *A sez an se biyen to pur murir.*⁵⁶⁷ Ah!.. O şimdi soluk kefeniyle kara topraklarda yatıyor, ben geziyorum. Niçin mezarının başında ağlamıyorum? O mezar nerede? Offf! *Kom se trist!*⁵⁶⁸ Sevdigini kaybet de toprağını bilme! *Malör kö jö sui!*⁵⁶⁹ Aman şuradan gideyim de şu hali gözüm görmesin...

Bihruz Bey, yüreğini birden istila eden nefret ve hasret hislerinin kuvvetiyle kadından erkekten geçmesine engel olanları itip kakarak, kendisini sahiden oradan kurtardı ve artık ruhunu tekrardan kaptırmış olduğu hasret dolu fikirler içinde hiçbir tarafa bakmayarak doğruca konağına gitti. İftar vaktine daha yarım saatten fazla var idi. Bey salona çıktı. Orada valide hanımın davetiyle iftar için gelmiş akrabadan birkaç kimse oturuyordu. Bey, bunlara birer selamlaşmadan sonra geri döndü. Çünkü Bihruz Bey kendi kendine düşünmek için yalnız bulunmak istiyordu. *Kabine dö travayına* gitti. Hâlbuki orada da Mösyö Piyer bulunuyordu. Bey artık sevgili hocasında kaçamadı ise de ona bile soğucak muameleden ilk başta kendini alamadı.

- *Bonjur* Mösyö Piyer!

- *Bonjur* beyefendi! *Koman sa va?*⁵⁷⁰

- Pek iyi değilim, siz nasılsınız?

- Ben oldukça iyiyim. Size bir kitap getirdim. Biraz eskice ama benim kitapların arasında elime geçti de...

- Teşekkür ederim... Nasıl kitap o?

⁵⁶³ (Fr.) Comme c'est dégoûtant: Ne kadar iğrenç.

⁵⁶⁴ (Fr.) coureur: Çapkın.

⁵⁶⁵ (Fr.) nobl: Asil.

⁵⁶⁶ (Fr.) fiancée: Nişanlı.

⁵⁶⁷ (Fr.) Seize ans, c'est bien tôt pour mourir: On altı yaş, ölmek için çok erken.

⁵⁶⁸ (Fr.) Comme c'est triste: Ne kadar üzücü.

⁵⁶⁹ (Fr.) Malheur que je suis: Ne kadar bahtsızım.

⁵⁷⁰ (Fr.) Comment ça va?: Nasılsınız?

- *Manon Lesko*⁵⁷¹. Fevkalâde güzel yazılmış eserlerdendir. Bunu okumadınız zannederim.

- Hayır görmedim...

- *Amor dö fam*, ama bu bir *amor aşerne*...⁵⁷² *Pol ve Virjin*, *La Dam o Kamelya* filan gibi değil... *Trez enteresan*.⁵⁷³

- Aman okusak...

- Siz kendi kendinize okursunuz. Bakınız ne kadar garip, ne kadar azgın, bunlarla beraber ne kadar fedakârlık, ne kadar hazin neticeli bir aşk!

- Rica ederim siz başlayın da sonra da ben kendi kendime okurum.

- *Tre biyen*!⁵⁷⁴ Fakat vakit var mı? Şimdi *dineye* gidecek değil miyiz?

- Daha yarım saat var, başlayın siz...

- Öyle ise beş on sayfa okuyabiliriz.

Konağa göçten ve özellikle de Ramazan'ın başlamasından beri Bihruz Bey'in hareket ve davranışlarına musallat olan durgunluk ve *amor dö fam* bahislerine gösterdiği meylsizlik Mösyö Piyer'in dikkatini çekiyordu. Gerçi, genç bey, dersleriyle evvelkinden ziyade meşgul oluyorsa da bu gidişle beyin bu derslerden de usanivermesi ihtimali uzak olmadığını ve o halde kendisinin yumuşak yüzlü dostu olan yüz otuz altı Frank elli santimden ebediye ayrılmak gerekeceğini düşünmek Mösyö Piyer'i bayağı üzüp duruyordu. Hele de beyin *ekipajının* ne sebeple aradan kalktığını Mişel Ağa'dan gizlice sorup öğrendikten sonra Mösyö Piyer, daha ziyade üzölmeye ve kendisini hocalık mevkiinde tutmak için beye başka türlü yaranmak çaresini düşünmeye başladı. Bu çare ise, ara sıra bazı neşelendirici romanlar bulup getirmektir. Genç beyin, her neden dolayı ise azalmış zevk ve eğlence düşkünlüğünü canlandırarak ve ders geceleri *amor dö fam* hakkında tatlı bahisler açarak beyi yakınlığa mecbur etmekte. Fakat aziz öğrencinin, mali gücü şüphe götürür ve endişe verir bir haldeyken dışarıdan parayla kitap alıp getirmek uygun değildi. O yüzden, Mösyö Piyer bazı ahabplarından da bulabileceği o türlü kitapları ödünç alıp öğrencisine getirmeyi

⁵⁷¹ Manon Lescaut, Abbé Prévost'un 1731'de yayımlanan romanı.

⁵⁷² (Fr.) amour acherne: Zor aşk.

⁵⁷³ (Fr.) très interessant: Çok ilginç.

⁵⁷⁴ (Fr.) très bien: Peki.

düşünüyordu. Mösyö Piyer'in hanesinde eski bir sandığı vardı ki çoğu politikaya dair birçok kitapçık ve lüzumsuz evrak ve mektuplarla doluydu. Mösyö, bir akşam bir kâğıt aramak için sandığı açtı. İçindeki şeyleri karıştırırken eline cildi dağılmış, kapağı yırtılmış bir kitap geçti. Kitabı inceleyip, *Manon Lesko* hikayesi olduğunu görünce aldı. Bir tarafa koydu ve cuma günü konağa girerken kitabı da sakosunun bir cebine yerleştirmeyi unutmadı! İşte o parça parça, sayfaları bükülmüş, yırtılmış, ele alınmaz derecede kirlenmiş kitabın konağa getirilmesindeki sebep ve niyet buydu. Burası anlaşılınca, beyefendinin o kitap için "Aman okusak!" diyerek gösterdiği arzuyu Mösyö Piyer'in ne büyük bir memnuniyet ve neşe ve başarıyla karşıladığını anlatmaya gerek yok.

Evet! Mösyö Piyer kitabı eline alarak büyük bir şevkle yüksek sesle okumaya başladı. Bihruz Bey de can kulağıyla dinlemeye başladı. Ne faydası var ki, romandan on beş sayfa okunamadan top atıldı. Emektar Memiş Ağa kapıdan görünerek iğneleyici bir tavırla "Misafirler oruç açacaklar. Sofra başında bekliyorlar!" dedi. Çaresiz yemek odasına gidildi. Bihruz Bey, *şer profesörün* getirdiği bu yeni romanı merak etmeye başladığından zihnini oraya vermişti. O yüzden sofrada kimseye bir iltifat etmiyor, iftarcılar da beyin ısrarlı sessizliğine karşı ağız açmaya cesaret edemediklerinden odada ara sıra kaşık ve çatalların tabakların hatayla dokunmasından meydana gelen hafif ve cüretsiz bir tıkırtıyla Mişel Ağa'nın öteye beriye hareket ettikçe potinlerinden çıkan ihtiyatlı gıcırtıdan başka ses işitilmiyordu.

Neyse, yemek yenildi. Salona geçildi. Bihruz Bey, birinci kahve ve sigaralar içilinceye kadar salonda bulunmağa güç ile tahammül etti. Nihayet misafirlere karşı "Affediniz... Hoca efendi ile ders yapacağız. Siz keyfinizi bakınız..." diyerek Mösyö Piyer'e de bir işaretle derdini anlatarak ikisi birlikte salondan çıktılar. Ders odasına gittiler. Oraya gider gitmez Bihruz Bey, *Manon Lesko*'yu Mösyö Piyer'in eline tutuşturdu.

- Lütfen okumaya devam eder misiniz?

- *Tre volantiye!*⁵⁷⁵ Bu hikâye bana da yeniden merak verdi. Gençliğimde beş altı kere okumuş idim. Kitabın eskiliğinden de anlaşılır ya... Ne kadar okusam bıkmıyorum... Bunlar...

- Rica ederim, o bahisleri sonra ederiz. Romanı bu akşam bitirsek diyorum.

- Bilmem bitirebilir miyiz?

⁵⁷⁵ (Fr.) très volontiers: Memnuniyetle.

- Hele siz okuyun... Saat yediye kadar tabi oturacağız...

Mösyö Piyer, yalnız arada bir sigara yakıp Mişel Ağa'nın getirdiği şerbet ve kahveyi de içerek bir iki nefes almaya fırsat bularak beş saat kadar durmaksızın okumaya devam ile romanın yarısından çoğunu okudu, öğrencisine dinletti. Fakat biçare ihtiyarın kuvvet ve gücü de kesildi. Bir taraftan sahur vaktinin başladığını ilan için sokaktan doğru gelen davul sesleri en vazifesiz kulaklara da kendisini işittirecek kadar gürültüler kopardığı gibi diğer taraftan emektar Memiş Ağa'nın yine kapıdan görünerek soğuk bir sesle "Misafirler sofraya inecekler, yemekler de soğuyor!" diye mırıldanması savsaklamaya meydan vermediğinden ve hele Mösyö Piyer'in "*Nuz allon manje nes pas? Oh! Je fen! Jö vö fer ün bon supe.*"⁵⁷⁶ Diye yemekten çok tutulduğu azaptan kurtulmaya yönelik olarak gösterdiği arzuya karşı Bihruz Bey bir şey diyemediğinden *sal a manjeye* gidildi. İftardan daha sakin, daha hazin bir şekilde yemekler yenildi, sofraya kalkıldı. O zaman Mösyö Piyer hemen Bihruz Bey'in yanında giderek "*E biyen mon şer*"⁵⁷⁷ bey! Bu akşam da ders yapamadık... Siz de yorulunuz, ben de yarın sabah siz geç çıkarsınız... Benim biraz erken gitmem lazım..." dedi. Bundan maksadı artık yatak odasına çekilmek için beyden müsaade istemek idi. Bihruz Bey ise romanı o gece tamamını dinlemek emelinde bulunduğundan Mösyö Piyer'i tekrar *kabine dö travaya* götürmek üzere davrandığı sırada ihtiyar derhâl cebinden saatini çıkarıp bakarak "Oo, saat sekize gelmiş... Benim için pek geç. Yarın sabah Galata'da bir zat ile buluşacağız... *Pardon, a mardi!*"⁵⁷⁸ dedi, beyin elinden kurtuldu.

Bey, romanı mutlak bu gece bitirmek istiyordu. Onun için *kabine dö travaya* yalnızca gitti. Kitabı kaptığı gibi hareme girdi. Yatak odasına çıktı. Soyundu. Oda kapısını sürmeledi. *Şezlongun* üzerine uzandı. Mösyö Piyer'in bıraktığı yerden romanı okumaya başladı.

⁵⁷⁶ (Fr.) Nous allons manger n'est-ce pas? J'ai faim. Je vais faire un bon souper: Yemek yiyeceğiz değil mi?

Acıktım. Güzel bir akşam yemeği yemek istiyorum.

⁵⁷⁷ (Fr.) Eh bien mon cher: Eh peki azizim.

⁵⁷⁸ (Fr.) Pardon, à mardi: Pardon, salı görüşürüz.

Bihruz Bey romanın alt taraflarını okudukça merakı artıyor, merakı arttıkça okuma isteği fazlalaşıyordu. Hikâyenin kahramanı olan genç âşığın sevgilisi Manon ile Amerika’da Nuvel Orliyan’a⁵⁷⁹ varışlarından sonraki maceraları, iki sevgilinin umulmadık bir badireden daha kurtulmak için vahşilerin karargâhına doğru kaçarken kumluk bir çölün oportasında yorgunluktan ve açlıktan bitkin düşen zavallı sevgilini ölmesi... Biçare âşığı, sevgilisini gömdüğü çukurun üzerinde yalnız ve halsiz olduğu halde bir gün bir gece yatıp kaldıktan sonra yakalanıp Nuvel Orliyan’da hapis ve Manon’un cesedinin de şehre taşınması... Sonunda ümitsiz âşığın Fransa’ya dönüşü, pek akıcı ve etkileyici şekilde yazılmıştı. Bihruz Bey’in yine birdenbire canlanan hayalleri, o olaylar ve onların doğurduğu hislerle kendi şahsi durumu arasında bir çeşit mevcut olan paralelliği tıpatıp derecesinde göstermeye başladığından kitabı bitirmedikçe elinden bırakmamıştı. O yüzden sabahın saat dördüne kadar olduğu yerde uyanık kalmış, okuma sırasında – kendi kendine sönünceye kadar yanan – mumların isi odayı doldurmuştu. Bey, kitabı kapayıp bir hayli müddet düşüncelere daldıktan sonra yerinden fırladı bir pencere açtı. Odanın içindeki duman pencereden baca dumanı gibi çıkıyordu. Bey, ayak üzerinde duramayacak kadar yorgun olduğundan odanın havasını süratle değiştirerek hemen yatağına düşmek için kapıyı açtı. Dadı kalfa ise sofada bulunuyordu. Kapı açılınca hemen geldi, odaya girdi. Beyin yatağı bozulmamış, odayı duman içinde görünce merakla beyinin yüzüne dikkatle baktı. Beyin birer siyah halka içine girmiş ve küçülüp çukura kaçmış fersiz gözlerini, uykusuzluktan manevi heyecandan asıl rengi kaçmış siması, dermansızlıktan tir tir titreyen dizleri halinde bir büyük perişanlık gösteriyordu. Dadı kalfa, sevgili beyinin bu bitkin, perişan haline üzülerken seyrettikten sonra şu şekilde söylenmeye başladı:

- Vah! Vah! Bu koca papaz ne zaman gelse benim beyimde böyle bir hal görülüyor! Hınzır herif... Böyle de ders okutulur mu? Zavallı beyciğim sabahlara kadar gözlerini kırpmamış! O pis kitap için mi böyle harap ettin kendini? Buna hanımefendi de razı değil, ben de razı değilim. Allah da razı değildir. Bari gir yatağına da biraz rahat et! Vah! Vah! Bugün oruç da tutulmaz! Biraz uyu da bakayım sana çorba ısmarlayayım. Haydi sen yat... Ben

⁵⁷⁹ New Orleans.

pencereyi filanı kaparım... Hay hain herif! Ne oluyorsun ayol bu kadar çok ders verecek? Sanki bir gecede hepsini okuyup öğrenecek.

Bihruz Bey, dadı kalfanın bu sözlerini dinlemeyerek kendisini yatağa fırlattı. Dadı kalfa ise pencereyi, sigara tablasını, şamdanı filan kaldırmakla meşgul olduğu kadar hâlâ şu yolda mırıldanıp duruyordu:

- Vallahi bu derecesi günahtır! El âlemin evladını okutacaksan adam gibi okut. Bu kadar zora koyacak ne var? Hele gelsin de bir söylemediğimi bırakmayayım... Frenkçe öğretecek de sanki ne olacak...

Dadı kalfa, Mösyö Piyer'in tahammülünden fazla ders verip nazlı beyini sıkıdığına inandığı için bu kadarcık söyleniyordu. Aziz hoca efendinin öğrencisi öyle heves ve istekleri tahrik eden hikâyeler getirip okuttuğunu ve bunu da şahsi çıkarını temin için yaptığını bilseydi acaba daha neler söylemeyecekti?

Bihruz Bey, yatağına girdikten sonra uyumaya pek çok uğraştı ise de mümkün olamadı. Romandaki acıklı olayları zihninden ve bunların kendi halince sebep olduğu üzüntüleri gönlünden çıkaramıyordu. Uykuya dalacak olsa, gözlerinin önüne derhâl iki mezar geliyordu. Birisi ıssız bir çölün ortasında kabarmış bir topraktan ibaret iken üzerine genç bir insan kapanmış ağlıyordu. Diğeri iki sıra servilikle gidilir bir kabristanın bir kenarında sandukalı, sütunlu, yıldızlar içinde mükellef bir mezar olduğu halde bunun yanından bir kuş bile geçmiyordu. Bihruz Bey, hayal âleminde gördüğü bu yıldızlı mezarın kime ait olduğunu da bildiği için kendi kendine beddua edip ayıplamaktan geri kalmıyordu.

Bu hal içinde dört beş saat uğraştı. Nihayet, heyecanlı ve fakat uzun bir uykuya daldı. On bir buçuğa doğru dadı kalfanın odaya girip seslenmesi üzerine gözlerini açtı. O birkaç saatlik uyku ile asabı biraz düzelmiş, midesi gıda aramaya başlamıştı. Dadı kalfanın hazırlattığı çorba ile kebapı iştahlıca yedi. Kahvesini sigarasını da içti. Tekrar yattı. Aralıkta bir uyanarak yine dalmak suretiyle o gece sekiz dokuz saat uykudan sonra sabahleyin yatağından çıktı. Bir pencere açtı. Önüne geceliğiyle oturdu. Düşünmeye başladı.

Beyin düşündüğü şey, fani sevgilisinin sonsuz karargâhının yerini öğrenmeye bir çare aramaktı. Düşüne düşünce bu çarenin bulunmadığını anlayınca; hiç olmazsa sevgilisinin gezip dolaştığı yerlerde ve özellikle Çamlıca Bahçesi'nde kendi kendine gezip ağlayıp bir teselli bulmaya çalışmak üzere dadı kalfa ile konaktan daha bir iki hizmetçi alarak Küçük

Çamlıca'daki köşke beş on gün için gitmek çaresini zihninde kararlaştırdı. Ve bu kararını dadı kalfaya açtığı zaman ondan da -fakat iki gün sonra için- olumlu cevap aldı. Bihruz Bey bu karar üzerine kalben biraz rahatlamış olarak o gün saat ona kadar yatak odasında kaldıktan sonra dadı kalfanın “Beyim! İyisin maşallah. Giyinip de azıcık hava almaya çıksan olmaz mı? Hava güzel... Sokaklar adam almıyor... Gezer eğlenirsin... Hadi beyim hazırlan!” yollu teşviki üzerine kendi giyindi. Bastonunu aldı. Konaktan çıktı. Direklerarası'na doğru ağır ağır yürümeye başladı.

O gün artık Direklerarası'nın kalabalığı harikulade idi. Gelici ve gidici olmak üzere ikişer sıra arabalardan oluşan çifte hareketli zincirin bir ucu Şehzade karakoluna, diğer ucu Bayezid Meydanı'na uzanıyordu. Bölgenin Çaycılar tarafını erkekler, cami tarafını ise kadınlar tutmuş karşıdan karşıya geçmek mümkün olamadığı gibi bulunan noktadan ileriye gitmek de zordu.

Bihruz Bey'in Süleymaniye'den Vezneciler'e geldiği yol kendisini kadınların güzergâhına yönlendirdi. Bey, yolun öbür tarafına geçmek isteyip başarılı olamayacağını anlayınca kenardan Direklerarası'na gitmek üzere uğraşa uğraşa biraz ilerleyebildi ise de orada öteye gidemedi. O noktada ilişip kalmış olan birkaç efendinin yanına sığınarak kalabalık savuluncaya kadar durmaya zaruri karar verdi. Önündeki rengârenk şemsiye alayının birtakımı aşağıya birtakımı yukarıya doğru dalgalana dalgalana gidiyordu.

Bey, düştüğü çıkmaz yol üzerinde hayret dolu bakışlarını çeken yaşmaktan oluşan coşkun denizi ister istemez seyre dalmıştı. Önünden gelip geçen hanımlara dalgın dalgın bakıp dururken yüreği birdenbire şiddetle oynamaya başladı. Zavallı gencin yüzünün rengi uçuverdi. Yanından aşağıya doğru giden iki hanımdan kırmızı şemsiyelisini fani sevgilisine benzetmişti. Hanımın kalınca yaşmağı altındaki çehresine dikkatli baktığı zaman Üsküdar vapurunda uzaktan gördüğü hanım yani fani sevgilinin kız kardeşi olduğunu tanıdı. Artık iki aydan beridir merak ettiği mezarın konumunu öğrenmek için ele geçen fırsatı kaçırmamak lazım olduğunu düşündü. O yüzden, kırmızı şemsiyeyi takibe karar vererek hareket etti. Kırmızı şemsiye durdukça bu da durdu. O ilerledikçe bu da ilerledi. Nihayet hanımlar Şehzade karakolunun köşesinden sağa saptılar. Bey de saptı. O sokak her ne kadar berileri kadar kalabalık değil ise de bütün bütün تنها da olmadığından bey şemsiyeye pek yaklaşmak istemiyordu. Kırmızı şemsiye bir hayli gittikten sonra sağda bir sokağa saptı. Bu sokak da gelenden geçenden boş değildi. Hanımlar önde, Bihruz Bey arkada biraz daha gidildi. Yine

sola sapıldı. Burası tenhaca idi. Beyin de artık daha fazla beklemeye tahammülü kalmamıştı. Hızlı hızlı gitti. Kırmızı şemsiyenin yanına vardı. Kırmızı şemsiye ise takip olunduğundan haberdar olmadığından beyin ayağının sesini alınca döndü kendisine baktı. Bu dakikada Bihruz Bey, artık kırmızı şemsiyeli hanımın yüzüne bakmıyordu. Gözleri yerde olduğu halde derdini arz etmeye başladı. Hanımı da karşılık vermeye mecbur etti:

- Ah! *Pardon* efendim! *Mil pardon*!

- Niçin? Ne var *pardon* diyecek?

- Ah! Nasıl söyleyeyim? Dilim varmıyor, lakin mecburiyet... Ah! İki aydır ne kadar *sufrans*⁵⁸⁰ içinde olduğumu bilerseniz bana merhamet edersiniz...

- Ne istiyorsunuz? Adamlar geliyor... Çabuk söyleyiniz...

- Ah!... Nasıl söyleyeyim... Hemşirenizin... Offf! Söyleyemiyorum... Ah! Mezarını nerede ise bana söylemenizi rica ederim. Affedersiniz, lakin emin olunuz ki kız kardeşiniz... Ah! Bir *anj*⁵⁸¹ gibi *şast*⁵⁸² olarak gitmiştir.

- Ne söylüyorsunuz anlamıyorum ki...

- Ah! O zavallı meleği görmüş sevmiş idim... Benim bahtsızlığım... Aman affediniz!

- Ne istiyorsunuz diyorum size?

- Kız kardeşinin mezarını öğrenmek isterim.

- Benim kız kardeşimin mezarını?

- Evet! *Pardon*, kusurumu affedin... Ne yapayım! Yüce şahsınızı temin ederim ki...

- Siz kız kardeşimi nerede gördünüz?

- Çamlıca Bahçesi'nde gördüm... Lakin sizi temin ederim ki... Ah! Kız kardeşiniz bir *anj*⁵⁸¹di.

- Konuştunuz, görüştünüz mü idi?

⁵⁸⁰ (Fr.) souffrance: Acı.

⁵⁸¹ (Fr.) ange: Melek.

⁵⁸² (Fr.) chaste: Namuslu.

- Evet! Lakin *me paröl donör*,⁵⁸³ namus dairesinde konuştuk. Ah, *kom se trist*⁵⁸⁴, *mil pardon* efendim, ne söylediğimi, ne söyleyeceğimi de bilmiyorum... Evet! Topu bir defa konuştuk!

- Bahçede konuştunuz öyle mi?

- Evet! Efendim bahçede ah!

- Havuz başında olacak...

- Evet! Evet! Ah! Siz neden biliyorsunuz?

- Siz ona bir çiçek verdiniz galiba...

- Ah! Evet! Bir çiçek, *ma povr flör*!⁵⁸⁵

- O da size teşekkürler etti. Çiçeği aldı göğsüne ilıstırdı, öyle mi?

- Ah! Öyle oldu.

- Azıcık geri kalın... Şu adamlar geçsin...

- Peki efendim...

- Ey sonra? Başka bir defa kendisine bir mektup da verdiniz mi idi?

- Ah! *Pardon* efendim... Mektup başka bir şey değildi, *mariyajımız*⁵⁸⁶ için bir teklif idi.

- Kız kardeşimi beğendiniz, sevdiniz mi idi?

- Ah! Bilmezsiniz, tahmin edemezsiniz ne kadar sevmiş idim.

- Vefat ettiğini nereden duydunuz?

- İki ay, tam iki ay gezdim, aradım, bir yerlerde görmek nasip olmadı. Birdenbire kayboluşuna bir mana veremiyordum. Korkuyordum, kimseye soramıyordum... Nihayet o *malörü*⁵⁸⁷ haberi aldım. Ah, *kom jö süfer*!⁵⁸⁸

- Besbelli çok sevdiğiniz için öldürdünüz...

⁵⁸³ (Fr.) Ma parole d'honneur: Şerefim üzerine yemin ederim.

⁵⁸⁴ (Fr.) Comme c'est triste: Ne kadar üzücü.

⁵⁸⁵ (Fr.) ma pauvre fleur: Benim zavallı çiçeğim.

⁵⁸⁶ (Fr.) mariage: Evlilik.

⁵⁸⁷ (Fr.) malheur: Felaket.

⁵⁸⁸ (Fr.) Comme j'ai souffert: Ne kadar acı çektim.

- Ah! Ben mi öldürdüm? Onun için ben her dakika ölmeye hazır idim... O gideceğine keşke ben gideydim. Hâlâ bana hayat haram oldu. Gözüm dünyayı görmüyor. *Povr anj!*⁵⁸⁹

- Şimdi görseniz kız kardeşimi elbette tanırırsınız değil mi?

- Ah! Ne demek efendim, ne demek! Hiç tanımaz mıyım?

- Hele yüzüme bir iyi bakınız, sakın kız kardeşim sandığınızı ben olmayayım?

- Ah! Ne kadar benziyorsunuz!

- Beyefendi! Beni anam bir tane doğurmuş, ne kız kardeşim var ne de biraderim...

- Ah gerçek mi söylüyorsunuz? *Emposibl!!!*

- Bahçede kız kardeşimle beraber gördüğünüz hanım da bu hanım değil mi idi?

Periveş Hanım'ın önü sıra giden Çengi Hanım bu aralık arkasına dönüp bakarak alaycı bir şekilde tebessüm ederek "Küçük bey ihtiyar olmadan benim gibi bunamış galiba!" dedi. Bihruz Bey de Çengi Hanım'ın Çamlıca görüşme gününden kulağında kalan sesini pek iyi tanıdı. Onun üzerine hanımlar yanında mahcubiyetini azaltacak bir mazeret aradı ve tekrar söze başladı:

- Ah! Pardon! *Mil pardon!* Kabahat benim değil... Keşfi Bey söyledi, işte işte o beni aldattı.

- Zararı yok. Bari bundan sonra sevdiklerinizi çabuk çabuk mezara göndermeyin...

- Ah!.. Pardon!.. Fakat niçin landonuzla gezmeyip de böyle yayan geziyorsunuz...

- Nasıl lando?

- Hani sizi bahçede ilk gördüğüm günkü güzel *ekipajınız*, süslü arabanızla gezmeli değil misiniz?

- Ha! O araba bizim değildi... Biz onu kira ile tutmuştuk...

- Vah! Vah!

- Ey! Sizin bildik sarı fayton ne oldu?

⁵⁸⁹ (Fr.) pauvre ange: Zavallı melek.

- Onu alacaklı el koydu. Şey... Mösyö Konduraki'ye bıraktım...

- Yazık!

Bihruz Bey, bir müddetten beri sarhoş ve deli divane olarak nakış ve renklerini seyredip hüznülerinin renklerine daldığı yüce hayal âleminin bahar bahçesinden gerçeğin kuru zemine birdenbire düşüverdi. Bir dakika evvele kadar gözünü bürüyen hazin sabahlar, renkli günbatımları, yıldızlı gökyüzleri, çiçekli çimenler bir anda dağılıp mahvoluyordu! Bir dakika evvele kadar etrafında cıvıldaşan gönül alıcı kuşlar derin bir sessizlik ve durgunluğa yerini bırakıyordu. Bir dakika evvele kadar nefes nefes ruhunu güzel kokulara büründüren sevdanın esintileri bir anda geçip bitiverdi! Kısacası, bir dakika evvele kadar o ruh ve fikrini ağlatıp inleyen ve perişan eden hazin hatıralar, tatlı heyecanlar bir anda yok oldu! Bu an içinde, gönlünü hayret ve nefret ve hasretin hepsine benzer fakat hiçbirini değil; anlatılması tarif edilmesi imkânsız, garip bir duygu istila etti. Bu garip his içinde hayatından acı ve tatlı hiçbir zevk alamaz oldu. Varlığını bilemiyordu, nerede bulunduğunu, ne yaptığını, ne yapacağını düşünmeye gücü olamayarak vücudunu hareket ettiriyordu.

Farkında olmadan takip etmekte olduğu gerçeğin sevimsiz yüzüne bir aralık gözü ilişmekle ruhunda bir büyük nefret hissi duydu. Fakat kırmızı şemsiyeden uzaklaşmaya gücü yetmiyordu. Hatta önleri sıra giden Çengi Hanım'ın "Artık yeter, peşimizi bırak! Haydi, oğlum işine git..." yollu, aşağılayıcı azarlamasını da işitemeyerek arzusunun aksine hanımları takibe devam ediyordu. Hele biraz ilerideki bir sokağın köşesinden görünöveren mükellef bir landonun kendilerine doğru süratle gelişi zavallı Bihruz Bey'i bulunduğu zor durumdan kurtardı. Bey o zaman aklını başına alarak kırmızı şemsiyeye hitaben "Aman! Bir lando geliyor. *Pardon!*" dedi. Geldiği tarafa döndü. Koşa koşa gitmeye başladı. Periveş Hanım'la Çengi Hanım'a gelince, Bihruz Bey'in evvelki ve sonraki tuhaf hallerinden bahsederek ve kahkahalarla gülüşerek ağır ağır yollarına devam ettiler.

SON

Sözlük

Kanaat: Fikir, görüş.

Müsaade: İzin.

Hazin: Üzücü, hüznü.

İbret: Kötü bir olaydan çıkarılması gereken sonuç, alınacak ders.

Şose: Genelde taş kırıkları üzerine kum dökülüp silindirle düzeltilerek yapılan yol.

Tarh: Bahçelerde çiçek dikmeye ayrılmış alan.

Nur: Işık.

Nüfuz etmek: Bir şeyin içine işlemek, sinmek.

Kameriye: Bahçelerde yazın oturmak için yapılan, üstü kapalı kenarları açık ahşaptan yapı, çardak.

Muntazam: Düzenli, düzgün.

Gazino: Yemek yenen, müzik dinlenen eğlence yeri.

Tenha: İssiz, kalabalık olmayan.

Tanzim: Düzenleme, sıraya koyma.

İzdiham: Aşırı kalabalık.

İstirahat: Dinlenme.

Beniz: Yüz, yüz rengi.

Pardösü: Paltodan ince üst giysisi.

Mine: Metal eşyaların üzerini kaplayan renkli cam.

Mühim: Önemli.

Merhum: Ölmüş erkeklerden bahsetmek için kullanılan kelime.

Vilayet: İl.

Mütemadiyen: Sürekli, aralıksız.

Tahsil: Eğitim.

İmtihan etmek: Sınamak.

Sırma: Altın yaldızlı, altın iplikle örülmüş.

Yağız: Kızıl ve kahve renklerindeki at.

Kır: Gri renklerindeki at.

Seyis: At bakıcısı.

Sefahat: Eğlence, sefa.

Debdebe: Görkem, ihtişam.

Setre: Düz yakalı, önü düğmeli ceket.

Konç: Ayakkabıların bilekten baldıra kadar olan kısmı.

Maksat: Amaç.

Devridaim: Sürekli ve tam dönüş, dolaşım.

İhtiyat: Bir konuda ilerisini düşünmek, yedek yapmak.

İşveli: Cilveli.

Hikmet: Bir şeyin oluşunun arkasındaki akıl erdirilemeyen sebep.

Potin: Ayak bileğine kadar gelen, yani lastikli veya bağlamalı ayakkabı.

Çehre: Yüz.

Katiyen: Asla.

Mahrumiyet: Yoksunluk.

Hiddet: Öfke.

Lakayt: İlgisiz.

Lakırdı: Laf, söz.

Vecize: Özdeyiş.

Sima: Yüz.

Ferace: Kadınların dışarı çıkarken giydikleri, omuzlardan yere kadar dökülerek inen pelerin benzeri örtü.

Makbul: Uygun görülen, beğenilen.

Yaşmak: Kadınların yüzlerinde gözlerini açıkta bırakacak şekilde kullandığı ince örtü.

Hotoz: Kadınların süs için başlarına taktıkları, çeşitli renk ve şekillerdeki küçük başlık.

İskarpın: Topuklu, konçsuz ayakkabı.

Canfes: İnce, parlak, desensiz ipek kumaş.

Karamandola: Genelde ayakkabı yüzü olarak kullanılan, satene benzer sağlam kumaş.

Mazı: Servigillerden, yaprakları pul biçiminde ve gövdesi düz süs bitkisi.

Endam: Boy pos.

Addetmek: Saymak, kabul etmek.

Muamele: Davranış.

Haset: Kıskançlık, kıskanç.

Teşhis: Kim olduğunu anlama.

Teres: Bir küfür.

Biçare: Çaresiz.

Mecidiye: Osmanlı döneminde kullanılan, 20 kuruş değerindeki gümüş para.

Jile: Yelek.

Arzuhalci: Para karşılığında dilekçe, mektup vb. yazan kişi.

Hamiyet: Bir insanın ailesini, yurdunu koruma çabası.

İzbe: Tenha, yıkık dökük yer.

Bostan: Bahçe.

Hoppa: Ciddi ve ağırbaşlı olmayan, aklına eseni yapan ve davranışları ölçülü olmayan.

Alelade: Sıradan, bayağı.

Serzeniş: Yakınma.

Emel: Ulaşılmayı istenen istek, dilek.

Ahu: Ceylan, güzel ve zarif kadın.

Keşmekeş: Karışıklık.

Âmâ: Görme engelli.

Mecnun: Aşkından çıldırmış kişi.

Hürmet: Saygı.

İdrak etmek: Algılamak.

Münasebetsizlik: Uygunsuzluk, edepsizlik.

Asap: Sinirler.

Harem: Sarayda, evde, konakta vs. kadınların yaşadığı yer.

Gayriihtiyari: İstem dışı.

Cereyan etmek: Geçmek, olmak.

Zindelik: Dirilik, canlılık.

Francala: İnce, uzun ekmek.

Kola: Gömlek, örtü gibi kumaşları beyazlatmak için kullanılan özel nişasta.

İstirham etmek: Yalvarmak, merhamet dilemek.

Takdim: Bir şeyi birine verme, sunma.

Safsata: Boş, asılsız söz.

Garabet: Tuhafılık.

Gonca: Henüz açılmamış ya da açmak üzere olan çiçek.

Müennes: Dişi.

Dilber: Güzel, alımlı kadın.

Müptela: Bağımlı, âşık, tutulmuş.

Asude: Endişe ve sıkıntılardan uzak, gönlü rahat.

Mazhar olmak: Erişmek, ulaşmak.

Bora: Genelde yağmur getiren sert rüzgâr

Istirap: İşkence, eziyet.

Ziyade: Fazla, çok.

Hovarda: Zevki için para harcayan, çapkın.

Ahenk: Ezgi.

Lavta: Uda benzer, mızrapla (telli çalgıları çalmaya yarayan alet) çalınan telli bir çalgı.

Zât-ı âliniz: "Yüce bir kişi olan siz" anlamında kullanılan söz.

Hıyanet: Hainlik.

Azimet: Gidiş.

Şimendifer: Tren.

Vesselam: "Sözün kısası" veya "işte o kadar" anlamlarında kullanılan söz.

Cenap: Saygı belirtmek için kullanılan bir söz.

İnsaniyet: İnsanlık.

Sako: Paltoya benzeyen bir üst giysisi.

Vezin: Şiirde ölçü.

Kalender: Alçakgönüllü, gösterişten uzak yaşayan kişi.

Müracaat: Başvuru, danışma.

Fahiş: Aşırı, fazla.

Poyraz: Sert rüzgâr.

İstifade etmek: Yararlanmak.

Nam salmak: Ününü yaymak.

Musallat olmak: Birinin üzerine onu sıkacak, bıktıracak derecede düşmek.

Vesvese: Kuruntu, yersiz şüphe.

Sine: Göğüs, gönül.

Meşrep: Karakter, mizaç, davranış, huy.

Münasebet: İlişki, ilgi.

Telkin: Bir duygu ya da düşünceyi aşılama.

Daye: Dadi.

Anafor: Girdap.

Hamlacı: Sandal ve kayıklarda kürek çeken kişi.

Kamarot: Gemilerde yolcularla ilgilenen görevli.

Peder: Baba.

Mamur: Gelişmiş, bayındır.

Teessüf etmek: Üzülmek, hayıflanmak.

Şebboy: Dar yapraklı, güzel kokulu, farklı renk çiçekleri olan süs bitkisi.

Efkâr: Bir olay yüzünden duyulan hüzn.

Sanduka: Mezarın üstüne yerleştirilmiş mermer veya tahta.

Avare: Şaşkın, işsiz güçsüz dolaşan kişi.

İnzivaya çekilmek: Toplumdan tek başına yaşamak adına uzaklaşmak.

Yemeni: Basılıp elle boyanan, kadınların başlarına bağladıkları örtü.

Aba: Kalın bir tür kumaş.

Potur: Bacakları dar bir pantolon türü.

Nezaret: Bakma, gözetim, gözlemleme.

Yalabık: Yüze gülen, dalkavuk.

Çıkın: Bir beze sarılmış küçük bohça.

Nakil: Bir yerden başka bir yere gitme, göç.

Nüksetmek: Yeniden ortaya çıkmak, depreşmek.

Meblağ: Bir şeyin fiyatı, eder.

Melun: Lanet, lanetlenmiş.

Tecelli: Yazgı.

Vaaz: Camilerde vaiz adı verilen kişiler tarafından yapılan, öğüt içerikli konuşma.

Teravih: Ramazan ayında yatsıdan sonra kılınan namaz.

Tabla: Satıcıların kullandığı tahtadan tepsi.

Küfe: Yük taşımaya yarayan, dayanıklı sepet.

Çuha: Sık dokunmuş, ince, tüysüz kumaş.

Kehribar: Sarıdan kızıla kadar farklı renklerde olabilen, sertleşmiş reçineden, süs eşyası yapımında kullanılan taş.

Necef: Nadir rastlanan, parlak ve saydam bir taş.

Narcıl: Narcıl ağacı meyvelerinden yapılan tespih.

Kuka: Hindistancevizi ağacından yapılan tespih.

Badire: Beklenmedik anda ortaya çıkan, tehlikeli ve zor durum.

Temin etme: Sağlama, gerçekleştirme.

Kabristan: Mezarlık.

Güzergâh: Geçilecek yer, gidilen yol.

Arz etmek: Bildirmek, sunmak.

Mükellef: Özenle yapılmış, eksiksiz.